

Theologische Summa van den H. Thomas van Aquino

LATIJNSCHE EN NEDERLANDSCHE TEKST
UITGEGEVEN DOOR EEN GROEP
DOMINICANEN

GELOOFSVERDEDIGING
PLOEGSTRAAT 23, ANTWERPEN

Theologische Summa van den H. Thomas van Aquino

XXII.

Over de Sacramenten

(III, Q. 60-72)

1932

GELOOFSVERDEDIGING
PLOEGSTRAAT 23, ANTWERPEN

Central Bibliotheek
"ST. URSULA"
ROERMOND

Attenta duorum Revisorum relatione.

IMPRIMI POTEST.

Datum Bruxellis, die 11 Junii 1932.

fr. JOANNES-M. MASSAUX, S. Th. L.

Prior Provincialis.

NIHIL OBSTAT

Gandae, die 25 Aprilis 1932.

Fr. BENEDICTUS A VIRG. DOL. o. c. d.

Libr. Censor.

IMPRIMATUR

Gandae 28 Aprilis 1932

C. VAN CROMBRUGGHE

Vic. Gen.

OVER DE SACRAMENTEN

(III, Q. 60-72)

I N H O U D

ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over de Sacramenten</i>	1
<i>I^e Artikel : Is het Sacrament een teeken?</i>	2
<i>IIe Artikel : Zijn alle heilige teekens Sacramenten?</i>	6
<i>IIIe Artikel : Beteekent een Sacrament maar één enkele zaak?</i>	9
<i>IVe Artikel : Is een Sacrament altijd iets stoffelijks?</i>	12
<i>Ve Artikel : Worden er bepaalde stoffelijke dingen vereischt tot de Sacramenten?</i>	16
<i>VIe Artikel : Worden er woorden vereischt om het teeken der Sacramenten te verklaren?</i>	20
<i>VIIe Artikel : Worden in de Sacramenten bepaalde woorden vereischt?</i>	25
<i>VIIIe Artikel : Mag men aan die woorden, die de vorm zijn der Sacramenten, iets toevoegen?</i>	30

EEN EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over de noodzaakelijheid der Sacramenten</i>	37
<i>I^e Artikel : Zijn de Sacramenten noodig tot de zaligheid der mensen?</i>	37

VIII

<i>IIe Artikel : Waren vóór de zonde de Sacramenten noodig voor den mensch? .....</i>	42
<i>IIIe Artikel : Waren de Sacramenten noodig na de zonde en vóór Christus? .....</i>	45
<i>IVe Artikel : Moesten er na de komst van Christus nog Sacramenten zijn? .....</i>	50

TWEE EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over het voornaamste uitwerksel der Sacramenten, n. l. de genade</i>	54
<i>I^e Artikel : Zijn de Sacramenten oorzaak der genade? ..</i>	55
<i>IIe Artikel : Voegt de sacramentele genade iets toe aan de genade der deugden en der gaven? .....</i>	61
<i>IIIe Artikel : Bevatten de Sacramenten der Nieuwe Wet de genade? .....</i>	65
<i>IVe Artikel: Schuilt er in de Sacramenten een kracht die van aard is om de genade te verwekken? .....</i>	68
<i>Ve Artikel : Betrekken de Sacramenten der Nieuwe Wet hun kracht van het lijden van Christus? .....</i>	73
<i>VIe Artikel : Gaven de Sacramenten der Oude Wet aan de genade het aanzien? .....</i>	77

DRIE EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over het merkteeken der Sacramenten dat ook een van hun uitwerkselen is</i>	84
<i>I^e Artikel : Wordt door de Sacramenten een merkteeken in de ziel geprent? .....</i>	85

<i>II° Artikel : Is het merkteeken een geestelijk vermogen?</i>	89
<i>III° Artikel : Komt het sacramenteele merkteeken van Christus? . . . . .</i>	94
<i>IV° Artikel : Doet het merkteeken de vermogens der ziel als subject aan? . . . . .</i>	99
<i>V^o Artikel : Is het merkteeken onuitwisbaar in de ziel aanwezig? . . . . .</i>	103
<i>VI° Artikel : Prenten alle Sacramenten der Nieuwe Wet een merkteeken in de ziel? . . . . .</i>	107

VIER EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over de oorzaak der Sacramenten</i>	112
<i>I^o Artikel : Is het God alleen die innerlijk werkt in de Sacramenten? . . . . .</i>	113
<i>II° Artikel : Is de instelling der Sacramenten aan God alleen voorbehouden? . . . . .</i>	117
<i>III° Artikel : Had Christus als mensch macht om het innerlijke uitwerksel der Sacramenten te bewerken?</i>	121
<i>IV° Artikel : Kon Christus de macht die Hij wat de Sacramenten betreft had aan bedienaars meedeelen?</i>	126
<i>V^o Artikel : Kunnen de Sacramenten door booze bedienaars worden toegediend? . . . . .</i>	130
<i>VI° Artikel : Zondigen booze bedienaars bij het toedienen van de Sacramenten? . . . . .</i>	134
<i>VII° Artikel : Kunnen Engelen Sacramenten toedienen?</i>	139
<i>VIII° Artikel : Wordt voor de geldigheid van het Sacrament het opzet van den bedienaar vereischt? . . . . .</i>	142

<i>IXe Artikel : Wordt voor de geldigheid der Sacramenten bij den bedienaar het geloof vereischt? .....</i>	146
<i>Xe Artikel : Moet de bedienaar der Sacramenten bij het toedienen van de Sacramenten het rechte opzet hebben? .....</i>	151

VIJF EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over het aantal Sacramenten</i>	155
<i>I^e Artikel : Zijn er zeven Sacramenten? .....</i>	155
<i>IIe Artikel : Volgen de Sacramenten malkaar naar de aangegeven volgorde naar behooren op? .....</i>	165
<i>IIIe Artikel : Is de Eucharistie het voornaamste Sacrament?</i>	169
<i>IVe Artikel : Zijn alle Sacramenten voor onze zaligheid onontbeerlijk? .....</i>	174

ZES EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over het Doopsel</i>	178
<i>I^e Artikel : Is het doopsel een wassching? .....</i>	179
<i>IIe Artikel : Werd het doopsel na het lijden van Christus ingesteld? .....</i>	184
<i>IIIe Artikel : Is het water de eigenlijke stof van het doopsel?</i>	188
<i>IVe Artikel : Wordt voor de geldigheid van het doopsel zuiver water vereischt? .....</i>	194
<i>Ve Artikel : Zijn de woorden « Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes » voor het doopsel een passende vorm? .....</i>	200

<i>VIe Artikel : Mag het doopsel in den naam van Christus worden toegediend? .....</i>	207
<i>VIIe Artikel : Wordt de dompeling in het water voor de geldigheid van het doopsel vereischt? .....</i>	211
<i>VIIIe Artikel : Wordt er voor de geldigheid van het doopsel een driedubbele indompeling vereischt? .....</i>	216
<i>IXe Artikel : Mag het doopsel hernieuwd worden? .....</i>	222
<i>Xe Artikel : Is de ritus dien de heilige Kerk bij het doopsel gebruikt goed gekozen? .....</i>	228
<i>XIe Artikel : Worden er terecht drie verschillende doopsels onderscheiden? .....</i>	234
<i>XIIe Artikel : Is het doopsel van Bloed het voortreffelijkste doopsel? .....</i>	238

ZEVEN EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over de bedienaars door wie het doopsel wordt toegediend</i>	242
<i>I^e Artikel : Komt het aan de diakens toe het doopsel toe dienen? .....</i>	243
<i>IIe Artikel : Komt het aan de priesters toe het doopsel toe te dienen? .....</i>	246
<i>IIIe Artikel : Mag een leek het doopsel toedienen? .....</i>	250
<i>IVe Artikel : Mag een vrouw het doopsel toedienen? .....</i>	253
<i>Ve Artikel : Mag een ongedoopte het doopsel toedienen? .....</i>	257
<i>VIe Artikel : Kunnen verschillende mensen samen een en denzelfden mensch doopen? .....</i>	261

<i>VIIe Artikel</i> : Wordt er vereischt dat iemand den gedoopte zou uit de gewijde vont opnemen?	266
<i>VIIIe Artikel</i> : Zijn peter en meter verplicht dengenen die zij uit de gewijde vont opgenomen hebben te onderwijzen?	270

ACHT EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over degenen die het doopsel ontvangen</i>	274
<i>I^e Artikel</i> : Zijn alle mensen verplicht het doopsel te ontvangen?	275
<i>IIe Artikel</i> : Kan iemand zonder doopsel zalig worden?	279
<i>IIIe Artikel</i> : Behoort het doopsel soms te worden uitgesteld?	283
<i>IVe Artikel</i> : Behooren zondaars gedoopt te worden?	288
<i>Ve Artikel</i> : Moet men aan de zondaars die het doopsel ontvingen werken van genoegdoening opleggen?	293
<i>VIe Artikel</i> : Zijn de zondaars verplicht wanneer ze willen het doopsel ontvangen hun zonden te belijden?	297
<i>VIIe Artikel</i> : Moet de doopeling het opzet hebben het doopsel te ontvangen?	301
<i>VIIIe Artikel</i> : Wordt tot de geldigheid van het doopsel vereischt dat de doopeling zou gelooven?	304
<i>IXe Artikel</i> : Behooren kinderen gedoopt te worden?	309
<i>Xe Artikel</i> : Behooren joodsche kinderen en kinderen van andere ongeloovigen tegen den wil van hun ouders in gedoopt te worden?	314
<i>XIe Artikel</i> : Behooren sommige kinderen niet wanneer ze nog in de baarmoeder zijn gedoopt te worden?	318

<i>XIIe Artikel : Dienen razende en krankzinnige menschen gedoopt te worden? .....</i>	323

NEGEN EN ZESTIGSTE KWESTIE.

<i>Over de uitwerkselen van het doopsel</i>	327
<i>I^e Artikel : Worden alle zonden door het doopsel weggenomen? .....</i>	328
<i>IIe Artikel : Wordt de mensch door het doopsel van alle straf ontslagen? .....</i>	331
<i>IIIe Artikel : Neemt het doopsel de kwellingen die we om de erfzonde in het huidige leven moeten dragen weg? .....</i>	335
<i>IVe Artikel : Worden de menschen bij het doopsel met genade en deugden toegerust? .....</i>	340
<i>Ve Artikel : Worden aan het doopsel sommige daden toeschreven? .....</i>	344
<i>VIe Artikel : Erlangen ook kleine kinderen bij het doopsel genade en deugden? .....</i>	347
<i>VIIe Artikel : Wordt door het doopsel de deur van het hemelrijk voor de gedoopten opengesteld? .....</i>	353
<i>VIIIe Artikel : Heeft het doopsel bij alle menschen hetzelfde uitwerksel? .....</i>	356
<i>IXe Artikel : Staat geveinsdheid de uitwerkselen van het doopsel in den weg? .....</i>	360
<i>Xe Artikel : Erlangt het doopsel, wanneer de geveinsheid voor oprechtelijckheid opbreekt, zijn uitwerksel? .....</i>	364

ZEVENTIGSTE KWESTIE.

<i>De Besnijdenis die in het Oude Testament het doopsel voorafging</i>	368
I ^e Artikel : Was de besnijdenis een voorbereiding tot en een voorafbeelding van het doopsel?	369
II ^e Artikel : Werd de besnijdenis naar behooren ingesteld?	372
III ^e Artikel : Werd de ritus der besnijdenis naar behooren bepaald?	377
IV ^a Artikel : Gaf de besnijdenis de heiligmakende genade?	381

EEN EN ZEVENTIGSTE KWESTIE.

<i>Over de voorbereidselen die tot het doopsel vereischt worden</i>	389
I ^e Artikel : Dient de catechiseering het doopsel vooraf te gaan?	390
II ^e Artikel : Dient de duivelbezwering het doopsel vooraf te gaan?	393
III ^e Artikel : Werkt de duivelbezwering iets bepaalts uit?	396
IV ^a Artikel : Behooren de catechiseering en duivelbezwe- ring door priesters gedaan te worden?	402

TWEE EN ZEVENTIGSTE KWESTIE.

<i>Over het Vormsel</i>	406
I ^e Artikel : Is het vormsel een Sacrament?	407

<i>IIe Artikel : Is chrisma voor het vormsel de geschikte stof?</i>	412
<i>IIIe Artikel : Is het voor de geldigheid van dit Sacrament noodig dat het chrisma eerst door den bisschop zou gewijd worden? . . . . .</i>	418
<i>IVe Artikel : Zijn de woorden : « Ik teeken u met het teeken van het kruis enz... » voor het vormsel wel een geschikte vorm? . . . . .</i>	422
<i>Ve Artikel : Prent het Sacrament van het vormsel de ziel een merkteeken in? . . . . .</i>	427
<i>VIe Artikel : Veronderstelt het merkteeken van het vormsel ook het merkteeken van het doopsel? . . . . .</i>	431
<i>VIIe Artikel : Wordt door het vormsel de heiligmakende genade geschenken? . . . . .</i>	434
<i>VIIIe Artikel : Dient dit Sacrament aan alle mensen te worden gegeven? . . . . .</i>	438
<i>IXe Artikel : Moet dit Sacrament op het voorhoofd van den mensch worden toegediend? . . . . .</i>	443
<i>Xe Artikel : Moet degene die gevormd wordt door iemand worden vastgehouden? . . . . .</i>	447
<i>XIe Artikel : Mag alleen een bisschop het Sacrament van het vormsel toedienen? — . . . . .</i>	450
<i>XIIe Artikel : Werd de ritus van dit Sacrament naar behooren ingesteld? . . . . .</i>	455

ZESTIGSTE KWESTIE

OVER DE SACRAMENTEN.

(Acht Artikelen).

Na de geheimen beschouwd te hebben van het menschgeworden Woord, moeten we over de Sacramenten der Heilige Kerk, die hun werkdadigheid van het menschgeworden Woord ontvangen, handelen. Daartoe zullen we eerst de Sacramenten beschouwen in het algemeen, daarna ieder Sacrament in het bijzonder.

In onze verhandeling over de Sacramenten in het algemeen, moeten we vijf vraagstukken behandelen :

1. Wat is een Sacrament? .
2. De noodzakelijkheid der Sacramenten.
3. De uitwerking der Sacramenten.
4. De oorzaak der Sacramenten.
5. Het getal der Sacramenten.

Met betrekking tot het eerste vraagstuk stellen we acht vragen :

1. Is het Sacrament een teeken?
2. Zijn alle heilige teekenen Sacramenten?

QUAESTIO LX.

DE SACRAMENTIS.

Post considerationem eorum, quae pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesiae sacramentis, quae ab ipso Verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi; secunda de unoquoque sacramentorum in speciali.

Circa primum quinque consideranda sunt : primo quid sit sacramentum; secundo de necessitate sacramentorum; tertio de effectibus sacramentorum; quarto de causa eorum; quinto de numero.

Circa primum quaeruntur octo : 1. Utrum sacramentum sit in genere

3. Beteekent een Sacrament verschillende zaken, ofwel één zaak alleen?
4. Is het teeken van een Sacrament iets stoffelijks?
5. Is het vereischt, dat dit stoffelijk teeken bepaald wordt?
6. Is het voor een Sacrament noodig woorden te gebruiken die het teeken verklaren?
7. Worden daartoe geijkte uitdrukkingen vereischt?
8. Mag men aan die woorden iets toevoegen of er iets van weg laten?

I^e ARTIKEL.

Is het Sacrament een teeken?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat het sacrament geen teeken is. — 1. Het woord *sacramentum* immers moet afgeleid worden van het woord *sacreeren*, zooals geneesmiddel van genezen. Welnu, dat komt eerder toe aan een oorzaak dan aan een teeken, en bijgevolg is een sacrament eerder een oorzaak dan een teeken.

signi. — 2. Utrum on:ne signum rei sacrae sit sacramentum. — 3. Utrum sacramentum sit signum unius rei tantum, vel plurium. — 4. Utrum sacramentum sit signum, quod est res sensibilis. — 5. Utrum ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis. — 6. Utrum ad sacramentum requiratur significatio, quae est per verba. — 7. Utrum requirantur determinata verba. — 8. Utrum illis verbis possit aliquid addi, vel subtrahi.

ARTICULUS I.

Utrum sacramentum sit in genere signi.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1. et art. 3. ad 1. et art. 4. q. 1. ad 1.]

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici a sacrando, sicut medicamentum a medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causae, quam ad rationem signi. Ergo sacramentum magis est in genere causae, quam in genere signi.

2. Het woord *sacrament* beteekent iets geheimzinnigs, volgens de woorden uit het Boek *Tobias* (12, 7) : « *Het Sacrament eens konings verborgen te houden is goed* », en uit den Brief aan de *Ephesiërs* (3, 9) : « *En het bestel te doen zien van het heilsgeheim, dat van eeuwigheid verborgen was in God.* » Welnu wat verborgen is, is strijdig met het wezen van het teeken, want een teeken is iets, wat buiten het beeld, dat het in onze zinnen voortbrengt, ook tot de kennis doet komen van iets anders, zooals blijkt uit hetgeen Augustinus schrijft in zijn Boek « *Over de Kristelijke leer* » (2^e B., 1^e H.). Een sacrament is dus geen teeken.

3. Soms noemt men een eed ook sacrament. In de *Decretaliën* toch (22, Kw. 5, 14^e H.) lezen we : « *De kinderen, die de jaren van verstand nog niet bereikt hebben, mogen niet gedwongen worden tot eedaflegging, en hij die eenmaal meineedig was, mag geen getuige meer zijn noch opgeroepen worden tot het sacrament d. i. tot de eedaflegging.*

Welnu een eed is geen teeken. Dus is een sacrament geen teeken.

Daartegenover staat echter wat Augustinus zegt in zijn Boek *De Stad Gods* (10^e B., 5^e H.) : « *Het zichtbaar offer is het*

2. PRÆTEREA, sacramentum videtur aliiquid occultum significare, secundum illud Tob. 12 [v. 7] : « *Sacramentum regis abscondere bonum est* », et Ephes. 3 [v. 9] : « *Quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo.* » Sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi, nam signum est, quod « *praeter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliiquid aliud in cognitionem venire* », ut patet per Augustinum in 2. de Doctr. Christ. [cap. 1.]. Ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.

3. PRÆTEREA, juramentum quandoque sacramentum nominatur : dicitur enim in Decr. 22. q. 5. [cap. 14.] : « *Parvuli, qui sine aetate rationabili sunt, non cogantur jurare; et qui semel perjuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum (idest juramentum) accedat.* » Sed juramentum non pertinet ad rationem signi. Ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 10. de Civit. Dei [cap. 5.] :

Sacrament, dit is het heilig teeken van het onzichtbaar offer. »

LEERSTELLING. — Alles wat met iets anders in betrekking staat, hetzij dan ook op verschillende wijze, kan naar dat andere genoemd worden. Zoo noemt men niet alleen een dier gezond met het oog op de gezondheid van het dier, het subject der gezondheid, maar ook het geneesmiddel, in zoover het de gezondheid voortbrengt; het dieet, in zoover het de gezondheid bewaart, de urine, in zoover zij er een teeken van is. Zoo ook wordt iets *sacrament* genoemd omdat het in zich een verborgen heiligeheid bevat (en volgens die beteekenis is een sacrament hetzelfde als een heilig geheim) ofwel omdat het zich tot die heiligeheid verhoudt als een oorzaak of een teeken, of hoe dan ook. We spreken hier echter voornamelijk over de sacramenten in zoover ze zich tot iets anders verhouden als tekenen, en op die wijze heeft het sacrament het karakter van een teeken.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De geneesmiddelen zijn de bewerkende oorzaak van de gezondheid, en daarom wordt alles wat naar de geneesmiddelen genoemd wordt, gezegd met be-

« Sacrificium visibile invisibilis sacrificii sacramentum, idest sacrum signum est ».

RESPONDEO dicendum, quod omnia quae habent ordinem ad unum ali- quid, licet diversimode, ab illo denominari possunt; sicut a sanitate, quae est in animali, denominatur sanum non solum animal, quod est sanitatis subjectum, sed dicitur medicina sana, inquantum est sanitatis effectiva; diaeta vero, inquantum est conservativa ejusdem; et urina, inquantum est significativa ipsius. Sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, et secundum hoc sacramentum idem est quod sacrum secretum; vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causae, vel signi, vel secundum quamcumque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quod important habitudinem signi, et secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia medicina se habet ut causa effectiva sanitatis, inde est quod omnia denominata a medicina dicuntur

trekking tot een eerste werkende oorzaak; waarom dan ook een geneesmiddel een zeker oorzakelijkheidsverband insluit. De heilige echter, naar welke een sacrament benoemd wordt, wordt niet opgevat als een werkende oorzaak, doch eerder als een vormoorzaak of een eindoorkaak en daarom is het niet vereischt, dat een sacrament altijd een oorzakelijkheidsverband aanduidt.

2. Die bedenking gaat op, voor zoover een sacrament hetzelfde is als een heilig geheim, want er wordt niet alleen gezegd, dat het geheim van God, maar ook van een koning iets heiligs en een sacrament is. Alles immers wat niet mocht geschonden worden, werd door de Ouden heilig en hoogheilig genoemd, zooals de versterkingen van een stad en de hoogwaardigheidsbekleeders. En daarom worden goddelijke en menschelijke geheimen, die niet mogen geschonden worden door ze aan eenieder te openbaren, heilige zaken of sacramenten genoemd.

3. Ook de eed staat in betrekking met heilige zaken omdat hij iets heiligs tot getuige neemt. Overeenkomstig daarmee, zegt men, dat de eed een sacrament is, niet echter in denzelfden zin als hier over de sacramenten gesproken wordt. Ook niet in een dubbelzinnige beteekenis, maar in een deelsgelijke beteekenis, dit is naar

per ordinem ad unum primum agens; et propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam. Sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum, non significatur per modum causae efficientis, sed magis per modum causae formalis, vel finalis. Et ideo non oportet, quod sacramentum semper importet causalitatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio illa procedit, secundum quod sacramentum idem est, quod sacrum secretum. Dicitur autem non solum Dei secretum, sed etiam regis esse sacrum et sacramentum, quia secundum antiquos sancta vel sacrosancta dicebantur quaecumque violari non licebat; sicut etiam muri civitatis, et personae in dignitatibus constitutae. Et ideo illa secreta, sive divina, sive humana, quae non licet violari quibuslibet publicando dicuntur sacrae vel sacramenta.

AD TERTIUM dicendum, quod etiam juramentum habet quandam habitudinem ad res sacras, inquantum scilicet est quaedam contestatio facta per aliquid sacrum; et secundum hoc dicitur juramentum esse sacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sacramentis; non tamen aequivoce

de verschillende verhoudingen naar één en hetzelfde, nl. tot een heilige zaak.

IIe ARTIKEL.

Zijn alle heilige teekens Sacramenten?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat niet alle heilige teekens sacramenten zijn. — 1. Alle stoffelijke schepselen immers zijn teekenen van iets heiligs, want er staat geschreven in den *Brief aan de Romeinen* (1, 20) : « *Want zijn (Gods) onzichtbaar wezen is bij eenig nadenken uit het geschapene duidelijk te kennen.* » Welnu men kan niet beweren, dat alle stoffelijke dingen sacramenten zijn. Dus zijn niet alle heilige teekens sacramenten.

2. Alles wat in de oude wet geschiedde, was een voorafbeelding van Christus, die de Heilige der Heiligen is. In den *I^m Brief aan de Korinthiërs* lezen we immers (10, 11) : « *Dit alles nu overkwam hun als een voorafbeelding* », en in den *Brief aan de Colossenzen* (2, 17) : « *Deze dingen zijn slechts een schaduw-*

sumpto nomine sacramenti, sed analogice, scilicet secundum diversam habitudinem ad aliquid unum, quod est res sacra.

ARTICULUS II.

Utrum omne signum rei sacrae sit sacramentum.

[Infr. q. 64. art. 2. et 1-2. q. 101. art. 4. corp. et q. 102. art. 5. corp. et 4. Dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1.).]

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod non omne signum rei sacrae sit sacramentum. Omnes enim creaturae sensibiles sunt signa rerum sacrarum, secundum illud Rom. 1. [v. 20] : « *Invisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur* », nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta. Non ergo omne signum rei sacrae est sacramentum.

2. **PRÆTEREA**, omnia quae in veteri lege fiebant, Christum figurabant, qui est Sanctus sanctorum, secundum illud 1. ad Cor. 10 [v. 11] : « *Omnia in figura contingebant illis* », et Coloss. 2. [v. 17] : « *Quae sunt*

beeld van het toekomstige, maar de werkelijkheid is van Christus. » en toch waren niet al de daden der Oud-vaders uit het oude verbond, noch alle ceremoniën der Wet sacramenten, maar enkel eenige in het bijzonder, zooals bewezen werd in het IIe Deel (Kw. 101, Art. 4). Dus zijn niet alle heilige tekenen sacramenten.

3. Ook in het nieuw Verbond worden veel zaken aangegeven als tekenen van iets heiligs, en toch zijn het geen sacramenten, zooals het besproeien met wijwater, de wijding van een altaar, en dergelijke. Dus zijn niet alle tekenen van iets heiligs sacramenten.

Daartegenover staat echter, dat een bepaling omkeerbaar is met het bepaalde. Welnu sommigen bepalen het sacrament als een teken van een heilige zaak, en dit wordt bevestigd door de woorden van Augustinus, die vroeger werden aangehaald (vorig Artikel). Dus is ieder teken van iets heiligs een sacrament.

LEERSTELLING. — Tekenen worden eigenlijk door de mensen gebruikt, die immers door gekende zaken tot de kennis komen van onbekende. Het woord sacrament wordt dus in eigen-

umbra futurorum, corpus autem Christi », nec tamen omnia gesta Patrum veteris Testamenti, vel etiam omnes caeremoniae legis sunt sacramenta, sed quaedam specialiter, sicut in 2. habitum est [1.-2., q. 101, art. 4.]. Ergo videtur, quod non omne signum rei sacrae sit sacramentum.

3. PRÆTEREA, etiam in novo Testamento multa geruntur in signum alicujus rei sacrae, quae tamen non dicuntur sacramenta, sicut aspersio aquae benedictæ, consecratio altaris, et similia. Non ergo omne signum rei sacrae est sacramentum.

SED CONTRA est, quod definitio convertitur cum definito. Sed quidam definiunt sacramentum per hoc, quod est sacrae rei signum; et hoc etiam videtur ex auctoritate Augustini supra inducta [art. praec. in arg. sed contra]. Ergo videtur, quod omne signum rei sacrae sit sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod signa proprie dantur hominibus, quorum est per nota ad ignota pervenire. Et ideo proprie dicitur sacramentum,

lijken zin gebruikt om een teeken aan te duiden van een heilige zaak, die den mensch aanbelangt. Zooals we hier spreken over sacramenten, is een sacrament in eigenlijken zin een teeken van een heilige zaak, in zoover deze de mensen heiligt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De stoffelijke schep-selen duiden iets heiligs aan, nl. de wijsheid en de goedheid van God, in zoover ze in zichzelf heilig zijn, en niet in zoover ze ons heiligen. Daarom kunnen ze geen sacramenten genoemd worden zooals we hier over sacramenten spreken.

2. Sommige dingen uit het Oude Verbond duiden de heilige-heid van Christus aan, in zoover Hij in zichzelf heilig is. Andere echter duiden Zijn heilige-heid aan in zoover wij erdoor geheiligt worden, zooals het slachten van het Paaschlam den dood van Christus aanduidde, waardoor wij geheiligt worden. En zulke din-gen worden eigenlijk sacramenten van de Oude Wet genoemd.

3. De dingen worden genoemd naar hun einddoel en voleinding. Een geschiktheid is echter geen einddoel, maar een vervolmaking. En daarom zijn de dingen, die een geschiktheid tot de heilige-heid aanduiden, geen sacramenten, waarover in de bedenking gespro-

quod est signum alicujus rei sacrae ad homines pertinentis, ut scilicet proprie dicatur sacramentum, secundum quod nunc de sacramentis loquimur, quod est signum rei sacrae, inquantum est sanctificans homines.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod creaturae sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam et bonitatem divinam, inquantum sunt in seipsis sacra, non autem inquantum nos per ea sanctificamur. Et ideo non possunt dici sacramenta, secundum quod nunc loquimur de sacramentis.

AD SECUNDUM dicendum, quod quaedam ad vetus Testamentum per-tinentia significabant sanctitatem Christi secundum quod in se sanctus est; quaedam vero significabant sanctitatem ejus, in quantum per ea nos sanctifi-camur, sicut immolatio agni paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus. Et talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta.

AD TERTIUM dicendum, quod res denominatur a fine, et compleemento; dispositio autem non est finis, neque perfectio (1), et ideo quae significant

(1) sed perfectio.

ken wordt, maar alleen die dingen, welke de voleinding aanduiden van de heiligeit van den mensch.

IIIe ARTIKEL.

Beteekent een Sacrament maar één enkele zaak?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat een sacrament maar één enkele zaak beteekent. — 1. Een teeken immers, dat verschillende zaken beteekent, is een dubbelzinnig teeken, dat aanleiding geeft tot dwaling, zooals duidelijk is voor de dubbelzinnige woorden. Welnu deze dwaling moet uit den Christelijken godsdienst geweerd worden, volgens het gezegde uit den *Brief aan de Coloszen* (2,8) : « *Past op dat niemand U meesleept door de wijsbegeerde of ijdele drogredenen.* » Een sacrament beteekent dus niet verschillende zaken.

2. Zooals in het vorig artikel gezegd werd, beteekent een sacrament iets heiligs, als een oorzaak van de heiligmaking der mensen, nl. het bloed van Christus, volgens den *Brief aan de*

dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta, de quibus procedit objectio, sed solum ea quae significant perfectionem sanctitatis humanae.

ARTICULUS III.

Utrum sacramentum sit signum unius rei tantum.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1. ad 4. et art. 3. corp.].

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non sit signum nisi unius rei. Id enim, quo multa significantur, est signum ambiguum, et per consequens fallendi occasio, sicut patet de nominibus aequivocis. Sed omnis fallacia debet removeri a Christiana religione, secundum illud *Coloss.* 2. [v. 8] : « *Videte, ne quis vos seducat per philosophiam et inanem fallaciam.* » Ergo videtur, quod sacramentum non sit signum plurium rerum.

2. **PRÆTEREA.** Sicut dictum est [art. praec.], sacramentum significat rem sacram, inquantum est humanae sanctificationis causa. Sed una sola est causa humanae sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud

Hebreën (13, 12) : « Daarom heeft ook Jezus buiten de poort geleden, om het volk te heiligen door Zijn bloed. » Bijgevolg is een sacrament geen teeken van verschillende zaken.

3. Hierboven (vorig Artikel, Antwoord op de 3^e Bedenking) werd gezegd, dat een sacrament eigenlijk het doel zelf der heiligmaking betekent. Welnu het doel van onze heiligmaking is het eeuwig leven, volgens den *Brief aan de Romeinen* (6, 22) : « Gij plukt thans als vrucht de heiligung, het einde ervan is het eeuwig leven. » Een sacrament betekent dus maar één enkele zaak, nl. het eeuwig leyen.

Daartegenover staat echter, dat het sacrament des Altaars twee zaken betekent, nl. het werkelijk Lichaam van Christus, en Zijn mystisch Lichaam. Dit is ook de meening van Augustinus in zijn Boek over de *Sententiën van Prosper*.

LEERSTELLING. — Zooals (in het vorig Artikel) gezegd is, is een sacrament eigenlijk iets wat onze heiligmaking betekent. Welnu in onze heiligmaking kunnen we drie verschillende zaken onderscheiden, nl. de oorzaak zelf van onze heiligmaking, het

Hebr. ult. [v. 12] : « Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. » Ergo videtur, quod sacramentum non significet plura.

3. PRÆTEREA, dictum est [art. praec. ad 3.], quod sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis. Sed finis sanctificationis est vita aeterna, secundum illud Rom. 6. [v. 22] : « Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam aeternam. » Ergo videtur, quod sacramentum non significet nisi unam rem, scilicet vitam aeternam.

SED CONTRA est, quod in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, et mysticum, ut Augustinus dicit in libro *Sententiæ* Prosperi [cap. Hoc est, de *Consecrat.* dist. 2.].

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est [art. praec.], sacramentum proprie dicitur quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem, in qua tria possunt considerari : videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ,

lijden van Christus; den vorm van onze heiligmaking, de genade en de deugden; en het einddoel van onze heiligmaking, het eeuwig leven. Dit alles nu wordt door de sacramenten betekend. Bijgevolg is een sacrament zoowel een herinneringsteeken aan iets wat voorbij is, nl. het lijden van Christus, als een teken dat aantoont wat in ons door dit lijden volbracht wordt, nl. de genade, en een voorteken van de toekomende heerlijkheid.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Een teken is dubbelzinnig en geeft aanleiding tot dwaling, wanneer het verschillende dingen betekent, die niet tot elkaar geordend zijn. Wanneer echter een teken verschillende dingen betekent, die door hun onderlinge orde tot een eenheid herleid kunnen worden, dan is het geen dubbelzinnig teken, maar een duidelijk teken, zoals het woord *mensch* de ziel en het lichaam betekent in zoover ze beide de menschelijke natuur samenstellen. Op dezelfde manier betekent een sacrament de drie genoemde dingen, voor zoover ze door hun onderlinge orde iets één zijn.

2. Voor zoover een sacrament iets betekent, dat heilig maakt, moet het het uitwerksel aanduiden dat besloten ligt in de heiligmaking als zoodanig.

quae est passio Christi; et forma nostrae sanctificationis, quae consistit in gratia et virtutibus; et ultimus finis sanctificationis nostrae, qui est vita aeterna. Et haec omnia per sacramenta significantur. Unde sacramentum est et signum rememorativum ejus quod praecessit, scilicet passionis Christi, et demonstrativum ejus quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiae, et prognosticum, idest praeuntiativum futurae gloriae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod tunc est signum ambiguum praebens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum unum non ordinatur ad aliud; sed quando significat multa, secundum quod ex eis quodam ordine efficitur unum, tunc non est signum ambiguum, sed certum; sicut hoc nomen homo significat animam et corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria praedicta, secundum quod quodam ordine sunt unum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacramentum, in hoc quod significat rem sanctificantem, oportet quod significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

3. Tot het wezen van een sacrament volstaat het, dat het de volmaaktheid van den vorm beteekent; het is niet vereischt dat het enkel de volmaaktheid van het doel zou aanduiden.

IVe ARTIKEL.

Is een Sacrament altijd iets stoffelijks?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat een sacrament niet altijd iets stoffelijks is. — 1. De Wijsgeer immers zegt in het eerste Boek van zijn *Eerste werk over de Redeneering* (29^e H., n° 1), dat ieder uitwerksel een teeken is van zijn oorzaak. Welnu zooals er stoffelijke uitwerkseelen zijn, zoo ook zijn er zuiver verstandelijke uitwerkseelen, zooals de wetenschap een uitwerksel is van de bewijsvoering. Bijgevolg is niet ieder teeken stoffelijk. Het volstaat echter om het begrip *sacrament* te verwezenlijken, dat het een teeken is van iets heiligs, voor zoover de mensch daardoor geheiligd wordt, zooals vroeger werd aangetoond (2^e Artikel). Het is dus niet vereischt dat een sacrament een stoffelijk teeken zijn zou.

AD TERTIUM dicendum, quod sufficit ad rationem sacramenti, quod significet perfectionem, quae est forma; nec oportet, quod solum significet perfectionem, quae est finis.

ARTICULUS IV.

Utrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1. et art. 2. q. 1. et art. 3. corp. et lib. 4. Contr. g. cap. 56. et Joan. 3. co. 4.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis; quia, secundum Philosophum in lib. 2. Priorum [cap. 29, n. 1], « omnis effectus suae causae signum est ». Sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles, sicut scientia est effectus demonstrationis. Ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quod sit signum alicujus rei sacrae, inquantum per eam homo sanctificatur, ut dictum est [art. 2. huj. q.]. Non ergo requiritur ad sacramentum, quod sit aliqua res sensibilis.

2. De sacramenten behooren tot den eeredienst of tot het rijk van God. Welnu stoffelijke zaken behooren niet tot den eeredienst. Er wordt immers gezegd bij *Joannes* (4, 24) : « *God is een geest en wie Hem aanbidden, moeten in geest en waarheid aanbidden* », en in den *Brief aan de Romeinen* (14, 17) : « *Het koninkrijk Gods bestaat niet in spijs en drank* ». Bijgevolg worden er geen stoffelijke zaken vereischt voor de sacramenten.

3. Augustinus verklaart in zijn *Boek over den vrijen Wil* (19^e H.), dat de stoffelijke zaken de minste waarde hebben en dat de mensch kan leven zooals het behoort zonder ze te bezitten. Welnu de sacramenten zijn vereischt tot de zaligheid der mensen, zooals verder wordt bewezen (Kw. 61) en zonder hen kan de mensch niet leven zooals het behoort. De stoffelijke zaken zijn dus niet vereischt tot de sacramenten.

Daartegen echter staat wat Augustinus schrijft in zijn *Verklaring van Joannes* (80^e Verhandeling) : « *Het woord wordt bij het element gevoegd, en het Sacrament ontstaat.* » En hij spreekt van een stoffelijk element, nl. van water. Bijgevolg zijn er stoffelijke zaken vereischt tot de sacramenten.

2. PRÆTEREA, sacramenta pertinent ad cultum, vel regnum Dei. Sed, res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei. Dicitur enim Joan. 4 [v. 24] : « *Spiritus est Deus et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare* », et Rom. 14 [v. 17] : « *Non est regnum Dei esca et potus.* » Ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

3. PRÆTEREA, Augustinus dicit in lib. 2. de Lib. Arbit. [cap. 19.], quod « *res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo recte vivere potest* ». Sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanae, ut infra patebit [q. seq.]. Et ita sine eis homo recte vivere potest. Non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit super Joan. [tract. 80.] : « *Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum* », et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

LEERSTELLING. — De goddelijke Wijsheid voorziet in alle zaken volgens hun eigen manier van zijn. Daarom zegt het *Boek der Wijsheid* (8, 1), dat Hij alles bestuurt met zachtheid. En *Mattheus* zegt ook (25, 15), dat Hij aan eenieder gaf volgens zijn bekwaamheid. Welnu, het ligt in de natuur van den mensch door het stoffelijke te komen tot de kennis van het verstandelijke, en een teeken is juist iets, waardoor men komt tot de kennis van iets anders; daar nu de heilige zaken, die door de sacramenten worden aangeduid, geestelijke en verstandelijke goederen zijn, waardoor de mensch geheiligd wordt, daarom moet datgene wat het sacrament beteekent, door stoffelijke zaken worden uitgewerkt. Zoo ook worden in de Heilige Schrift de geestelijke dingen beschreven door gelijkenissen uit de zintuiglijkwaarneembare wereld. Bijgevolg worden de stoffelijke zaken vereischt tot de sacramenten, zooals *Dyonisius* bewijst in het eerste Hoofdstuk van zijn *Boek over de Hemelsche Hierarchie*.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Ieder wezen wordt voornamelijk genoemd en bepaald volgens wat er onmiddelijk en uiteraard aan toekomt en niet volgens wat er aan toekomt door zijn betrekking met iets anders. Welnu, het komt aan een zintuige-

RESPONDEO dicendum, quod sapientia divina uniuersa rei providet secundum suum modum, et propter hoc dicitur Sap. 8 [v. 1] quod suaviter disponit omnia, unde et Matth. 25 [v. 15] dicitur, quod dedit unicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini connaturae, ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem est, per quod aliquis devenit in cognitionem alterius. Unde cum res sacrae, quae per sacramenta significantur, sint quaedam spiritualia et intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, ut per alias res sensibiles significatio sacramenti impleatur, sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in divina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles, ut etiam *Dionysius* probat in 1. cap. Coelest. Hierarch.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod unumquodque praecipue denominatur et diffinitur secundum id, quod convenit ei primo et per se, non autem secundum id, quod convenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis per se

lijkwaaarneembaar uitwerksel uiteraard toe, op te voeren tot de kennis van iets anders, voor zoover het uiteraard en onmiddellijk kenbaar is, want al onze kennis heeft haar oorsprong in de zinnen. Het komt echter aan de verstandelijke uitwerkselen niet toe, ons op te voeren tot de kennis van iets anders, dan in zoover ze door iets anders worden geopenbaard, dit is door zintuigelijkwaarneembare dingen. Daarom worden op de eerste en voornaamste plaats die dingen *teekenen* genoemd, die onder de zinnen vallen, zooals Augustinus zegt in zijn Boek *Over de Christelijke Leer* (2^e B., 1^e H.), dat nl. een teeken, buiten datgene, waardoor het onze zinnen aandoet, nog iets anders doet kennen. De verstandelijke uitwerkselen echter zijn geen teekenen, dan in zoover ze door sommige teekenen geopenbaard worden. En op die manier worden sommige zaken, die niet zintuigelijk-waarneembaar zijn, sacramenten genoemd, voor zoover ze door sommige zintuigelijk-waarneembare dingen worden aangeduid. Daarover zullen we later spreken (Kw. 63, Art. 1).

2. De stoffelijke dingen behooren naar hun natuur noch tot den eerderienst, noch tot het rijk van God; ze behooren er enkel toe in zoover ze teekenen zijn van de geestelijke zaken, waarin het Godsrijk bestaat.

habet, quod ducat in cognitionem alterius, quasi primo et per se homini innescens, quia omnis nostra cognitio a sensu oritur. Effectus autem intelligibiles non habent, quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi inquantum sunt per aliud manifestati, id est per aliqua sensibilia, et inde est quod primo et principaliter dicuntur signa, quae sensibus offeruntur, sicut Augustinus dicit in 2. de Doct. Christ. [cap. 1], ubi dicit, quod « signum est quod praeter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire ». Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa; et per hunc etiam modum quaedam, quae non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta inquantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur [q. 63. art. 1.].

AD SECUNDUM dicendum, quod res sensibiles, ut in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei, sed solum secundum quod sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

3. Augustinus spreekt daar van de stoffelijke dingen naar hun eigen wezen, en niet in zoover ze gebruikt worden om geestelijke dingen aan te duiden, die de grootste waarde hebben.

Ve ARTIKEL.

Worden er bepaalde stoffelijke dingen vereischt tot de Sacramenten?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat er geen bepaalde zaken vereischt worden tot de sacramenten. — 1. Die stoffelijke dingen immers zijn in de sacramenten vereischt om iets aan te duiden, zooals hierboven is aangetoond (3e Artikel). Welnu er is niets op tegen, dat éénzelfde ding wordt aangeduid door verschillende stoffelijke tekenen, zooals in de Heilige Schrift God soms figuurlijk wordt aangeduid door *steen* of door *leeuw*, door *zon* of iets dergelijks. Het kan dus gebeuren, dat verschillende zaken geschikt zijn voor één en hetzelfde sacrament, en bijgevolg zijn er geen bepaalde zaken vereischt tot de sacramenten.

AD TERTIUM dicendum, quod Augustinus ibi loquitur de rebus sensibili bus, secundum quod sunt in sua natura, non autem secundum quod assumuntur ad significandum spiritualia, quae sunt maxima bona.

ARTICULUS V.

Utrum requirantur determinatae res ad Sacra menta.

[Infr. art. 7 corp.].

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinatae res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur (1) in sacramentis ad significandum, ut dictum est [art. praec.]. Sed nihil prohibet, diversis rebus sensibili bus idem significari, sicut in sacra Scriptura Deus aliquando metaphorice significatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per solem, aut aliquid aliud hujusmodi. Ergo videtur, quod diversae res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinatae res in sacramentis requiruntur.

(1) requiruntur.

2. De zaligheid der ziel is meer noodig dan de gezondheid van het lichaam. Welnu om het lichaam te genezen, mag men het eene geneesmiddel gebruiken in plaats van het ander, als het eene ontbreekt. Dus mag men voor de sacramenten, die de geestelijke geneesmiddelen zijn en voorgeschreven werden voor de zaligheid der ziel, zooveel te meer de eene zaak gebruiken in plaats van een ander, wanneer de eerste ontbreekt.

3. Het past niet, dat het heil van den mensch zou beperkt worden door de goddelijke wet, en vooral niet door de wet van Christus, die allen kwam zaligmaken. Welnu in den staat der natuurwet waren er geen bepaalde zaken vereischt in de sacramenten, maar bepaalde eenieder ze zelf door een belofte, zooals blijkt uit de *Genesis* (28, 20 vv.), waar Jacob belooft tienden en zoenoffers aan God op te dragen. De vrijheid van den mensch moet dus in de sacramenten niet beperkt worden tot het gebruik van één bepaalde zaak, vooral niet in de Nieuwe Wet.

Daartegenover echter staat wat de Heer zegt bij *Joannes* (3, 5) : « *Zoo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, kan hij niet ingaan in het Koninkrijk Gods.* »

---

2. PRÆTEREA, magis est necessaria salus animae, quam salus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quae ad salutem corporis ordinantur, potest una res pro alia poni in ejus defectu. Ergo multo magis in sacramentis, quae sunt medicinae spirituales ad salutem animae ordinatae, poterit una res assumi pro alia, quando illa defuerit.

3. PRÆTEREA, non est conveniens, ut hominis salus arctetur per legem divinam, et praecipue per legem Christi, qui venit omnes salvare. Sed in statu legis naturae non requirebantur in sacramentis aliquae res determinatae, sed ex voto assumebantur, ut patet Gen. 28 [vv. 20 sqq.], ubi Jacob vovit se Deo decimas et hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quod non debuerit arctari homo, et praecipue in nova lege, ad alicujus rei determinatae usum in sacramentis.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Joan. 3 [v. 5] : « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* »

LEERSTELLING. — In het gebruik der sacramenten kunnen we twee zaken beschouwen, nl., den eeredienst van God en de heiligmaking van den mensch. Het eerste komt toe aan den mensch met betrekking tot God, het tweede komt aan God toe met betrekking tot den mensch. Welnu het komt niet aan iemand toe, datgene te bepalen wat in de macht ligt van een ander, maar alleen wat in zijn eigen macht ligt. En daar nu de heiligmaking van den mensch in de macht ligt van den heiligmakenden God, komt het aan den mensch niet toe naar eigen oordeel te bepalen, welke zaken moeten gebruikt worden tot zijn heiligmaking, maar moet dit door goddelijke instelling bepaald worden. Daarom moet men voor de sacramenten der Nieuwe Wet, waardoor de mensch geheiligd wordt, volgens de woorden uit den *Iⁿ Brief aan de Korinthiërs* (6, 11) : « *Ge zijt rein gewasschen, ge zijt geheiligd* », die zaken gebruiken die door goddelijke instelling bepaald zijn.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Hoewel eenzelfde zaak door verschillende tekenen kan worden aangeduid, toch komt het aan dengene toe, die iets wil aanduiden, te bepalen welk teeken hij daartoe zal gebruiken. Welnu, God is het die de geestelijke zaken wil aanduiden door stoffelijke dingen in de sacra-

RESPONDEO dicendum, quod in usu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus divinus, et sanctificatio hominis; quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, secundum autem e converso pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non pertinet autem ad aliquem determinare illud, quod est in potestate alterius, sed solum id, quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo judicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis novae legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud 1. ad Corinth. 6 [v. 11], « *abulti estis, sanctificati estis* », oportet uti rebus ex divina institutione determinatus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod etsi idem potest per diversa signa significari, determinare tamen, quo signo sit utendum ad significandum, pertinet ad significantem. Deus autem est, qui nobis significat spiritualia per

menten, en door figuurlijke uitdrukkingen in de Heilige Schrift. En daarom zooals door het oordeel van den Heiligen Geest bepaald is, door welke figuren de geestelijke dingen op zekere plaatsen van de Heilige Schrift worden aangeduid, zoo ook moet het door goddelijke instelling worden bepaald, welke stoffelijke dingen als teekenen moeten worden aangewend in een bepaald sacrament.

2. De stoffelijke dingen hebben van nature de kracht om de gezondheid van het lichaam te bewerken, en daarom is het van geen belang, wat men juist uitkiest, wanneer twee dingen dezelfde kracht hebben. Maar de stoffelijke zaken zijn niet geordend tot de zaligmaking, door een kracht die zij van nature zouden hebben, maar alleen door goddelijke instelling. En bijgevolg moest het door God bepaald worden, welke stoffelijke zaken men moest gebruiken in de sacramenten.

3. Zooals Augustinus zegt in zijn Boek *Tegen Faustus* (19^e B., 16^e en 17^e H.), komen de verschillende sacramenten overeen met de verschillende tijdvakken; zoo ook worden door verschillende woorden verschillende tijden aangeduid, nl. het heden, het verleden en de toekomst. Zooals in den staat der natuurwet de mensen alleen door innerlijke neiging er toe bewogen werden om God te dienen, en niet door een van buiten uit opgelegde wet,

res sensibiles in sacramentis et per verba similitudinaria in Scripturis. Et ideo sicut judicio Spiritus Sancti determinatum est, quibus similitudinibus in certis Scripturae locis res spirituales significantur, ita etiam debet esse divina institutione determinatum, quae res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento.

AD SECUNDUM dicendum, quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem, et ideo non refert, si duae earum eamdem virtutem habeant, qua quis utatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione divina. Et ideo oportuit divinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis utendum.

AD TERTIAM dicendum, quod, sicut Augustinus dicit 19. contra Faustum [cap. 16. et 17.], diversa sacramenta diversis temporibus congruunt. Sic etiam diversis verbis significantur diversa tempora, scilicet praesens, praeteritum, et futurum. Et ideo sicut in statu legis naturae homines nulla lege

zoo ook werd toen door een innerlijke beweging bepaald, welke stoffelijke zaken ze moesten gebruiken voor den eeredienst van God. Later echter werd het noodig, ook een uiterlijke wet uit te vaardigen, zoowel omdat de natuurwet verduisterd was door de zonden der mensen, als om duidelijker te doen blijken de genade van Christus, waardoor het menschelijk geslacht geheiligt wordt. En daarom moest ook bepaald worden, welke zaken moeten gebruikt worden voor de sacramenten; daardoor wordt echter de weg der zaligheid niet nauwer gemaakt, omdat men de zaken, die moeten gebruikt worden voor de sacramenten, gewoonlijk bij de hand heeft, of met weinig moeite kan vinden.

VIe ARTIKEL.

Worden er woorden vereischt om het teeken der Sacramenten te verklaren?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat er geen woorden vereischt worden om het teeken der sacramenten te verklaren. — I. Augustinus immers zegt in zijn werk *Tegen Faustus* (19^e B.,

---

exterius data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur. Postmodum vero necesse fuit etiam exteriorius legem dari, tum propter obscurationem legis naturae ex peccatis hominum, tum etiam ad expressiorem significationem gratiae Christi, per quam humanum genus sanctificatur, et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines uterentur in sacramentis. Nec propter hoc arctatur via salutis, quia res, quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel parvo studio adhibito haberri possunt.

ARTICULUS VI.

Utrum in significatione Sacramentorum requirantur verba.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 3. et Dist. 13. q. 1. art. 2. q. 6. ad 2.
et Veri. q. 27. art. 4. ad 10.].

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod in significatione sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Augustinus cont. Faust. lib. 19. [cap.

16^e H.) : « *Wat zijn alle stoffelijke Sacramenten anders dan zichtbare woorden?* » Daaruit blijkt, dat men, door in de sacramenten woorden toe te voegen aan de stoffelijke dingen, woorden zou toevoegen aan woorden. Welnu, dit is nutteloos, en bijgevolg worden er in de sacramenten naast de stoffelijke dingen geen woorden vereischt.

2. Een sacrament is iets één. Welnu het is onmogelijk om met dingen, die tot verschillende soorten behooren, iets één te maken. Daar nu stoffelijke zaken en woorden tot verschillende soorten behooren, — stoffelijke zaken worden immers voortgebracht door de natuur, woorden daarentegen door de rede —, daarom zijn er voor de sacramenten geen woorden vereischt naast de stoffelijke tekenen.

3. De sacramenten van de Nieuwe Wet hebben de plaats ingenomen van die der Oude Wet, want ze zijn ingesteld, nadat de andere waren afgeschaft, zooals Augustinus zegt in zijn Boek *Tegen Faustus* (19^e B., 13^e H.). Welnu voor de sacramenten der Oude Wet werden er geen bepaalde woorden, vereischt. Bijgevolg is het ook niet vereischt voor de sacramenten der Nieuwe Wet.

Daartegenover echter staat wat de Apostel zegt in den *Brief*

16.]. « Quid sunt aliud quaeque corporalia sacramenta, nisi quasi quae-dam verba visibilia? » Et sic videtur, quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sid addere verba verbis. Sed hoc est superfluum; non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.

2. PRÆTEREA, Sacramentum est aliquid unum. Ex his autem, quae sunt diversorum generum, non videtur posse aliquid unum fieri. Cum igitur res sensibles et verba sint diversorum generum, quia res sensibles sunt a natura, verba autem a ratione, videtur quod in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

3. PRÆTEREA, Sacramentum novae legis successerunt sacramentis veteris legis, quia « illis ablatis, ista sunt instituta », ut Augustinus dicit 19. cont. Faust. [cap. 13]. Sed in sacramentis veteris legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in sacramentis novae legis.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Ephes. 5 [v.v. 25-26]: « Chris-

aan de Ephesiërs (5, 25, 26) : « Christus heeft de Kerk bemind. Hij heeft Zich voor haar overgeleverd, om haar te heiligen en te reinigen door het Waterbad, vergezeld van het woord. » En Augustinus zegt in zijn Verhandeling op Joannes (80^e Verhand.) : « Het woord wordt toegevoegd aan het element, en het sacrament ontstaat. »

LEERSTELLING. — Zooals gezegd werd (in het 3^e Artikel), worden de sacramenten gebruikt als tekenen tot heiligmaking der mensen. Ze kunnen dus op drie wijzen beschouwd worden, en in elk van die drie opzichten is het passend, dat er woorden worden toegevoegd aan de stoffelijke tekenen. Men kan de sacramenten ten eerste beschouwen van den kant van de oorzaak van onze heiligmaking, het menschgeworden Woord, waarmede de sacramenten eenigszins gelijkvormig zijn, omdat de woorden worden toegevoegd aan een stoffelijke zaak, zooals in het mysterie der menschwording, het Woord Gods vereenigd werd met het stoffelijk vleesch. De sacramenten kunnen ten tweede beschouwd worden van den kant van den mensch, die geheiligd wordt, en bestaat uit ziel en lichaam. De sacramentale medecijn staat daartoe in verhouding, want door de zichtbare zaak raakt zij het lichaam aan, en door de woorden ontstaat het geloof in de ziel. Daarom zegt Augustinus in de verklaring van de woorden van Joannes

---

tus dilexit Ecclesiam, et tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquae in verbo vitae. » Et Augustinus dicit super Joan. [tract. 80.] : « Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum ».

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta, sicut dictum est [art. 3. huj. q.J.], adhibentur ad hominum sanctificationem, sicut quedam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, et quolibet modo congruit eis quod verba rebus sensibilibus adjungantur. Primo enim possunt considerari ex parte causae sanctificantis, quae est Verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur in hoc, quod rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est Verbum Dei unitum. Secundo possunt considerari sacramenta ex parte hominis, qui sanctificatur, qui componitur ex anima et corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quae per rem visibilem corpus tangit, et per verbum ab anima creditur. Unde

(15, 13) : « Reeds zijt ge rein door het woord, dat ik tot u gesproken heb », het volgende : « Waarvandaan komt die groote kracht van het water, waardoor het het lichaam aanraakt en het hart reinigt, dan van de woorden, niet omdat ze uitgesproken worden, maar omdat ze geloofd worden? ». Ten derde kan men ook de sacramenten beschouwen van den kant der sacramenteele beteekenis. Welnu Augustinus zegt in zijn Boek *Over de Christelijke Leer* (2^e B., 3^e H.), dat de woorden de voornaamste teekenen zijn, die door de mensen gebruikt worden, want de woorden kunnen op verschillende wijze gebruikt worden om verschillende begrippen aan te duiden. Daarom kunnen wij met woorden het best uitdrukken wat we in den geest hebben opgenomen. Het was tot de volmaaktheid der sacramenteele beteekenis ver-eischt, dat de beteekenis der stoffelijke dingen door woorden zou bepaald worden. Het water immers kan zoowel de reiniging aanduiden doordat het nat is, als de verfrissching doordat het koud is. Doch wanneer men zegt : « Ik doop u », dan wordt het duidelijk dat het water in het Doopsel gebruikt wordt om een geestelijke reiniging aan te duiden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De zichtbare din-

Augustinus super illud Joan. 15 [v. 3] : Jam vos mundi estis propter sermonem, etc., dicit [tract. 80. in Joan.] : « Unde est ista tanta virtus aquae, ut corpus tangat, et cor abluit, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? » Tertio possunt considerari ex parte ipsius significatio-nis sacramentalis. Dicit autem Augustinus in 2. de Doctr. Christiana [cap. 3.], quod « verba inter homines obtinuerunt principatum signifi-candi », quia verba diversimode formari possunt ad significandos diversos conceptus mentis; et propter hoc per verba magis distincte possumus ex-primere, quod mente concepimus. Et ideo ad perfectionem significatio-nis sacramentalis necesse fuit, ut significatio rerum sensibilium per aliqua verba determinaretur; aqua enim significare potest et ablutionem propter suam humiditatem, et refrigerium propter suam frigiditatem. Sed cum dicitur : Ego te baptizo, manifestatur quod aqua utimur in baptismo ad significan-dam emundationem spiritualem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod res visibles sacramentorum dicuntur

gen, die in de sacramenten gebruikt worden, noemt men *woorden* in figuurlijken z.n. in zoover ze nl. deelhebben aan de betekende kracht die op de voornaamste plaats toekomt aan de woorden, zooals (in de Leerstelling) gezegd werd. En daarom is het geen nutteloze herhaling van dezelfde woorden, wanneer in de sacramenten woorden toegevoegd worden aan de zichtbare zaken, want het eene wordt bepaald door het andere, zooals (in de Leerstelling) werd aangevoond.

2. Hoewel woorden en de andere stoffelijke dingen niet tot dezelfde soort behoren, wat hun natuur betreft, toch komen ze met elkander overeen in zoover zij tekenen zijn, wat eerder toekomt aan de woorden dan aan de andere dingen. Op die manier worden de woorden en de dingen in de sacramenten in zekerzen zin iets ééns, omdat de beteekenis der dingen vervolledigd wordt door de woorden, zoo (in de Leerstelling) gezegd werd.

3. Zooals Augustinus zegt in zijn Boek *Tegen Faustus*, moeten de sacramenten die iets aanduiden wat tegenwoordig is, verschillen van die, welke iets toekomstig aanduiden. Welnu de sacramenten der oude wet waren een voorafbeelding van Christus, die komen zou, en daarom duidden ze niet zoo duidelijk Christus

verba per quandam similitudinem, inquantum scilicet participant quandam vim significandi, quae principaliter est in ipsis verbis, ut dictum est [in corp. art.]. Et ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis rebus visibilibus verba adduntur, quia unum eorum determinatur per aliud, ut dictum est [ibid.] .

AD SECUNDUM dicendum, quod quamvis et verba et aliae res sensibles sint in diverso genere, quantum pertinet ad naturam rei, convenient tamen in ratione significandi, quae perfectius est in verbis quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis et rebus fit quodammodo unum in sacramentis, sicut ex forma et materia; inquantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est [in corp.]. Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibles, puta ablutio, inunctio, et alia hujusmodi, quia in his est eadem ratio significandi et in rebus.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut Augustinus dicit contra Faustum [lib. 19. cap. 16. et 17.], alia debent esse sacramenta rei praesentis, et alia rei futurae. Sacmenta autem veteris legis praenuntia erant Christi venturi, et ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta

aan als de sacramenten der nieuwe wet, die uit Christus voortvloeien, en een zekere gelijkenis vertoonen met Hem, zooals (in de Leerstelling) gezegd werd. En toch werden er in den eerdienst der oude wet woorden gebruikt, zoowel door de priesters, die de bedienaars waren van de sacramenten, volgens het *Bock der Getallen* (6, 23-24) : « *Zóó zult gij de zonen van Israël zeggen, en gij zult tot hen zeggen : De Heer zegene u, enz.* », als door degenen die gebruik maken van de sacramenten volgens *Deuteronomium* (26, 3) : « *Ik betuig heden vóór den Heer, uw God,* » enz.

VIIe ARTIKEL.

Worden in de Sacramenten bepaalde woorden vereischt?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat er in de sacramenten geen bepaalde woorden vereischt worden. — 1. Zooals immers de Wijsgeer zegt (in het 1^e Boek van zijn werk *Over het Oordeel* (1^e H., n° 3), zijn de woorden niet dezelfde in alle talen. Welnu de zaligheid die men in de sacramenten zoekt, is dezelfde voor alle mensen. Bijgevolg worden er in de sacramenten geen bepaalde woorden vereischt.

---

novae legis, quae ab ipso Christi effluunt, et quandam similitudinem ipsius in se habent, ut dictum est [in corp. art.]. Utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis in his, quae ad cultum Dei pertinent, tam sacerdotes, qui erant sacramentorum illorum ministri, secundum illud Num. 6 [v.v. 23-24] : « Sic benedicetis filiis Israël, et dicetis eis : Benedicat tibi Dominus », etc., quam etiam illi qui illis sacramentis utebantur, secundum illud Deuter. 26 [v. 3] : « Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod », etc.

ARTICULUS VII.

Utrum requirantur determinata verba in Sacramentis.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philosophus dicit [lib. 1. Periher. cap. 1, N° 3], « voces non sunt eaedem apud omnes ». Sed salus, quae per sacramenta quaeritur, est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

2. De woorden worden in de sacramenten vereischt omdat het op de eerste plaats aan de woorden toekomt, iets anders te beteeken zoals (in het vorig Artikel) gezegd werd. Welnu de verschillende woorden kunnen dezelfde beteekenis hebben. Bijgevolg worden er in de sacramenten geen bepaalde woorden vereischt.

3. Wanneer iets veranderd wordt, dan komt het terecht in een andere soort. Welnu sommigen veranderen de woorden, zonder dat de uitwerking der sacramenten daardoor verhinderd wordt; anders zouden de ongeletterden en de stotterenden, welke de sacramenten toedienen, dikwijls de uitwerking der sacramenten verhinderen. Bijgevolg worden er in de sacramenten geen bepaalde woorden vereischt.

Daartegenover staat echter dat de Heer bepaalde woorden gebruikt heeft in de consecratie van het Eucharistisch sacrament, zeggende : « *Dit is mijn lichaam* » (Mattheus, 26, 26). Ook heeft Hij aan zijn leerlingen bevolen, te doopen door bepaalde woorden te gebruiken, zeggende : « *Gaat heen dan, onderwijs alle volken, en doopt ze in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.* » (Mattheus, 28, 19)

2. PRÆTEREA, verba requiruntur in sacramentis, inquantum sunt principaliter significativa, sicut dictum est [art. praec.]. Sed contingit per diversa verba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

3. PRÆTEREA, corruptio cuiuslibet rei variat ejus speciem. Sed quidam corrupte verba proferunt; nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri; alioquin illiterati, et balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur, quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

SED CONTRA est, quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiae, dicens Matth. 26 [v. 26] : « *Hoc est corpus meum.* » Similiter etiam mandavit discipulis, ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. ult. [v. 19] : « *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* »

LEERSTELLING. — Zooals hierboven gezegd is (vorig Artikel, 2^e Antw.), worden de woorden in de sacramenten gelijkgesteld met den vorm, de stoffelijke zaken daarentegen met de stof. Welnu in alle dingen, die samengesteld zijn uit stof en vorm, is het bepalende beginsel de vorm. De vorm immers is als het doel en de voleinding der stof. Daarom is voor het zijn van een wezen méér een bepaalde vorm vereischt dan een bepaalde stof. Een bepaalde stof toch wordt maar vereischt opdat ze zou aangepast zijn bij een bepaalden vorm. Daar er nu in de Sacramenten bepaalde stoffelijke dingen vereischt worden, die als de stof zijn in de sacramenten, is het nog veel méér vereischt, bepaalde woorden te gebruiken.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Zooals Augustinus zegt in zijn *Verklaring van Joannes* (80e Verh., Trakt. 80, Tom. 9), werken de woorden iets uit in de sacramenten, niet omdat ze worden uitgesproken, d. i. omdat de uiterlijke klank der woorden weerklinkt, maar omdat men ze gelooft, d. i. omdat men door het geloof de beteekenis van de woorden aanneemt. Die is dezelfde in alle talen, hoewel de woorden niet denzelfden klank hebben. In welke taal dan ook die beteekenis wordt uitgedrukt, komen de sacramenten tot stand.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. praec. ad 2.], in sacramentis verba se habent per modum formae, res autem sensibiles per modum materiae. In omnibus autem compositis ex materia et forma principium determinationis est ex parte formae, quae est quodammodo finis et terminus materiae, et ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quam determinata materia; materia enim determinata requiritur, ut sit proportionata determinatae formae. Cum igitur in sacramentis requirantur determinatae res sensibiles, quae se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit super Joan. [tract. 80.], « verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur », idest non secundum exteriorem sonum vocis, « sed quia creditur », idest secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eaedem voces sint quantum ad sonum; et ideo cujuscumque linguae verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

2. Hoewel in ieder taal verschillende woorden dezelfde beteekenis hebben, toch is er altijd een van die woorden, dat in een of andere taal op de voornaamste plaats en het meest gebruikt wordt om iets uit te drukken. Dit woord moet gebruikt worden om de beteekenis der sacramenten aan te duiden, zooals men onder de stoffelijke dingen datgene daartoe uitkiest, wat het meest gebruikt wordt voor de handeling, waardoor de uitwerking van het sacrament wordt aangeduid. Het water b. v. wordt het meest door de mensen gebruikt om het lichaam te reinigen, waardoor de geestelijke reiniging wordt aangeduid, en daarom wordt het water als stof gebruikt in het doopsel.

3. Wanneer iemand de sacramentele woorden moedwillig verminkt, dan heeft hij het inzicht niet om te doen wat de H. Kerk doet, en daarom zijn in dat geval de sacramenten ongeldig. Indien dat gebeurt bij vergissing of omdat men zich misspreekt, en de verminking zóó groot is, dat de beteekenis der woorden geheel verloren gaat, dan ook is er geen sacrament. Dit is meestal het geval wanneer men den wortel zelf der woorden verandert, b. v. als men in de doopformule het woord *mater* (moeder) gebruikt in plaats van het woord *pater* (vader). Gaat door de verminking der woorden de beteekenis niet geheel verloren, dan is er een waar

AD SECUNDUM dicendum, quod licet in qualibet lingua contingat diversis vocibus idem significari, semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius et communius homines illius linguae utuntur ad hoc significandum, et talis vox assumi debet in significatione sacramenti; sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cuius usus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur, sicut aqua communius utuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam spiritualis ablutio significatur, et ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

AD TERTIUM dicendum, quod ille qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quod facit Ecclesia, et ita non videtur perfici sacramentum; si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguae, si sit tanta corruptio, quae omnino auferat sensum locutionis, non videtur perfici sacramentum. Et hoc praecipue contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis, puta si loco ejus quod est: In nomine Patris, dicat: In nomine matris. Si vero non totaliter auferatur

sacrament. En dit gebeurt meestal wanneer men het einde der woorden vermindert, b. v. door te zeggen : « In nomine patrias et filias » (in plaats van : *patri*s en : *fili*i). Want ofschoon die verminkte woorden uit zichzelf geen beteekenis hebben, toch hebben ze een beteekenis verworven door het gebruik. En die beteekenis blijft dezelfde, hoewel de klank der woorden verandert. Het verschil tusschen de verminking van den wortel of van het einde der woorden komt hieruit voort, dat in het Latijn de verandering van den wortel de beteekenis verandert; doch een verandering op het einde der woorden verandert meestal het mede-beteekende. In het Grieksche echter verandert het mede-beteekende ook wanneer men den wortel der woorden verandert, nl. in de verbuigingen. Men moet er echter vooral op letten, in hoever de woorden vermindert worden, want in beide gevallen kan die verminking zóó gering zijn, dat ze de beteekenis der woorden niet wegneemt, of zóó groot, dat ze het wel doet. Het eene geschiedt het meest door een verminking van den wortel der woorden, het andere door een verminking op het einde der woorden.

sensus locutionis per hujusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum; et hoc praecipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis, puta si aliquis dicat : In nomine patrias, et filias : quamvis enim hujusmodi verba corruple prolata nihil significant ex virtute impositionis, accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione usus; et ideo, licet mutetur sonus sensibilis, remaneat tamen idem sensus. Quod autem dictum est de differentia corruptionis circa principium vel finem dictionis, rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem, variatio autem ex parte finis dictionis ut plurimum mutat consignificationem; quae tamen apud Graecos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis, quae ex utraque parte potest esse tam parva, quod non aufert sensum verborum, et tam magna, quod aufert; sed unum horum facilius accidit ex parte principii, et aliud ex parte finis.

VIIIe ARTIKEL.

Mag men aan die woorden, die de vorm zijn der Sacramenten, iets toevoegen?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat men niets mag toevoegen aan de woorden, die de vorm zijn der sacramenten. — 1. De sacramentele woorden immers zijn niet minder noodig dan de woorden van de Heilige Schrift. Welnu het is verboden aan de woorden van de Heilige Schrift iets toe te voegen of er iets van weg te laten. We lezen immers in *Deuteronomium* (4, 2) : « *Gij zult niets toevoegen aan wat ik tot u gesproken heb, en gij zult er ook niets van weg laten* ». En het *Boek der Openbaring* zegt (22, 18-19) : « *Ik betuig aan ieder, die de woorden hoort van de profetie van dit boek : Zoo iemand er iets aan toevoegt, dan zal God hem toevoegen de plagen, die in dit boek beschreven werden. En zoo iemand iets afneemt van de woorden van dit boek der profetie, dan zal God hem afnemen van zijn deel van de boomen des Levens.* » Het is dus duidelijk, dat men ook aan den vorm der sacramenten niets mag toevoegen of er niets van weg mag laten.

ARTICULUS VIII.

Utrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma Sacramentorum.

[4. Dist. 3. art. 2. q. ad 3. et 4.].

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. Non enim minoris sunt necessitatis hujusmodi verba sacramentalia, quam verba sacrae Scripturae. Sed verbis sacrae Scripturae nihil licet addere, vel minuere. Dicitur enim Deut. 4 [v. 2] : « *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo* », et Apoc. ult. [v.v. 18-19] : « *Contestor omni audienti verba prophetiae libri hujus; si quis apposuerit ad haec, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto; et si quis diminuerit, auferet Deus partem ejus de libro vitae.* » Ergo videtur, quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere, vel minuere.

2. De woorden zijn voor de sacramenten als de vorm er van, zooals (in het vorig Artikel) gezegd werd. Welnu wanneer men aan een vorm iets toevoegt of er iets van weg laat, dan verandert de soort, zooals het ook gebeurt voor de getallen, zooals gezegd wordt in het 8^e Boek der Metaphysica (7^e B., 3^e H., n° 8). Wanneer men dus iets toevoegt aan den vorm der sacramenten of er iets van weg laat, dan is het niet meer hetzelfde sacrament.

3. Zooals tot den vorm der sacramenten een zeker getal uitspraken noodig is, zoo ook is er een bepaalde volgorde vereischt, alsook dat de woorden worden uitgesproken zonder onderbreking. Indien dus toevoeging of weglatting de geldigheid der sacramenten niet wegneemt, dan zal om dezelfde reden ook de verplaatsing der woorden of het inschakelen van andere woorden die geldigheid niet wegnemen.

Daartegenover echter staat, dat in den vorm der sacramenten sommige woorden hier voorkomen, elders niet voorkomen. Zoo doopt men in den Latijnschen ritus door de woorden : « *Ik doop u in den naam des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes.* » In de Grieksche ritus echter doopt men door de woorden : « *De dienaar van Christus N... weze gedoopt in den naam des Vaders, enz.* » en toch wordt het doopsel in beide gevallen op geldige

2. PRÆTEREA, verba se habent in sacramentis per modum formae, ut dictum est [art. praec.]. Sed in formis quaelibet additio vel subtractio variat speciem, sicut et in numeris, ut dicitur 8. Metaphys. (L. 7, C. 3, N° 8). Ergo videtur, quod si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

3. PRÆTEREA, sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, et etiam orationis continuitas. Si ergo additio vel subtractio non aufert sacramenti veritatem, videtur quod pari ratione nec transpositio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

SED CONTRA est, quod in formis sacramentorum quaedam apponuntur a quibusdam, quae ab aliis non apponuntur, sicut Latini baptizant sub hac forma : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Graeci autem sub ista : Baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, etc.*

wijze toegedient. Het is dus wel toegelaten iets aan den vorm der sacramenten toe te voegen of er iets van weg te laten.

LEERSTELLING. — In al de veranderingen, die aan den vorm der sacramenten kunnen worden aangebracht, moeten we twee dingen beschouwen. Het eerste heeft betrekking op hem, die de woorden uitspreekt, en wiens inzicht vereisch wordt voor de geldigheid der sacramenten, zooals later zal worden aangetoond (64^e Kw., Art. 8). Is het zijn bedoeling om, door iets toe te voegen of weg te laten, een anderen ritus in te voeren die niet door de H. Kerk erkend wordt, dan is het sacrament ongeldig, want in dat geval heeft de bedienaar de bedoeling niet, om te doen wat de Kerk doet. Het tweede wat men moet beschouwen, heeft betrekking op de beteekenis der woorden. In de sacramenten immers bewerken de woorden datgene wat ze beteekenen, zooals vroeger gezegd werd (vorig Artikel : 1^e Antw.). Men moet dus nagaan of de vereischte beteekenis der woorden door de aangebrachte verandering wordt weggenomen, want in dat geval is het duidelijk, dat het sacrament ongeldig is. Daarom zegt Didymus in zijn Boek *Over den Heiligen Geest* (2^e B.; onder de werken, die aan Hieronymus worden toegeschreven) : « *Als*

---

tamen utriusque verum conferunt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

RESPONDEO dicendum, quod circa omnes istas mutationes, quae possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda : unum quidem ex parte ejus, qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, ut infra dicetur [q. 64. art. 8.]. Et ideo si intendat per hujusmodi additionem vel diminutionem aliud ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Ecclesia. Aliud tamen est considerandum ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum quem faciunt, ut supra dictum est [art. praec. ad 1.], oportet considerare, utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum, quia sic manifestum est, quod tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quae sunt de substantia formae, sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum, et ideo non perficitur sacramentum; unde Didymus dicit in lib. 2. de Spiritu Sancto [inter op. Hieron.] :

iemand bij het doopen een van die namen moest weg laten (nl. van den Vader, den Zoon of den Heiligen Geest) dan is het doopsel ongeldig ». Doch als men iets weg laat wat niet toebehoort tot de zelfstandigheid van den vorm, dan neemt die weglatting de vereischte beteekenis der woorden niet weg, en verhindert dit niet de geldigheid van het sacrament. De Eucharistische vorm b. v. is : « *Want dit is mijn lichaam* », moet men het woordje « *want* » overslaan, dan neemt men de vereischte beteekenis der woorden niet weg en wordt bijgevolg de geldigheid van het sacrament niet verhinderd, alhoewel hij die de woorden overslaat, kan zondigen door zorgeloosheid of misprijzen. Gaat het over een toevoeging, dan kan het ook gebeuren, dat men de beteekenis wegneemt, zooals wanneer iemand moet zeggen : « ik doop u in den naam van den groteren Vader, en van den kleineren Zoon » zooals de Arianen deden. Zulke toevoeging maakt het sacrament dan ook ongeldig. Wanneer echter de toevoeging de vereischte beteekenis niet wegneemt, dan blijft het sacrament geldig. Het komt er ook niet op aan, of er iets toegevoegd wordt in het begin, in het midden, of op het einde der woorden. Moest b. v. iemand zeggen : « *Ik doop u in den naam van God den Vader almachtig, van den eeniggeboren Zoon, en van den Heiligen Geest den trooster* », dan zou het sacrament geldig zijn. En insgelijks wanneer iemand

« *Si quis ita baptizare conetur, ut unum de predictis nominibus praetermitat (scilicet Patris, et Filii, et Spiritus Sancti), sine perfectione baptizabit* »; si autem subtrahatur aliiquid, quod non sit de substantia formae, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, et per consequens nec sacramenti perfectionem, sicut in forma Eucharistiae, quae est : Hoc est enim Corpus meum, ly enim sublatum non tollit debitum sensum verborum, et ideo non impedit perfectionem sacramenti, quamvis possit contingere, quod ille qui praetermittit; peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliiquid apponi, quod est corruptivum debiti sensus, puta si aliquis dicat : *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, et Filii minoris, sicut Ariani baptizabant*, et ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quae non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas; nec refert, utrum talis additio fiat in principio,

zegt : « Ik doop u in den naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes, en de gelukzalige Maagd helpe u », dan is het een waarachtig doopsel. Moest echter iemand zeggen : « Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, en der gelukzalige Maagd Maria », dan zou het doopsel waarschijnlijk ongeldig zijn, want er staat geschreven in den 1ⁿ Brief aan de Korinthiërs (1, 13) : « *Is Paulus soms voor u gekruisigd, of zijt ge in zijn naam gedoopt?* » Die woorden zouden hier toepasselijk zijn, als men het zoo begreep, dat het doopsel wordt toegediend in den naam der Heilige Maagd, op dezelfde wijze als in den naam der Heilige Drievuldigheid, waardoor het doopsel kracht verkrijgt, want die beteekenis zou strijdig zijn met het ware geloof en zou bijgevolg de geldigheid van het sacrament verhinderen. Wanneer men die toevoeging echter zoo verstaat, dat de naam der Heilige Maagd niets uitwerkt in het doopsel, maar opdat hare voorspraak den gedoopte helpen zou om de genade van het doopsel te bewaren, dan zou het doopsel geldig voltrokken worden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Men mag aan de woorden van de Heilige Schrift niets toevoegen, wat de betee-

---

medio, vel in fine, ut si aliquis dicat : Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, et Filii ejus unigeniti, et Spiritus Sancti paracleti, erit verum baptismus; et similiter si quis dicat : Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et B. Virgo te adjuvet, erit verum baptismus. Forte autem si diceret : Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et B. Virginis Mariae, non eset baptismus, quia dicitur 1. ad Cor. 1 [v. 13] : « Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? » Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine B. Virginis baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur : talis enim sensus esset contrarius verae fidei, et per consequens tolleret veritatem sacramenti; si vero sic intelligatur quod additur : Et in nomine B. Virginis, non quasi nomen beatae Virginis aliquid operetur in baptismismo, sed ut ejus intercessio proposita baptizato ad conservandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacramenti.

. AD PRIMUM ergo dicendum, quod ad verba sacrae Scripturae non licet aliquid apponere, quantum ad sensum; sed quantum ad expositionem sacrae

kenis zou veranderen; doch om de Heilige Schrift te verklaren werd er door de leeraren veel aan toegevoegd. Ook mag men niet beweeren, dat wat men aan de Heilige Schrift toevoegt, tot de Schrift zelf behoort, want, dan zou men ze vervalschen. Zoo ook zou het een vervalsching zijn, wanneer men beweerde dat sommige woorden, die tot den vorm der sacramenten niet behooren, er een noodzakelijk bestanddeel van zijn.

2. De woorden behooren tot den vorm der sacramenten in zoover ze de beteekenis verduidelijken. Wanneer men dus woorden weglaat of toevoegt, die de beteekenis volstrekt niet veranderen, dan blijft de natuur van het sacrament ongeschonden.

3. Wanneer de onderbreking het inzicht van den bedienaar doet verloren gaan, dan vervalt ook de geldigheid van het sacrament. niet echter wanneer de onderbreking noch het inzicht van den bedienaar, noch de beteekenis der woorden wegneemt. Hetzelfde mag gezegd worden van de plaatsing der woorden; wordt de beteekenis der woorden er door weggenomen dan is het sacrament ongeldig zooals blijkt als men de sacramentele formule doet voorafgaan of doet volgen door een ontkenning. Wordt door de verplaatsing de beteekenis niet veranderd, dan blijft het

Scripturae multa eis verba a doctoribus apponuntur; non tamen licet etiam verba sacrae Scripturae apponere ita, quod dicantur esse de integritate sacrae Scripturae, quia hoc esset vitium falsitatis, et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formae, quod non est.

AD SECUNDUM dicendum, quod verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati, et ideo quaecumque fiat additio vel subtractio verborum, quae non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

AD TERTIUM dicendum, quod si sit tanta interruptio verborum, quod intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, et per consequens veritas ejus; non autem tollitur, quando est parva interruptio, quae intentiōnem proferentis et intellectum verborum non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum, quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione praeposita vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio, quae sensum locutionis non variet, non

sacrament geldig, omdat, zooals de wijsgeer zegt in het IIe Boek van zijn werk « *Over het Oordeel* » (10^e H., n° 13), namen en woorden, die verplaatst worden, dezelfde beteekenis behouden.

---

tollitur veritas sacramenti, quia, secundum quod Philosophus dicit [lib. 2. Periher. cap. 10, N° 13], « nomina et verba transposita idem significant ».

EEN EN ZESTIGSTE KWESTIE
OVER DE NOODZAKELIJKHEID
DER SACRAMENTEN.

(Vier Artikelen).

Vervolgens moeten we handelen over de onontbeerlijkheid der Sacramenten, en met betrekking daartoe stellen we vier vragen :

1. Zijn de Sacramenten noodig voor de zaligheid der menschen?
2. Waren de Sacramenten noodig vóór de zonde?
3. Waren ze noodig na de zonde en vóór de komst van Christus?
4. Waren ze noodig na de komst van Christus?

I^e ARTIKEL.

Zijn de Sacramenten noodig tot de zaligheid der menschen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de sacramenten niet

QUAESTIO LXI.

DE NECESSITATE SACRAMENTORUM.

Deinde considerandum est de necessitate sacramentorum.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

1. Utrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanam. — 2. Utrum fuerint necessaria in statu ante peccatum. — 3. Utrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum. — 4. Utrum fuerint necessaria post Christi adventum.

ARTICULUS I.

Utrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

- [4. Dist. 1. q. 1. art. 2. q. 1. et lib. 3. Contr. g. cap. 110. et lib. 4. cap. 55. fin. et cap. 56.]

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sacramenta non sint necessaria

noodig zijn tot de zaligheid der mensen. — 1. De Apostel zegt immers in zijn *I^e Brief aan Timotheus* (4, 8) : « *De lichaamssoefening is van weinig nut* ». Welnu het gebruik der sacramenten behoort tot de lichamelijke werken, want de sacramenten worden voltrokken door de beteekenis der stoffelijke zaken en der woorden, zooals gezegd werd (in de vorige Kwestie, Artikel 6). De mensen hebben dus de sacramenten niet noodig om zalig te worden.

2. De Apostel zegt in zijn *IIe Brief aan de Korinthiërs* (12, 9), dat God tot hem sprak : « *Mijn genade is u genoeg* ». Welnu die genade zou niet genoeg zijn, wanneer de sacramenten noodig zijn tot de zaligheid, bijgevolg zijn de sacramenten niet noodig tot de zaligheid der mensen.

3. Wanneer een voldoende oorzaak gesteld is, wordt er niets anders tot het uitwerksel vereischt. Welnu het lijden van Christus is een voldoende oorzaak voor onze zaligheid. De Apostel immers zegt in zijn *Brief aan de Romeinen* (5, 10) : « *Zoo we met God zijn verzoend, door den dood van zijn Zoon, toen we nog vijanden waren, hoeveel te meer zullen we gered worden door zijn Leven, nu we met Hem zijn verzoend* ». Bijgevolg zijn de sacramenten niet noodig tot de zaligheid der mensen.

ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timoth. 4 [v. 8] : « *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est.* » Sed usus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quod sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum et verborum, ut dictum est [q. praec. art. 6.]. Ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanam naturam (1).

2. PRÆTEREA, 2. ad Cor. 12 [v. 9] Apostolo dicitur: « *Sufficit tibi gratia mea.* » Non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem. Non sunt ergo sacramenta saluti humanae necessaria.

3. PRÆTEREA, posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectum. Sed passio Christi est sufficiens causa nostrae salutis. Dicit enim Apost. Rom. 5 [v. 10]: « *Si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius.* » Non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

(1) salutem.

Daartegenover staat echter, wat Augustinus zegt in zijn Boek « *Tegen Faustus* » (19^e B., 11^e Art.) : « *Het is onmogelijk de mensen te vereenigen in eenzelfden godsdienst, noch in den waren godsdienst, noch in een valschen godsdienst, wanneer ze niet vereenigd worden door een teeken of door zichtbare Sacramenten* ». Welnu voor de zaligheid der mensen is het noodig ze te vereenigen in denzelfden waren godsdienst. Bijgevolg zijn de sacramenten noodig tot de zaligheid der mensen.

LEERSTELLING. — De sacramenten zijn noodig tot de zaligheid der mensen om drie redenen. De eerste reden ligt in de natuur van den mensch. Het is immers eigen aan de natuur van den mensch, om door het stoffelijke en het zinnelijke geleid te worden tot het geestelijke en het verstandelijke. Welnu het komt aan de goddelijke Voorzienigheid toe, voor iedere zaak te zorgen, overeenkomstig haar eigen manier van zijn. Daarom pastte het, dat de goddelijke Wijsheid aan den mensch de modellen ter zaligheid schonk onder stoffelijke en zinnelijk-waarneembare teekenen, die sacramenten genoemd worden. De tweede reden ligt in den staat van den mensch, die zich door te zondigen, naar de gehechtheid onderwerpt aan de stoffelijke zaken. Welnu de

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 19. contra Faustum [cap. 11.] : « In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorum visibilium consortio colligentur ». Sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in unum verae religionis nomen. Ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem, triplici ratione, quarum prima sumenda est ex conditione humanae naturae, cuius proprium est, ut per corporalia et sensibilia in spiritualia et intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad divinam providentiam, ut unicuique rei provideat secundum modum suae conditionis; et ideo convenienter divina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus et sensibilibus signis, quae sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est ex statu hominis, qui peccando se subdit per affectum corporalibus rebus. Ibi

geneesmiddelen moeten aangewend worden, daar waar de ziekte woedt. En daarom past het, dat God door stoffelijke teekenen aan den mensch geestelijke geneesmiddelen schonk. Moest God immers geestelijke zaken zonder meer aan den mensch hebben aangeboden, dan zou de geest van den mensch — overgegeven aan het stoffelijke — ze niet hebben kunnen vatten. De derde reden ligt in den aard der menschelijke handeling, die meer stoffelijke dingen tot voorwerp heeft. Het zou den mensch te hard vallen zich volkomen af te trekken van alle stoffelijke handelingen, en daarom werden hem in de sacramenten stoffelijke handelingen voorgesteld, waardoor hij tot de zaligheid zou geoefend worden, opdat hij zóó alle bijgeloovige handelingen zou ontluchten, die bestaan in den eeredienst der duivelen, en in het algemeen zou vermijden al wat schadelijk is voor zijn ziel, en wat het voorwerp is der zondige daden.

De mensch wordt dus op die wijze door de instelling der sacramenten overeenkomstig zijn natuur door het zintuigelijk-waarneembare opgeleid, hij wordt erdoor vernederd en leert dat hij onderworpen is aan het stoffelijke, in zoover hij door stoffelijke dingen geholpen wordt; hij wordt gevrijwaard tegen schadelijke handelingen, door de zaligende oefening der sacramenten.

autem debet medicinale remedium homini adhiberi, ubi patitur morbum; et ideo conveniens fuit, ut Deus per quaedam corporalia signa homini spiritualem medicinam adhiberet, nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eis animus applicari non posset corporalibus deditus. Tertia autem ratio sumenda est ex studio actionis humanae, quae praecipue circa corporalia versatur. Ne ergo esset homini durum, si totaliter a corporalibus actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur, ad evitanda superstitionis exercitia, quae consistunt in cultu daemonum, vel qualitercumque noxia, quae consistunt in actibus peccatorum.

Sic igitur per sacramentorum institutionem homo convenienter suaे naturae eruditur per sensibilia; humiliatur, se corporalibus subjectum cognoscens, dum sibi per corporalia subvenitur; praeservatur etiam a noxiis actionibus per salubria exercitia sacramentorum.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Lichaamsoefeningen zijn op zichzelf beschouwd niet zeer nuttig. De oefeningen echter, die geschieden in het gebruik der sacramenten zijn niet lichame-lijk, maar zijn eenigzins geestelijk, nl. door hun beteekenis en hun oorzakelijkheid.

2. De genade van God is een voldoende oorzaak voor de zaligheid der mensen. God geeft echter hen de genade, over-eenkoms-tig hun natuur, en daarom zijn de sacramenten voor de mensen noodig om de genade te verwerven.

3. Het lijden van Christus is een voldoende oorzaak van de zaligheid der mensen, daaruit volgt echter niet, dat de sacra-menten niet noodig zijn tot de zaligheid der mensen, want ze werken hun invloed uit door de kracht van Christus' lijden, en het lijden van Christus wordt op de mensen toegepast door de sacramenten, naar hetgeen geschreven staat in den *Brief aan de Romeinen* : (6, 3) : « *Wij allen, die gedoopt zijn tot de gemeenschap met Christus Jezus, zijn gedoopt tot de gemeenschap met Zijn dood.* »

AD PRIMUM ergo dicendum, quod corporalis exercitatio, inquantum est corporalis, non multum utilis est; sed exercitatio per usum sacramentorum non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per signifi-cationem et causalitatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod gratia Dei est sufficiens causa humanae salutis. Sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis convenientem. Et ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam.

AD TERTIUM dicendum, quod passio Christi est sufficiens causa humanae salutis; nec propter hoc sequitur, quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem, quia operantur in virtute passionis Christi, et passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Roman. 6 [v. 3] : « *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.* »

IIe ARTIKEL.

Waren vóór de zonde de Sacramenten noodig voor den mensch?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat de sacramenten voor den mensch niet noodig waren vóór de zonde. — 1. Zooals immers werd aangetoond (vorig Artikel, 2^e Antw.), zijn de sacramenten noodig voor den mensch om de genade te verwerven. Welnu, ook in den staat der onschuld had de mensch de genade noodig, zooals bewezen werd in het Eerste Deel (Kw. 85, art. 4, 1^e Ant.). Bijgevolg waren de sacramenten ook noodig vóór de zonde.

2. De sacramenten zijn er noodig voor den mensch, overeenkomstig met zijn natuur, zooals (in het vorig Artikel) gezegd werd. Welnu de natuur van den mensch is dezelfde vóór en na de zonde. Bijgevolg had de mensch ook vóór de zonde de sacramenten noodig.

3. Het huwelijk is een sacrament, volgens de woorden uit den *Brief aan de Ephesiërs* (5, 32) : « *Dit geheim is groot; ik*

ARTICULUS II.

Utrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 2. q. 3.].

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta, quia, sicut dictum est [art. praec. ad 2.], sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam. Sed etiam in statu innocentiae homo indigebat gratia, sicut in 1. habitum est [q. 95. art. 4. ad 1.]. Ergo etiam in statu illo erant necessaria sacramenta.

2. PRÆTEREA, Sacmenta sunt necessaria homini secundum conditio nem humanae naturae, sicut dictum est [art. praec.]. Sed eadem est natura hominis ante peccatum, et post peccatum. Ergo videtur, quod etiam ante peccatum homo indigerit sacramentis.

3. PRÆTEREA, matrimonium est quoddam sacramentum, secundum illud Ephes. 5 [v. 32] : « *Sacmentum hoc magnum est; ego autem dico*

bedoel : zijn verhouding tot Christus en de Kerk ». Welnu het huwelijk werd ingesteld vóór de zonde, zooals we lezen in het *Boek der Schepping* (2, 2 vv.). Bijgevolg waren de sacramenten noodig voor de mensen vóór de zonde.

Daar tegenover staat echter, dat geneesmiddelen niet noodig zijn dan voor de zieken, volgens de woorden van *Mattheus* (9, 12) : « *De gezonden hebben geen geneesheer noodig* ». Welnu, de sacramenten zijn geestelijke geneesmiddelen die gebruikt worden tegen de wonde der zonden. Dus waren ze niet noodig vóór de zonde.

LEERSTELLING. — De sacramenten waren niet noodig vóór de zonde in den staat der onschuld. De reden daarvan is de rechtschapenheid van dien staat, waarin het hogere heerschte over het lagere en er in het geheel niet aan onderworpen was. Zooals immers de geest onderworpen was aan God, zoo waren de lagere krachten van de ziel onderworpen aan den geest, en het lichaam aan de ziel. Welnu het zou tegen die orde zijn, wanneer de ziel vervolmaakt werd ofwel op het gebied der wetenschap, ofwel op dat der genade, door middel van iets stof-

in Christo et Ecclesia. » Sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, ut dicitur Gen. 2. [vv. 22 sqq.]. Ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

SED CONTRA est, quod medicina non est necessaria nisi aegroto, secundum illud Math. 9 [v. 12]: « Non est opus sanis medicus. » Sed sacramenta sunt quaedam spirituales medicinae, quae adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod in statu innocentiae ante peccatum sacramenta necessaria non fuerunt. Cujus ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, et nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores animae vires, et ipsi animae corpus. Contra hunc autem ordinem esset, si anima perficeretur, vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam, per

felijks, zooals het gebeurt in de sacramenten. En daarom had de mensch de sacramenten niet noodig in den staat der onschuld; niet alleen in zoover de sacramenten op genezing van de zonde berekend zijn, maar ook in zoover ze op de volmaaktheid van de ziel berekend zijn.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. In den staat der onschuld had de mensch inderdaad de genade noodig : hij moest ze echter niet verkrijgen door stoffelijke teekenen, maar op geestelijke en onzichtbare wijze.

2. De natuur is dezelfde vóór en na de zonde, maar de staat van die natuur is niet dezelfde gebleven, want na de zonde heeft de ziel, ook voor de vervolmaking van haar hogere vermogens stoffelijke dingen noodig, wat in den staat der onschuld niet noodig was.

3. Het huwelijk werd ingesteld in den staat der onschuld, niet als sacrament, maar als natuurfunctie. Het was echter een voorafbeelding van iets toekomstigs omtrent Christus en de Kerk, zooals alles wat voorafging een voorafbeelding was van Christus.

aliquid corporale, quod fit in sacramentis. Et ideo in statu innocentiae homo sacramentis non indigebat, non solum in quantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam in quantum ipsa ordinantur ad animae perfectionem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod homo in statu innocentiae gratia indigebat, non tamen ut eam consequeretur per alia sensibilia signa, sed spiritualiter et invisibiliter.

AD SECUNDUM dicendum, quod eadem est natura hominis ante peccatum, et post peccatum; non tamen est idem naturae status, nam post peccatum anima etiam quantum ad superiorem partem indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, quod in illo statu homini necesse non erat.

AD TERTIUM dicendum, quod matrimonium fuit institutum in statu innocentiae, non secundum quod est sacramentum, sed secundum quod est in officium naturae; ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum et Ecclesiam, sicut et omnia alia, quae in figura Christi praecesserunt.

IIIe ARTIKEL.

Waren de Sacramenten noodig na de zonde en vóór Christus?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat er geen sacramenten noodig waren na de zonde en vóór Christus. — 1. Zooals immers gezegd werd (1^e Artikel, 3^e Antw.) wordt het lijden van Christus op de mensen toegepast door de sacramenten, en zóó verhoudt zich het lijden van Christus tot de sacramenten, zooals de oorzaak tot het uitwerksel. Welnu, de uitwerkselen gaan niet vooraf aan de oorzaak, en bijgevolg waren er geen sacramenten noodig vóór de komst van Christus.

2. De sacramenten moeten overeenkomen met den staat van het menschelijk geslacht, zooals Augustinus zegt in zijn Boek « Tegen Faustus » (19^e B., 16^e en 17^e H.). Welnu vanaf de zonde tot aan het herstel van Christus bleef de staat van het menschelijk geslacht onveranderd. Het was dus niet noodig met betrekking tot de sacramenten iets te veranderen, en de Wet

ARTICULUS III.

Utrum post peccatum ante Christum sacramenta debuerint esse.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 2. q. 4.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dictum est enim [art. 1. huj. q. ad 3.], quod per sacramenta passio Christi hominibus applicatur, et sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum. Sed effectus non praecedit causam. Ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi adventum.

2. PRÆTEREA, sacramenta debent esse convenientia statui humani generis, ut patet per Augustinum 19. contra Faustum [cap. 16. et 17.]. Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, usque ad repa-

van Mozes hoefde er geen nieuwe in te stellen buiten die welke in de natuurwet bestonden.

3. Hoe meer iets het volmaakte nabij komt, des temeer moet het ermee overeenkomen. Welnu, de volmaaktheid der menschelike zaligheid werd door Christus voltrokken, en de sacramenten der Oude Wet kwamen Christus meer nabij dan die welke vóór de wet bestonden. Ze moesten dus meer overeenkomen met de sacramenten van Christus. Welnu juist het tegendeel was het geval, zooals blijkt uit de voorspelling, dat het priesterschap van Christus zou zijn volgens de orde van Melchisedech, en niet volgens de orde van Aaron, zooals we lezen in den *Brief aan de Hebreërs* (7, 11). Het past dus niet dat er sacramenten waren vóór Christus.

Daartegenover staat echter, dat Augustinus zegt in zijn Boek « *Tegen Faustus* » : « *De eerste Sacramenten, die gevierd en onderhouden werden onder de Wet, waren voorafbeeldingen van Christus die konden zou* ». Welnu voor de zaligheid der mensen was het noodig dat de komst van Christus voorspeld werd, en bijgevolg was het noodig, dat er vóór Christus sacramenten werden ingesteld.

rationem factam per Christum. Ergo neque sacramenta debuerunt immutari, ut praeter sacramenta legis naturae alia statuerentur in lege Moysi.

3. PRÆTEREA, quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari. Sed perfectio salutis humanae per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quam ea quae fuerunt ante legem. Ergo debuerunt esse similiora sacramentis Christi. Cujus tamen contrarium apparet ex eo, quod sacerdotium Christi praedicitur esse futurum secundum ordinem Melchisedech, et non secundum ordinem Aaron, ut habetur Hebr. 7 [v. 11]. Non ergo convenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 19. contra Faustum [cap. 13.], quod « prima sacramenta, quae celebabantur et observabantur ex lege; praenuntia erant Christi venturi ». Sed necessarium erat ad humanam salutem, ut adventus Christi praenuntiaretur. Ergo necessarium erat, ante Christum sacramenta quædam disponi.

LEERSTELLING. — De sacramenten zijn noodig tot de zaligheid der mensen, in zoover ze stoffelijke tekenen zijn van onstoffelijke dingen, waardoor de mensch geheiligt wordt. Welnu na de zonde kan niemand geheiligt worden dan door Christus « *dien God heeft aangewezen als zoenoffer door het geloof in zijn Bloed, om Zijn rechtvaardigheid te tonen, en zelf rechtvaardig te zijn, als Hij hem rechtvaardigt, die in Jezus gelooft* ». (Brief aan de Romeinen 3, 25-26). Daarom moesten er vóór de komst van Christus enkele zichtbare tekenen zijn, waardoor de mensch zijn geloof zou belijden in de komst van den Verlosser, en die tekenen zijn de sacramenten. Daaruit blijkt dat er vóór de komst van Christus enkele sacramenten moesten worden ingesteld.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het lijden van Christus is de doeloorzaak der oude sacramenten, die juist werden ingesteld om er een voorafbeelding van te zijn. Welnu de doeloorzaak gaat het uitwerksel niet vooraf in den tijd maar alleen in het inzicht van dengene die handelt. Het is dus niet ongepast, dat er enkele sacramenten waren vóór het lijden van Christus.

2. De staat van het menschelijk geslacht na de zonde en vóór

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, inquantum sunt quaedam sensibilia signa invisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suae, ut sit ipse justus, et justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi [Rom. 3. vv. 25-26], et ideo oportebat ante Christi adventum esse quaedam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Salvatoris adventu, et hujusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quod ante Christi adventum necesse fuit quaedam sacramenta institui.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum, quae scilicet ad ipsam significandam sunt instituta. Causa autem finalis non praecedit tempore, sed solum in intentione agentis, et ideo non est inconveniens, aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

AD SECUNDUM dicendum, quod status humani generis post peccatum, et

Christus kan op twee manieren beschouwd worden. Ten eerste in het licht van het geloof en zoo beschouwd bleef hij onveranderd, want steeds werden de mensen rechtvaardig gemaakt door het geloof in de komst van Christus. Ten tweede kan die staat beschouwd worden volgens de grootere of mindere macht der zonde, en volgens de uitdrukkelijke kennis, die men had van Christus. Want in den loop der tijden begon de zonde meer en meer te heerschen over de mensen, zoozeer dat het menschelijk verstand door de zonde beneveld werd en de mensch, door de natuurwet alleen, niet meer kon leven zooals het behoort, maar er hem geboden moesten worden opgelegd in de geschreven Wet, en hem met die geboden enkele sacramenten van het geloof moesten geschenken worden. Ook moest in den loop der tijden de geloofskennis op meer uitdrukkelijke wijze verklaard worden, want zooals Gregorius zegt (in zijn 16^e Homelie op Ezechiël) « groeide de goddelijke kennis in den loop der tijden aan ». En daarom moesten in de Oude Wet sommige sacramenten zijn van het geloof in de komst van Christus. Ze verhouden zich tot de sacramenten, die vóór de Wet bestonden, zooals het bepaalde zich verhoudt tot het onbepaalde. Vóór de Wet immers was het niet strikt bepaald welke sacramenten de mensch moest gebruiken,

---

ante Christum, dupliciter potest considerari : uno modo secundum fidei rationem, et sic semper unus et idem permansit, quia scilicet justificabantur homines per fidem futuri Christi adventus. Alio modo potest considerari secundum intensionem et remissionem peccati et expressae cognitionis de Christo; nam per incrementa temporum et peccatum coepit in homine magis dominari, intantum quod ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte vivendum praecpta legis naturae, sed necesse fuit determinari praecpta in lege scripta, et cum his quaedam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei, quia, ut Gregorius dicit [hom. 16. in Ezech.], « per incrementa temporum crevit divinae cognitionis augmentum ». Et ideo etiam necesse fuit, quod in veteri lege quaedam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur. Quae quidem comparantur ad sacramenta, quae fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum; quia scilicet ante legem non fuit determinate praefixum homini, quibus sacramentis uteretur, sicut fuit per legem, quod erat necessarium et

zoals later onder de Wet, wanneer het noodig geworden was, zoowel omdat de natuurwet verduisterd was, als omdat de beteekenis van het geloof moest worden verduidelijkt.

3. Het sacrament van Melchisedech, dat vóór de Wet bestond, komt meer overeen met een sacrament der Nieuwe Wet, wat de stof betreft, omdat nl. Melchisedech brood en wijn offerde, zoals we lezen in het *Boek der Schepping* (14, 18), zoals ook het offer der Nieuwe Wet voltrokken wordt door de offergave van brood en wijn. De sacramenten echter der Mozaïsche Wet komen meer overeen met datgene wat door de sacramenten wordt aangeduid, nl. met het lijden van Christus, zoals duidelijk is voor het Paaschlamb, en dergelijke. De reden daarvan is de volgende : De sacramenten der Nieuwe Wet komen in tijdsorde onmiddellijk na die van Mozes. Wanneer ze dan uiterlijk dezelfde bleven, zou het den schijn hebben, alsof zij niets anders waren dan de voortzetting ervan.

propter obtenebrationem legis naturalis, et ut esset determinatio fidei significatio.

AD TERTIUM dicendum, quod sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento novae legis in materia, in quantum scilicet obtulit panem et vinum, ut habetur Gen. 14 [v. 18], sicut etiam sacrificium novae legis oblatione panis et vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicae magis assimilantur rei significatae per sacramentum, scilicet passioni Christi, ut patet de agno paschali et aliis hujusmodi; et hoc ideo, ne propter continuatatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti ejusdem esse continuatio.

IVe ARTIKEL.

Moesten er na de komst van Christus nog Sacramenten zijn?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat er na de komst van Christus geen sacramenten meer noodig waren. — 1. Wanneer immers de werkelijkheid daar is, mogen de tekenen verdwijnen. Welnu « *de genade en de waarheid zijn door Christus gekomen* » zooals we lezen bij Joannes (1, 17). Daar de sacramenten tekenen of beelden zijn van de waarheid, is het duidelijk, dat er na het lijden van Christus geen sacramenten meer noodig zijn.

2. Vroeger werd bewezen (vorige Kwestie, 4^e Artikel), dat de sacramenten uit verschillende elementen bestaan. Welnu de Apostel zegt in zijn *Brief aan de Galaten* (4, 3) : « *Zoo ook waren wij toen we nog onmondig waren, als slaven onderworpen aan de elementen van de wereld.* » Welnu de volheid der tijden is gekomen en wij zijn geen kinderen meer. Bijgevolg moeten we God niet dienen naar de beginselen der wereld, door het gebruik van stoffelijke sacramenten.

ARTICULUS IV.

Utrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 2. q. 5. et Dist. 2. art. 4. q. 1.
et lib. 4. Contr. g. cap. 57.].

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod post Christum non debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura. Sed gratia et veritas per Jesum Christum facta est, ut dicitur Joan. 1. [v. 17]. Cum igitur sacramenta sint veritatis signa, sive figurae, videtur quod post Christi passionem sacramenta esse non debuerint.

2. **PRAETEREA**, sacramenta in quibusdam elementis consistunt, ut ex supradictis patet [q. praec. art. 4.]. Sed Apostolus dicit ad Galat. 4 [vv. 3, 4 et 7] : « *Cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.* » Nunc autem, temporis plenitudine veniente, jam non sumus parvuli. Ergo videtur, quod non debeamus Deus servire sub elementa hujus mundi, corporalibus sacramentis utendo.

3. « *Bij God is geen verandering noch schaduw van wisselvalligheid* », zooals we lezen in den Brief van Jacobus (1, 17). Welnu het zou een blijk zijn van verandering van den goddelijken wil, wanneer God ten tijde der genade aan de mensen andere sacramenten schonk dan vóór Christus. Bijgevolg moeten er na de komst van Christus geen andere sacramenten worden ingesteld.

Daartegenover staat echter wat Augustinus zegt in zijn Boek « *Tegen Faustus* » (19^e B., 13^e H.) : « De sacramenten der Oude Wet werden opgeschorst omdat ze voleindigd waren, en andere werden in de plaats gesteld, met meer kracht, van groter nut, gemakkelijker om te volbrengen en minder in getal. »

LEERSTELLING. — Zooals de oude Vaders zalig werden door het geloof in Christus, die komen moest, zoo worden wij zalig door het geloof in Christus, die reeds geboren is en geleden heeft. Welnu de sacramenten zijn tekenen, waardoor wij getuigenis afleggen van het geloof, waardoor de mensch rechtvaardig gemaakt wordt. De toekomende dingen moeten echter op een andere manier door tekenen worden aangeduid dan de voorbije of de tegenwoordige dingen. Augustinus immers zegt in zijn Boek « *Tegen Faustus* » (19^e B., 16^e H.) : « Dezelfde zaak wordt anders

3. PRÆTEREA, apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, ut dicitur Jacob. 1. [v. 17]. Sed videtur ad quandam mutationem divinae voluntatis pertinere, quod alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiae, et alia ante Christum. Ergo videtur, quod post Christum non debuerint alia sacramenta institui.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 19. contra Faustum [cap. 13.], quod « *sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta; et alia sunt instituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora* ».

RESPONDEO dicendum, quod sicut antiqui Patres salvi sunt per fidem Christi venturi ita et nos salvamur per fidem Christi jam nati et passi. Sunt autem sacramenta quaedam signa protestantia fidem, qua homo justificatur. Oportet autem aliis signis significari futura, praeterita, seu praesentia : ut enim Augustinus dicit 19. contra Faustum [cap. 16.], « *eadem res*

aangeduid wanneer ze nog moet gebeuren en wanneer ze reeds gebeurd is, zooals de woorden : Hij zal lijden en : Hij heeft geleden, anders luiden. » En daarom moesten er in de Nieuwe Wet andere sacramenten zijn, die zouden aanduiden wat voorafgegaan was met betrekking tot Christus, naast de sacramenten der Oude Wet die de toekomst voorspelden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Dionysius zegt in zijn Boek « *Over de Kerkelijke Hierarchie* » (5^e H.) : « De staat van de Nieuwe Wet houdt het midden tusschen de Oude Wet, waarvan de beelden verwezentlijkt werden in de Nieuwe Wet, en den staat der glorie, waar geheel de waarheid duidelijk en volkomen zal worden geopenbaard. » Daarom zullen er in dien staat geen sacramenten zijn. Nu echter, zoolang we kennen in een wazigen spiegel, zooals gezegd wordt in de *I^e Brief aan de Korinthiërs* (13, 12), moeten we door stoffelijke teekenen naar het geestelijke geleid worden, wat behoort tot het wezen der sacramenten.

2. In zijn *Brief aan de Galaten* (4, 9) noemt de Apostel de sacramenten der Oude Wet *zwakke en onbeduidende elementen*, omdat ze noch de genade bezaten, noch haar voortbrachten. Daarom zegt de Apostel, dat zij die deze sacramenten gebruikten,

---

aliter annuntiatur facienda, aliter facta, sicut ipsa verba, passurus et passus, non similiter sonant ». Et ideo oportet quaedam alia sacramenta esse in nova lege, quibus significantur ea, quae praecesserunt in Christo, praeter sacramenta veteris legis, quibus praenuntiabantur futura.

• **AD PRIMUM** ergo dicendum, quod, sicut Dionysius dicit in 5. cap. Eccl. Hier., status novae legis medius est inter statum veteris legis, cuius figurae implentur in nova lege, et inter statum gloriae, in qua omnis nude et perfecte manifestabitur veritas. Et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem, quamdiu per speculum et in aenigmate cognoscimus, ut dicitur 1. ad Cor. 13 [12], oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiritualia devenire, quod pertinet ad rationem sacramentorum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacramenta veteris legis Apostolus [Galat. 4,] vocat *egena et infirma elementa*, quia gratiam nec continebant, nec causabant, et ideo utentes illis sacramentis dicit Apostolus sub elementis

God dienden door de elementen dezer wereld, omdat ze niets anders waren dan elementen dezer wereld. Onze sacramenten echter bevatten de genade en brengen ze voort, en daarom gaat die rede hier niet op.

3. Een familievader heeft geen veranderlijk karakter, omdat hij voor verschillende tijden verschillende bevelen geeft aan zijn dienstvolk, en hetzelfde niet beveelt in den Winter en in den Zomer. Zoo is het geen bewijs van Gods veranderlijkheid, wanneer Hij deze andere sacramenten instelt na de komst van Christus en andere onder de Wet; deze laatste immers waren een geschikte voorafbeelding der genade, terwijl de eerste de tegenwoordige genade op geschikte wijze aanduiden.

---

mundi Deo servisse, quia scilicet nihil aliud erant, quam elementa hujus mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent et causant, et ideo non est de eis similis ratio.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quod diversa praexcepta familiae suae proponit pro temporum varietate, non eadem praecipiens hieme et aestate, ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum ex hoc, quod alia sacramenta instituit post Christi adventum, et alia tempore legis, quia illa fuerunt congrua gratiae praefigurandae, haec autem sunt congrua gratiae praesentialiter demonstrandae.

TWEE EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER HET VOORNAAMSTE UITWERKSEL DER SACRAMENTEN, N. L. DE GENADE.

(Zes Artikelen).

Hierna moeten we handelen over de uitwerkselen der Sacramenten. Ten eerste over hun voornaamste uitwerksel, nl. de genade; ten tweede over haar bijkomstig uitwerksel, nl. het merkteken.

Met betrekking tot het eerste stellen we zes vragen :

1. Zijn de Sacramenten der Nieuwe Wet de oorzaak der genade?
  2. Voegt de Sacramentele genade iets toe aan de genaden der deugden en gaven?
  3. Bevatten de Sacramenten de genade?
  4. Is er in de Sacramenten een kracht om de genade voort te brengen?
  5. Vloeit die kracht voort uit het lijden van Christus?
  6. Brachten de Sacramenten der Oude Wet ook de genade voort?
-

QUAESTIO LXII.

DE PRINCIPALI EFFECTU SACRAMENTORUM, QUI EST GRATIA.

Deinde considerandum est de effectu sacramentorum, et primo de effectu eorum principali, qui est gratia; secundo de effectu secundario, qui est character.

Circa primum quaeruntur sex : 1. Utrum sacramenta novae legis sint causae gratiae. — 2. Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum et donorum. — 3. Utrum sacramenta contineant gratiam. — 4. Utrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam. — 5. Utrum talis virtus in sacramentis derivetur a passione Christi. — 6. Utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

I^e ARTIKEL.

Zijn de Sacramenten oorzaak der genade?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de sacramenten de genade niet voortbrengen. — 1. Een teeken immers is niet hetzelfde als een oorzaak, want een teeken schijnt eerder een uitwerksel te zijn. Welnu een sacrament is een teeken van de genade, en is er bijgevolg de oorzaak niet van.

2. Het stoffelijke kan niet inwerken op het geestelijke, want de bewerker moet tot een verhevener natuur behooren dan het bewerkte, zooals Augustinus zegt in zijn *Letterlijke Verklaring van het Boek der Schepping* (12^e B., 16^e H.). Welnu het subject der genade is de menschelijke geest die iets geestelijks is. De sacramenten kunnen dus geen oorzaak zijn van de genade.

3. Wat eigen is aan God, mag aan geen enkel schepsel worden toegeschreven. Welnu het is eigen aan God, de genade voort te brengen, volgens de woorden uit den psalm 83, 12 : « God zal

ARTICULUS I.

Utrum sacramenta sint causa gratiae.

[Infr. art. 6. et q. 64. art. 1. et 3. Dist. 40. art. 3. et 4.

Dist. 1. q. 1. et art. 4. q. 1. et art. 5. q. 1. et lib. 4. Contr. g. cap. 57 et 74; princ. et Veri. q. 27. art. 4. et Quodl. 12. art. 16.]

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sacramenta non sint causa gratiae. Non enim idem videtur esse signum et causa, eo quod ratio signi videtur magis effectui competere. Sed sacramentum est signum gratiae. Non igitur est causa ejus.

2. PRÆTEREA, nullum corporale agere potest in rem spiritualem, eo quod « agens honorabilius est paciente », ut Augustinus dicit 12. super Genesim ad literam [cap. 16.]. Sed subjectum gratiae est mens hominis quae est res spiritualis. Non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

3. PRÆTEREA, illud quod est proprium Dei, non debet alicui creaturae attribui. Sed causare gratiam est proprium Dei, secundum illud Psalm.

de genade en de glorie schenken. » Daar nu de sacramenten bestaan uit woorden en andere geschapen dingen, kunnen ze bijgevolg de genade niet voortbrengen.

Daartegenover staat echter wat Augustinus zegt in zijn Verklaring van Joannes (80^e Verhandeling) : « *Het water van het doopsel raakt het lichaam aan, en reinigt het hart.* » Welnu het hart wordt alleen gereinigd door de genade. Bijgevolg brengt het doopsel de genade voort en zijn om dezelfde reden de andere sacramenten der Heilige kerk de oorzaak der genade.

LEERSTELLING. — Men moet aannemen dat de sacramenten der Nieuwe Wet op een of andere manier de genade voortbrengen. Het is immers duidelijk dat de mensch door de sacramenten der Nieuwe Wet in Christus opgenomen wordt, zooals de Apostel zegt over het doopsel, in zijn *Brief aan de Galaten* (3, 27) : « Allen hebt ge u met Christus bekleed, omdat ge allen gedoopt zijt tot de gemeenschap met Christus. » Welnu de mensch wordt geen lid van Christus dan door de genade. Sommigen echter beweren, dat de sacramenten de genade niet voortbrengen door een werking uit te oefenen, maar doordat God de genade in de ziel

83 [v. 12] : « *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* » *Cum ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis et rebus creatis, non videtur quod possint gratiam causare.*

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit super Joan. [tract. 80.], quod « *aqua baptismalis corpus tangit, et cor abluit* ». Sed cor non abluit nisi per gratiam. Ergo causat gratiam, et pari ratione alia Ecclesiae sacramenta.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est dicere, sacramenta novae legis per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim, quod per sacramenta novae legis homo Christo incorporatur, sicut de baptismo dicit Apostolus Galat. 3 [v. 27] : « *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* » Non autem efficitur homo membrum Christi, nisi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quod non sunt causa gratiae aliiquid operando, sed quia Deus, sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur, et ponunt

stort, wanneer de sacramenten gebruikt worden. En ze geven als voorbeeld iemand, die tegen een looden penning honderd pond krijgt, omdat de koning het zóó geregeld heeft. Die penning draagt er door zijn werking niets toe bij om zulke som gelds te krijgen, maar alleen de wil van den koning. Daarom zegt Bernardus in een preek *Over het Laatste Avondmaal*: « *Een kanunnik wordt aangesteld door het boek, een abt door den staf, een bisschop door den ring, en op dezelfde wijze werden verschillende genaden aan verschillende Sacramenten vastgehecht.* » Bij eenig nadenken blijkt echter dat er in die manier om de genade voort te brengen niets méér ligt dan een teeken der genade te zijn. Een looden penning immers is niets anders dan een teeken van 's konings bevel om aan dezen mensch die som te schenken. Op dezelfde wijze is een boek een teeken, waardoor wordt aangeduid dat iemand tot kanunnik benoemd wordt. Volgens die voorstelling zouden de sacramenten der Nieuwe Wet niets méér zijn dan teekenen der genade, hoewel uit het gezag van vele heiligen blijkt, dat de sacramenten der Nieuwe Wet niet alleen de genade aanduiden, maar ze ook voortbrengen.

We moeten dus een andere stelling houden. Er is nl. een dubbele werkende oorzaak, te weten, de hoofdoorzaak en de werk-

exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex regis ordinatione, non quod denarius ille aliquid operetur ad habendam praedictae pecuniae quantitatem, sed hoc operatur sola voluntas regis. Unde et Bernardus dicit in quodam sermone de Coena Domini [De Baptismo, cap. 2.]: « Sicut investitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per annulum, sic divisiones gratiarum diversae sunt traditae sacramentis ». Sed si quis recte consideret, iste modus non transcendet rationem signi, nam denarius plumbeus non est nisi quoddam signum regiae ordinatis de hoc, quod pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur sacramenta novae legis nihil plus essent, quam signa gratiae, cum tamen ex multis sanctorum auctoritatibus habeatur, quod sacramenta novae legis non solum significant, sed causant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quod duplex est causa agens, principalis, et instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suae formae, cui assimilatur

tuigelijke oorzaak. De hoofdoorzaak werkt door de kracht van haar vorm, waaraan het uitwerksel gelijkvormig is, zooals vuur verwarmt door zijn gloed. Op die wijze kan niets de genade verwekken, dan God alleen, want de genade is niets anders dan een meegedeelde gelijkvormigheid aan de goddelijke natuur, volgens de woorden uit den *IIe Brief van Petrus* (1, 4) : « *Hij heeft ons de meest kostbare en heerlijke beloften gedaan : dat ge door dit alles deelachtig zoudt worden aan Gods natuur.* » Een werktuigelijke oorzaak echter werkt niet door de kracht van haar vorm, maar alleen door de beweging, waardoor ze bewogen wordt door de hoofdoorzaak; daarom is het uitwerksel niet gelijkvormig aan het werktuig, maar aan de hoofdoorzaak. Zoo is een bed niet gelijkvormig aan de zaag; maar aan de kunstvaardigheid, die ligt in het verstand van den werkman. Op die wijze brengen de sacramenten der Nieuwe Wet de genade voort. Ze worden immers op Gods bevel door de menschen gebruikt om de genade in hen voort te brengen. Daarom zegt Augustinus in zijn « *Bock Tegen Faustus* » (19^e B., 19^e H.) « *Dit alles gebeurt en gaat voorbij* (nl. de sacramentele handelingen); *de kracht van God echter, die daardoor haar uitwerkselen voortbrengt blijft voortdurend.* » Een werktuig toch is eigenlijk datgene, waarmede iemand iets voortbrengt. Daarom zegt de Apostel in zijn *Brief*

effectus, sicut ignis suo calore calefacit; et hoc modo nihil potest causare gratiam, nisi Deus, quia gratia nihil est aliud, quam quaedam participata similitudo divinae naturae, secundum illud 2. Pet. 1. [v. 4] : « Magna nobis et pretiosa promissa donavit, ut divinae simus consortes naturae. » Causa vero instrumentalis non agit per virtutem suae formae, sed solum per motum, quo movetur a principali agente; unde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti, sicut lectus non assimilatur securi, sed arti, quae est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta novae legis gratiam causant. Adhibentur enim ex divina ordinatione hominibus ad gratiam in eis causandam. Unde Augustinus dicit 19. contra Faust. [cap. 16.] : « Haec omnia (scilicet sacramentalia) fiunt, et transeunt; virtus tamen (scilicet Dei), quae per ista operatur, jugiter manet ». Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod

aan Titus (3, 5) : « Hij heeft ons verlost door het bad van wedergeboorte. »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De hoofdoorzaak mag eigenlijk geen teeken genoemd worden van het uitwerksel, zelfs als het uitwerksel verborgen blijft en de hoofdoorzaak zintuigelijk-waarneembaar is en openbaar. De werktuigelijke oorzaak echter mag het teeken genoemd worden van het verborgen uitwerksel, wanneer ze zelf openbaar is, want ze is niet alleen een oorzaak, maar ook in een zekere mate een uitwerksel, in zoover ze bewogen wordt door de hoofdoorzaak. En op die wijze zijn de sacramenten van de Nieuwe Wet tegelijk een oorzaak en een teeken; en daardoor brengen ze voort wat ze beteekenen, zooals doorgaans gezegd wordt. Daaruit blijkt ook, dat ze volkomen beantwoorden aan het begrip *Sacrament*, want ze zijn geordend tot iets heiligs, niet alleen als een teeken, maar ook als een oorzaak.

2. Een werktuig heeft een dubbele werking. Een werktuiglijke, waardoor het iets voortbrengt, niet door eigen kracht, maar door de kracht van de hoofdoorzaak. En een eigen werking, die eraan toekomt naar zijn eigen vorm. Zoo kan een zaag het hout

aliquis operatur; unde et Tit. 3. [v. 5] dicitur: « *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* »

AD PRIMUM ergo dicendum, quod causa principalis non proprie potest dici signum effectus, licet occulti, etiamsi ipsa sit sensibilis et manifesta; sed causa instrumentalis, si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti, eo quod non solum est causa, sed etiam quodammodo effectus, inquantum movetur a principali agente; et secundum hoc sacramenta novae legis simul sunt causae et signa. Et inde est, quod, sicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant. Ex quo etiam patet, quod habent perfecte rationem sacramenti, inquantum ordinantur ad aliquid sacrum, non solum per modum signi, sed etiam per modum causae.

AD SECUNDUM dicendum, quod instrumentum habet duas actiones: unam instrumentalem, secundum quam operatur non in virtute propria, sed in virtute principalis agentis; aliam autem habet actionem propriam, quae

in stukken zagen, om haar scherpte, en ze kan een bed maken in zoover ze het werktuig is van een timmerman. Ze oefent echter haar werktuigelijke werking niet uit, dan door eigen werking uit te oefenen : een zaag toch maakt een bed, door te zagen. Zoo, ook voltrekken de stoffelijke sacramenten door de eigen werking, die ze uitoefenen op de lichamen, die ze aanraken, de werktuigelijke werking in de ziel, door een kracht van God. Zoo zal het water van het doopsel, door het lichaam te wassen door zijn eigen kracht, de zielen reinigen in zoover het een werktuig is der goddelijke kracht, want lichaam en ziel zijn één. Daarom zegt Augustinus (t. a. pl.) : « *Het water raakt het lichaam aan, en reinigt het hart.* »

3. Die bedenking gaat uit van datgene, wat de werkende hoofdoorzaak is der sacramenten, wat eigen is aan God alleen, zooals (in de leerstelling) gezegd werd.

competit sibi secundum propriam formam; sicut securi competit scindere ratione suaे acutatis, facere autem lectum, inquantum est instrumentum artis. Non autem perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam : scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute divina circa animam, sicut aqua baptismi abluedo corpus secundum propriam virtutem, abluit animam, inquantum est instrumentum virtutis divinae, nam ex anima et corpore unum fit. Et hoc est quod Augustinus dicit [loc. sup. cit.], quod « *corpus tangit, et cor abluit* ».

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit de eo, quod est causa gratiae per modum principalis agentis; hoc enim est proprium Dei, ut dictum est [in corp. art.].

IIe ARTIKEL.

Voegt de sacramenteele genade iets toe aan de genade der deugden en der gaven?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de sacramenteele genade aan de genade der deugden en gaven niets toevoegt. — 1. Door de genade der deugden en der gaven wordt toch zooals blijkt uit hetgeen we in het tweede deel (I-II, 110^e Kw., 3^e en 4^e Art.) zeiden, de ziel zoowel in haar wezenheid als in haar vermogens, voldoende vervolmaakt. De genade echter is op de volmaaktheid van de ziel berekend en zoo kan de sacramenteele genade aan de genade der gaven en der deugden niets toevoegen.

2. De gebreken der ziel zijn de gevolgen van de zonde. Daar er nu geen enkele zonde bestaat die niet met een of met andere deugd tegenstrijdig is, zoo worden door de genade der gaven en der deugden alle zonden voldoende uitgesloten en de sacramenteele genade kan, daar ze ertoegedient is de gebreken

ARTICULUS II.

Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum et donorum.

[Infr. q. 72. art. 7. ad 2. et 4. Dist. 7. q. 2. art. 1. q. 3.
et Dist. 17. q. 1. art. 4. q. 5].

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum et donorum. Per gratiam enim virtutum et donorum perficitur anima sufficienter, et quantum ad essentiam animae, et quantum ad potentias ejus, ut patet ex his quae in 2. dicta sunt [1-2. q. 110. art. 3. et 4.]. Sed gratia ordinatur ad animae perfectionem. Ergo gratia sacramentalis non potest aliquid addere super gratiam virtutum et donorum.

2. PRÆTEREA, defectus animae ex peccatis causantur. Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum et donorum, quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis,

der ziel te verwijderen, aan de genade der deugden en der gaven niets toevoegen.

3. Aristoteles houdt in zijn *Metaphysica* (8, 10) staan « *dat met iets aan een vorm toe te voegen of er iets van weg te nemen zijn wezenheid gewijzigd wordt* ». Indien dus de sacramenteele genade aan de genade der gaven en der deugden iets toevoegt, dan volgt daaruit dat « genade » een dubbele beteekenis heeft en wanneer we dan zeggen dat de sacramenten de genade verwekken, weten we ook niets met zekerheid:

Daar is echter op tegen dat de sacramenten indien ze aan de genade der deugden en der gaven niets toevoegden, aan degene die de deugden en de gaven bezitten, vergeefs zouden worden uitgereikt. Onder Gods werking is er echter niets overbodig en zoo is het klaar dat de sacramenteele genade aan de genade der deugden en der gaven iets toevoegt.

LEERSTELLING. — In het IIe deel hebben we aangetoond (I-II, 110^e Kw., 3^e en 4^e Art.) dat de genade op zichzelf beschouwd de wezenheid der ziel, in zoover deze een afbeeldsel is

cum ordinetur ad defectus animae tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum et donorum.

3. PRÆTEREA, omnis additio vel subtractio in formis variat speciem, ut dicitur 8. Metaphysicor. [L. 7, C. 3, N. 8]. Si ergo gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum et donorum, sequitur quod aequivoce dicatur gratia, et sic nihil certum nobis ostenditur ex hoc, quod sacramenta dicuntur gratiam causare.

SED CONTRA est, quod si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum et virtutum, frusta sacramenta habentibus et dona et virtutes conferrentur. In operibus autem Dei nihil est frustra. Ergo videtur, quod gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum et donorum.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut in 2. dictum est [1-2. q. 110. art. 3. et 4.], gratia secundum se considerata perficit essentiam animae, in-

van het goddelijk wezen, vervolmaakt. Daarbij komt nog, dat, net als uit de wezenheid der ziel haar vermogens voortvloeien, zoo ook uit de genade sommige volmaaktheden naar de vermogens van de ziel, die deugden en gaven genoemd worden en waardoor de vermogens vervolmaakt worden om te kunnen handelen, toevloeien. De sacramenten nu zijn op bijzondere uitwerkselen, waaraan het kristelijke leven behoeft heeft, aangewezen; zoo b. v. strekt het doopsel tot een geestelijke wedergeboorte waardoor de mensch voor zijn ondeugden sterft en een lidmaat van Christus wordt, en dit is een bijzonder uitwerksel, dat van de verrichtingen der zielsvermogens onderscheiden blijft. Zoo gaat het er ook met de andere sacramenten toe. Zooals de deugden en gaven aan hetgeen gewoonlijk als genade wordt opgevat een volmaaktheid toevoegen die bepaald op de eigenste handelingen der betrokken vermogens is aangewezen; zoo ook voegt de sacramenteele genade om het bereiken van het doel van het sacrament in de hand te werken, èn aan hetgeen gewoonlijk als genade wordt opgevat èn aan de deugden en gaven een bijzonder hulp toe. Zoo kan dus gezegd worden dat de sacramenteele genade aan de genade der deugden en gaven iets toevoegt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. De genade der

---

quantum participat quandam similitudinem divini esse; et sicut ab essentia animae fluunt ejus potentiae, ita a gratia fluunt quaedam perfectiones ad potentias animae, quae dicuntur virtutes et dona, quibus potentiae perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita christiana, sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitiis, et fit membris Christi, qui quidem effectus est aliquid speciale praeter actus potentiarum animae; et eadem ratio est in aliis sacramentis. Sicut igitur virtutes et dona addunt super gratiam communiter dictam quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum, ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam, et super virtutes et dona, quoddam divinum auxilium ad consequendum sacramenti finem, et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum et donorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod gratia virtutum et donorum sufficient-

deugden en der gaven rust de wezenheid en de vermogens der ziel, wat den algemeenen gang der zielsverrichtingen betreft, voldoende toe; wanneer het echter om sommige heel bijzondere handelingen die in het christelijk leven vereischt worden, gaat, dan heeft men de sacramenteele genade noodig.

2. Door deugden en gaven worden, wanneer het om het heden en de toekomst gaat, ondeugden en zonden voldoende uitgesloten; deugden en gaven verhinderen immers de zonde bij den mensch. Den mensch wordt echter voor de verleden zonden, die, ook als de handeling reeds voorbij is, wat de schuld betreft bijblijven, aan de sacramenten een bijzonder geneesmiddel verstrekt. In de verhouding waarin het begrip « soort » staat tot het begrip « geslacht », in dezelfde verhouding staat het begrip « sacramenteele genade » tot het begrip « genade » naar de algemeene beteekenis van het woord. Zooals dus het woord « dier » wanneer men het op den mensch en op het dier naar zijn algemeene beteekenis toepast niet dubbelzinnig gebruikt wordt, zoo ook is het niet dubbelzinnig nu eens genade naar algemeene beteekenis van het woord, dan weer als sacramenteele genade aan te wenden.

ter perficit essentiam et potentias animae, quantum ad generalem ordinacionem actuum animae; sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita christiana, requiritur sacramentalis gratia.

AD SECUNDUM dicendum, quod per virtutes et dona excluduntur sufficierter vitia et peccata, quantum ad praesens et futurum, inquantum scilicet impeditur homo per virtutes et dona a peccando; sed quantum ad praeterita peccata, quae transeunt actu et permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio sacramentalis gratiae se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus; unde sicut non aequivoce dicitur animal communiter dictum, et pro homine sumptum, ita non aequivoce dicitur gratia communiter sumpta, et gratia sacramentalis.

IIIe ARTIKEL.

Bevatten de Sacramenten der Nieuwe Wet de genade?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de sacramenten der Nieuwe Wet de genade niet bevatten. — 1. Want de inhoud van iets wordt door hetgeen het inhoudt omvat. Welnu de genade hoort noch zooals in een subject, — het subject der genade is immers niet het lichaam, maar wel de geest, — noch zooals in een vat bij de sacramenten thuis. Een vat toch is maar wat Aristoteles in zijn *Physica* (4, 4, n° 12) zegt een beweegbare plaats. Op een bepaalde plaats thuis te hooren komt echter aan een bijkomstigheid niet toe en zoo wordt dan ook de genade door de sacramenten der Nieuwe Wet niet omvat.

2. De sacramenten werden ingesteld om de menschen de genade te geven. De genade echter kan, doordien ze een bijkomstigheid is, niet van het eene subject naar het andere overgaan en zoo zouden de sacramenten tevergeefs de genade omvatten.

3. Het geestelijke wordt, zelfs wanneer het daarin aanwezig is, door het lichamelijke niet omvat. Het lichaam omvat immers niet

ARTICULUS III.

Utrum sacramenta novae legis contineant gratiam.

[4. Dist. 2. art. 4. q. 4. et Veri. q. 27. art. 7.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod sacramenta novae legis non contineant gratiam. Contentum enim videtur esse in continente. Sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subjecto (quia subjectum gratiae non est corpus, sed spiritus), neque sicut in vase, quia « vas est locus mobilis », ut dicitur in 4. Physic. [c. 4, N° 12]. Esse autem in loco non convenit accidenti. Ergo videtur, quod sacramenta novae legis non contineant gratiam.

2. PRÆTEREA, sacramenta ordinantur ad hoc, quod homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia, cum sit accidentis, non potest transire de subjecto in subjectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

3. PRÆTEREA, spirituale non continetur a corporali, etiamsi in eo sit:

de ziel, maar wel de ziel het lichaam. Zoo kan dus de genade, daar ze iets geestelijks is, door geen lichamelijk sacrament bevat worden.

Daartegenover echter staat wat Hugo van S. Victor in zijn Boek *Over de Sacramenten* (1, 9; 2) beweert : « *Door de wijding bevatten de Sacramenten de onzichtbare genade.* »

LEERSTELLING. — Iets kan op zeer uiteenloopende manieren in iets anders zijn. Gaat het nu om de genade, deze ligt op twee manieren in de sacramenten vervat. Vooreerst dan als een teeken, het sacrament toch is het teeken der genade. Ten tweede als in haar oorzaak; zooals we reeds aantonden (vorig Artikel) zijn immers de sacramenten der Nieuwe Wet de werktuigelijke oorzaak der genade. Daaruit volgt echter dat de genade niet zooals een uitwerksel in een evenredige oorzaak, als een gelijksoortig wezen in de sacramenten der Nieuwe Wet bevat ligt; ja de sacramenten bieden niet eens een bestendigen vorm die, zooals met oorzaken die niet met hun uitwerksel gelijksoortig zijn het geval is, aan hun uitwerksel zou geëvenredigd zijn; zoo geschiedt b. v. met al wat door de zon wordt voortgebracht. De genade integendeel ligt in de sacramenten als een werktuiglijke kracht die voor-

non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus. Ergo videtur, quod gratia, cum sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

SED CONTRA est, quod Hugo de Sancto Victore [lib. 1. De Sacram. part. 9. cap. 2.] dicit, quod « sacramentum ex sanctificatione invisibilem gratiam continet ».

RESPONDEO dicendum, quod multipliciter aliquid dicitur esse in alio : inter quos dupli modo gratia est in sacramentis : uno modo sicut in signo, nam sacramentum est signum gratiae; alio modo sicut in causa, nam, sicut dictum est [art. 1. huj. q.], sacramentum novae legis est instrumentalis gratiae causa. Unde gratia est in sacramento novae legis, non quidem secundum similitudinem speciei (sicut effectus est in causa univoca), neque etiam secundum aliquam formam propriam et permanentem, et proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non univocis, puta

bij gaat en zooals we verder (volgend Artikel) nog zullen aantoonen naar haar wezenheid onvolkomen is.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De genade ligt noch zooals in een subject, noch, in zoover dat vat een plaats is, zooals in een vat in de sacramenten. Wil men echter dat vat als een werktuig dat dient om een handeling te verrichten opvatten, dan ligt ze er wel in. *Ezechiël* (9, 1) zei immers : « Elk draagt een verderfelijk vat in zijn handen »

2. Alhoewel een bijkomstigheid niet van een subject naar een ander overgaat, gaat ze toch met bemiddeling van het werktuig eenigermate van de oorzaak naar het subject over. Alleen hoort ze bij beide niet op dezelfde wijze maar bij elk van beide naar zijn eigen wezenheid thuis.

3. Het geestelijke dat volmaakt bij iets thuis hoort, bevat het en wordt er niet zelf door omvat. De genade echter schuilt op voorbijgaande en onvolmaakte wijze in het sacrament en daarom is het niet ongepast te zeggen dat de sacramenten de genade bevatten.

res generatae in sole, sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quae est fluens et incompleta in esse naturae, ut infra dicetur [art. seq.] .

AD PRIMUM ergo dicendum, quod gratia non dicitur esse in sacramento, sicut in subjecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam; sed prout vas dicitur instrumentum alicujus operis faciendi, secundum quod dicitur *Ezech. 9* [v. 1] : « Unusquisque vas interfectionis habet in manu sua. »

AD SECUNDUM dicendum, quod quamvis accidens non transeat a subjecto in subjectum, transit tamen a causa per instrumentum aliqualiter in subjectum, non ut eodem modo sit in eis, sed in unoquoque secundum propriam rationem.

AD TERTIUM dicendum, quod spirituale existens perfecte in aliquo continet ipsum, et non continetur ab eo; sed gratia est in sacramento secundum esse fluens et incompletum, et ideo non inconvenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

IVe ARTIKEL.

Schuilt er in de Sacramenten een kracht die van aard is om de genade te verwekken?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat er in de sacramenten geen kracht schuilt die bestand zijt om de genade te verwekken. — 1. De kracht die de genade verwekt is een geestelijke kracht. Welnu in een lichaam kan geen geestelijke kracht zijn, hetzij deze het lichaam eigen zijt, — elke kracht komt immers van de wezenheid voort en kan dus niet hooger reiken dan deze — hetzij het lichaam deze kracht van iets anders zou betrekken; wat van een ander ontvangen wordt, wordt immers naar de eigen wezenheid van diegene die krijgt ontvangen. Zoo kan er dus voor de sacramenten van een kracht die de genade zou veroorzaken geen spraak zijn.

2. Alles wat bestaat kan tot een bepaald geslacht en tot een bepaalden graad van goedheid herleid worden. Te zeggen tot welk geslacht van het wezen bewuste kracht moet herleid worden gaat echter, zooals blijkt wanneer men ze alle overschouwt, niet

ARTICULUS IV.

Utrum in sacramentis sit aliqua virtus gratiae causativa.

[Infr. q. 78. art. 4. et 4. Dist. 1. q. 1. art. 4. q. 2.
et Dist. 8. q. 2. art. 3. et Quodl. 12. art. 15.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod in sacramentis non sit aliqua virtus gratiae causativa. Virtus enim gratiae causativa est virtus spiritualis. Sed in corpore non potest esse virtus spiritualis. Neque ita quod sit propria ei, quia virtus fluit ab essentia rei, et ita non potest eam transcendere. Neque ita quod recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiae causativa.

2. PRÆTEREA, omne quod est, reducitur ad aliquod genus entis, et ad aliquem gradum boni. Sed non est dare, in quo genere entis sit talis virtus, ut patet discurrenti per singula. Nec etiam potest reduci ad aliquem gradum

aan; te zeggen tot wel een graad van goedheid evenmin. Eén onder de geringste graden kan haar niet toekomen, de sacramenten toch zijn noodig ter zaligheid; en middelmatig goed is ze ook niet, dit zijn nl. de vermogens der ziel die natuurlijke vermogens zijn; eindelijk hoort ze onder de voortreffelijkste goederen evenmin thuis, ze is immers noch de genade noch ook een verstandelijke kracht. In de sacramenten schuilt dus geen enkele kracht die genade zou verwekken.

3. Indien de sacramenten een dergelijke kracht bergen, zou deze daar, dank zij een scheppende daad van God, aanwezig zijn. Het ware echter onredelijk als een zoo voortreffelijk schepsel, zoodra het sacrament tot stand gekomen is, ophield te bestaan. Zoo ligt er dus geen kracht die de genade zou veroorzaken in de sacramenten opgesloten.

4. Hetzelfde kan niet in verschillende dingen schuilen. Welnu tot de sacramenten dragen eenerzijds zeer uiteenloopende bestanddeelen, woorden nl. en stoffelijke dingen bij, terwijl anderzijds één en hetzelfde sacrament maar één enkele kracht kan bezorgen. Zoo schuilt ér dan in de sacramenten geen kracht.

Daartegenover echter staat hetgeen S. Augustinus bij Johannes (80) zegt : « *Waar komt in het water een dergelijke kracht*

bonorum : neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis; neque etiam inter media bona, cujusmodi sunt potentiae animae, quae sunt quaedam potentiae naturales; neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia, nec virtus mentis. Ergo videtur, quod in sacramentis nulla sit virtus gratiae causativa.

3. PRÆTEREA, si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis nisi per creationem a Deo. Sed inconveniens videtur, quod tam nobilis creatura statim esse desinat, sacramento perfecto. Ergo videtur, quod nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

4. PRÆTEREA, idem non potest esse in diversis. Sed ad sacramenta concurrent diversa, scilicet verba et res. Unius autem sacramenti non potest esse nisi virtus una. Ergo videtur, quod in sacramentis nulla sit virtus.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit super Joan. [tract. 80] : « *Unde tanta vis aquae, ut corpus tangat, et cor abluat?* » Et Beda dicit

vandaan dat het bij de aanraking van het lichaam ook het hart reinigt? » — En de Heilige Beda zegt bij Lucas (10) : « Door de aanraking van zijn allerzuiverste vleesch heeft God aan de wateren de kracht der wedergeboorte geschenken. »

LEERSTELLING. — Voor hen die beweren dat de sacramenten door mede-aanwezigheid genade geven, bergen de sacramenten geen kracht die tot het uitwerksel der sacramenten zou bijdragen; alleen zou er een goddelijke kracht het sacrament ter hulp staan en deze zou het sacramenteele uitwerksel verwekken. Wanneer we echter zeggen dat het sacrament de werktuigelijke oorzaak is der genade, dan is het noodzakelijk ook in het sacrament een werktuigelijke kracht, die er toe bestand is het sacramenteele uitwerksel teweeg te brengen, te onderstellen. Die kracht nu is aan het werktuig geëvenredigd en staat tot de volkomen en volmaakte kracht van iets in dezelfde verhouding als een werktuig tot de bewerkende hoofdoorzaak. Een werktuig immers werkt zooals we bewezen hebben, (1^e Artikel, dezer Kwestie) alleen in de mate waarin het door de hoofdoorzaak, die uit eigen kracht handelt, bewogen wordt. Zoo komt het dan dat de kracht van de bewerkende oorzaak van duurzamen aard en volkomen is; de werktuigelijke kracht integendeel gaat van het een naar het ander

[Mag., IV Sent., Dist. 3, C. Si vero], quod « Dominus tactu suae mundissimae carnis vim regenerativam contulit aquis ».

RESPONDEO dicendum, quod illi qui ponunt quod sacramenta non causant gratiam, nisi per quandam concomitantiam, ponunt quod in sacramento non sit aliqua virtus, quae operetur ad sacramenti effectum. Est tamen virtus divina sacramento assistens, quae sacramentalem effectum operatur. Sed ponendo quod sacramentum est instrumentalis causa gratiae, necesse est simul ponere, quod in sacramento sit quaedam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Et haec quidem virtus proportionatur instrumento; unde comparatur ad virtutem absolutam et perfectam alicujus rei, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim, ut dictum est [art. 1. huj. q.], non operatur, nisi inquantum est motum a principali agente, quod per se operatur, et ideo virtus principalis agentis ha-

over en is, net als de beweging een onvolledige inwerking van den beweger op het bewogene daarstelt, onvolkomen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De geestelijke kracht kan, zooals mits redeneering blijkt, niet als bijblijvende en volkomen kracht, in een lichaam schuilen. Niets belet echter dat een geestelijke kracht in zoover een lichaam door een geestelijke zelfstandigheid kan bewogen worden om een geestelijk uitwerksel te bewerken, werktuigelijk, in een lichaam aanwezig zij. Zoo bijvoorbeeld schuilt er in het zintuigelijk waarneembare woord zelf, juist omdat het van een geestesbegrip voortkomt, een zekere geestelijke kracht bestand om het verstand van den mensch op te wekken. Welnu op dezelfde wijze is er in de sacramenten, aangezien ze door God tot een geestelijk uitwerksel worden aangewend, een geestelijke kracht aanwezig.

2. Zooals de beweging, juist omdat ze een onvolkomen handeling is, strikt genomen niet bij een of ander geslacht thuis hoort, toch evenals verandering tot hoedanigheid tot het geslacht der volkomen handelingen herleid wordt, zoo ook behoort de werktuigelijke kracht strikt genomen niet tot een bepaalde soort, maar wordt niettemin tot het geslacht en de soort der volkomen kracht herleid.

bet esse transiens ex uno in aliud, et incompletum, sicut et motus est actus imperfectus ab agente in patiens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis permanentis et completae, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet, in corpore esse virtutem spiritualem instrumentaliter, inquantum scilicet corpus potest moveri ab aliqua substantia spirituali ad aliquem effectum spiritualem inducendum, sicut et in ipsa voce sensibili est quaedam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinantur a Deo ad effectum spiritualem.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut motus, eo quod est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem), ita virtus instrumentalis non **est**, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus et speciem virtutis perfectae.

3. Evenals wanneer het werktuig door de bewerkende hoofdoorzaak bewogen wordt de werktuigelijke kracht in het werktuig komt, evenzoo krijgt het sacrament op grond van de zegening van Christus, zoodra de bedienaar deze op het uit te werken sacrament toepast, de geestelijke kracht waarop het is aangewezen. Daarom zegt Augustinus in een preek Over Driekoningen: « *Het moet u niet verwonderen wanneer we zeggen dat water, — een stoffelijke zelfstandigheid — er toe komt de ziel te reinigen. Het komt tot in de ziel en treedt in al de binnenkamers van het geweten binnen, want, is het water doordringend en dun, bij de zegening van Christus wordt het nog heel wat meer doordringend en dun, en gaat met doordringende dauw in de diepten der ziel, de diepste lagen van het leven en de meest verborgen geheimen van den geest achterhalen.* »

4. Zooals dezelfde kracht van de bewerkende hoofdoorzaak zich in alle werktuigen, die in verhouding tot een bepaald uitwerksel als één geheel uitmaken, laat gelden, zoo ook schuilt, in zover uit woorden en zaken een sacrament ontstaat, in de woorden en in de stoffelijke bestanddeelen, éénzelfde sacramenteele kracht.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento ex hoc ipso, quod movetur ab agente principali, ita et sacramentum consequitur spiritualem virtutem ex benedictione Christi et applicatione ministri ad usum sacramenti. Unde Augustinus dicit in quodam serm. de Epiph. [S. Maxim. Taurin., Sermo 12] : « Nec mirum, quod aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus pervenire : pervenit plane, et penetrat conscientiae universae latibula; quanvis enim ipsa sit subtilis et tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultas vitae causas ac secreta mentis subtili rore pertransit ».

AD QUARTUM dicendum, quod sicut eadem vis principalis agentis instrumentaliter invenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectum, prout sunt quodam ordine unum, ita etiam eadem vis sacramentalis invenitur in verbis et rebus, prout ex verbis et rebus perficitur unum sacramentum.

Ve ARTIKEL.

*Betrekk'en de Sacramenten der Nieuwe Wet hun kracht
van het lijden van Christus?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de sacramenten der Nieuwe Wet hun kracht niet van het lijden van Christus betrekken. — 1. De kracht der sacramenten bestaat om in de ziel de genade waardoor deze op een geestelijke wijze zal leven te verwekken. Sint Augustinus zegt in zijn Commentaar op Johannes (19^e Traktaat) : « *Zooals het in het begin bij God was geeft het Woord leven aan de zielen, doch het vleeschgeworden Woord geeft het leven aan de lichamen.* » Daar echter het lijden van Christus het lijden is van het vleeschgeworden Woord kan het dan ook aan de sacramenten geen kracht verleenen.

2. De kracht der sacramenten komt voort van het geloof. S. Augustinus immers beweert in zijn werk Op Joannes (80^e Traktaat) dat het Woord Gods niet omdat het gezegd maar wel om-

ARTICULUS V.

Utrum sacramenta novae legis habeant virtutem ex passione Christi.

[Infr. q. 64. art. 2. et 4. Dist. 1. q. 1. art. 4. q. 3.
et Dist. 5. q. 2. art. 2. q. 1.]

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod sacramenta novae legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter vivit. Sed, sicut Augustinus dicit super Joan. [tract. 19.], « *Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas; secundum autem quod est caro factum, vivificat corpora.* » Cum igitur passio Christi pertineat ad Verbum, secundum quod est caro factum, videtur quod non possit causare virtutem sacramentorum.

2. PRÆTEREA, virtus sacramentorum videtur ex fide dependere : quia, sicut dicit Augustinus super Joan. [tract. 80.], Verbum Dei perficit sacramentum « *non quia dicitur, sed quia creditur* ». Sed fides nostra

dat het geloofd wordt, het sacrament voltrekt. Ons geloof nu heeft niet alleen het lijden van Christus maar ook de andere geheimen zijner menschheid en vooral nog zijn goddelijkheid tot voorwerp. Zoo lijken dan de sacramenten hun kracht niet vooral van het lijden van Christus te betrekken.

3. De sacramenten maken den mensch rechtvaardig; Sint Paulus toch zegt in den *I^{ea} Brief tot de Korinthisiërs* (6, 11) : « *Gij zijt gereinigd, gij zijt gerechtvaardigd.* » Welnu, de rechtvaardigmaking wordt aan de verrijzenis toegeschreven. De Apostel schrijft immers in den *Brief tot de Romeinen* (4, 25) : « *Om onze rechtvaardigmaking werd Hij opgewekt.* » Zoo betrekken de sacramenten veeleer hun kracht van de verrijzenis dan van het lijden van Christus.

Daartegenover staat echter wat de glossa (S. Augustinus 120° Trakt. op Joann.) over wat in den *Brief aan de Romeinen* geschreven staat (5, 14) : « *Naar het voorbeeld van de overtreding van Adam...* » zegt. « *Uit de zijde van Christus die op het kruis sliep zijn de Sacramenten gevlooid en door deze werd de heilige Kerk verlost.* » Zoo betrekken de sacramenten dus hun kracht van het lijden van Christus.

LEERSTELLING. — Zooals werd aangetoond (eerste Artikel)

---

non solum respicit passionem Christi, sed etiam alia mysteria humanitatis ipsius, et principalius etiam divinitatem ejus. Ergo videtur quod sacramenta non habeant specialiter virtutem a passione Christi.

3. PRÆTEREA, sacramenta ordinantur ad hominum justificationem, secundum illud 1. ad Cor. 6 [v. 11] : « *Abluti estis, et justificati estis.* » Sed justificatio attribuitur resurrectioni, secundum illud Rom. 4 [v. 25] : « *Resurrexit propter justificationem nostram.* » Ergo videtur, quod sacramenta magis habeant virtutem a resurrectione Christi, quam ab ejus passione.

SED CONTRA est, quod super illud Rom. 5 [v. 14] : « *In similitudinem praevericationis Adae,* » etc., dicit Glossa (ord.) : « *Ex latere Christi dormientis in cruce fluxerunt sacramenta, per quae salvata est Ecclesia.* » Sic ergo sacramenta videntur habere virtutem ex passione Christi.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. 1. huj. q.], sa-

dezer Kwestie) is het als werktuigelijke oorzaak dat het sacrament de genade verwekt. Er zijn echter tweeërlei werktuigen; de eene zijn van de hoofdoorzaak afgescheiden zoo b. v. een stok; andere niet, zoo b. v. een hand. Verder kan een werktuig dat bij de hoofdoorzaak aansluit een afgescheiden werktuig bewegen; zoo b. v. wordt de stok door de hand bewogen. Voor de genade is de bewerkende hoofdoorzaak God zelf; de menschelijkhed van Christus integendeel is voor God als een aangesloten werktuig, een sacrament eigenlijk als een afgescheiden werktuig. Daarom is het noodig dat de heilbewerkende kracht langs Christus' menschelijke natuur om, van zijn goddelijke natuur naar de sacramenten zou overvloeien. De sacramentele genade nu dient vooral hiertoe, om vooreerst de onvolmaaktheid welke de zonde, die wel als handeling maar niet wat de schuld betreft dadelijk voorbij is, te verdrijven, en verder om de ziel naar de eischen van het christelijke leven voor alles wat den goddelijken eeredienst betreft toe te rusten. Uit hetgeen hierboven werd aangetoond (48^e en 49^e Kwestie) is het echter duidelijk dat Christus ons vooral door zijn lijden van onze zonden verlost heeft, ja hij heeft zulks niet enkel bewerkt en verdiend, maar Hij heeft ook genoegdoening voor ons

cramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autem duplex instrumentum: unum quidem separatum, ut baculus; aliud autem conjunctum, ut manus. Per instrumentum autem conjunctum moveatur instrumentum separatum, sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiae est ipse Deus, ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum conjunctum, sacramentum autem, sicut instrumentum separatum. Et ideo oportet, quod virtus salutifera a divinitate Christi per ejus humanitatem in ipsa sacramenta derivetur. Gratia autem sacramentalis ad duo praecipue ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus praeteritorum peccatorum, inquantum transeunt actu et remanent reatu; et iterum ad perficiendam animam in his, quae pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitae christiana. Manifestum est autem ex his quae supra dicta sunt [q. 48. et 49.], quod Christus liberavit nos a peccatis nostris, praecipue per suam passionem, non solum efficienter et meritorie, sed etiam satisfactorie; similiter etiam per suam passionem initavit ritum christiana religionis, offerens seipsum oblationem et hostiam

geschenken. Verder heeft Hij ook « *Zichzelf als offer en slachtoffer wegschenkend* » (Eph. V, 2) door zijn lijden den ritus van den christelijken godsdienst ingesteld. Zoo is het klaarblijkelijk dat de sacramenten der Heilige Kerk hun kracht vooral van het lijden van Christus betrekken, en dat we bij het ontvangen van de sacramenten als het ware met die kracht worden uitgerust. Ook zijn, toen Hij aan het kruis hing, als teeken van dit alles water en bloed uit de zijde van Christus gevloeid : water dat op het doopsel, bloed dat op de Eucharistie gewezen is; deze nu zijn de twee bijzonderste sacramenten.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Zooals het in het begin bij God was geeft het Woord als bewerkende hoofdoorzaak leven aan de zielen. Het vleeschgeworden Woord en de geheimen die er in gewrocht werden dragen als werktuigelijke oorzaak tot het leven der ziel bij. Tot het leven van het lichaam draagt het daarentegen niet alleen als werktuigelijke, maar zooals werd aangetoond (56^e Kwestie, 1^e Art., Antw. op de 3^e Bedenkking) ook eenigszins als voorbeeldelijke oorzaak bij.

2. De *Brief aan de Ephesiërs* (3, 17) getuigt dat het door het geloof is dat Christus in ons woont, en daarom komt de kracht van Christus ons door het geloof ten goede. De kracht echter

Deo, ut dicitur Ephes. 5 [v. 2]. Unde manifestum est, quod sacramenta Ecclesiae specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per suspicionem sacramentorum, in cuius signum de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt aqua et sanguis, quorum unum pertinet ad Baptismum, aliud ad Eucharistiam, quae sunt potissima sacramenta.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod « *Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas* », sicut agens principale. Caro tamen ejus et mysteria in ea perpetrata operantur instrumentaliter ad animae vitam; ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter, sed etiam per quamdam exemplaritatem, ut supra dictum est [q. 56. art. 1. ad 3.].

AD SECUNDUM dicendum, quod per fidem Christus habitat in nobis, ut dicitur Ephes. 3. [v. 17], et ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem; virtus autem remissiva peccatorum speciali quadam modo pertinet ad pas-

dank zij dewelke zonden vergeven worden komt inzonderheid van het lijden van Christus, en daarom worden de mensen vooral door het geloof aan zijn lijden van hun zonden bevrijd. De *Brief aan de Romeinen* (3, 25) zegt immers : « *Dien heeft God voorbeschikt tot een verzoeningsmiddel door het geloof in zijn bloed.* » — En zoo hebben de sacramenten kracht om zonden te vergeven door het geloof in het lijden van Christus.

3. De rechtvaardigmaking wordt op grond van haar doel, vernieuwing nl. van leven door de genade, aan de verrijzenis toegeschreven, op grond van den toestand waaruit ze ons verlost, wat nl. de kwijtschelding van schuld betreft, integendeel aan het lijden.

VI° ARTIKEL.

Gaven de Sacramenten der Oude Wet aan de genade het aanzijn?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat ook de sacramenten der Oude Wet de genade verwekten. — 1. Zooals in het vorig Arti-

liberantur a peccatis, secundum illud Rom. 3 [v. 25] : « Quem proposit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius » ; et ideo virtus sacramentorum, quae ordinatur ad tollenda peccata, praecipue est ex fide passionis Christi.

AD TERTIUM dicendum, quod justificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est novitas vitae per gratiam; attribuitur tamen passione ratione termini a quo, scilicet quantum ad dimissionem culpae.

ARTICULUS VI.

Utrum sacramenta veteris legis gratiam causarunt.

[1-2. q. 103. art. 2. et q. 107. art. 1. ad 3.
et 4. Dist. 1. q. 1. art. 5. q. 1.]

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod etiam sacramenta veteris legis gratiam causarunt, quia, sicut dictum est [art. praec.], sacramenta novae

kel werd aangetoond betrekken de sacramenten der Nieuwe Wet hun kracht van het geloof in het lijden van Christus. Het geloof in het lijden van Christus bestond echter evenzeer onder de Oude als onder de nieuwe wet; « *Wij hebben toch denzelfden geest van geloof* » zooals de *IIe Brief aan de Korinthiërs* zegt (4, 13). Zooals dus de sacramenten der nieuwe wet genade verwekken zoo deden het ook de sacramenten der oude wet.

2. De Heiligmaking kan niet anders geschieden dan door de genade. Welnu, de mensen werden door de sacramenten der oude wet geheiligt, er wordt immers in het Boek *Leviticus* (8, 31) gezegd : « *Wanneer Mozes, Aaron en zijn zonen in hun gewaad geheiligt had.* » De sacramenten der Oude Wet lijken dus genade verleend te hebben.

3. In zijn Homelie op de Besnijdenis beweert Beda het volgende : « *De besnijdenis verstrekte onder de oude wet dezelfde heiligbewerkende en lenigende hulp voor de wonderen welke de erfzonde had toegebracht als onder het bewind der veropenbaarde genade het doopsel.* » Welnu, het doopsel geeft ons de genade. Dus verleende ook de besnijdenis de genade en om dezelfde reden de andere sacramenten der Wet; zooals immers voor de sacramenten der Nieuwe Wet het doopsel als een deur is, zoo ook

sionem ipsius Christi, et ideo per fidem passionis ejus specialiter homines legis habent efficaciam ex fide passionis Christi. Sed fides passionis Christi fuit in veteri lege, sicut et in nova : habemus enim eumdem spiritum fidei, ut habetur 2. ad Cor. 4. [v. 13]. Sicut ergo sacramenta novae legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

2. PRÆTEREA, sanctificatio non fit nisi per gratiam. Sed per sacramenta veteris legis homines sanctificabantur : dicitur enim Levit. 8 [v. 31] : « *Cumque sanctificasset Moyses Aaron, et filios ejus in vestitu suo* », etc. Ergo videtur, quod sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

3. PRÆTEREA, sicut Beda dicit in homilia Circumcisionis [Hom. 10], « *idem salutiferae curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere revelatae tempore gratiae consuevit* ». Sed baptismus nunc confert gratiam. Ergo circumcisio gratiam conferebat, et pari ratione alia sacramenta legalia, quia sicut baptismus

was voor de sacramenten der Oude Wet de besnijdenis een deur. Daarna zegt de Apostel in zijn *Brief aan de Galaten* (5, 3) « *Elk besneden mensch houdt zich als plicht voor de geheele wet na te komen.* »

Daartegenover echter staat wat Sint Paulus in *denzelfden Brief* (4, 9) zegt : « *Ge keert opnieuw tot de zwakke en schamele elementen* » d. i. tot de wet die omdat ze enkel ten deege rechtvaardig maakt zwak genoemd wordt. De genade integendeel maakt op volmaakte wijze rechtvaardig. Zoo verstrekken dus de sacramenten der Oude Wet de genade niet.

LEERSTELLING. — Men kan̄ niet houden staan dat de sacramenten der Oude Wet door zich zelf d. i. uit eigen kracht de genade verstrekken, dan ware immers het lijden van Christus overbodig. In den *Brief aan de Galaten* (2, 21) wordt toch gezegd : « *Als de wet rechtvaardig maakte, dan is Christus zonder rede gestorven.* » Verder mag ook niet gezegd dat ze dank zij het lijden van Christus zouden de kracht hebben om de heiligmakende genade voort te brengen. We hebben immers bewezen (in

est janua sacramentorum novae legis, ita et circumcisio erat janua sacramentorum veteris legis, propter quod et Apostolus dicit Gal. 5 [v. 3] : « *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis facienda.* ».

SED CONTRA est, quod Gal. 4 [v. 9] dicitur: « *Convertimini iterum ad infirma, et egena elementa* »; Glossa [ord.] idest « *ad legem, quae dicitur infirma, quia perfecte non justificat* ». Sed gratia perfecte justificat. Ergo sacramenta veteris legis gratiam non conferebant.

RESPONDEO dicendum, quod non potest dici, quod sacramenta veteris legis conferrent gratiam justificantem per seipsa, idest propria virtute, quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundum illud Gal. 2. [v. 21] : « *Si ex lege est justitia, Christus gratis mortuus est* » Sed nec potest dici, quod ex passione Christi virtutem haberent conferendi gratiam justificandi. Sicut

het vorig Artikel) dat de kracht van Christus' lijden ons én door het geloof én door de sacramenten ten goede komt. Dit echter op verschillende wijzen. De toepassing door het geloof vergt nl. een daad van de ziel, de toepassing daarentegen die geschieht door de sacramenten, geschieht door het gebruik van uiterlijke zaken. Welnu daar is niets op tegen dat wat in tijdsorde eerst later komt, in zoover het in de daad welke de ziel stelt voorafgaat, voor en aleer het bestaat de ziel zou bewegen; zoo toch beweegt het einddoel dat in tijdsorde eerst later komt, in zoover het door haar gevatt en begeerd wordt, de werkende oorzaak. Wat echter uiterlijke zaken betreft, deze kunnen door wat in nature niet bestaat niet bewogen worden, en in tijdsorde de werkende oorzaak niet zooals met de eindoorzaak gebeurt eerst later het aanzijn krijgen. Uit dit alles blijkt dus dat de kracht tot rechtvaardigmaking door het lijden van Christus — oorzaak der menschelijke gerechtigheid — wel naar behooren naar de sacramenten der Nieuwe Wet maar niet naar de sacramenten der Oude Wet toevloeien. Alleen werden de aartsvaders door het geloof in het lijden van Christus evengoed als wij gerechtvaardigd en van dit geloof waren de sacramenten der Oude Wet, daar ze het lijden van Christus en ook de uitwerkselen ervan betekenden, de be-

nobis per fidem et sacramenta. Differenter tamen, nam continuatio, quae est per fidem, fit per actum animae, continuatio autem, quae est per sacramentum ex praedictis patet [art. praec.], virtus passionis Christi copulatur menta, fit per usum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet, id quod est posterius tempore, antequam sit, movere, secundum quod praecedit in actu animae, sicut finis, qui est posterior tempore, movet agentem, secundum quod est apprehensus et desideratus ab ipso. Sed illud quod nondum est in rerum natura, non movet secundum usum exteriorum rerum. Unde causa efficiens non potest esse posterior in esse ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestum est, quod a passione Christi, quae est causa humanae justificationis, convenienter derivatur virtus justificativa ad sacramenta novae legis, non autem ad sacramenta veteris legis. Et tamen per fidem passionis Christi justificabantur antiqui Patres, sicut et nos. Sacramenta autem veteris legis erant quaedam illius fidei protestationes, in quantum significabant passionem Christi et effectus ejus. Sic ergo patet, quod

lijdenis. Zoo is het dan klaar dat de sacramenten der Oude Wet in zichzelf geen kracht bezaten waardoor ze tot het geven van de heiligmakende genade konden bijdragen, alleen betekenden ze het geloof waardoor men gerechtvaardigd werd.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De aartsvaders hadden het geloof in het toekomstig lijden van Christus, dat in zoover de ziel het begreep kon rechtvaardig maken, wij echter hebben het geloof in het lijden van Christus dat reeds plaats had en dit laatste kan zooals gezegd werd (in het Artikel) door het reëel gebruik van de sacramenten rechtvaardig maken.

2. Die heiligmaking was zinnebeeldig, men zei immers dat ze geheiligd werden omdat ze volgens den ritus van de Oude Wet, die er volkomen op gericht was het lijden van Christus te beteekenen, volledig aan den goddelijken eerdienst werden toegewijd.

3. Over de besnijdenis bestaan er verschillende opvattingen : eenigen immers zeiden dat door de besnijdenis niet de genade gegeven maar enkel en alleen de zonde werd weggenomen. Dit echter kan niet, de mensch toch wordt door niets anders van de zonde gereinigd dan door de genade. Zoo immers schrijft de

sacmenta veteris legis non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem, sed solum significabant fidem, per quam justificabantur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod antiqui Patres habebant fidem de passione Christi futura, quae secundum quod erat in apprehensione animae, poterat justificare, sed nos habemus fidem de passione Christi praecedenti, quae potest justificare etiam secundum realem usum sacramentalium rerum, ut dictum est [in corp. art.] .

AD SECUNDUM dicendum, quod illa sanctificatio erat figuralis : per hoc enim sanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui divino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

AD TERTIUM dicendum, quod de circumcisione multiplex fuit opinio. Quidam [Mag., IV Sent., Dist. 1. C. Ideo autem] enim dixerunt, quod per circumcisionem non conferebatur gratia, sed solum auferrebat peccatum. Sed hoc non potest esse, quia homo non justificatur a peccato nisi per gra-

Apostel in den *Brief aan de Romeinen* (3, 24) : « *Ge wordt kosteloos gerechtvaardigd door zijn genade.* » Daarom hebben anderen dan gezegd dat de genade wel in zoover de besnijdenis de overblijfselen der schuld verdrijft, maar niet in zoover ze de positieve uitwerkselen der genade zou voortbrengen, door de besnijdenis verleend wordt. Dit is alweer onjuist; door de besnijdenis wordt immers aan de kinderen macht gegeven om de hemelsche glorie binnen te gaan; en dit is wel het laatste positieve uitwerksel van de genade. Daarbij komt nog dat, hoewel van de stoffelijke oorzaak uit gezien het tegendeel plaats grijpt, wanneer het om vormoorzaken gaat de stellige uitwerkselen van aard uit de beroovige uitwerkselen vóór zijn, de vorm immers sluit alleen het gemis uit wanneer hij het subject informeert. Daarom dachten anderen dat de besnijdenis ook in zoover zulks een stellig uitwerksel, het waardig maken tot het eeuwige leven nl., geldt, de genade verleende, niet echter in zoover zulks het onderdrukken van de begeerlijkheid die tot zonde aanspoort betreft. Zoo heb ik zelf een tijd lang gedacht maar wanneer ik beter toezag, toen heb ik begrepen dat zulks geen steek houdt; de kleinste genade is er immers toe bestand aan de begeerlijkheid weerstand te bieden en het eeuwige leven te verdienen. Het is dan ook beter te zeggen dat

tiam, secundum illud Roman. 3 [v. 24]: « *Justificati gratis per gratiam ipsius.* » Et ideo alii dixerunt, quod per circumcisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remotivos culpae, sed non quantum ad effectus positivos gratiae. Sed hoc etiam videtur esse falsum, quia per circumcisionem dabatur pueris facultas pervenendi ad gloriam, quae est ultimus effectus positivus gratiae; et praeterea secundum ordinem causae formalis, priores sunt naturaliter effectus positivi, quam privativi, licet secundum ordinem causae materialis sit ei converso; forma enim non excludit privationem, nisi informando subjectum. Et ideo alii [Autissiod., Summa Aurea, L. 4, C. De circumc., art. 2.] dicunt, quod circumcisione conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita aeterna; non tamen quantum ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum. Quod et aliquando mihi visum est [4., Dist. 1., Q. 2., art. 4., q. 3.]. Sed diligentius consideranti apparet, hoc etiam non esse verum, quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiae, et mereri vitam

evenals de andere sacramenten der Oude Wet, de besnijdenis enkel een teeken was van het rechtvaardigmakend geloof. Zoo zegt de Apostel in zijn *Brief aan de Romeinen* (4, 11) : « *Abraham ontving het teeken van de besnijdenis tot zegel van gerechtigheid van het geloof.* » De genade werd dus, zooals verder zal aangeduid worden (70^e Kw., 4^e Art.) in zoover ze een teeken was van het toekomstige lijden van Christus, bij de besnijdenis toebedeeld.

---

aeternam. Et ideo melius dicendum videtur, quod circumcisio, sicut et alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei justificantis : unde Apostolus dicit Rom. 4 [v. 11] quod « *Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum justitiae fidei* ». Et ideo in circumcisione conferebatur gratia, in quantum erat signum passionis Christi futurae, ut infra patebit [q. 70. art. 4.] .

DRIE EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER HET MERKTEEKEN DER SACRAMENTEN DAT OOK EEN VAN HUN UITWERKSELEN IS.

(*Zes Artikelen.*)

Verder dient een ander uitwerksel der Sacramenten, het merk- teeken nl. beschouwd te worden; dienaangaande stellen we de zes volgende vragen.

1. Wordt door de Sacramenten een merktheek in de ziel ge- prent?
  2. Wat is dit merktheek?
  3. Van wie komt dit merktheek?
  4. Wien of wat doet het merktheek als subject aan?
  5. Is het merktheek onuitwisbaar?
  6. Prenten alle Sacramenten een merktheek in?
-

QUAESTIO LXIII.

DE EFFECTU SACRAMENTORUM, QUI EST CHARACTER.

Deinde considerandum est de alio effectu sacramentorum, qui est character.

Et circa hoc queruntur sex : 1. Utrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima. — 2. Quid sit ille character. — 3. Cujus sit character. — 4. In quo sit sicut in subjecto. — 5. Utrum insit indelebiliter. — 6. Utrum omnia sacramenta imprimant characterem.

I^e ARTIKEL.

Wordt door de Sacramenten een merkteeken in de ziel geprent?

BEDENKINGEN. — Er wordt beweerd dat de sacramenten geen merkteeken in de ziel prenten. — 1. Een merkteeken is een onderscheidingssteeken, welnu de voorbestemming, die, zij alleen degenen die lidmaat zijn van Christus en degenen die het niet zijn onderscheidt, brengt zooals in het eerste Deel (23^e Kw., 2^e Art.) bewezen werd, niets nieuws in degenen die voorbestemd worden maar wel en alleen in God die voorbestemd. Zegt de Apostel immers niet in den *H^e Brief aan Timotheus* (2, 19) : « *De hechte grondvest van God blijft staan met dit opschrift : « de Heer heeft de zijnen erkend.* » Zoo prenten dus de sacramenten geen merkteeken in de ziel.

2. Het merkteeken is een onderscheidingssteeken. Sint Augustinus nu zegt in zijn *Boek Over de Christelijke Leer* (2) dat « *een teeken iets is dat behalve tot het beeld dat het in onze zintuigen voortbrengt, ook tot de kennis doet komen van iets anders.* » Daar

ARTICULUS I.

Utrum sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

[4. Dist. 4. q. 1. art. 4. q. 1.].

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim significare videtur quoddam signum distinctivum. Sed distinctio membrorum Christi ab aliis fit per aeternam praedestinationem, quae non ponit aliquid in praedestinato, sed solum in Deo praedestinante, ut in 1. habitum est [q. 23. art. 2.] : dicitur enim 2. Timoth. 2. [v. 19] : « Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc : Novit Dominus, qui sunt ejus ». Ergo sacramenta non imprimunt characterem in anima.

2. PRÆTEREA, character signum est distinctivum. Signum autem, ut Augustinus dicit in 2. de Doctrina Christ. [cap. 1.], est « quod praeter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire » :

is echter niets in de ziel dat een beeld kan voortbrengen in de zintuigen, en zoo prenten de sacramenten dus geen merkteeken in de ziel.

3. Zooals de sacramenten der Oude Wet, zoo ook onderscheiden de sacramenten van de Nieuwe Wet de geloovigen. De sacramenten van de Oude Wet prentten geen merkteeken in de ziel, de Apostel noemt ze immers in den *Brief aan de Hebreërs* (9, 10) : « *geboden van vreesch* ». Zoo prenten dan ook de sacramenten der Nieuwe Wet geen merkteeken in de ziel.

Daartegenover echter staat wat de Apostel zegt in den tweeden *Brief aan de Korinthiërs* (1, 21-22) : « *God is het die ons gezalfd heeft, die zijn zegel op ons geslagen heeft en het onderpand van den geest in onze harten gelegd heeft.* » — Het merkteeken nu bedraagt niets anders dan een zegeling. Zoo prent God dus door de sacramenten een merkteeken in de ziel.

LEERSTELLING. — Zooals hierboven werd aangetoond (62° Kw., 5^e Art.) zijn de sacramenten der Nieuwe Wet op twee zaken gericht, van de zonde te genezen nl. en verder naar de

Nihil autem est in anima, quod aliquam speciem sensibus ingerat. Ergo videtur, quod in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

3. PRÆTEREA, sicut per sacramenta novae legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta veteris legis. Sed sacramenta veteris legis non imprimebant aliquem characterem in anima; unde et dicuntur justitiae carnis, secundum Apostolum ad Hebr. 9 [v. 10]. Ergo videtur, quod neque sacramenta novae legis imprimant characterem.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 2. ad Cor. 1 [v. 21-22] : « Qui unxit nos, Deus est et qui signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris ». Sed nihil aliud importat character, quam quandam signationem. Ergo videtur, quod Deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut ex praedictis patet [q. praec. art. c. 5.], sacramenta novae legis ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata, et ad perficiendum animam in his, quae pertinent ad cultum

regels van het christelijke leven de ziel in alles wat den eeredienst van God betreft te vervolmaken. Welnu, het is de gewoonte wanneer iemand een ambt wordt opgedragen hem met de kenteeken van bewust ambt uit te rusten. Zoo b. v. was het in de oudheid de gewoonte soldaten omdat hun een lichamelijke taak werd opgedragen, wanneer ze werden ingelijfd, een of ander lichamelijk kenteeken toe te wijzen. Zoo is het dan ook logisch dat de mensen aangezien hun door de sacramenten met het oog op den eeredienst een geestelijk ambt wordt opgedragen, door bewuste sacramenten met een geestelijk merkteeken zouden gekenmerkt worden. Daarbij schrijft Sint Augustinus in zijn *Boek Tegen Parmenianus* (H^e H., 13) : « Wanneer een soldaat die uit vrees den strijd ontvucht was, om het krijgsteeken in zijn lichaam verlegen bij den keizer om genade smeekt, op zijn verzoek vergiffenis bekomt, en terug naar den strijd trekt, wordt dan ooit het krijgsteeken bij hem terug ingemerkt of wordt het niet veeleer na onderzoek andermaal goedgekeurd? En zouden christelijke sacramenten soms minder vast aan ons kleven dan dit lichamelijk teken? »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Met het oog op de belooning der toekomstige glorie worden de gelovige christenen

---

Dei secundum ritum christianae vitae. Quicumque autem ad aliquid certum deputatur, consuevit ad illud consignari, sicut milites, qui adscribantur ad militiam antiquitus, solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum Dei, consequens est, quod per ea fideles aliquo spirituali charactere insigniantur. Unde Augustinus dicit in 2. contra Parmenianum [cap. 13.] : « Si militiae characterem in corpore suo non militans pavidus exhoruerit, et ad clementiam imperatoris confugerit, ac prece fusa, et impetrata jam venia, militare cooperit, numquid, homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? An forte minus haerent sacramenta christiana, quam corporalis haec nota? »

AD PRIMUM ergo dicendum, quod fideles Christi ad praemium quidem futurae gloriae deputantur signaculo praedestinationis divinae. Sed ad actus

met het teeken der goddelijke voorbestemming geteekend, maar voor handelingen die met den huidigen staat der Kerk overeenkomen worden ze met een geestelijk teeken dat hen wordt ingeprent toegerust, en dit is het merkteeken.

2. Het merkteeken dat de ziel wordt ingeprent is een teken omdat het door een zintuigelijk-waarneembaar sacrament wordt ingeprent. Zoo b. v. kan iemand uit het feit dat hij met stoffelijk water gewassen werd weten dat hij met het merkteeken van het doopsel gekenmerkt is. Dit echter mag men wel zeggen dat overdrachtelijk gesproken alles wat ons op iemand doet gelijken of van iemand onderscheidt, ook als het niet zintuigelijk-waarneembaar is, een merkteeken of een zegel is. Zoo wordt b. v. naar wat Sint Paulus in den *Brief aan de Hebreërs* (1, 3) schrijft, gezegd dat Christus : « *De beeltenis of het merkteeken is van de zelfstandigheid des Vaders.* »

3. Hierboven werd bewezen (62^e Kw., 6^e Artikel) dat de sacramenten der Oude Wet in zichzelf geen kracht bezaten om een geestelijk uitwerksel te verwekken daarom ook moesten die sacramenten geen geestelijk merkteeken inprenten; de lichamelijke besnijdenis welke de Apostel in den *Brief aan de Romeinen* een zegel noemt (4, 11) kon toen immers volstaan.

convenientes praesenti Ecclesiae deputantur quodam spirituali signaculo eis insignito, qui character nuncupatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod character animae impressus habet rationem signi, inquantum per sensibile sacramentum imprimitur; per hoc enim scitur aliquis esse baptismali charactere insignitus, quod est ablatus aqua sensibili. Nihilominus tamen character vel signaculum dici potest per quodam similitudinem omne quod configurat alicui, vel distinguit ab alio, etiamsi non sit sensibile, sicut Christus dicitur figura, vel character paternae substantiae, secundum Apostolum Hebr. 1. [v. 3].

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. praec. art. 6.], sacramenta veteris legis non habebant in se spiritualem virtutem ad aliquem spiritualem effectum operantem, et ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character, sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. 4. [v. 11].

IIe ARTIKEL.

Is het merkteeken een geestelijk vermogen?

BEDENKINGEN. — Er wordt beweerd dat het merkteeken geen geestelijk vermogen is. — 1. Een merkteeken is hetzelfde als een beeld; waar wij in den *Brief aan de Hebreërs* (1, 3) lezen van : « *Het beeld van Gods zelfstandigheid* », biedt immers de Grieksche tekst in plaats van « *beeld* », « *merkteeken* ». Een beeld nu behoort tot de vierde soort van hoedanigheden en verschilt dan ook van een vermogen dat in de tweede soort van hoedanigheden thuishaart. Zoo is een merkteeken geen geestelijk vermogen.

2. Dyonisius beweert in zijn Boek *Over de Kerkelijke Hierarchie* (2^e Kap.) dat « *de goddelijke gelukzaligheid dengene die het doopsel ontvangt wordt meegedeeld en hem haar eigen licht tot teeken van zijn meegenieten geschenken wordt.* » Zoo zou het merkteeken dus een licht zijn. Het licht nu behoort tot de derde soort van hoedanigheden en zoo kan het merkteeken, daar dit tot de tweede soort van hoedanigheden behoort, geen vermogen zijn.

ARTICULUS II.

Utrum character sit spiritualis potestas.

[4. Dist. 4. q. 1. art. 1.]

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod character non sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse, quod figura; unde Hebr. 1. [v. 3] dicitur: « *Figura substantiae ejus* », in graeco habetur loco figurae character. Sed figura est in quarta specie qualitatis, et ita differt a potestate, quae est in secunda specie qualitatis. Character ergo non est spiritualis potestas.

2. PRÆTEREA, Dionysius dicit 2. cap. Eccles. Hierar. [P. 3, § 4], quod « *divina beatitudo accendentem ad beatitudinem in sui participacionem recipit, et proprio suo lumine quasi quodam signo ipsi tradit suam participationem* », et sic videtur, quod character sit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character est potestas, quae videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.

3. Door sommigen wordt het merkteeken op de volgende manier bepaald : « *Een merkteeken is een heilig teeken van gemeenschap in het geloof en van de heilige wijding die door den priester wordt toegediend.* » Welnu, een teeken behoort tot het geslacht der betrekkingen, niet tot het geslacht der vermogens, en zoo is een merkteeken dus geen geestelijk vermogen.

4. « *Het vermogen is oorzaak en beginsel* » zegt Aristoteles in zijn Metaph. (5, 17). Daar nu de hoedanigheid een teeken te zijn, die in de bepaling aan « merkteeken » wordt toegekend, meer aan een uitwerksel toekomt, zoo kan een merkteeken geen geestelijk vermogen zijn.

Daartegenover echter staat wat Aristoteles in zijn Ethica zegt (2, 4) : « Er zijn in de ziel drie dingen : bedrijvig vermogen, hebbelijkheid en lijdend vermogen ». Het merkteeken echter is geen lijdend vermogen, dit laatste immers gaat vlug voorbij terwijl daarentegen het merkteeken zooals later (5e Artikel) zal worden aangetoond onuitwischbaar is. Een hebbelijkheid is het evenmin, een hebbelijkheid toch kan niet, én voor het goede én voor het kwade dienen, het merkteeken integendeel kan voor de twee dienen, de eene gebruiken het goed de anderen slecht. Met hebbelijkheden gaat dit niet aan, niemand kan een deugd ten kwade ge-

3. PRÆTEREA, quibusdam character sic definitur : « *Character est signum sanctum communionis fidei, et sanctae ordinationis datum a hierarcha.* ». Signum autem est in genere relationis, non autem in genere potestatis. Non ergo character est spiritualis potestas.

4. PRÆTEREA, potestas habet rationem causae, et principii, ut patet 5. Metaph. [L. 4, C. 12]. Sed signum, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non est spiritualis potestas.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Ethic. [cap. 5. N° 2] : « *Tria sunt in anima, potentia, habitus, et passio.* » Sed character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, ut infra dicetur [art. 5. huj. q.]. Similiter etiam non est habitus, quia nullus habitus est, qui se possit ad bene et male habere. Character autem ad utrumque se habet : utuntur enim eo quidam bene, alii vero male, quod in habitibus non

bruiken, niemand kan een ondeugd ten goede gebruiken. Zoo moeten we dan besluiten dat het merkteken een bedrijvig vermogen is.

LEERSTELLING. — In het vorig Artikel hebben we beweerd dat, daar toch door de sacramenten de menschen worden aangesteld om zich naar de eischen van den christelijken godsdienst van de plichten van den eeredienst te kwijten, de sacramenten der Nieuwe Wet een merkteken inprenten. Daarom is het dat Dionysius wanneer hij in zijn Boek *Over de Kerkelijke Hierarchie* gezegd had (2^e Kap.) dat : « *God met een zeker teeken dengene die het doopsel ontvangt aan Hem deelachtig maakt,* » er aan toevoegde « *God vergoddelijkt hem en deelt hem het goddelijke mee.* » De eeredienst nu komt hierop neer, het goddelijke te ontvangen of te verleenen. Tot beiden is een vermogen van doen; om iets aan anderen te geven is nl. een bedrijvig vermogen, om iets te ontvangen een lijdend vermogen noodig. Zoo bestaat dan het merkteken in een geestelijk vermogen dat op den goddelijken eeredienst is afgericht. Alleen dient erop gewezen dat het geestelijk vermogen zooals hierboven, (vorige Kwestie, 4^e Artikel) wanneer het om de kracht die in de sacramenten schuilt te doen was.

contingit, nam habitu virtutis nullus utitur male, et habitu malitiae nullus bene. Ergo relinquitur, quod character sit potentia.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. praec.], sacramenta novae legis characterem imprimit, inquantum per ea deputantur homines ad cultum Dei, secundum ritum christianaee religionis. Unde Dionysius in 2. cap. Eccles. Hierarch. [l. c.] cum dixisset, quod « *Deus in quodam signo tradit sui participationem accedenti ad baptismum* », subjungit : « *Perficiens eum divinum, et communicatorem divinorum* ». Divinus autem cultus consistit vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis. Ad utrumque autem horum requiritur quaedam potentia, nam ad tradendum aliquid aliis requiritur potentia activa, ad accipiendo autem requiritur potentia passiva, et ideo character importat quandam potentiam spiritualem ordinatam ad ea, quae sunt divini cultus. Sciendum tamen, quod haec spiritualis potentia est instrumentalis, sicut etiam supra dictum est de virtute, quae est in sacramentis [q. praec. art. 4.] : habere enim sacramenti

betoogd werd, van werkelijken aard is. Het merkteeken der sacramenten komt immers toe aan Gods bedienaars, een dienaar nu is zooals de Wijsgeer zegt in zijn Boek Over de Politiek (1, 3) als een werktuig. Zoo komt het dan dat evenals strikt gesproken de kracht der sacramenten niet in een geslacht thuis hoort maar er alleen toe herleid wordt, ze heeft toch een voorbijgaande en onvolkomen wezenheid, evenzoo het merkteeken, noch in een geslacht, noch in een soort kan ondergebracht maar alleen tot de tweede soort van hoedanigheden herleid wordt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Een beeld is de omgrenzing van de hoegroothed en komt bijgevolg enkel onder belichaamde dingen voor; waar het integendeel om iets geestelijks gaat spreekt men er in overdrachtelijken zin van. Welnu niets wordt behalve op grond van wat er mits strikt te spreken van gezegd wordt naar een bepaald geslacht of soort verwezen. Zoo kan dan het merkteeken, hoewel sommigen zulks doen, niet in de vierde soort van hoedanigheden worden ondergebracht.

2. In de derde soort van hoedanigheden hooren enkel de zintuigelijke lijdende vermogens of zintuigelijke hoedanigheden thuis. Het merkteeken nu is geen zintuigelijk-waarneembaar licht en

characterem competit ministris Dei, minister autem habet se per modum instrumenti, ut Philosophus dicit in 1. Politic. [cap. 2, № 4.]. Et ideo sicut virtus, quae est in sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionem, eo quod est quiddam fluens et incompletum, ita etiam character non proprie est in genere, vel specie, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod figura est quaedam terminatio quantitatis, unde, proprie loquendo, non est nisi in rebus corporeis; in spirituilibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere, vel specie, nisi per id quod de eo proprie praedicatur, et ideo character non potest esse in quarta specie qualitatis, licet hoc quidam posuerint.

AD SECUNDUM dicendum, quod in tertia specie qualitatis non sunt nisi

daarom kan het niet zooals sommigen deden in de derde soort van hoedanigheden worden ondergebracht.

3. De betrekking welke het begrip « teeken » ons voor den geest roept moet op iets berusten. De betrekking nu van het teeken dat we merkteeken noemen kan niet aan de wezenheid van de ziel haar onmiddellijk rustpunt hebben, dan zou ze immers van nature uit bij iedere ziel voorkomen. Er moet dus aan de ziel iets worden toegekend, waarop bewuste betrekking zal berusten : en dit is de wezenheid van het merkteeken. Zoo zal het dan niet noodig zijn, zooals door sommigen gedaan werd, het merkteeken in het geslacht der betrekking onder te brengen.

4. In verhouding tot het zintuigelijk-waarneembaar sacrament waardoor het wordt ingeprent beschouwd is het merkteeken een teeken; aan zich beschouwd is het echter zooals hierboven gezegd werd, (in de Leerstelling en in het vorig Artikel) een beginsel.

sensibiles passiones, vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile, et ideo non est in tertia specie qualitatis, ut quidam dixerunt.

AD TERTIUM dicendum, quod relatio, quae importatur in nomine signi, oportet quod supra aliquid fundetur. Relatio autem hujus signi, quod est character, non potest fundari immediate super essentiam animae, quia sic conveniret omni animae naturaliter. Et ideo oportet aliquid ponи in anima, super quod fundetur talis relatio, et hoc est essentia characteris. Unde non oportebit quod sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

AD QUARTUM dicendum, quod character habet rationem signi per comparationem ad sacramentum sensibile a quo imprimitur; sed secundum se consideratus habet rationem principii per modum jam dictum [in corp. art.].

IIIe ARTIKEL.

Komt het sacramenteele merkteeken van Christus?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het sacramenteele merkteeken niet van Christus komt. In den *Brief aan de Ephesiërs* (4, 30) : « *Bedroeft den Heiligen Geest van God niet met welke gij als met een zegel bezegeld zijt.* » Het merkteeken nu bedraagt onder meer een bezegeling. Zoo moet dus het sacramenteele merkteeken meer aan den Heiligen Geest dan wel aan Christus worden toegeschreven.

2. Het merkteeken heeft de natuur van het teeken. Het teeken der genade echter wordt door de sacramenten gegeven, terwijl de genade zelf de ziel wordt ingestort, door de Heilige Drievuldigheid. Zoo zegt men in den 83^e *psalm* (12) : « *de Heer zal genade en glorie geven.* » Het sacramenteele merkteeken moet dus niet vooral aan Christus worden toegeschreven.

3. Daartoe wordt aan iemand het merkteeken gegeven om hem van anderen te onderscheiden. De Heiligen nu worden van andere

ARTICULUS III.

Utrum character sacramentalis sit character Christi.

[4. Dist. 4. q. 1. art. 2. et art. 3. q. 5.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod character sacramentalis non sit character Christi : dicitur enim *Ephes. 4. [v. 30]* : « *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis.* » Sed consignatio importatur in nomine characteris. Ergo character sacramentalis magis debet attribui Spiritui Sancto, quam Christo.

2. PRÆTEREA, character habet rationem signi : est autem signum gratiae, quae per sacramentum confertur; gratia autem infunditur animae a tota Trinitate; unde dicitur in *Psal. 83 [v. 12]* : « *Gratiam et gloriam dabit Dominus.* » Ergo videtur, quod character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo.

3. PRÆTEREA, ad hoc aliquis characterem accipit, ut eo a caeteris distinguiatur. Sed distinctio sanctorum ab aliis fit per charitatem, quae « sola

mensen onderscheiden door de liefde, die naar hetgeen Sint Augustinus schreef in zijn Boek *Over de Heilige Drievuldigheid* (15, 18) zij alleen weet onderscheid te maken tusschen de zonen van het rijk en de zonen van het verderf. Daarom wordt nog in het *Boek der Openbaring* (13, 16) gezegd : « *De zonen van het verderf dragen het merkteken van het beest.* » De liefde echter gaat niet op Christus maar veel eer op den Heiligen Geest terug, de Apostel zegt immers in den *Brief aan de Romeinen* (5, 5) : « *De liefde van God werd in onze harten uitgestort door den Heiligen Geest die ons gegeven werd.* » Verder kan volgens dit woord uit den *II^{en} Brief aan de Korinthisiers* (13, 13) : « *De genade van onzen Heer Jezus Christus en de liefde van God,* » de liefde nog aan God den Vader toegeschreven. In elk geval moet het sacramentale merkteeken dus niet aan Christus worden toeschreven.

Daar is echter op tegen dat sommigen het merkteeken als volgt bepalen : « *Een onderscheidingsteken door het eeuwige merkteeken de redelijke ziel ingeprent, die de geschapen Drievuldigheid op de scheppende en herscheppende Drievuldigheid doet gelijken en haar van degenen die door het geloof niet gelijk geworden zijn aan die Heilige Drievuldigheid onderscheidt.* » — Het eeuwige merkteeken nu is Christus, de Apostel zegt immers in den *Brief*

distinguit inter filios regni, et filios perditionis », ut Augustinus dicit 15. de Trin. [cap. 18.] ; unde et ipsi perditionis filii characterem bestiae habere dicuntur, ut patet Apoc. 13 [v. 16-17]. Charitas autem non attribuitur Christo, sed magis Spiritui Sancto, secundum illud Rom. 5 [v. 5] : « *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* », vel etiam Patri, secundum illud 2. ad Corinth. ult. [v. 13] : « *Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei.* » Ergo videtur quod character sacramentalis non sit attribuendus Christo.

SED CONTRA est, quod quidam sic definiunt characterem : « *Character est distinctio a charactere aeterno impressa animae rationali, secundum imaginem, consignans Trinitatem creatam Trinitati creanti, et recreanti, et distinguens a non configuratis secundum statum fidei.* » Sed character aeternus

aan de Hebreërs (1, 3) : « Daar hij de lichtglans is van zijn heerlijkheid en het afdruksel of merkteeken van zijn wezen. » Zoo moet het merkteeken strikt gesproken dus wel worden toegeschreven aan Christus.

LEERSTELLING. — Hierboven (1^e Artikel) hebben we aange-
toond dat het merkteeken eigenlijk een zegel is waardoor iemand
gekenmerkt wordt als tot een of ander werk bestemd. Zoo wordt
een muntstuk om voor den ruilhandel te kunnen dienen van een
teeken voorzien, zoo worden soldaten omdat ze voor het krijs-
leven bestemd werden met een bijzonder teeken geke-
merkt. Tot twee dingen nu wordt de geloovige bestemd : eerst en vooral om
van de hemelsche glorie te genieten en daarom wordt het zegel
der genade hem ingedrukt; zoo zegt Ezechiël (9, 4) : « *Zet het thauteeken op het voorhoofd van degenen die treuren en klagen.* » en het *Boek der Openbaring* (7, 3) : « *Beschadigt de aarde niet, noch de zee, noch de boomen, voordat wij de dienaren van onzen God met het zegel op hun voorhoofd zullen gemerkt hebben.* » Verder wordt de geloovige aangesteld om wat tot den eeredienst
behoort te ontvangen of om het aan anderen uit te reiken; en
daartoe wordt eigenlijk het sacramentele merkteeken gebruikt,
welnu, heel de christelijke eeredienst valt van het Priesterschap

est ipse Christus, secundum illud Hebr. 1 [v. 3] : « Qui cum sit splendor gloriae, et figura (vel character) substantiae ejus. » Ergo videtur, quod character sit proprie attribuendus Christo.

RESPONDEO dicendum quod, sicut ex supradictis patet [art. 1. huj. q.], character proprie est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur, ut ordinatum in aliquem finem, sicut charactere insignitur denarius ad usum commutationum, et milites charactere insigniuntur, quasi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur : primo quidem et principaliter ad fruitionem gloriae, et ad hoc insignitur signaculo gratiae, secundum illud Ezech. 9 [v. 4] : « *Signa Thau super frontes virorum gementium et dolentium,* » et Apocalyp. 7 [v. 3] : « *Nolite nocere terrae et mari neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.* » Se-
cundo autem deputatur quisque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis

van Christus af te leiden. Zoo is het dan duidelijk dat het sacramenteel merkteeken vooral het merkteeken is van Christus aan wiens priesterschap, de gelooigen volgens de sacramenteele merkteekens gelijkvormig worden; deze toch zijn niets anders dan een deelgenootschap aan het priesterschap van Christus en die van Christus voortkomt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De Apostel spreekt hier van de bezegeling waardoor iemand voor de toekomstige hemelsche glorie bestemd wordt; dit nu hebben we aan de genade te danken en deze wordt, omdat het uit liefde is dat God ons iets om niets schenkt — dit behoort tot de wezenheid zelf der genade — aan den Heiligen Geest toegeschreven. De Heilige Geest immers is liefde; en daarom wordt er in den *1^{en} Brief aan de Korinthis* (12, 4) gezegd : « *Verscheidene gaven zijn er, doch er is maar één en dezelfde Geest.* »

2. Wanneer men enkel met het uiterlijke sacrament rekening houdt is het sacramenteel merkteeken als een zaak; heeft men integendeel de laatste uitwerkselen op het oog, dan is het een teken. Zoo kan men op tweeeérlei wijze iets aan het merkteeken

ea, quae pertinent ad cultum Dei; et ad hoc proprie deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus christianae religionis derivatur a sacerdotio Christi, et ideo manifestum est, quod character sacramentalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quam quaedam participationes sacerdotii Christi ab ipso Christo derivatae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Apostolus ibi loquitur de consignatione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quae fit per gratiam et Spiritui Sancto attribuitur, inquantum *ex amore* procedit, quod Deus nobis aliquid gratis largiatur, quod ad rationem gratiae pertinet. *Spiritus autem Sanctus amor est;* unde et *I. ad Cor. 12 [v. 4]* dicitur : « *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* »

AD SECUNDUM dicendum, quod character sacramentalis est res respectu sacramenti exterioris, et est sacramentum respectu ultimi effectus, et ideo duplice potest aliquid characteri attribui : uno modo secundum rationem

toekennen; vooreerst in zoover het een teeken is, en dan is het merkteeken het onzichtbare teeken der genade die in het sacrament gegeven wordt. Verder in zoover het merkteeken merkteeken is, dan is het nl. een teeken dat de gelijkenis inprent met een hooger staande overheid, bij wie het gezag dat iemand wordt opgedragen berust. Zoo worden soldaten die ingelijfd worden voor den oorlog, met een teeken van hun aanvoerder geteekend, waardoor ze eenigermate op hem gelijken. Op die wijze nu ontvangen degenen die voor den christelijken eeredienst waarvan Christus de stichter is bestemd worden, een merkteeken waardoor ze aan Christus gelijkvormig worden, en daarom is het eigenlijk het merkteeken van Christus.

3. Door een merkteeken wordt met het oog op het doel waarom het merkteeken ontvangen wordt, de een van den anderen onderscheiden, zoo zeiden we van het krijsmerk (1^e Art. dezer Kwestie) dat het met het oog op den oorlog een soldaat van den koning van een vijandelijken soldaat onderscheidt. Dit is ook het geval met het merkteeken der geloovigen waardoor de christen geloolige met het oog op het eeuwige leven of op den eeredienst der strijdende Kerk van de dienaren van den duivel onderscheiden worden. Het eerste nu geschiedt zooals de bedenking tegen-

sacramenti, et hoc modo est signum invisibilis gratiae, quae in sacramento confertur; alio modo secundum propriam rationem characteris, et hoc modo est signum configurativum alicui principali, apud quem residet auctoritas ejus, ad quod aliquis deputatur, sicut milites, qui deputantur ad pugnam, insigniuntur signo ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum christianum, cuius auctor est Christus, characterem accipiunt, quo Christo configurantur. Unde proprie est character Christi.

AD TERTIUM dicendum, quod charactere distinguitur aliquis ab alio per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit, sicut dictum est [art. 1. huj. q.] de charactere militari, quo in ordine ad pugnam distinguitur miles regis a milite hostis. Et similiter character fidelium est, quo distinguuntur fideles Christi a servis diaboli, vel in ordine ad vitam aeternam, vel in ordine ad cultum praesentis Ecclesiae. Quorum primum fit per charitatem et gratiam, ut objectio procedit, secundum autem

werpt door de liefde en de genade, het tweede echter door het sacramenteele merkteeken. Zoo kan dan andersom het merkteeken van het dier ofwel van de halsstarrige kwaadwilligheid waardoor sommigen op de eeuwige straf aangewezen zijn, ofwel van de belijdenis van een verboden eeredienst verstaan worden.

IVe ARTIKEL.

Doet het merkteeken de vermogens der ziel als subject aan?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het merkteeken de vermogens der ziel niet als subject aandoet. — 1. Het merkteeken is een geschiktheid tot de genade. De genade echter doet, zooals in het IIe Deel (110^e Kwestie, 4^e Artikel) gezegd werd, de wesenheid der ziel als subject aan. Zoo is het merkteeken in de wesenheid der ziel, niet in de vermogens aanwezig.

2. Een vermogen der ziel is subject ofwel van een hebbelijkheid ofwel van een geschiktheid. Doch zooals gezegd werd (2^e Artikel dezer Kwestie) is het merkteeken noch een hebbelijkheid noch een geschiktheid, maar veeleer een vermogen dat niets anders

fit per characterem sacramentalem. Unde et character bestiae intelligi potest per oppositum, vel obstinata malitia, qua aliqui deputantur ad poenam aeternam, vel professio illiciti cultus.

ARTICULUS IV.

Utrum character sit in potentiis animae sicut in subjecto.

[4. Dist. 4. q. 1. art. 1. corp. et art. 3. q. 3.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod character non sit in potentiis animae sicut in subjecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiam. Sed gratia est in essentia animae sicut in subjecto, ut in 2. dictum est [1-2. q. 110. art. 4.]. Ergo videtur, quod character sit in essentia animae, non autem in potentiis.

2. PRÆTEREA, potentia animae non videtur esse subjectum alicujus, nisi habitus vel dispositionis. Sed character, ut dictum est [art. 2. huj. q.], non est habitus vel dispositio, sed magis potentia, cujus subjectum non est nisi

dan de wezenheid der ziel kan als subject aandoen. Zoo berust dus het merkteeken niet in de vermogens der ziel zooals in zijn subject, veeleer echter in de wezenheid der ziel.

3. De vermogens der ziel worden in kennende en begeerende vermogens ingedeeld. Het gaat echter niet aan te zeggen dat het merkteeken enkel in een kennend of enkel in een begeerend vermogen zou aanwezig zijn, — het merkteeken is immers evenmin louter op kennis als louter op begeerde gewezen. — Het gaat evenmin aan te zeggen dat het in beide aanwezig is, een bijkomstigheid kan immers niet verschillende subjecten aandoen. Zoodat dus het merkteeken niet de vermogens der ziel, doch veeleer de wezenheid zelf der ziel als subject aandoet.

Daartegenover staat echter, zooals in de hierboven gegeven bepaling van het merkteeken werd aangeduid, dat het merkteeken de redelijke ziel als een beeldenaar wordt ingeprent. Het beeld nu van de Heilige Drievidigheid in de ziel wordt door de vermogens ontvangen en zoo is het merkteeken wel degelijk in de vermogens van de ziel aanwezig.

LEERSTELLING. — Hierboven (vorig Artikel) hebben we aan-

essentia animae. Ergo videtur, quod character non sit, sicut in subjecto, in potentia animae, sed magis in essentia ipsius.

3. **PRÆTEREA**, potentiae animae rationalis distinguuntur per cognitivas et appetitivas. Sed non potest dici, quod character sit tantum in potentia cognitiva, neque etiam tantum in potentia appetitiva, quia non ordinatur neque ad cognoscendum tantum, neque ad appetendum. Similiter etiam non potest dici, quod sit in utraque, quia idem accidentis non potest esse in diversis subjectis. Ergo videtur, quod character non sit in potentia animae sicut in subjecto, sed magis in essentia.

SED CONTRA est, quod, sicut in praemissa definitione characteris continetur [art. praec.], character imprimitur animae rationali secundum imaginem. Sed imago Trinitatis in anima attenditur secundum potentias. Ergo character in potentiis animae existit.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. praec.], character

getoond dat het merkteeken een teeken is waardoor de ziel gerechtigd wordt om iets wat tot den eeredienst behoort te ontvangen of ook aan anderen te verleenen. De eeredienst echter bestaat uit verschillende handelingen. Welnu, net zooals het de wezenheid is die op het zijn gewezen is, zoo ook zijn het strikt gesproken de vermogens der ziel die op het handelen gewezen zijn en daarom is het merkteeken niet zooals in zijn subject in de wezenheid der ziel, maar wel in haar vermogens aanwezig.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Een subject wordt overeenkomstig hetgeen waartoe deze onmiddellijk, niet overeenkomstig hetgeen waartoe ze enkel middellijk en onrechtstreeks geschikt maakt aan een bijkomstigheid toegekend. Het merkteeken nu maakt geschikt tot alles wat de eeredienst vergt; daar dit echter zonder de hulp der genade niet kan op geschikte manier geschieden, — er wordt immers in het *Evangelie van Sint Jan* (4, 24) gezegd : « *Degenen die God aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest van waarheid* » — daarom geeft de goddelijke vrijgevigheid aan hen die het merkteeken ontvangen genade, opdat ze wat hun werd opgedragen zouden op waardige wijze volvoeren. Daaruit volgt dan dat aan het merkteeken eerder overeenkomstig de

est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum vel alis tradendum ea, quae sunt divini cultus. Divinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiae animae, sicut essentia ordinatur ad esse; et ideo character non est, sicut in subjecto, in essentia animae, sed in ejus potentia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod subjectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem ejus, ad quod propinque disponit, non autem secundum rationem ejus, ad quod disponit remote vel indirecte. Character autem directe quidem et propinque disponit animam ad ea quae sunt divini cultus exequenda; et quia haec idonee non fiunt sine auxilio gratiae, quia, ut dicitur Joan. 4. [v. 24] : « *Eos, qui adorant Deum, in spiritu et veritate adorare oportet* », ex consequenti divina largitas recipientibus characterem largitur gratiam, per quam digne impleat ea, ad quae deputantur. Et ideo charac-

handelingen die bij den eeredienst thuis hooren, dan wel overeenkomstig de genade een subject moet worden toegekend.

2. De wezenheid der ziel is het subject van het natuurlijk vermogen dat uit de beginselen van bewuste wezenheid ontspruit. Zulk vermogen echter is het merkteeken niet maar veeleer is het een geestelijk vermogen dat van buiten komt, en daarom is het, dat, evenals de wezenheid van de ziel, waar voor een mensch het natuurlijke leven vandaan komt, door de genade, waardoor de ziel op geestelijke wijze leeft, vervolmaakt wordt, evenzoo het natuurlijk vermogen van de ziel door een geestelijk vermogen, door het merkteeken nl. wordt vervolmaakt. Hebbelijkhed toch en geschiktheid gaan, daar ze op de handelingen waarvan de vermogens de beginselen zijn gewezen zijn, op de vermogens der ziel terug. Om dezelfde reden dan moet alles wat tot de handeling bijdraagt aan een vermogen worden toegeschreven.

3. Er werd getoond (in de Leerstelling) dat het merkteeken op den eeredienst gewezen is. Welnu, de eeredienst is een belijdenis van het geloof door uiterlijke tekenen. Zoo past het dan dat het merkteeken het kenvermogen waarin het geloof is zou aandoen.

teri magis est attribuendum subjectum secundum rationem actuum ad divinum cultum pertinentium, quam secundum rationem gratiae.

AD SECUNDUM dicendum, quod essentia animae est subjectum potentiae naturalis, quae ex principiis essentiae procedit. Talis autem potentia non est character, sed est quaedam spiritualis potentia ab extrinseco adveniens. Unde sicut essentia animae, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter vivit, ita potentia naturalis animae perficitur per spiritualem potentiam, quae est character : habitus enim et dispositio pertinent ad potentiam animae, eo quod ordinantur ad actus, quorum potentiae sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentiae tribuendum.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut dictum est [in corp.], character ordinatur ad ea, quae sunt divini cultus, qui quidem est quaedam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet, quod character sit in cognitiva potentia animae, in qua est fides.

Ve ARTIKEL.

Is het merkteeken onuitwisbaar in de ziel aanwezig?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het merkteeken niet onuitwisbaar in de ziel geprent is. — 1. Hoe volmaakter een bijkomstigheid is zoo vaster kleeft ze de zelfstandigheid aan. De genade echter is, daar toch het merkteeken op de genade als op een verder doel gericht is, volmaakter dan het merkteeken. Daar nu door de zonde de genade verloren gaat, zal zulks nog veel meer met het merkteeken het geval zijn.

2. Door het merkteeken wordt iemand zoals gezegd wordt (1^e en 2^e Artikel dezer Kwestie) voor den goddelijken eeredienst bestemd. Sommigen echter loopen, door van het geloof af te vallen, van den goddelijken naar een tegenovergestelden eeredienst over; voor zulken gaat dus het sacramenteele merkteeken verloren.

3. Wanneer eens het doel waarom dit bestaat weggevallen is moet ook wat om dit doel bestond, wegvalen, anders toch zou het tevergeefs blijven voortbestaan. Zoo b. v. zal omdat de voort-

ARTICULUS V.

Utrum character insit animae indelebiliter.

[4. Dist. 4. q. 1. art. 3. q. 4. et Rom. 7. col. 2.]

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod character non insit animae indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens est perfectius, tanto firmius inhaeret. Sed gratia est perfectior, quam character, quia character ordinatur ad gratiam, sicut ad ulteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multo magis character.

2. PRÆTEREA, per characterem aliquis deputatur divino cultui, sicut dictum est [art. praec.]. Sed aliqui a cultu divino transeunt ad contrarium cultum per apostasiam a fide. Ergo videtur, quod tales amittant characterem sacramentalem.

3. PRÆTEREA, cessante fine, cessare debet et id, quod est ad finem: alioquin frustra remaneret, sicut post resurrectionem non erit matrimonium,

planting waarop het huwelijk gericht is, niet langer meer zal plaats hebben, na de verrijzenis het huwelijk wegvalen. In den hemel nu zal de uiterlijke eeredienst waarop het merkteeken is aangewezen, moeten verdwijnen, in den hemel toch zullen geen zinnebeeldige daden gesteld worden, maar alles zal er naar volle waarheid geschieden. Zoo blijft het sacramenteele merkteeken dus niet in eeuwigheid in de ziel, en is dan ook niet onuitwisbaar in de ziel geprent.

Daartegenover echter staat wat Sint Augustinus schrijft in zijn *Boek Tegen Parmenianus* (2, 3) : « *De christelijke sacramenten hechten niet minder vast dan een stoffelijk kriegsteeken. Dit kriegsteeken echter wordt nimmer vernieuwd, maar als het eens erkend werd, wordt het in dengene die na een mislap van den keizer genaade krijgt andermaal goedgekeurd.* » Zoo is het sacramenteele merkteeken dus onuitwischbaar.

LEERSTELLING. — We hebben aangetoond (3^e Artikel dezer Kwestie) dat het sacramenteele merkteeken in de gelooviggen een deelgenootschap is aan Christus priesterschap, nl. dat waar Christus de macht van het geestelijk priesterschap naar volkommenheid bezit, de gelooviggen Hem in zoover gelijk worden dat ze wat de

quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda veritate. Ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima, et ita non inest indelebiliter.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 2. contra Parmenianum [cap. 13.] : « *Non minus haerent sacramenta christiana, quam corporalis nota militiae.* » Sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab imperatore post culpam. Ergo nec character sacramentalis deleri potest.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. 3. huj. q.], character sacramentalis est quaedam participatio sacerdotii Christi in fidelibus ejus, ut scilicet sicut Christus habuit plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles ejus ei configurentur in hoc, quod participant aliquam spiritualem

sacramenten en den goddelijken eeredienst betreft eenigermate aan bewuste geestelijke macht deelachtig worden. Daarom ook ware het ongepast als Christus het merkteeken droeg; zijn priestelijke macht staat immers tegenover het merkteeken, zooals volkomenheid en volmaaktheid tegenover deelgenootschap. Het priesterschap echter van Christus is eeuwig, naar hetgeen in den 109de psalm staat: « *Gij zijt priester in eeuwigheid, volgens de orde van Melchisedech.* » Zoo komt het dan dat ieder heiligmaking die door zijn priesterschap bewerkt wordt, zoolang hetgeen geheiligd werd blijft voortbestaan, altijddurend is. Dit is overigens ook met de levenlooze wezens het geval, de wijding b. v. van een kelk of van een altaar, blijft, zoolang dit altaar of die kelk niet vernietigd wordt. Daar nu de ziel naar haar verstandelijk bestanddeel, waar het geloof schuilt, (vorig Artikel, Antw. op de 3^e Bedenking) het subject is van het merkteeken, volgt onomstootbaar dat, evenals het verstand altijddurend is en onbederfelijk, evenzoo ook het merkteeken de ziel onuitwischbaar blijft ingeprent.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De genade en het merkteeken zijn op een verschillende manier in de ziel aanwezig. De genade is immers in de ziel aanwezig zooals een vorm die in

potestatem respectu sacramentorum, et eorum quae pertinent ad divinum cultum. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem, sed potestas sacerdotii ejus comparatur ad characterem, sicut id quod est plenum et perfectum, ad aliquam sui participationem. Sacerdotium autem Christi est aeternum, secundum illud Psal. 109 [v. 4]: « *Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech.* » Et inde est quod omnis sanctificatio, quae fit per sacerdotium ejus, est perpetua, re consecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis, nam ecclesiae vel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur. Cum igitur anima sit subjectum characteris secundum intellectivam partem, in qua est fides, ut dictum est [art. praec. ad 3.], manifestum est, quod sicut intellectus perpetuus est et incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliter est in anima gratia, et aliter character, nam gratia est in anima, sicut quaedam forma habens esse com-

de ziel een volkomen wezenheid heeft, het merkteeken daarentegen overeenkomstig wat we hierboven hebben aangetoond (2^e Art. dezer Kwestie) zooals een werktuigelijke kracht. Een volkomen zijsvorm nu deelt in het subject dat hij aandoet de natuur van dit subject en, daar de ziel zoolang ze op de wereld vertoeft, wat haar vrien wil betreft veranderlijk is, zoo is de genade in de ziel eveneens veranderlijk. Een werktuigelijke kracht daarentegen deelt de natuur van de bewerkende hoofdoorzaak en daarom is het merkteeken, niet dat het zoo volmaakt is, maar wel om reden van de volmaaktheid van Christus' priesterschap, waaruit het merkteeken als werktuigelijke kracht voortvloeit, onuitwischbaar in de ziel aanwezig is.

2. De Heilige Augustinus zegt daarop in zijn Boek « *Tegen de Donatisten* » I : « *Het doopsel blijft zelfs voor de geloofsvrzakers niet in gebreke, wanneer ze immers door de boetvaardigheid terug komen wordt het doopsel niet vernieuwd. Zoo is men dus van oordeel dat het niet kan verloren gaan.* » De reden daarvan : omdat het merkteeken zooals gezegd werd (Antw. op de 1^e Bedenking) een werktuigelijke kracht is. Het wezen nu van een werktuig bestaat hierin dat het door een ander bewogen wordt, niet dat het zichzelf beweegt, dit toch komt enkel en alleen aan

pletum in ea, character autem est in anima, sicut quaedam virtus instrumentalis, ut supra dictum est [art. 2. huj. q.]. Forma autem completa est in subjecto secundum conditionem subjecti et quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quamdiu est in statu viae, consequens est, quod gratia insit animae mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis. Et deo character indelebiliter inest animae, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, a quo derivatur character, sicut quaedam instrumentalis virtus.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut Augustinus dicit [lib. 1. de Baptis. cont. Donatist. L. 1, C. 1], « nec ipsos apostatas videmus carere baptismate, quibus utique per poenitentiam redeuntibus non restituitur, et ideo amitti non posse judicatur ». Et hujus ratio est, quia character est virtus instrumentalis, ut dictum est [in solut. praec.]. Ratio autem instrumenti consistit in hoc, quod ab alio moveatur, non autem in hoc, quod ipsum se moveat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo, quantumcumque

den wil toe. Daarom is het dan ook dat welke pogingen de wil ook in tegenovergestelden zin aanwende, het merkteken doordien de hoofdbeweging onbeweeglijk blijft, nimmer wegvalt.

3. Alhoewel na dit leven de uiterlijke eeredienst niet blijft voortbestaan, toch blijft het doel van bewusten eeredienst, en daarom blijft na dit leven het merkteken, de goeden tot hun verheerlijking, de kwaden tot hun schande bij. Zoo ook blijft na de overwinning een kriegsteeken degenen die overwonnen ten glorie, degenen die integendeel overwonnen werden tot hun straf bij.

VIe ARTIKEL.

Prenten alle Sacramenten der Nieuwe Wet een merkteeken in de ziel?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat alle sacramenten der Nieuwe Wet een merkteken in de ziel prenten. Door alle sacramenten der Nieuwe Wet hebben we deel aan het priesterschap van Christus. Welnu zooals gezegd werd (3^e Artikel) is het sa-

---

voluntas moveatur in contrarium, character non removetur, propter immobilitatem principalis moventis.

AD TERTIUM dicendum, quod quamvis post hanc vitam non remaneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus, et ideo post hanc vitam remanet character, et in bonis ad eorum gloriam, et in malis ad eorum ignominiam, sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, et in his qui vicerunt, ad gloriam, et in his qui sunt victi, ad poenam.

ARTICULUS VI.

Utrum per omnia sacramenta novae legis imprimatur character.

[Infr. q. 72. art. 5. et 4. Dist. 4. q. 1. art. 4. q. 2. et 3.
et q. 3. art. 2. q. 3. et Dist. 7. q. 2. art. 1. q. 1.
et q. 3. art. 3. q. 3. et Dist. 23. q. 1. art. 2. q. 3.]

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod per omnia sacramenta novae legis imprimatur character. Per omnia enim sacramenta novae legis fit aliquis particeps sacerdotii Christi. Sed character sacramentalis nihil est aliud,

cramentele merkteeken niets anders dan een deelgenootschap aan het priesterschap van Christus. Zoo wordt dus door alle sacramenten der Nieuwe Wet een merkteeken ingeprent.

2. Het merkteeken staat tot de ziel waarin het aanwezig is, in dezelfde verhouding als tot de gewijde voorwerpen. Daar nu zooals we hierboven (62e Kw., 1e Art.) hebben aangetoond, door alle sacramenten der Nieuwe Wet, de mensch heiligmakende genade ontvangt, zoo wordt door alle sacramenten der Nieuwe Wet een merkteeken ingeprent.

3. Het merkteeken is én een zaak én een teeken. Welnu in ieder sacrament der Nieuwe Wet is er iets louter zaak, iets louter teeken en eindelijk nog iets én zaak én teeken. Zoo wordt door ieder sacrament der Nieuwe Wet een merkteeken ingeprent.

Daartegenover staat echter dat de sacramenten waarvoor een merkteeken wordt ingeprent, omdat, overeenkomstig wat we in het vorig Artikel schreven, het merkteeken onuitwisbaar is, niet vernieuwd worden. Daar nu sommige sacramenten zooals met de biecht en het huwelijk het geval is wel vernieuwd worden, prenten niet alle sacramenten een merkteeken in.

quam participatio sacerdotii Christi, ut dictum est [art. 3 et 5]. Ergo videtur, quod per omnia sacramenta novae legis imprimatur character.

2. **PRAETERA**, character se habet ad animam, in qua est, sicut consecratio ad res consecratas. Sed per quodlibet sacramentum novae legis homo recipit gratiam sanctificantem, ut supra dictum est [q. praec. art. 1.]. Ergo videtur, quod per quodlibet sacramentum novae legis imprimatur character.

3. **PRAETERA**, character est res et sacramentum. In quolibet autem sacramento novae legis est aliquid, quod est res tantum, et aliquid, quod est sacramentum tantum, et aliquid, quod est res et sacramentum. Ergo per quodlibet sacramentum novae legis imprimitur character.

SED CONTRA est, quod sacramenta, in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quod character est indelebilis, ut dictum est [art. praec.]. Quaedam autem sacramenta iterantur, sicut patet de poenitentia et matrimonio. Ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

LEERSTELLING. — In de 62^e Kwestie (1^e en 5^e Artikel) hebben we bewezen dat de sacramenten der Nieuwe Wet tot twee dingen moeten dienen, tot genezing van de zonde nl. en tot den goddelijken eeredienst. Welnu alle sacramenten hebben dit gemeen, dat ze ons door het feit dat ze genade verstrekken, tegen de zonde uitrusten. Daarentegen zijn niet alle sacramenten rechtstreeks op den goddelijken eeredienst aangewezen, dit toch blijkt duidelijk in het sacrament der biecht waar de mensch wel van zijn zonden verlost maar hem niets nieuws dat den eeredienst betreft, verstrekt wordt, nl. alleen in zijn vorigen staat hersteld. Een sacrament nu kan op drie manieren tot den eeredienst bijdragen. Vooreerst, door zijn werking aan zich, ten tweede als bewerkende oorzaak, ten derde als ontvangend subject. Zoo maakt de Eucharistie door haar werking aan zich deel uit van den goddelijken eeredienst, deze bestaat immers voor een aanzienlijk deel in het offer der Heilige Kerk. Ook wordt door dit zelfde sacrament geen merkteeken in de ziel gepernt; in dit sacrament toch wordt de mensch niet gemachtigd om naderhand in andere sacramenten iets te bewerken, maar veeleer is dit sacrament, zooals Dyonisius in zijn Boek *Over de Kerkelijke Hierarchie* (3^e Kap.) zegt, doel en voltoening van alle andere sacramenten. Het bevat nl. Christus,

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 62. art. 1. et 5.], sacramenta novae legis ad duo ordinantur, scilicet in remedium peccati, et ad cultum divinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad divinum cultum, sicut patet de poenitentia, per quam homo liberatur a peccato; non autem per hoc sacramentum exhibetur homini aliiquid de novo pertinens ad divinum cultum, sed restitutur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad divinum cultum tripliciter: uno modo per modum ipsius actionis, alio modo per modum agentis, tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad divinum cultum Eucharistia, in qua principaliter divinus cultus consistit, in quantum est Ecclesiae sacrificium; et per hoc idem sacramentum non imprimitur homini character, quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliud aliud ulterius agendum vel recipiendum in sacramentis, cum potius sit « finis et consummatio omnium sacramentorum », ut Dionysius dicit 3. cap.

in wie geen merkteeken is, maar wel integendeel de volheid van het priesterschap.

Het sacrament van het priesterschap daarentegen, gaat op hen die zich wat de sacramenten betreft als bewerkende oorzaak laten gelden terug; door dit sacrament worden mensen gemachtigd om aan anderen de sacramenten uit te reiken. Het sacrament des Doopsels integendeel is op ontvangende subjecten aangewezen, door het doopsel erlangt immers een mensch het vermogen om andere sacramenten te ontvangen. Zoo wordt het doopsel de ingang tot alle sacramenten genoemd. Het vormsel eindelijk wordt zoals verder ten gepaste tijde zal blijken (72^e Kwestie, 5^e Artikel) in een zekeren zin bij laatstgenoemde soort sacramenten ondergebracht. Zoo wordt door deze drie sacramenten, door het doopsel nl. het vormsel en het priesterschap een merkteeken ingeprent.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Door alle sacramenten wordt de mensch, daar hij toch een zekeren invloed die door Christus wordt teweeg gebracht ondergaat, aan het priesterschap van Christus deelachtig. Niet alle sacramenten echter machtigen om iets dat den eerdiest van Christus' priesterschap betreft te bewerken of ook te ontvangen. Dit nu wordt vereischt opdat een sacrament zou een merkteeken inprenten.

Ecclesiast. Hierarch. continet tamen in se ipsum Christum, in quo non est character, sed tota sacerdotii plenitudo. Sed ad agentes in sacramentis pertinet sacramentum ordinis, quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet sacramentum baptismi, quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiae sacramenta; unde baptismus dicitur esse janua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, ut infra suo loco dicetur [q. 65. art. 3.]. Et ideo per haec tria sacramenta character imprimitur, scilicet per baptismum, confirmationem, et ordinem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquem effectum ejus; non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotii Christi; quod quidem exigitur ad hoc, quod sacramentum characterem imprimat.

2. Door alle sacramenten wordt een mensch, in zoover heilighed reinheid van zonde meebringt, geheilgd en dit hebben we aan de genade te danken. In sommige sacramenten echter die een merkteeken inprenten, wordt de mensch door een wijding waardoor hij voor den goddelijken eeredienst bestemd wordt geheilgd, en op die wijze worden zelfs levenlooze wezens omdat ze tot den goddelijken eeredienst worden aangewend geheilgd.

3. Alhoewel een merkteeken én zaak is én teeken, toch is daarom nog niet alles wat én zaak is én teeken ook merkteeken. Wat echter én zaak is én teeken zal verder bij de studie der andere sacramenten verklaard worden (voor ieder sacrament in het bijzonder).

AD SECUNDUM dicendum, quod per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quod sanctitas importat munditiam a peccato, quae fit per gratiam. Sed specialiter per quaedam sacramenta, quae characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad divinum cultum, sicut etiam res inanimatae sanctificari dicuntur, inquantum divino cultui deputantur.

AD TERTIUM dicendum, quod licet character sit res et sacramentum, non tamen oportet, omne id quod est res et sacramentum, esse characterem. Quid autem sit res et sacramentum, in aliis sacramentis infra dicetur.

VIER EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER DE OORZAAK DER SACRAMENTEN.

(*Tien Artikelen.*)

Verder moeten we de oorzaken der Sacramenten, den insteller nl. en de bedienaars nagaan.

Daarover dienen tien vragen gesteld :

1. Is het God alleen die innerlijk werkt in de Sacramenten?
  2. Heeft God alleen de macht om Sacramenten in te stellen?
  3. Welke macht had Christus met betrekking tot de Sacramenten?
  4. Kon Christus die macht aan anderen mededeelen?
  5. Komt de bedieningsmacht in de Sacramenten ook aan booze toe?
  6. Zondigen booze bedienaars wanneer zij de Sacramenten uitreiken?
  7. Kunnen engelen bedienaars zijn van de Sacramenten?
  8. Is het opzet van den bedienaar noodig bij het toedienen van de Sacramenten
-

QUAESTIO LXIV.

DE CAUSA SACRAMENTORUM.

Deinde considerandum est de causa sacramentorum, sive per auctoritatem, sive per ministerium.

Et circa hoc quaeruntur decem : 1. Utrum solus Deus interius operetur in sacramentis. — 2. Utrum institutio sacramentorum sit solum a Deo. — 3. De potestate, quam Christus habuit in sacramentis. — 4. Utrum illam potestatem potuerit aliis communicare. — 5. Utrum potestas ministerii in sacramentis conveniat malis. — 6. Utrum mali peccent dispensando sacramenta. — 7. Utrum angeli possint esse ministri sacramentorum. — 8. Utrum intentio ministri requiratur in sacramentis. —

9. Moet de bedienaar het ware geloof belijden; en kan een ongeloovige geen Sacramenten toedienen?

10. Is er voor de Sacramenten een zuiver opzet vandoen?

I^e ARTIKEL.

Is het God alleen die innerlijk werkt in de sacramenten?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat niet alleen God doch ook de bedienaar innerlijk tot het uitwerksel van het sacrament bijdraagt. — 1. Het innerlijke uitwerksel van het sacrament bestaat om den mensch van zijn zonden te reinigen en door de genade te verlichten. « Nu komt het echter, zooals blijkt uit hetgeen Dionysius zegt in zijn boek *Over de Hemelreien*, de bedienaars der Kerk toe, te reinigen, te verlichten, te vervolmaken. » Zoo draagt niet alleen God, maar ook de bedienaars der heilige Kerk dragen innerlijk tot het uitwerksel van het sacrament bij.

2. Bij de uitreiking van de sacramenten worden smeekgebeden opgedragen. De gebeden van een rechtvaardige worden echter beter dan die van om het even wie verhoord. In het evangelië van

9. Utrum requiratur ibi recta fides, ita scilicet, quod infidelis non possit tradere sacramenta. — 10. Utrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICULUS I.

Utrum solus Deus operetur interius ad effectum sacramenti.

[Infr. art. 5. et 4. Dist. 5. q. 2. art. 2. q. 2.]

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod non solus Deus, sed etiam minister interius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus est, ut homo purgetur a peccatis, et illuminetur per gratiam. Sed ad ministros Ecclesiae pertinet purgare, illuminare, et perficere, ut patet per Dionysium in 5. cap. Ecclesiast. Hierarch. [Part. 1, § 3]. Ergo videtur, quod non solus Deus, sed etiam ministri Ecclesiae interius operentur ad sacramenti effectum.

2. PRÆTEREA, in collatione sacramentorum quaedam orationum suffragia proponuntur. Sed orationes justorum sunt magis apud Deum exau-

St. Jan (9/31) staat immers geschreven : « *Wie God eert en zijn wil doet, dien verhoort God.* » Zoo haalt dus hij die een sacrament van een waardig bedienaar ontvangt van eenzelfde sacrament meer vruchten in huis, en daaruit volgt dat niet alleen God doch ook de bedienaar tot het innerlijke uitwerksel bijdraagt.

3. De mensch staat hooger dan de levenlooze wezens. Welnu daar zijn levenlooze wezens die tot het innerlijke uitwerksel bijdragen, « *het water immers raakt het lichaam aan en de ziel wordt gereinigd* », aldus de h. Augustinus op *Joan.* (80^e *Tractaat*). Zoo brengt dus de mensch tot het innerlijke uitwerksel van het sacrament het zijne bij, en doet God niet alles alleen.

Daartegenover staat echter wat St. Paulus zegt in zijn *Brief aan de Romeinen* (8/33) : « *God is het Die rechtvaardig maakt.* » Daar nu het innerlijke uitwerksel van alle sacramenten op de rechtvaardigmaking neerkomt is het God alleen die het innerlijke uitwerksel van een sacrament bewerkt.

LEERSTELLING. — Een uitwerksel kan op tweeerlei wijze bewerkt worden, vooreerst door toedoen alleen van een bewerkende hoofdoorzaak en verder met behulp van een werktuigelijke oor-

---

dibiles, quam quorumcumque, secundum illud *Joan.* 9. [v. 31] : « *Si quis Dei cultor est, et voluntatem ejus facit, hunc Deus exaudit.* » Ergo videtur, quod majorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum a bono ministro. Sic ergo et minister aliquid operatur ad interiorem effectum, et non solus Deus.

3. **PRÆTEREA**, dignior est homo, quam res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum, nam « *aqua corpus tangit, et cor abluit* », ut Augustinus dicit super *Joan.* [tract. 80]. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, et non solus Deus.

SED CONTRA est, quod dicitur *Rom.* 8 [v. 33] : « *Deus est, qui justificat.* » Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit justificatio, videtur quod solus Deus operetur interior effectum sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod operari aliquem effectum contingit duplum : uno modo per modum principalis agentis, alio modo per modum

zaak. Op de eerste manier bewerkt alleen God het innerlijke uitwerksel der sacramenten, dit omdat alleen God de ziel waar het uitwerksel van het sacrament zich voordoet kan binnentrede; iets kan immers daar waar het niet eens is, niet rechtstreeks inwerken. Daarbij komt nog dat de genade, innerlijk uitwerksel der sacramenten, zooals in het IIe Deel bewezen werd (I, II, Kw. 112, a. I.) van God alleen voortkomt, ja ook het merkteeken, innerlijk uitwerksel van sommige sacramenten, is een werktuigelijke kracht die voortkomt van de bewerkende hoofdoorzaak die God is. Op de tweede manier, kan echter de mensch in zoover hij als bedienaar handelt tot het innerlijke uitwerksel der sacramenten bijdragen; bedienaar zijn en werktuig zijn, komt immers zoowat op hetzelfde neer, beide toch handelen alleen van buiten uit, maar het innerlijke uitwerksel, komt dank zij de kracht van de bewerkende oorzaak die God is tot stand.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het zuiveringswerk dat den bedienaar der heilige Kerk wordt toegeschreven reinigt niet van zonden. Zegt men nu dat de diakens reinigen, dan is het alleen inzoover ze de onzuiveren ofwel uit de vergadering verdrijven ofwel door vrome vermaningen tot het ontvangen der sacramenten voorbereiden. Zoo ook wordt van de priesters gezegd dat

---

instrumenti. Primo igitur modo solus Deus operatur interiore effectum sacramenti, tum quia solus Deus illabitur animae, in qua sacramenti effectus existit, non autem potest aliquid immediate operari, ubi non est; tum quia gratia, quae est interior sacramenti effectus est a solo Deo, ut in 2. dictum est [1-2. q. 112. art. 1]; character etiam, qui est interior quorumdam sacramentorum effectus, est virtus instrumentalis, quae manat a principali agente, quod est Deus. Secundo autem modo homo potest operari ad interiore effectum sacramenti, inquantum operatur per modum ministri, nam eadem ratio est ministri et instrumenti; utriusque enim actio exterius adhibetur, sed sortitur effectum interiore ex virtute principalis agentis, quod est Deus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod purgatio, secundum quod attribuitur ministris Ecclesiae, non est a peccato, sed dicuntur diaconi purgare, inquantum vel immundos ejiciunt a coetu fidelium, vel eos sacris admonitionis

zij het heilige volk verlichten niet door het genade in te storten, maar zooals blijkt uit hetgeen Dionysius op dezelfde plaats schrijft : « *door sacramenten uit te reiken* ».

2. De smeekgebeden die bij de uitreiking van de sacramenten gedaan worden, worden God niet in naam van een afzonderlijk mensch doch in naam van heel de heilige Kerk, wier gebeden God welgevallig zijn opgedragen. Het *Evangelie van Matthaeus* (18/19) zegt immers : « *Indien twee van u op de aarde overeenstemmen, om wat ook te vragen, zullen zij het van mijn Vader bekomen.* » Niets belet echter dat de godsvrucht van een rechtvaardige iets daartoe zou bijdragen. Maar het eigenlijke uitwerksel van het sacrament wordt niet dank zij het gebed van de heilige kerk, of van een bedienaar, maar wel dank zij de verdiensten van het lijden van Christus, waarvan de kracht zooals het bewezen werd (Kw. 61, A. 5) in de sacramenten werkzaam is verkregen. Zoo is het uitwerksel van een sacrament dus niet beter alleen omdat de bedienaar beter gesteld is, maar dank zij de godsvrucht van den bedienaar kan wel voor dengene die het sacrament ontvangt iets meer verkregen worden; dit echter bewerkt niet de bedienaar maar hij verkrijgt dat God het bewerke.

3. Behalve op werktuigelijke wijze dragen levenlooze dingen

nibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum, non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiae tradendo, ut patet per Dionysium (l. c. §§ 3, 6),

AD SECUNDUM dicendum, quod orationes, quae dicuntur in sacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte singularis personae, sed ex parte totius Ecclesiae, cujus preces sunt apud Deum exaudibiles, secundum illud Matth. 18. [v. 19] : « *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo.* » Nihil tamen prohibet, quin devotio viri justi ad hoc aliquid operetur; illud tamen, quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione Ecclesiae vel ministri, sed ex meito passionis Christi, cujus virtus operatur in sacramentis, ut dictum est [q. 62. art. 5.]. Unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministram. Aliiquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum per devotionem ministri; nec tamen minister illud operatur, sed impetrat operandum a Deo.

AD TERTIUM dicendum, quod res inanimatae non operantur aliquid ad

zoals in de Leerstelling gezegd werd, tot het innerlijke uitwerksel niet bij; wat verder de mensen betreft, ook deze dragen zooals ook in de Leerstelling werd aangetoond, behalve door hun bediening tot het innerlijke uitwerksel der sacramenten niet bij.

IIe ARTIKEL.

Is de instelling der sacramenten aan God alleen voorbehouden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de sacramenten niet door God alleen werden ingesteld. — 1. Van alles wat door de goddelijke instelling werd ingevoerd, wordt in de heilige Schrift gewag gemaakt. Nu komt in den eeredienst der sacramenten allerlei voor, waarvan in de heilige Schrift geen spraak is, zoo b. v. staat er niets over het chrisma waarmede de menschen gevormd worden, niets over de olie waarmede de priesters gezalfd worden; niets over veel andere dingen, woorden en handelingen die bij de sacramenten voorkomen. Zoo werden dus de sacramenten niet door God alleen ingesteld.

2. Sacramenten zijn teeken, en stoffelijke dingen beteekenen

interiorem effectum, nisi instrumentaliter, ut dictum est [in corp.]; et similiter homines non operantur ad sacramentorum interiorem effectum, nisi per modum ministerii, ut dictum est [ibid.].

ARTICULUS II.

Utrum sacramenta sint solum ex institutione divina.

[4. Dist. 3. q. 1. art. 2. corp. et Dist. 5. q. 1. art. 1.]

AD SECUNDUM sic proceditur. Videlur, quod sacramenta non sint solum ex institutione divina. Ea enim quae sunt divinitus instituta, traduntur nobis in sacra Scriptura. Sed quaedam aguntur in sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra Scriptura, puta de chrismate, quo homines confirmantur, et de oleo, quo sacerdotes inunguntur, et de multis aliis tam verbis, quam factis, quibus utimur in sacramentis. Non ergo sacramenta sunt solum ex institutione divina.

2. PRÆTEREA, sacramenta sunt quaedam signa. Res autem sensibiles

iets door hun natuur zelf. Nu gaat het niet aan te zeggen dat sommige tekenen God welgevallig zijn, andere integendeel niet; alles toch wat God gemaakt heeft keurt hij goed. Aan de duiven is het echter eigen door sommige tekenen tot iets te worden aange trokken, St. Augustinus zegt immers in zijn Boek de Stad Gods (21/6) : « *De duiven worden zooals de dieren niet door voedsel maar zooals overigers voor geesten past met behulp van tekenen al naargelang den uiteenloopenden aard van dezen meebrengt door een of ander aantrekkelijks er toe aangelokt bij de schepselen te gaan inwonen; die schepselen echter hebben niet de duiven zelf gemaakt maar God heeft ze gemaakt.* » Zoo is het dus niet noodzakelijk dat alleen God de sacramenten zou hebben ingesteld.

3. De apostelen waren op aarde de plaatsvervangers van God, daarom zegt de Apostel in zijn 2de Brief aan de Korinhiërs (2/10) : « *Want wat ik zelf vergeven heb, indien ik althans iets te vergeven had, dat heb ik om uwentwil gedaan ten overstaan van Christus,* » d. i. alsof Christus zelf vergeven had. Daaruit volgt dat de apostelen en hun opvolgers nieuwe sacramenten mogen instellen.

Daartegenover echter staat dat, zooals blijkt aan degenen die

---

naturaliter quaedam significant; nec potest dici, quod Deus quibusdam significationibus delectetur, et non aliis, quia ipse omnia quae fecit, approbat; hoc autem proprium videtur esse daemonum, ut quibusdam signis ad aliquid allificantur : dicit enim Augustinus 21. de Civit. [cap. 6.] : « *Illiciuntur daemones ad inhabitandum per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilibus pro sua diversitate diversis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis.* » Non ergo videtur, quod sacramenta indigeant esse ex institutione divina.

3. PRÆTEREA, Apostoli vicem Dei gesserunt in terris, unde Apostolus dicit 2. ad Corinth. 2. [v. 10] : « *Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,* » idest ac si ipse Christus donasset. Sic ergo videtur, quod Apostoli et eorum successores possint nova sacramenta instituere.

SED CONTRA est, quod ille instituit aliquid, qui dat ei robur et virtutem,

wetten uitvaardigen, hij iets instelt die het macht en kracht geeft. Welnu, zooals werd aangetoond (Vorig Art. en Kw. 62, A. 1 en 5) komt de kracht der sacramenten van God alleen. Alleen dus God kan sacramenten instellen.

LEERSTELLING. — De sacramenten bewerken werktuigelijk geestelijke uitwerkselen (zooals blijkt uit het voorgaande : Vorig art.) en daarbij komt nog dat een werktuig zijn kracht van de bewerkende hoofdoorzaak betrekt. De sacramenten hebben echter een dubbele bewerkende oorzaak, een oorzaak nl. die het sacrament instelt en een oorzaak die het ingestelde sacrament gebruikt; die het m. a. w. omwille van zijn uitwerkselen toedient. Nu kan de kracht van het sacrament niet komen van diegene die het sacrament toedient; hij immers treedt enkel als bedienaar op. Zoo moet dan besloten worden dat de kracht van het sacrament voortkomt van dengene die het sacrament instelde en, daar de kracht van het sacrament alleen van God voortkomt, zoo is het klaar dat alleen God insteller is van de sacramenten.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Wat in den ritus der sacramenten door mensen werd ingesteld is voor het wezen

sicut patet de institutoribus legum. Sed virtus sacramenti est a solo Deo, ut patet ex praedictis [art. praec. et q. 62. art. 1.]. Ergo solus Deus potest instituere sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut ex supradictis patet [ibidem], sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus. Instrumentum autem habet virtutem a principali agente; agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentum, et utens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento, quia non operatur nisi per modum ministerii. Unde relinquitur, quod virtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. Cum igitur virtus sacramenti sit a solo Deo, consequens est, quod solus Deus sit sacramentorum institutor.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illa quae aguntur in sacramentis, per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti, sed ad quandam so-

van een sacrament niet onontbeerlijk, maar wordt aangewend om de sacramenten meer plecht bij te zetten, de godsvrucht te bevorderen en ook bij degenen die het sacrament ontvangen den eerbied in de hand te werken. Wat integendeel voor het wezen der sacramenten noodzakelijk is, werd door Christus, die tevens God en mensch is, ingesteld. Hoewel nu dit alles niet door de Heilige Schrift werd overgeleverd, toch is het dank zij de overlevering der Apostelen met wie ze in betrekking stond, aan de kerk bekend. Zoo spreekt overigens ook de apostel in zijn *Eersten Brief aan de Korinthiërs* (11/34) : « *De overige aangelegenheden zal ik regelen als ik kom.* »

2. De stoffelijke dingen hebben van natuur uit een zekere vaardigheid om geestelijke uitwerkselen te beteeken, doch die vaardigheid wordt door de goddelijke instelling voor een bijzondere beteekenis aangewend. Dit is het overigens wat Hugo van S. Victor in zijn Boek : « *De Sacramenten* » zegt (1/9/1) : « *Het sacrament krijgt zijn beteekenis door zijn instelling.* » Alleen heeft God voor wat in de sacramenten moest betekend worden sommige dingen boven andere uitverkoren, niet omdat de liefde alleen daarop zou gericht blijven, maar omdat de beteekenis der sacramenten beter zou worden te kennen gegeven.

3. De Apostelen en hun opvolgers zijn de plaatsvervangers van

lemnitatem, quae adhibetur sacramentis ad excitandam devotionem et reverentiam in his, qui sacramenta suscipiunt; ea vero quae sunt de necessitate sacramenti ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus et homo. Et licet non sint omnia tradita in Scripturis, habet tamen ea Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione, sicut Apostolus dicit 1. ad Cor. 11 [v. 34] : « *Caetera cum venero, disponam.* »

AD SECUNDUM dicendum, quod res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandum spirituales effectus ex sui natura. Sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione divina. Et hoc est quod Hugo de S. Victore [lib. 1. de Sacram., part. 9, cap. 2.] dicit, quod « *sacramentum ex institutione significat* ». Praelegit tamen Deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, non quia ad eas contrahatur ejus affectus, sed ut sit convenientior significatio.

AD TERTIUM dicendum, quod Apostoli et eorum successores sunt vicarii

God in het bestuur van de heilige kerk die op het geloof en de sacramenten welke het belijdt werd gegrondvest. Zooals het hun dus niet geoorloofd is een andere kerk te stichten, zoo mogen ze geen ander geloof overleveren en andere sacramenten instellen; er wordt immers gezegd dat de kerk van Christus uit de sacramenten, die, wanneer hij aan het kruis hing, uit de zijde van Christus vloeiden, gevormd werd.

IIIe ARTIKEL.

Had Christus als mensch macht om het innerlijke uitwerksel . . . der sacramenten te bewerken?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat Christus als mensch macht had om het innerlijk uitwerksel der sacramenten te bewerken. — I. Joannes de Dooper zegt in het *Evangelie van S. Jan* (1/33) : « *Hij die mij zond om met water te doopen, die zeide mij : Op wien gij den Geest zult zien nederdalen en boven hem rusten, die is het die in den Geest doopt.* » Welnu, doopen in den H. Geest, is innerlijk de genade van den H. Geest verleenen;

Dei, quantum ad regimen Ecclesiae constitutae per fidem et fidei sacramenta. Unde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia sacramenta. Sed per sacramenta, quae de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi.

ARTICULUS III.

Utrum Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

[Infr. art. 4. corp. et 4. Dist. 5. q. 1. art.. 1. et q. 2. art. 2. q. 2.].

AD TERTIUM sic proceditur. Videlur, quod Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Joannes Baptista, ut habetur Joan. 1 [v. 33] : « Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto. » Sed baptizare in Spiritu Sancto est interius gratiam Spiritus Sancti conferre. Spiritus

de H. Geest immers daalde over Christus neder in zoover hij mensch, niet in zoover hij God was. Als God toch, geeft Christus zelf den H. Geest. Zoo had Christus dus als mensch macht om het innerlijke uitwerksel der sacramenten te bewerken.

2. In het *Evangelie van Mattheus* (9/6) zegt de Heer : « *Ge moet weten dat de menschenzoon op aarde macht heeft om zonden te vergeven.* » Vergeving van zonden is echter een innerlijk uitwerksel der sacramenten. Zoo bewerkt Christus dus als mensch het innerlijke uitwerksel der sacramenten.

3. De instelling der sacramenten gaat terug op dengene die als de werking op de hoofdoorzaak het innerlijke uitwerksel der sacramenten bewerkt. Daar we nu weten dat Christus de sacramenten instelde, zoo is ook Hij het die innerlijk het uitwerksel der sacramenten bewerkt.

4. Niemand kan, behalve wanneer hij uit eigen kracht het uitwerksel van het sacrament bewerkt, dit laatste zonder het sacrament verleenen. Welnu, Christus verleende het uitwerksel van het sacrament zonder het sacrament : Hij zei immers aan Magdalena « *Uw zonden zijn U vergeven* » (Luc. 7/48). Zoo bewerkt

Sanctus autem descendit super Christum, inquantum homo, non inquantum Deus, quia sic ipse dat Spiritum Sanctum. Ergo videtur, quod Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem interiorem effectum sacramentorum causandi.

2. PRÆTEREA, Matth. 9 [v. 6] Dominus dicit : « *Sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata..* » Sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. Ergo videtur, quod Christus, secundum quod homo, interiorem effectum sacramentorum operetur.

3. PRÆTEREA, institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tanquam principale agens operatur ad interiorem sacramenti effectum. Manifestum est autem, quod Christus sacramenta instituit. Ergo ipse est, qui interius operatur sacramentorum effectum.

4. PRÆTEREA, nullus potest sine sacramento effectum sacramenti conferre, nisi propria virtute sacramenti effectum operetur. Sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit

Christus dus als mensch het innerlijke uitwerksel van het sacrament.

5. Wat uit eigen kracht de sacramenten tot stand brengt, is bewerkende oorzaak van het innerlijke uitwerksel. Doch de sacramenten betrekken hun kracht van het lijden van Christus en van de aanroeping van Zijn naam; zoo schrijft toch de Apostel in zijn *Eersten Brief aan de Korinthiërs* (1/13) : « *Werd soms Paulus voor u gekruisigd? of werd ge in den naam van Paulus gedoopt?* » Christus bewerkt dus wel degelijk als mensch het innerlijke uitwerksel der sacramenten.

Daartegenover staat echter wat St. Augustinus zegt in zijn Boek « *tegen de Donatisten* » (3/10/7), dat nl. in de sacramenten de geestelijke kracht op verborgen wijze werkt. Die goddelijke kracht nu, komt Christus als God, niet als mensch toe en zoo bewerkt Christus het innerlijke uitwerksel niet als mensch doch als God.

LEERSTELLING. — Als God en als mensch beiden bewerkt Christus het innerlijke uitwerksel der sacramenten; alleen doet Hij

[Luc. 7. v. 48] : « *Dimituntur tibi peccata.* » Ergo videtur, quod Christus, secundum quod homo, operetur interiore sacramenti effectum.

5. PRÆTEREA, illud, in cuius virtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiore effectum. Sed sacramenta habent virtutem ex passione Christi et invocatione nominis ejus, secundum illud 1. ad Corinth. 1. [v. 13] : « *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* » Ergo Christus, inquantum homo, operatur interiore effectum sacramenti.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit [Isidor. lib. 6. Etym. cap. 19.], quod « *in sacramentis divina virtus secretius operatur salutem* ». Divina autem virtus est Christi, secundum quod est Deus, non autem secundum quod est homo. Ergo Christus non operatur interiore sacramenti effectum, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

RESPONDEO dicendum, quod interiore sacramentorum effectum operatur Christus, et secundum quod est Deus, et secundum quod est homo,

zulks niet in beide opzichten op dezelfde wijze. Als God treedt Hij nl. wat de sacramenten betreft als gezaghebbend op; als mensch daarentegen draagt hij, als verdienende en bewerkende oorzaak weliswaar, maar dan alleen op werktuigelijke wijze, tot de innerlijke uitwerkselen der sacramenten bij. We hebben immers aangetoond (Kw. 48-49), dat het lijden van Christus dat hem volgens zijn menschelijke natuur toekomt, wel als verdienende en bewerkende oorzaak maar niet als bewerkende hoofdoorzaak op gezaghebbende wijze onze rechtvaardigheid bewerkt; dit doet het integendeel op werktuigelijke wijze; Christus menschelijke natuur was, zooals hierboven werd aangeduid (Kw. 13, A. 2-3) voor zijn goddelijke natuur een werktuig. Daar het hier echter een werktuig geldt dat in den persoon van Christus met de godheid verbonden is, heeft het zooals blijkt uit hetgeen hierboven gezegd werd (A. 1 dezer Kwestie) wanneer het met de uiterlijke werktuigen, met de bedienaars van de heilige kerk nl. vergeleken wordt als een hoofdrol en hooger oorzakelijkheid waar te nemen. Zoo als dus Christus als God, waar het de sacramenten geldt, met gezag optreedt, zoo ook heeft Hij als mensch een hogere bedieningsmacht, een macht nl. die op zijn waardigheid berust. Deze macht nu bedraagt vier verschillende dingen. Vooreerst zijn de verdiensten en de kracht van zijn lijden zooals hierboven werd aan-

---

aliter tamen, et aliter : nam secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per auctoritatem, secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie et efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est enim [q. 48. et 49.], quod passio Christi, quae competit ei secundum humanam naturam, causa est nostrae justificationis, et meritorie, et effective, non quidem per modum principalis agentis, sive per auctoritatem, sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum divinitatis ejus, ut supra dictum est [q. 13. art. 2. et 3.]. Sed tamen quia est instrumentum conjunctum divinitati in persona, habet quandam principaliatem et causalitatem respectu instrumentorum extrinsecorum qui sunt ministri Ecclesiae, ut ex supradictis patet [art. 1. huj. q.]. Et ideo sicut Christus, inquantum Deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita, inquantum homo, habet potestatem ministerii principalis, sive potestatem excellentiae. Quae quidem consistit in quatuor : primo quidem in hoc, quod meritum et virtus passionis ejus operatur in sacramentis, ut supra

geduid (Kw. 62, A. 5) in de sacramenten werkzaam en daar de kracht van het lijden van Christus ons door het geloof ten goede komt, er staat immers in den *Brief aan de Romeinen* (3/25) : « *Dien God heeft voorbeschikt tot een verzoeningsmiddel door het geloof in zijn bloed.* », geloof dat we met den naam van Christus te aanroepen belyden, — zoo komt ten tweede aan de waardigheidsmacht die Christus op stuk van sacramenten heeft, toe, dat deze in zijn naam zouden geheiligt worden. Daar verder de sacramenten aan *Zijn* instelling hun kracht te danken hebben, zoo brengt Christus waardigheidsmacht mee dat hij die de sacramenten kracht gegeven heeft ze ook kan instellen, en daar toch een oorzaak niet van haar uitwerksel afhangt maar eerder andersom, zoo bedraagt de waardigheidsmacht van Christus eindelijk ten vierde dat hij het uitwerksel van de sacramenten zonder het uiterlijk sacrament kan verleenen. Daarmee hebben we ook het antwoord op de bedenkingen gegeven, er ligt immers in hetgeen werd tegengeworpen zooals gezegd werd eenige waarheid.

dictum est [q. 62. art. 5.]; et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem, secundum illud ad Rom. 3. [v. 25] : « Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, » quam fidem per invocationem nominis Christi protestamur. Ideo secundo ad potestatem excellentiae, quam Christus habet in sacramentis, pertinet, quod in ejus nomine sacramenta sancificantur. Et quia ex ejus institutione sacramenta virtutem obtinent, inde est, quod tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse, qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e converso, ideo quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre.

Et per hoc patet responsio AD OBJECTA : utraque enim pars objectiorum secundum aliquid vera est, ut dictum est [in corp.].

IVe ARTIKEL.

Kon Christus de macht die Hij wat de sacramenten betreft had aan bedienaars mededeelen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de macht die Hij wat de sacramenten betreft had, niet aan bedienaars zou kunnen mededeelen. — 1. Zooals de heilige Augustinus tegen Maximianus (3/7) laat gelden « *was hij indien zulks kon en niet wou, bepaald nijdig* ». Nijd nu was Christus volslagen onbekend, in Hem was immers de hoogste volheid der liefde. Als Christus dus zijn macht aan de bedienaars niet meedeelde, dan is dit een teeken dat zulks niet kon.

2. In zijn 72^e *Tractaat op Joannes* zegt Augustinus, bij de woorden : « *Die zal nog grooter werk verrichten* » (14/12) : « *Laat ik zeggen dat de rechtvaardigmaking van een booze een grooter werk is dan de schepping van hemel en aarde.* » Welnu, Christus kon zijn leerlingen niet toerusten om hemel en aarde te scheppen, dus ook niet om een booze rechtvaardig te maken. Aan-

ARTICULUS IV.

Utrum Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

[4. Dist. 5. q. 1. art. 2. et art. 3. q. 1. et 2.].

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare. Ut enim argumentatur Augustinus contra Maximin. [lib. 3. cap. 7.], « *si potuit, et non voluit, invidus fuit* ». Sed invidia longe fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. Ergo cum Christus non communicaverit suam potestatem ministris, videtur quod non potuerit communicare.

2. **PRAETEREA**, super illud Joan. 14 [v. 12] : « *Majora horum faciet* », dicit Augustinus [tract. 72. in Joan.] : « *Prorsus majus hoc esse dixerim, scilicet ut ex impio justus fiat, quam creare coelum et terram.* » Sed Christus non potuit communicare discipulis, quod crearent coelum, et terram. Ergo neque quod justificarent impium. Cum igitur justificatio

gezien nu de rechtvaardigmaking van een booze geschiedt dank zij de macht die Christus in de sacramenten heeft, zoo is het ook duidelijk dat hij de macht die hij in de sacramenten had niet aan bedienaars kon mededeelen.

3. Op grond van de woorden uit Joannes (1/16) : « *Uit zijn volheid hebben wij allen ontvangen* » past het dat de genade van Christus, hoofd der heilige Kerk, naar anderen zou toevloeien. Welnu, dit kan niet aan anderen worden meegedeeld, anders toch zou de heilige Kerk een wangedrocht met allerhande koppen worden. Zoo heeft Christus dus zijn macht niet aan bedienaars kunnen mededeelen.

Daartegenover staat echter dat bij de woorden van Joannes (1/33) : « *Ik hende hen niet.* » de heilige Augustinus zegt dat Joannes niet wist dat de Heer de macht van het Doopsel zou bezitten en voor Hem alleen opeischen. Welnu als die macht niet mededeelbaar geweest was, dan zou Joannes daarvan kennis gehad hebben. Christus kon dus zijn macht aan bedienaars mededeelen.

LEERSTELLING. — Zooals in het vorig artikel gezegd werd

---

impii fiat per potestatem Christi, quam habet in sacramentis, videtur quod potestatem suam, quam in sacramentis habuit non potuerit ministris communicare.

3. PRÆTEREA, Christo, inquantum est caput Ecclesiae, competit, ut ab ipso gratia derivetur ad alios, secundum illud Joan. I. [v. 16] : « De plenitudine ejus nos omnes accepimus. » Sed hoc non fuit aliis communicabile, quia sic Ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. Ergo videatur, quod Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.

SED CONTRA est, quod super illud Joan. I. [v. 31] : « Ego nesciebam eum, » dicit Augustinus [tract. 5. in Joan. v. 9.] quod « non noverat potestatem baptismi ipsum Dominum habiturum, et sibi retenturum. » Hoc autem non ignorasset Joannes, si talis potestas communicabilis non esset. Potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. 3.], Christus in

had Christus in de sacramenten een dubbele macht, een gezagsmacht die Hem naar zijn goddelijke natuur toekomt, en deze kan evenmin als de goddelijke wezenheid aan eenig schepsel worden medegedeeld; verder ook een waardigheidsmacht die nem naar zijn menschelijke natuur toekomt en die hij wel aan bedienaars kon mededeelen. Zulke volheid van genade zou hij hun nl. gegeven hebben, dat hun verdiensten tot het uitwerksel der sacramenten zou hebben bijgedragen, ja dat bij het aanroepen van hun naam de sacramenten zouden geheiligt worden, dat zij zelfs sacramenten zouden kunnen instellen, en zonder sacramenteleen ritus, alleen met zulks te bevelen, het uitwerksel der sacramenten zouden kunnen tot stand brengen. Hoe krachtiger immers een werktuig dat bij de bewerkende hoofdoorzaak aansluit is, zoo groter macht kan het, net als de hand aan een stok, aan een afgezonderd werktuig mededeelen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Uit nijd is het niet dat Christus zijn waardigheidsmacht aan de bedienaars der heilige kerk niet mededeelde. Integendeel deed hij zulks tot meerdere eerbaarheid der gelooigen, opdat ze nl. niet zouden hun hoop op de mensen stellen en opdat er niet op gevaar af verdeeldheid

sacramentis habuit duplarem potestatem : unam auctoritatis, quae competit ei secundum quod est Deus, et talis potestas nulli creaturae potuit communicari, sicut nec divina essentia; aliam potestatem habuit excellentiae, quae competit ei, secundum quod homo, et talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiae plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, ut ad invocationem nominum ipsorum sanctificantur sacramenta, et ut ipsi possent sacramenta instituere, et sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum conjunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Christus non ex invidia praetermisit potestatem excellentiae Ecclesiae ministris communicare, sed propter fideliū utilitatem, ne in homine spem ponerent, et ne essent diversa sacramenta, ex quibus divisio in Ecclesia oriretur, sicut apud illos qui dicebant : « Ego

in de kerk te brengen, allerlei sacramenten zouden ontstaan. Zoo ging het er toch toe bij hen die zooals in den *Eersten Brief aan de Korinthiërs* (1/12) te lezen staat, zeiden : « *Ik ben van Paulus* » « *Ik ben van Apollo* » « *Ik ben van Cephas* ».

2. Die bedenking geldt maar voor de gezagsmacht die Christus naar zijn Godheid toekomt, niettemin kan zijn waardigheidsmacht, wanneer zij met de macht van andere bedienaars vergeleken wordt, ook een gezagsmacht genoemd worden. Daarom zegt de Glossa op de woorden uit den *Eersten Brief aan de Korinthiërs* (1/13) : « *Is Christus in stukken gedeeld?* — : « *Hij kon ook de macht over het doopsel aan diegenen geven, aan wie hij er de bediening van had toevertrouw'd* ».

3. Om dit bezwaar, dat er nl. in de kerk allerlei hoofden zouden zijn te voorkomen, heeft Christus zijn waardigheidsmacht niet aan bedienaars willen meedeelen. Als hij het echter wel gedaan had, dan zou Hij op de eerste plaats, de anderen alleen op de tweede plaats het hoofd geweest zijn.

sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephae. » ut dicitur 1. ad Corinth. 1. [v. 12].

AD SECUNDUM dicendum, quod objectio illa procedit de potestate auctoritatis, quae convenit Christo, secundum quod est Deus, licet et potestas excellentiae possit auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros. Unde super illud 1. ad Cor. 1. [v. 13] : « *Divisus est Christus,* » dicit Gloss. (Lomb.) quod « *potuit eis dare auctoritatem baptismi, quibus contulit ministerium* ».

AD TERTIUM dicendum, quod ad hoc inconveniens evitandum, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent, Christus noluit potestatem suae excellentiae ministris communicare; si tamen communicasset, ipse esset caput principaliter, alii vero secundario.

Ve ARTIKEL.

Kunnen de sacramenten door booze bedienaars worden toegediend?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de sacramenten niet door booze bedienaars kunnen worden toegediend. — 1. De sacramenten der nieuwe wet bestaan om de menschen van hun zonden te reinigen en hun genade te geven. De boozens echter, daar ze onzuiver zijn kunnen anderen niet van hun zonden zuiveren. Er staat immers in *Eccl. 34/4* : « *Wie zal gereinigd worden door een onreinen?* » Daar ze verder de genade niet bezitten kunnen ze evenmin genade geven, niemand toch geeft wat hij niet bezit. Zoo kunnen de sacramenten dus niet door booze bedienaars worden toegediend.

2. Zooals aangetoond werd (in het 3^e art. dezer kw.) komt elke macht der sacramenten van Christus. Welnu, daar ze de liefde waardoor de ledematen met het hoofd verbonden zijn niet bezitten zijn de boozens van Christus afgescheiden. In den *Eersten Brief van Joan.* (4/16) staat immers : « *Wie in de liefde ver-*

ARTICULUS V.

Utrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

[4. Dist. 5. q. 2. art. 2. et Dist. 7. q. 3. art. 1. q. 1.
et Dist. 24 q. 3. art. 3. q. 5. ad 3. et lib. 4. Contr. g. cap. 76.]

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim novae legis ordinantur ad emundationem culpae et collationem gratiae. Sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare, secundum illud *Eccli. 34.* [v. 4.] : « *Ab immundo quid mundabitur?* » Et etiam cum gratiam non habeant, non videtur quod gratiam conferre possint, quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur, quod per malos sacramenta conferri possint.

2. **PRÆTEREA**, tota virtus sacramentorum derivatur a Christo, ut dictum est [art. 3. huj. q.]. Sed mali sunt praecisi a Christo, quia non habent charitatem, per quam membra corporis uniuntur secundum illud 1. *Joan. 4.*

blijft, verblijft in God en God verblijft in Hem. » Zoo kunnen de sacramenten dus niet door booze bedienaars worden toegediend.

3. Wanneer iets dat tot de geldigheid vereischt was in gebreke blijft, komt het sacrament niet tot stand; zoo bv. als de vereischte vorm of stof niet wordt aangewend. Welnu de bedienaar die voor een sacrament vereischt wordt is degene die vrij blijft van zondesmet: we lezen toch in het boek *Leviticus* (21/17) : «*Heeft iemand van uw zaad in de familiën een gebrek, dan zal hij aan God de brooden niet aanbieden en hij zal tot het dienstwerk van den Heer niet naderen.* » Zoo werkt dus het sacrament wanneer de bedienaar boos gesteld is, niets uit.

Daartegenover echter staat dat Augustinus zegt op die woorden van *Joannes* (1/33) : «*Op wien Gij den geest Gods zult zien enz...* » (5^e Trakt. op Joan.) : «*Want wat wist Joannes niet van den Christus? Dat de Heer de macht van het doopsel zou bezitten en voor Hem opeischen, maar dat Hij de bediening ervan zou doen overgaan op goeden en slechten. Wat kan het U schelen of de bedienaar slecht is, als de Heer maar goed is?* »

LEERSTELLING. — Zooals bewezen werd (1^e en 3^e artikel de-

[v. 16] : «*Qui manet in charitate, in Deo manet et Deus in eo.* » Ergo videtur, quod per malos sacramenta conferri non possint.

3. PRÆTEREA, si desit aliquid horum, quae debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum, sicut si desit debita forma vel debita materia. Sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Levit. 21. [v. 17] : «*Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus.* » Ergo videtur, quod si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit super illud Joan. 1. [v. 33] : «*Super quem videris Spiritum,* » etc. [tract. 5.] : «*Quid in Christo non noverat Joannes potestatem baptismi ipsum Dominum habiturum, et sibi retenturum, sed ministerium plane transiturum in bonos et malos; quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus?* »

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. 1. et 3. huj. q.],

zer kw.) dragen de bedienaars der heilige Kerk op werktuigelijke wijze tot de sacramenten bij, bedienaar en werktuig dekken immers als hetzelfde begrip. Hierboven ook (Kw. 62, A. 2,3) hebben we gezegd dat een werktuig niet naar eigen vorm en kracht maar wel overeenkomstig de kracht van hetgeen waardoor het bewogen wordt werkzaam is. Daarom is het zoolang voor hetgeen tot de wezenheid zelf van het werktuig vereischt wordt, een uitzondering wordt gemaakt, voor een werktuig als werktuig, van bijkomstig belang welke vorm ofwelke kracht het zelf bezit. Het doet er immers niet toe of bv. het lichaam van een geneesheer, dat nochtans het werktuig is van de ziel die geneeskunde kent, ziek dan wel gezond is, of een waterleiding uit lood dan wel uit zilver is. Zoo kunnen dus de bedienaars der heilige kerk ook als ze boos gesteld zijn, de sacramenten toedienen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Niet uit eigen kracht reinigen de bedienaars de mensen die tot de sacramenten naderen, en geven ze hun genade; uit eigen kracht doet zulks Christus hoewel met behulp van hen als van werktuigen.

Zoo wordt dan in degenen die de sacramenten ontvangen het

ministri Ecclesiae instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quod quodammodo eadem ratio est ministri et instrumenti. Sicut autem supra dictum est [q. 62. art. 1. et 4.], instrumentum non agit secundum propriam formam aut virtutem, sed secundum virtutem ejus, a quo movetur. Et ideo accidit instrumento, inquantum est instrumentum, qualemcumque formam vel virtutem habeat, praeter id quod exigitur ad rationem instrumenti; sicut quod corpus medici, quod est instrumentum animae habentis artem, sit sanum vel infirmum et sicut quod fistula, per quam transit aqua, sit argentea vel plumbea. Unde ministri Ecclesiae possunt sacramenta conferre, etiamsi sint mali.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ministri Ecclesiae neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neque gratiam conferunt sua virtute, sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quaedam instrumenta. Et ideo effectus consequitur in suscipientibus sacramenta non

uitwerksel niet door gelijkenis met de bedienaars, maar door gelijkmaking met Christus teweeggebracht.

2. Door de liefde worden de ledematen van Christus, om het laatste leven te erlangen met het hoofd verbonden, zooals immers *Joan.* in zijn *Eersten Brief* (3/14) zegt : « *Blift, wie niet bemint in de dood.* » Iemand kan nu, zoolang het maar op een of andere wijze niet door hem bewogen te worden bij hem aansluit, niet behulp van een levenloos werktuig dat van hem is afgescheiden, en geen deel uitmaakt van zijn lichaam, een of ander bewerken; zoo arbeidt een werkman niet op dezelfde wijze met zijn handen als met een zaag. Welnu zoo ook werkt Christus in de sacramenten niet behulp van de goeden als van de levende leden, niet behulp van de kwaden als van werktuigen die van het leven verstoken zijn.

3. Iets kan op een dubbele wijze voor de sacramenten noodzakelijk zijn; het kan namelijk tot het bestaan zelf der sacramenten vandoen zijn, zoodat wanneer het in gebreke blijft het sacrament niet bestaat, zoo bv. wanneer de vereischte vorm of stof ontbreekt; het kan ook om een zekere welvoegelijkheid in de sacramenten vereischt worden en op die wijze wordt gevergd dat de bedienaars der sacramenten zouden goed gesteld zijn.

secundum similitudinem ministrorum, sed secundum configurationem ad Christum.

AD SECUNDUM dicendum, quod per charitatem membra Christi uniuertur suo capiti, ut ab eo vitam recipient, quia, ut dicitur 1. *Joan.* 3. [v. 14.] : « Qui non diligit, manet in morte. » Potest autem aliquis operari per instrumentum carens vita, et a se separatim, quantum ad corporis unionem, dummodo sit conjunctum per quandam motionem; aliter enim operatur artifex per manum, et aliter per securim. Sic igitur Christus operatur in sacramentis et per bonos, tanquam per membra viventia, et per malos, tanquam per instrumenta carentia vita.

AD TERTIUM dicendum, quod aliiquid est debitum esse in sacramento dupliciter : uno modo sicut existens de necessitate sacramenti; quod quidem si desit, non perficitur sacramentum, sicut si desit debita forma vel debita materia. Alio modo est aliiquid debitum esse in sacramento secundum quandam decentiam; et hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

VIe ARTIKEL.

Zondigen booze bedienaars bij het toedienen van de sacramenten?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat booze bedienaars niet zondigen bij het toedienen der sacramenten.

Zooals men God dient in de sacramenten, zoo ook doet men het door de werken van liefde; *St. Paulus* immers schrijft in zijn *Brief aan de Hebreërs* (13/16) : « *Verzuimt de weldadigheid en den onderlingen bijstand niet, want aan dergelijke sacrificies heeft God welbehagen.* » Booze bedienaars nu zondigen niet wanneer zij God door werken van liefde dienen, maar wel in tegendeel moet men hun aanraden zulks te doen. De Profeet *Daniel* toch heeft gezegd (4/24) : « *Mijn raad zij u welgevallig en koop uw zonden af door aalmoezen.* » Zoo zondigen booze bedienaars dus niet bij het toedienen van de sacramenten.

2. Wie tot iemands zonden bijdraagt maakt zich aan dezelfde zonden plichtig. *De Brief aan de Romeinen* (1/32) zegt immers : « *Zij verdienen den dood, niet alleen degenen die de zonden*

ARTICULUS VI.

Utrum mali ministrantes sacramenta peccant.

[4. Dist. 5. q. 2. art. 2. q. 4. corp. et Dist. 19. q. 2. art. 2. corp. et Dist. 24. q. 1. art. 2. q. 1. et art. 3. q. 1. et 5.]

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod mali ministrantes sacramenta non peccant. Sicut enim ministratur Deo in sacramentis, ita per opera charitatis. Unde dicitur *Hebr. ult.* [v. 16] : « *Beneficentiae et communionis nolite oblivisci : talibus enim hostiis promeretur Deus.* » Sed mali non peccant si ministrent Deo in operibus charitatis; quinimmo hoc est eis consulendum, secundum illud *Dan. 4.* [v. 24] : « *Consilium meum tibi placet; peccata tua eleemosynis redime.* » Ergo videtur, quod mali non peccant sacramenta ministrando.

2. PRÆTEREA, quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud *Rom. 1.* [v. 32] : « *Digni sunt morte, non*

bedrijven, doch ook diegenen die behagen vinden in wie ze doen.»
 Moesten nu booze bedienaars wanneer ze de sacramenten toedienen zondigen, dan zouden degenen die van hen de sacramenten ontvangen eveneens zondigen. Dit echter is onaannameelijck.

3. Niemand mag een radeloos geweten hebben, want aldus zou een mensch, alsof hij de zonde niet kon ontkomen, tot wanhoop gebracht worden. Moesten nu booze bedienaars wanneer zij de sacramenten toedienen zondigen dan zouden ze radeloos zijn; soms immers zouden ze ook zondigen wanneer ze de sacramenten niet toedienen, zoo bv. wanneer hun ambt er hen toe verplicht het wel te doen. *St. Paulus* toch zegt in den *Eersten Brief aan de Korinthisiërs* (9/16) : « *Wee mij, als ik niet predik, want het is een taak die mij opgelegd is* »; — of nog wanneer gevraagd dreigt, wanneer bv. een stervend kind aan een boos bedienaar ten doopsel aangeboden wordt. Zoo zondigen booze bedienaars dus niet wanneer zij de sacramenten toedienen.

Daartegenover staat echter wat *Dionysius* zegt in zijn *Boek over de Kerkelijke Hierarchie I.* : « *Het is aan boozen niet geoorloofd symbolen, dit wil zeggen sacramentale teekenen aan te*

solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. » Sed si mali ministri peccant sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconveniens.

3. PRÆTEREA, nullus videtur esse perplexus, quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum evadere. Sed si mali peccarent sacramenta tradendo, essent perplexi, quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent, puta cum eis ex officio incumbit necessitas : dicitur enim 1. Cor. 9. [v. 16] : « *Vae mihi, si non evangelizavero : necessitas enim mihi incumbit* »; quandoque etiam propter periculum, sicut si puer in periculo mortis existens offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur, quod mali non peccant sacramenta ministrando.

SED CONTRA est, quod *Dionysius* dicit 1. cap. Ecclesiasticae Hierarchiae [§ 5], quod « *malis non est fas nec tangere symbola* », idest sacramen-

raken. En in zijn *Brief aan Demophilus* zegt hij ook nog : « *Een zondaar die zich aan priesterlijk werk durft wagen, is roekeloos, hij vreest niet en schaamt zich niet het goddelijke buiten God om te volvoeren, denkend dat God niet weet wat hij van zichzelf weet, hij meent dat hij den vader dien hij ten onrechte zijn vader noemt kan bedriegen, en hij durft het aan geilen laster, — gebed zal ik zulks niet noemen, — over de goddelijke tekenen uit te spreken.* »

LEERSTELLING. — Aristoteles zegt in zijn *Ethica* (2,3) dat iemand die bij het handelen iets verkeerds doet, zondigt. Welnu het past dat de bedienaars bij het bedienen der sacramenten zouden rechtvaardig bevonden worden, de bedienaars van God moeten immers op hem gelijken. Deshalve zegt het boek *Leviticus* (19, 2) : « *Weest heilig, omdat Ik heilig ben.* » en het Boek *Ecclesiasticus* (10, 2) : « *Zooals de rechters van een volk zijn, zoo zijn ook zijn dienaars.* » Daarom zondigen de boozenvan die de bediening van de kerk en van God waarnemen, elke twijfel is daaromtrent uitgesloten. Daar nu een dergelijke zonde een oneerbiedigheid is en een onteering van de sacramenten, — aan zich

talia signa, et in epistola ad Demophilum [Ep. 8, § 2] dicit : « *Talis (scilicet peccator) audax videtur, sacerdotalibus manum apponens, et non timet, neque verecundatur divina praeter divinitatem exequens, et Deum putans ignorare, quae ipse in semetipso cognovit, et decipere existimat falso nomine patrem ab ipso appellatum, et audet immundas infamias, non dicam orationes, super divina signa Christiformiter enuntiare.* »

RESPONDEO dicendum, quod aliquis in agendo peccat ex hoc, quod operatur non secundum quod oportet, ut patet per Philosophum in lib. 2. Ethic. [cap. 3. et 5.]. Dictum est autem [art. praec. ad 3.], conveniens esse, ut sacramentorum ministri sint justi, quia ministri debent Domino conformari, secundum illud Levit. 19 [v. 2] : « *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum* »; et Eccli. 10 [v. 2] : « *Secundum judicem populi, sic et ministri ejus.* » Et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiae in dispensatione sacramentorum peccant. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei et contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum seipsa

vallen de sacramenten wel niet te onteeren, maar de zondaar zelf onteert ze, — zoo volgt daaruit dat een dergelijke zonde van aard uit een doodzonde is.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Werken van liefde worden niet door een wijding geheiligd, maar behooren als deelen van bewuste rechtvaardigheid tot de heiligeid der rechtvaardigheid. Daarom wordt een mensch die God met de werken van liefde dient, als hij reeds rechtvaardig is, nog heiliger; is hij integendeel een zondaar, dan wordt hij erdoor tot de rechtvaardigheid voorbereid. De sacramenten echter hebben dank zij hun mystische wijding aan zich zelf iets heiligs, en daarom wordt er vooraf, zooals bij zijn bediening past, in den bedienaar de heiligeid der rechtvaardigheid vereischt. Zoo handelt hij dus verkeerd en zondigt wanneer hij in zonden zijn ambt waarneemt.

2. Hij die tot de sacramenten nadert ontvangt de sacramenten van den bedienaar der heilige Kerk, niet in zoover deze een bepaald persoon is, maar wel inzoover hij een bedienaar is der heilige Kerk. Daarom ook draagt hij zoolang de heilige Kerk het toelaat, tot de zonden van dengenen van wien hij een sacrament

incontaminabilia sint), consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, sed ipsa pertinent ad justitiae sanctitatem, sicut quaedam justitiae partes, et ideo homo, qui se exhibet Deo ministrum in operibus charitatis, si sit justus, amplius sanctificatur, si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem, et ideo praeexigitur in ministro sanctitas justitiae, ut congruat suo ministerio. Et ideo incongrue agit, et peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedit.

AD SECUNDUM dicendum, quod ille qui ad sacramenta accedit, suscipit sacramenta a ministro Ecclesiae non inquantum est talis persona, sed inquantum est minister Ecclesiae. Et ideo quamdui ab Ecclesia toleratur in ministerio ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato ejus, sed communicat Ecclesiae, quae eum tamquam ministrum exhibet. Si vero ab

ontvangt niet bij. Wanneer de heilige Kerk het echter niet meer toelaat, wanneer zij bv. iemand ontzet of in den ban slaat of suspendeert dan zondigt, daar hij tot diens zonden bijdraagt, hij die van een dergelijken bedienaar een sacrament ontvangt.

3. Degene die in staat van doodzonde verkeert is strikt gesproken wanneer zijn ambt hem verplicht sacramenten uit te reiken, niet radeeloos. Hij kan immers over zijn zonden berouw hebben en op geoorloofde wijze het sacrament toedienen. Onderstelt men echter dat hij wil in zonde blijven dan is het best mogelijk dat hij radeeloos wordt. Nochtans zal hij wanneer er stervensgevaar dreigt niet zondigen met in de gevallen waar ook een leek mag doopen, het doopsel toe te dienen; zoo blijkt toch dat hij zich niet als bedienaar der heilige kerk aanstelt, maar alleen een mensch die in gevaar verkeert ter hulp snelt. Voor de andere sacramenten, die niet zoo onontbeerlijk zijn als het doopsel gaat zulks echter, zoals verder zal blijken (67^e Kw., A. 3-4) niet op.

Ecclesia non toleratur, puta cum degradatur, vel excommunicatur, vel suspenditur, peccat qui ab eo accipit sacramentum, quia communicat peccato ipsius.

AD TERTIUM dicendum, quod ille qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare, quia potest poenitere de peccato, et licite ministrare. Non est autem inconveniens, quod sit perplexus, supposito quodam, scilicet quod velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret, baptizando in casu, in quo etiam posset laicus baptizare; sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum Ecclesiae, sed subveniret necessitatem patienti. Secus est autem in aliis sacramentis, quae non sunt tantae necessitatis, sicut baptismus, ut infra patebit [q. 67. art. 3.].

VIIe ARTIKEL.

Kunnen Engelen sacramenten toedienen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de engelen sacramenten kunnen toedienen. Wat een lager bedienaar kan, dat kan ook een hooger. Al wat bv. een diaken kan, dat kan ook een priester. Welnu de engelen staan zooals overigens blijkt uit wat Dionysius in zijn Boek *over de Hemelsche Hierarchie IX* zegt, hooger dan alle mensen. Kunnen dus mensen de sacramenten toedienen, dan kunnen het nog veleer de engelen.

2. In het *Evangelie van Mattheus* (22, 30) worden de heiligen met de engelen van den hemel gelijk gesteld. » Welnu in den hemel zijn er heiligen die de sacramenten kunnen toedienen; het sacramenteel merkteken is immers, zooals werd aangetoond (voorige Kw., 5^e art.) onuitwischbaar. Zoo kunnen dus ook de engelen sacramenten toedienen.

3. Er werd aangetoond (8^e Kw., 7^e Art.) dat de duivel het

ARTICULUS VII.

Utrum angeli possint sacramenta ministrare.

[4. Dist. 5. q. 2. art. 3.].

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod angeli possint sacramenta ministrare. Quidquid enim potest minister inferior, potest et superior, sicut quidquid potest diaconus, potest sacerdos, sed non convertitur. Sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierachico, quam etiam quicunque homines, ut patet per Dionysium in lib. Coelest. Hierarch. [cap. 9, § 2]. Ergo cum homines possint ministrare in sacramentis, videtur quod multo magis angeli.

2. PRÆTEREA, homines sancti assimilantur angelis in coelo, ut dicitur Matth. 22 [v. 30]. Sed aliqui sancti in coelo existentes possent ministrare in sacramentis, quia character sacramentalis est indelebilis, ut dictum est [q. praec. art. 5.]. Ergo videtur, quod etiam angeli possint in sacramentis ministrare.

3. PRÆTEREA, sicut supra dictum est [q. 8, art. 7.], diabolus est caput

hoofd is der boozén, en de boozén zijn ledematen zijn. Welnu boozén kunnen de sacramenten toedienen. Dus ook de duivelen.

Daartegenover staat echter wat de *Brief aan de Hebreërs* zegt (5, 1) : « *Ieder hoogepriester wordt uit de mensen genomen en in de plaats der mensen aangesteld voor den eeredienst aan God.* » Welnu, engelen en duivelen zijn niet uit mensen en worden dus niet voor den eeredienst van God d. i. voor de sacramenten aangesteld.

LEERSTELLING. — Hierboven toonden we aan (3^e Art.) dat al de kracht der sacramenten ons toevloeit uit het lijden van Christus, als mensch; de mensen nu zijn hem in nature gelijk, de engelen geenszins. Door zijn lijden is hij immers zoals blijkt uit den *Brief aan de Hebreërs* (2, 7) : « *voor een korte wijl beneden de engelen verlaagd geweest.* » Daarom dan komt het de mensen, niet de engelen toe de sacramenten uit te reiken en er de bedienaars van te zijn. Men moet echter in acht nemen, dat God niet dermate de sacramenten zijn kracht aanbond, dat hij zonder sacramenten de uitwerkselen van deze niet zou kunnen toebedeel-

malorum, et mali sunt membra ejus. Sed per malos possunt ministrari sacramenta. Ergo videtur, quod etiam per daemones.

SED CONTRA est, quod dicitur Hebr. 5 [v. 1] : « *Omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quae sunt ad Deum.* » Sed angeli boni vel mali non sunt ex hominibus. Ergo ipsi non constituuntur ministri in his quae sunt ad Deum, idest in sacramentis.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 62, art. 3], tota virtus sacramentorum a passione Christi derivatur, quae est Christi, secundum quod est homo, cui in natura conformantur homines, non autem angeli, sed potius secundum passionem dicitur modico ab angelis minoratus, ut patet Hebr. 2. [v. 9]; et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, et in eis ministrare, non autem ad angelos. Sciendum tamen, quod sicut Deus virtutem suam non alligavit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit

len; zoo ook heeft hij niet dermate zijn kracht aan de bedienaars der heilige kerk meegedeeld, dat hij ook aan de engelen niet zou kunnen macht schenken om de sacramenten uit te reiken. Zoo zou dan, daar toch de goede engelen verkondigers zijn van de waarheid, de sacramenteele bediening indien zij door goede engelen voltrokken werd geldig zijn; dan zou immers blijken dat het door Gods wil geschiedde; er wordt overigens gezegd dat sommige kerken door de bediening der engelen gewijd werden. Moesten echter de duiveleen die geesten zijn van de leugen een sacramenteele bediening uitoefenen dan zou die bediening ongeldig zijn.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Wat de mensen op minder volmaakte wijze, d. i. met zintuigelijk waarneembare sacramenten, die aan hun natuur aangepast zijn voltrekken, dat doen de engeelen als hogere bedienaars op volmaakter manier, d. i. met te reinigen, te verlichten en te vervolmaken.

2. De heiligen die in den hemel zijn, zijn de engelen wat hun deelachtigheid aan de hemelsche glorie betreft gelijk; naar den aard van hun natuur beschouwd, hebben ze echter geen gelijkenis met mekaar, en dientengevolge wat de sacramenteele bediening betreft evenmin.

3. Booze mensen hebben doordien ze om hun kwaadwillig-

Ecclesiae ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntii veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare, hoc fieri voluntate divina, sicut quaedam tempa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si vero daemones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramenta, quae sunt proportionata naturae ipsorum, faciunt angeli tanquam superiores ministri superiori modo, scilicet invisibiliter purgando, illuminando, et perficiendo.

AD SECUNDUM dicendum, quod sancti, qui sunt in coelo, sunt similes angelis, quantum ad participationem gloriae, non autem quantum ad conditionem naturae, et per consequens neque quantum ad sacramenta.

AD TERTIUM dicendum, quod mali homines non habent quod possint

heid ledematen van den duivel zijn de macht niet om sacramenten toe te dienen. Onnoodig dus te besluiten dat de duivel daar hij hun hoofd is, nog veeleer macht daartoe heeft.

VIIIe ARTIKEL.

*Wordt voor de geldigheid van het sacrament
het opzet van den bedienaar vereisch?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het opzet van den bedienaar voor de geldigheid van het sacrament niet vereisch wordt. — 1. De bedienaar draagt als werktuigelijke kracht tot de sacramenten bij; hun werking nu wordt niet naar het opzet van het werktuig, maar wel naar het opzet van den hoofdbewerker voltrokken. Zoo wordt het opzet van den bedienaar dus niet tot de geldigheid van het sacrament vereischt.

2. Een mensch kan het opzet van zijn evennaaste niet achterhalen. Indien echter het opzet van den bedienaar tot de geldigheid van het sacrament vereischt werd, dan zou het een mensch

---

ministrare in sacramentis ex hoc, quod per malitiam sunt membra diaboli; et ideo non sequitur, quod diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICULUS VIII.

Utrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

[Sup. q. 60. art. 8. corp. et 4. Dist. 6. q. 1. art. 2. q. 1.
et Dist. 7. q. 1. art. 1. q. 1. ad 3. et Dist. 8. q. 2. art. 4. q. 3. ad 1.
et Dist. 30. q. 1. art. 3. ad 3.]

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

2. PRÆTEREA, non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini

die tot de sacramenten nadert onmogelijk zijn te weten of hij wel degelijk een sacrament ontvangen heeft, en aldus zou hij, vooral daar er enige sacramenten zijn, die, zooals verder zal bewezen worden (65^e Kw., A. 3-4) vereischt worden tot de zaligheid, aangaande zijn zaligheid geen zekerheid kunnen bezitten.

3. Een mensch kan geen opzet hebben aangaande dingen die hij niet bemerkt. Welnu het gebeurt dat degenen die de sacramenten toedienen, doordien ze in gedachte met iets anders bezig zijn niet eens letten op hetgeen ze zeggen of doen. Aldus zou dan bij gebrek aan opzet het sacrament niet voltrokken worden.

Daartegenover staat echter dat wat zonder opzet geschiedt toevallig is. Dit nu mag van de sacramentale werking niet gezegd worden, en zoo wordt dus het inzicht van den bedienaar in de sacramenten vereischt.

LEERSTELLING. — Wanneer iets tot verschillende doeleinenden kan aangewend worden, moet het wanneer men alleen één doel wil bewerkstelligen op dat eene doel gericht worden. Welnu wat men in de sacramenten volvoert kan op verschillende manieren worden aangewend : zoo kan het wasschen met water dat in het

ad sacramentum accedenti esse notum, quod sacramentum suscepisset, et ita non posset habere certitudinem salutis, praecipue cum quaeram sacramenta sint de necessitate salutis, ut infra dicetur [q. 65. art. 4.] .

3. **PRÆTEREA**, intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attentus. Sed aliquando illi qui in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea quae dicunt vel faciunt, alia cogitantes. Ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

SED CONTRA est, quod ea qua sunt praeter intentionem, sunt casualia, quod non est dicendum de operatione sacramentorum. Ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

RESPONDEO dicendum, quod quando aliquid se habet ad multa, oportet quod per aliiquid determinetur ad unum, si illud effici debeat. Ea vero quae in sacramentis aguntur, possunt diversimode agi, sicut ablutio aquae, quae fit in baptismo, potest ordinari et ad munditiam corporalem, et ad sanitatem

-doopsel gebeurt op lichamelijke reinheid, op lichamelijke gezondheid, op spel... en op andere dingen meer aangewezen zijn. Daarom moet dan het wasschen met water door het opzet van dengene die wascht op een enkel doel, op het sacramentale uitwerksel nl. gericht worden, en dit opzet wordt door de woorden die in de sacramenten uitgesproken worden bv. wanneer men zegt : « ik doop u in den naam des Vaders enz... », uitgedrukt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Een levenloos werktuig kan in verhouding tot zijn uitwerksel op geen opzet wijzen, maar dit opzet wordt door de beweging van den hoofdbeweger vervangen. Een levend werktuig daarentegen zoo bv. een bedienaar wordt niet alleen bewogen maar beweegt ook inzoover hij door zijn wil zijn ledematen tot handelen aanzet, eenigermate zich zelf. Daarom wordt dan ook bij dit laatste werktuig een opzet vereischt waardoor het zich, om te doen wat Christus en zijn Kerk doen, aan den hoofdbeweger onderwerpt.

2. Hier worden twee meeningen verdedigd. Sommigen nl. zeggen dat er in den bedienaar een innerlijk opzet vereischt wordt, en indien het ontbreekt dan zal het sacrament niet tot stand komen; bij kinderen echter die het opzet niet hebben het sacrament te ontvangen zou dit euvel door Christus, die innerlijk doopt worden

corporalem, et ad ludum, et ad multa alia hujusmodi; et ideo oportet, quod determinetur, ad unum, idest ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et haec intentio exprimitur per verba, quae in sacramentis dicuntur, puta cum dicit : « Ego te baptizo in nomine Patris, etc. ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo movetur a principali agente. Sed instrumentum animatum, sicut est minister, non solum movetur, sed etiam quodammodo movet seipsum, inquantum sua voluntate movet membra ad operandum; et ideo requiritur ejus intentio, qua se subjiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere, quod facit Christus et Ecclesia.

AD SECUNDUM dicendum, quod circa hoc est duplex opinio; quidam enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in ministro; quae si desit, non perficitur sacramentum; sed hunc defectum in pueris, qui non habent inten-

goed gemaakt; bij volwassenen daarentegen die het opzet hebben het sacrament te ontvangen zou door het geloof en door de godsvrucht aan dit euvel verholpen worden. Zoolang het gaat om het laatste uitwerksel, om de rechtvaardigmaking en bevrijding van de zonden nl. kan een dergelijke meaning verdedigd worden; gaat het evenwel om een uitwerksel dat én ding is én sacrament, om het merkteeken nl. dan kan, daar toch het merkteeken enkel door het sacrament wordt ingeprent, bewust tekort niet door de godsvrucht van dengene die tot het sacrament nadert worden aangevuld. Daarom nu staan anderen een betere meaning voor en zeggen, dat de bedienaar der sacramenten handelt als vertegenwoordiger der heele Kerk, van wie hij bedienaar is. In de woorden die hij uitspreekt wordt dan het opzet van de Kerk uitgesproken, en zoolang door den bedienaar of door dengene die het sacrament ontvangt niet het tegenovergestelde wordt uitgesproken, volstaat zulks voor de geldigheid van het sacrament.

3. Alhoewel degene die over iets anders nadenkt geen daadwerkelijk opzet heeft toch heeft hij een sluimerend opzet, en dit is voor de geldigheid van het sacrament voldoende, zoo bv. wanneer een priester die zich voorbereidt om te doopen het opzet heeft te doen wat de heilige Kerk doet, wordt hij daarna bij de uitoefening van die daad met andere gedachten bezig gehouden, dan

---

tionem accedendi ad sacramentum, supplet Christus, qui interius baptizat; in adultis autem, qui intendunt sacramentum suscipere supplet illum defectum fides et devotio. Sed hoc satis posset dici, quantum ad ultimum effectum, qui est justificatio a peccatis; sed quantum ad effectum qui est res et sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quod per devotionem accedens possit suppleri, quia character nuniquam imprimitur, nisi per sacramentum. Et ideo alii melius dicunt, quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiae, cuius est minister; in verbis autem, quae profert, exprimitur intentio Ecclesiae, quae sufficit ad perfectionem sacramenti nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri vel recipientis sacramentum.

AD TERTIUM dicendum, quod licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualiem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, quae sufficit ad perfectionem sacramenti, puta cum sacerdos accedens ad baptizandum intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia. Unde si postea in ipso

wordt toch uit kracht van het opzet, dat hij zich eerst voorgenomen had het sacrament voltrokken. Niettemin moet de bedienaar zich bijveren om ook het daadwerkelijk opzet te hebben. Alleen ligt dit niet volkomen in de macht van den mensch, wanneer immers een mensch zijn aandacht wil grondig op iets vestigen wordt deze zonder dat hij het wil, naar hetgeen de *Psalm* 39, 13 zegt : « *mijn eigen hart heeft mij verlaten* », makkelijk door iets anders aangetrokken.

IXe ARTIKEL.

*Wordt voor de geldigheid der sacramenten
bij den bedienaar het geloof vereischt?*

BEDENKINGEN. — 1. Men beweert dat voor de geldigheid der sacramenten de bedienaar het geloof moet hebben. Zooals bewezen werd (in het vorig artikel) is het opzet van de bedienaar noodig tot de geldigheid der sacramenten. Welnu naar hetgeen St. Augustinus zegt in zijn Boek « *Tegen Julianus* » (4, 3) : « *leidt het geloof het opzet.* » Als dus in den bedienaar het ware geloof ontbreekt dan wordt het sacrament niet voltrokken.

---

exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primae intentionis perficitur sacramentum. Quamvis studiose curare debeat sacramenti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat; sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate, quia praeter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psal. 39 [v. 13] : « *Cor meum dereliquit me.* »

ARTICULUS IX.

Utrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.

[4. Dist. 6. q. 1. art. 1. q. 2.]

AD NONUM sic proceditur. Videtur, quod fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est [art. praec.], intentio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionem. Sed « *fides intentionem dirigit* », ut Augustinus dicit contra Julianum [in Psal. 31]. Ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacramentum.

2. Indien de bedienaar van de heilige Kerk het ware geloof niet heeft dan is hij een ketter. De ketters echter mogen de sacramenten niet toedienen; Cyprianus zegt immers in zijn *Brief tegen de Ketters* (1, 12) : « *Alles wat door ketters gedaan wordt is vleeschelijk, ijdel en valschen; zoo kunnen we dus niets goed keuren van hetgeen zij verrichten.* » En Paus Leo schrijft in een *Brief aan Leo-Augustus* : « *Het is klaarblijkelijk dat door de allerdreedste en waanzinnigste dwaasheid in Alexandrië alle licht omtrent de hemelsche sacramenten uitgedoofd is; de opdracht van het offer liep ten einde, de heiligmaking door het chrisma verdween, en al de mysteriën werden aan de snoode handen van de goddeloozen ontrokken.* » Zoo wordt dan in den bedienaar het ware geloof tot de geldigheid der sacramenten vereischt.

3. Degenen die het ware geloof niet bezitten zijn door den bavvloek van de heilige Kerk afgescheiden; er staat nl. in den tweeden *Brief van St. Jan* (10) : « *Als iemand tot ulieden komt en die leer niet meebrengt, ontvangt hem dan niet in huis, en zegt hem dan niet « wees gegroet ».* » En ook in den *Brief aan Titus* (3, 10) : « *Een ketter moet ge na de eerste of tweede vermaning vermijden.* » Een ketter echter mag, omdat hij van de Kerk afgescheiden is, en het de Kerk toekomt de sacramenten uit te reiken.

2. PRÆTEREA, si minister Ecclesiae veram fidem non habeat, videtur esse haereticus. Sed haeretici, ut videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in Epist. contra haereticos [Ep. 73] : « *Omnia, quae cumque faciunt haeretici, carnalia sunt, et inania, et falsa, ita ut nihil eorum, quae illi gesserint, a nobis probari debeat* », et Leo Papa dicit in Epist. ad Leonem Augustum [Ep. 156] : « *Manifestum est per crudelissimam et insanissimam vesaniam in Alexandrina sede omne coelestium sacramentorum lumen extinctum; intercepta est sacrificii oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, et patricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria.* » Ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

3. PRÆTEREA, illi qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab Ecclesia separati: dicitur enim in 2. Canonica Joannis [v. 10] : « *Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Ave dixeritis ei,* » et ad Tit 3. [v. 10] : « *Haereticum hominem post primam et secundam correctionem devita.* » Sed excommunicatus non videtur posse conferre Ecclesiae sacramentum, cum

de sacramenten der Kerk niet toedienen, zoo wordt dus tot de geldigheid der sacramenten bij den bedienaar het ware geloof vereischt.

Daartegenover staat echter hetgeen *Augustinus* zegt « *Tegen Petilianus* » (2, 47) : « *Gedenkt dat de zeden der booze mensen de sacramenten Gods, niet alsof ze dan niet zouden tot stand komen of minder heilig zijn, in den weg staan.* »

LEERSTELLING. — Zooals hierboven werd aangetoond (5^e art. dezer Kw. en 1^e en 2^e art. der 62^e Kwestie) is de bedienaar wat de sacramenten betreft enkel en alleen werktuig, hij handelt nl. niet uit eigen kracht, maar door de kracht van Christus. Welnu evenzeer als de liefde, ligt ook het geloof in de macht van den mensch. Zoo komt dan dat evenals tot de geldigheid van het sacrament niet vereischt wordt dat de bedienaar zou in de liefde zijn, — ook zondaars kunnen immers zooals wij reeds hebben aangetoond (5^e en 6^e art. dezer kwestie) die sacramenten toedienen, — evenzoo tot de geldigheid van het sacrament het geloof niet vereischt wordt. Een ongelooovige kan dus, als de overige voorwaarden die tot de geldigheid vereischt worden maar vervuld zijn, een waar sacrament toedienen.

---

ab Ecclesia sit separatus, ad cujus ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. Ergo videtur, quod vera fides ministri sit de necessitate sacramenti.

SED CONTRA est, quod *Augustinus* dicit contra *Petilianum Donastistam* [lib. 2. cap. 47.]: « *Mementote sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, illa non sint, vel minus sancta sint.* »

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [art. 5. huj. q.], quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita et fides. Unde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quod minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, ut supra dictum est [art. 5. huj. q.], ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides ejus, sed infidelis potest verum sacramentum praebere, dummodo caetera adsint, quae sunt de necessitate sacramenti.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het kan voorvallen dat iemand het voor zekere punten van het geloof verkeerd voor heeft; maar daarom nog niet voor het sacrament dat hij toedient verkeerd denkt, bv. wanneer iemand denkt dat de eed altijd en overal verboden is, en niettemin aan de kracht van het doopsel met het oog op de zaligheid geloof hecht. Dergelijk ongeloof nu staat het opzet om een sacrament toe te dienen niet in den weg. Dwaalt iemand verder op geloofsgebied juist omtrent het sacrament zelf dat hij toedient, denkt hij bv. dat wat hij uiterlijk doet geen innerlijk uitwerksel heeft en weet hij daarbij dat de katholieke Kerk met wat uiterlijk gedaan wordt de bedoeling heeft werkelijk een sacrament toe te dienen dan kan hij in weerwil van zijn ongeloof toch het opzet hebben te doen wat de Kerk doet, en er zelf niet de minste waarde aan hechten. Een dergelijk opzet volstaat voor de geldigheid; zoals hierboven werd aangevoond, (8^e art. dezer kwestie) handelt immers de bedienaar van het sacrament in naam van de heele Kerk door wier geloof aangevuld wordt wat aan het geloof van den bedienaar ontbreekt.

2. Sommige ketters bewaren bij het uitreiken van de sacramenten niet den vorm van de heilige Kerk en dienen dan ook noch het sacrament noch het ding van het sacrament toe. Andere daaren-

AD PRIMUM ergo dicendum, quod potest contingere, quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, et non circa veritatem sacramenti, quod exhibet; puta si aliquis credat juramentum esse in omni casu illicitum, et tamen credat baptismum efficaciam habere ad salutem. Et sic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentum, quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius, nullum sequi interiore effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia catholica intendit per hujusmodi, quae exterius aguntur, praebere sacramentum. Unde, non obstante infidelitate, potest intendere facere id, quod facit Ecclesia, licet aestimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum, quia, sicut dictum est [art. praec. ad 2.], minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiae, ex cuius fide suppletur id, quod deest fidei ministri.

AD SECUNDUM dicendum, quod haereticorum quidam in collatione sacramentorum formam Ecclesiae non servant, et tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti; quidem vero servant Ecclesiae formam,

tegen bewaren den vorm van de heilige Kerk en dienen bijgevolg waarlijk het sacrament toe, het ding van het sacrament echter niet. Dit nu gebeurt wanneer ze waarlijk openbaar van de heilige Kerk afgescheiden zijn, zoodat iemand door het feit dat hij van hen de sacramenten ontvangt zondigt; daardoor wordt dan verhinderd dat het sacrament zijn uitwerksel zou bereiken. Daarom is het dat St. Augustinus zegt in zijn Boek over het Geloof (*Aan Petrus, 36^e Hoofdstuk*) : « *Ge moogt vast gelooven zonder er eenigszins aan te twijfelen dat degenen die buiten de Kerk gedoopt zijn, als ze niet naar de heilige Kerk terugkeeren samen met hun doopsel ten onder gaan.* » In denzelfden zin zegt verder Paus Leo « *in Alexandrië is alle licht omtrent de sacramenten uitgedoofd* » d. i. wat het ding van het sacrament betreft, niet wat het sacrament zelf aangaat. Cyprianus integendeel dacht dat ketters in geen geval de sacramenten kunnen toedienen; met zijn meening op dat punt werd echter geen rekening gehouden. Zoo komt het dat Augustinus in zijn Boek « *Over het eenige doopsel* » tegen Petrilianus (13) zegt : « *de martelaar Cyprianus wou de geldigheid van het doopsel door ketters en schismatieken toege diend niet erkennen; hij heeft echter tot aan den triomf van zijn martelaarschap zoo groote verdiensten ingezameld, dat bewuste schaduw voor het licht van de liefde waardoor hij uitstraalde* »

---

et tales conferunt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti. Et hoc dico, si sunt manifeste ab Ecclesia praecisi, quia ex hoc ipso quod aliquis accipit sacramenta ab eis, peccat; et per hoc impeditur, ne effectum sacramenti consequatur; unde Augustinus dicit in lib. De Fide ad Petrum [cap. 36.] : « Firmissime tene, et nullatenus dubites, extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, baptismu cumulari perniciem ». Et per hunc medium dicit Leo Papa « in sede Alexandrina omne sacramentorum lumen esse extinctum », scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramentum. Cyprianus autem nullo modo sacramentum conferre haereticos posse credebat, sed in hoc ejus sententia non tenetur. Unde Augustinus dicit [lib. de Unico Baptismo cont. Petil. cap. 13.] : « Martyrem Cyprianum, qui apud haereticos vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta merita usque ad triumphum

moest opbreken, en had hij nog iets uit te boeten, dan werd het met de zeis van het martelaarsschap weggemaaid. »

3. De macht om sacramenten toe te dienen komt zooals uit het voorgaande (vorige kwestie 5^e art.) blijkt, uit het merkteeken dat onuitwischbaar is, voort. Bijgevolg wordt aan iemand die door de Kerk gesuspendeerd of gebanvoekt of zelfs gedegradeerd wordt de macht om sacramenten toe te dienen niet ontnomen, hem wordt alleen verboden van die macht gebruik te maken. Hij dient dus wel het sacrament toe, maar wanneer hij zulks doet, dan sondigt hij en degene die het sacrament ontvangt eveneens. Zoo ontvangt hij dan ook, behalve wanneer hij door onwetendheid verontschuldigd wordt, de zaak van het sacrament niet.

Xe ARTIKEL.

Moeit de bedienaar der sacramenten bij het toedienen van de sacramenten het rechte opzet hebben.

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het rechte opzet van

---

martyrii secuta sunt, ut charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, et si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur ».

AD TERTIUM dicendum, quod potestas ministrandi sacramenta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, ut ex supradictis patet [q. praec. art. 3.] ; et ideo per hoc quod aliquis ab Ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam utendi hac potestate. Et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo. Et similiter ille qui ab eo accipit sacramentum, et sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusatetur.

ARTICULUS X.

Utrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

[Infr. q. 74. art. 2. ad 2. et 4. Dist. 6. q. 1. art. 2. q. 2. et Dist. 11. art. 1. q. 3. ad 1. et Disct. 10. q. 1. art. 3. ad 3.]

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod intentio recta ministri requi-

den bedienaar tot de geldigheid der sacramenten vereischt wordt.
— 1. Hierboven werd bewezen (8^e en 9^e art.) dat de bedienaar hetzelfde opzet moet hebben als de Kerk. Welnu, het opzet der heilige Kerk is altijd juist. Tot de geldigheid der sacramenten wordt dus bij den bedienaar het rechte opzet vereischt.

2. Een boosaardig opzet is verderfelijker dan de bedoeling even maar wat te spelen. Welnu het opzet even wat te spelen doet het sacrament te niet, zoo bv. als iemand het niet ernstig voor heeft, maar alleen om zich wat te vermaken iemand doopt. Zoo zal dan een boosaardig opzet als bv. een mensch te doopen om hem naderhand te vermoorden nog veel meer de geldigheid van het sacrament te niet doen.

3. Naar wat St. Lucas zegt in zijn *Evangelie* (11, 34) : « *Als uw oog niet deugt dan is ook heel uw lichaam duister* », maakt een boosaardig opzet het hele werk verderfelijk. Welnu St. Augustinus zegt in zijn *Bock tegen Petilianus*, dat : « *de sacramenten van Christus door booze mensen niet kunnen bezoedeld worden.* » Wanneer dus het opzet van den bedienaar verkeerd is, dan kan ook geen waar sacrament tot stand komen.

Daartegenover staat echter dat een boosaardig opzet zijn oorsprong heeft in de kwaadwilligheid van den bedienaar. Welnu de

---

ratur ad perfectionem sacramenti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni Ecclesiae, ut ex dictis patet [art. 8. huj. q. ad 1.]. Sed intentio Ecclesiae semper est recta. Ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

2. PRÆTEREA, perversa intentio deterior esse videtur, quam intentio jocosa. Sed intentio jocosa tollit sacramentum, puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. Ergo multo magis perversa intentio aufert sacramentum, puta si aliquis aliquem baptizaret, ut postmodum eum occideret.

3. PRÆTEREA, perversa intentio facit totum opus vitiosum, secundum illud Luc. 11: [v. 34]: *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* » Sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut Augustinus dicit contra Petil. [lib. 2, cap. 39]. Ergo videtur, quod si sit perversa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

SED CONTRA est, quod perversa intentio pertinet ad malitiam ministri.

kwaadwilligheid van den bedienaar verhindert het sacrament niet tot stand te komen. Een boosaardig opzet dus evenmin.

LEERSTELLING. — Het opzet van den bedienaar kan om twee redenen verkeerd zijn. Vooreerst met betrekking tot het sacrament zelf, wanneer bv. iemand niet het opzet heeft het sacrament toe te dienen, maar alleen iets te doen om te gekken. Een dergelijk opzicht nu staat, vooral wanneer de bedienaar bewust opzet openbaar bekend maakt, de echtheid van het sacrament in den weg. Verder kan het opzet van den bedienaar om wat op het sacrament volgt verderfelijk zijn, zoo hij bv. als een priester met het opzet haar te misbruiken, aan een vrouw het doopsel wil toedienen, of nog als hij het lichaam van Christus wil consacreeren om het daarna te kunnen bezweren. Omdat nu het eerste uitwerksel niet van het laatste afhankelijk is zoo komt het dat een dergelijke boosaardigheid de geldigheid van het sacrament niet te niet doet; alleen zondigt de bedienaar met een dergelijk opzicht in het schild te voeren doodelijk.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De Kerk heeft het bij haar opzet én wat de voltrekking van het sacrament én wat het gebruik van het sacrament betreft juist voor; aan haar inzicht wat

Sed malitia ministri non tollit sacramentum. Ergo nec perversa intentio.

RESPONDEO dicendum, quod intentio ministri potest perverti dupliciter: uno modo respectu ipsius sacramenti, puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere; et talis perversitas tollit veritatem sacramenti, praecipue quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest perverti intentio ministri quantum ad id, quod sequitur sacramentum, puta si sacerdos intendat aliquam foeminam baptizare, ut abutatur ea, vel si intendat confidere corpus Christi, ut eo ad beneficia utatur. Et quia prius non dependet a posteriori, inde est quod talis intentionis perversitas veritatem sacramenti non tollit, sed ipse minister ex tali intentione graviter peccat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Ecclesiae intentio recta est, et quantum ad sacramenti perfectionem, et quantum ad sacramenti usum. Sed

het eerste punt betreft valt dan de voltrekking van het sacrament, aan haar inzicht aangaande het tweede punt de verdienste te danken. Zoo voltrekt dus een bedienaar die wat het eerste, niet wat het tweede punt betreft zijn opzet aan dat van de heilige Kerk aanpast wel het sacrament; maar het wordt hem niet tot verdienste aangerekend.

2. Het opzet spottend of speelsgewijze te handelen maakt om eerst vermelde reden (*Leerst. van 't artik.*) die, zij tot het voltrekken van het sacrament noodzakelijk is, de zuiverheid van opzet mogelijk. Zoo gaat een dergelijke vergelijking niet op.

3. Een boosaardig opzet bederft het werk van dengene die zich dit opzet voorneemt, niet van iemand anders. Daarom wordt dan door een verkeerd opzet hetgeen de bedienaar zelf wrocht in zoover het zijn werk is, niet in zoover het een werk is van Christus, van wien hij de bedienaar is, bedorven. Dit is overigens ook het geval wanneer een knecht met een boos opzet een aalmoes aan de armen uitreikt, en aldus hetgeen de meester met een goed opzet bevolen heeft, volbrengt.

prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum; et ideo minister, qui conformat intentionem suam Ecclesiae, quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundum, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

AD SECUNDUM dicendum, quod intentio ludicra vel jocosa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum; et ideo non est similis ratio.

AD TERTIUM dicendum, quod perversa intentio pervertit opus intendenter, non autem opus alterius; et ideo ex perversa intentione ministri pervertitur id, quod agit in sacramentis, inquantum est opus ejus, non inquantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicujus hominis prava intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam dominus recta intentione mandaret.

VIJF EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER HET AANTAL SACRAMENTEN.

(Vier artikelen.)

Nu moeten we het aantal sacramenten nagaan. Daarover val-
len vier zaken te bespreken.

1. Zijn er zeven sacramenten?
2. Hoe volgen ze malkander op?
3. Hoe staan ze tegenover malkander?
4. Zijn alle sacramenten voor de zaligheid onontbeerlijk?

I^e ARTIKEL.

Zijn er zeven sacramenten?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat er geen zeven sacramen-
ten moeten zijn. — 1. De sacramenten betrekken hun doeltref-

QUAESTIO LXV.

DE NUMERO SACRAMENTORUM

Deinde considerandum est de numero quatuor.

Et circa hoc quaeruntur quatuor : 1. Utrum sint septem sacramenta.
— 2. De ordine eorum ad invicem. — 3. De comparatione eorum. —
4. Utrum omnia sint de necessitate salutis.

ARTICULUS I.

Utrum debeat esse septem sacramenta ecclesiae.

[4. Dist. 1. q. 1. art. 2. et lib. 4. Contr. g. cap. 58.].

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod non debeat esse sep-
tem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute divina et ex

fendheid van de goddelijke kracht en van het lijden van Christus. Welnu, er is maar één goddelijke kracht en er is maar één lijden van Christus, en er wordt toch in den *Brief aan de Hebreërs* (10, 14) gezegd : « *Door één enkele offerande, immers heeft hij voor eeuwig de geheiligen vervolmaakt.* » Zoo is er dus maar een enkel sacrament van doen.

2. Een sacrament wordt aangewend om de schade door de zonde aangericht ongedaan te maken. Die schade nu is tweevoudig : schade van straf nl. en van schuld. Zoo zou het dus voldoende zijn als er twee sacramenten waren.

3. Zooals uit *Dyonisius Kerkelijke Hierarchie* (4) blijkt zijn de sacramenten het werk der kerkelijke hierarchie. Welnu naar hij beweert zijn er drie hierarchische werken, reiniging nl. verlichting en vervolmaking. Zoo moeten er dus drie sacramenten zijn.

4. St. Augustinus zegt in zijn boek « *Tegen Faustus* » (19,13) : « *De sacramenten der nieuwe wet zijn minder talrijk dan de sacramenten der oude wet.* » Welnu, in de oude wet kwamen er geen sacramenten voor die met het vormsel en het heilig oliesel overeenstemden. Zoo moeten we die dus evenmin bij de sacramenten der nieuwe wet onderbrengen.

5. Onkuischheid is zooals we het in het IIe deel (154^e Kw., 3^e Art.) aantoonden niet een onder de zwaarste zonden. Welnu

virtute passionis Christi. Sed una est virtus divina, et una Christi passio; « *una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos,* » ut dicitur *Hebr. 10 [v. 14]. Ergo non debuit esse nisi unum sacramentum.*

2. PRÆTEREA, sacramentum ordinatur contra defectum peccati; hic autem est duplex, scilicet poena et culpa. Ergo sufficeret esse duo sacramenta.

3. PRÆTEREA, sacramenta pertinent ad actiones ecclesiasticae hierarchiae, ut per Dionysium patet [cap. 2, § 3. Eccles. Hierarch.]. Sed, sicut ipse dicit [ibid.], tres sunt actiones hierarchiae, scilicet purgatio, illuminatio, et perfectio. Ergo non debent esse nisi tria sacramenta.

4. PRÆTEREA, Augustinus dicit 19. contra Faustum [cap. 13.] : « *Sacramenta novae legis sunt numero pauciora, quam sacramenta veteris legis.* » Sed in veteri lege non erat aliquod sacramentum, quod responderet confirmationi et extremae unctioni. Ergo neque haec debent numerari inter sacramenta novae legis.

5. PRÆTEREA, luxuria non est gravius inter caetera peccata, ut patet ex

tegen andere zonden werden geen sacramenten als verweermiddel ingesteld. Zoo moest dus evenmin het huwelijk als middel tegen de onkuischheid worden ingesteld.

6. Daartegenover staat echter dat er meer sacramenten zijn : sacramenten toch zijn heilige teekens. In de heilige kerk nu worden ter heiligmaking allerhande heilige teekens, zooals wijwater de wijding van het altaar, en andere dergelijke aangewend. Zoo zijn er dus meer dan zeven sacramenten.

7. *Hugo van St. Victor* zegt in zijn boek « *Over de Zeven Sacramenten van het Geloof* » (1, 12, 10) « *dat de opdrachten de tienden en de offers de sacramenten waren der oude wet.* » Welnu het offer der heilige kerk is een sacrament en men noemt het Eucharistie. Zoo moeten dan ook de opdrachten en de tienden sacramenten genoemd worden.

8. Er zijn drie soorten van zonden: de erfzonde, de doodzonde, de dagelijksche zonde. Tegen de erfzonde wordt het doopsel aangewend; tegen de doodzonde het sacrament der biecht. Zoo moet dus behalve de zeven sacramenten nog een ander sacrament zijn dat tegen de dagelijksche zonden kan worden aangewend.

his quae in 2. dicta sunt [2-2. q. 154. art. 3.]. Sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonii.

SED CONTRA videtur, quod sint plura sacramenta : sacramenta enim dicuntur, quasi quaedam sacra signa. Sed multae aliae sanctificationes fiunt in Ecclesia secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta, consecratio altaris, et alia hujusmodi. Ergo sunt plura sacramenta, quam septem.

Praeterea, Hugo de Sancto Victore dicit [lib. 1. de Sacram. part. 12. cap. 10.], quod sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimae, et sacrificia. Sed sacrificium Ecclesiae est unum sacramentum, quod dicitur Eucharistia. Ergo etiam oblationes et decimae debent dici sacramenta.

Praeterea, tria sunt genera peccatorum : originale, mortale, et veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem poenitentia. Ergo deberet esse aliud praeter septem, quod ordinetur contra veniale.

LEERSTELLING. — Zooals werd aangetoond (62^e Kwestie, 3^e Art. en 63^e Kwestie, 1^e Art.) zijn de sacramenten der heilige Kerk op twee dingen aangewezen, de mensch nl. voor alles wat Gods eeredienst betreft, naar de eisch van het kristelijke leven toe te rusten, en verder een geneesmiddel te zijn tegen de schade die door de zonden berokkend wordt. Om die beide doeleinden is het dan ook zeer redelijk zeven sacramenten te aanvaarden. Het geestelijke leven heeft immers, net zooals alle lichamelijke wezens gelijkvormigheid vertoonen met geestelijke dingen, een zekere gelijkvormigheid met het leven van het lichaam. Wat nu het lichamelijke leven betreft wordt iemand op twee manieren vervolmaakt : ten eerste in verhouding tot zich zelf en verder daar toch de mensch van natuur uit een maatschappelijk dier is, in verhouding tot de heele gemeenschap waarin hij leeft. Wat hem zelf betreft wint de mensch op lichamelijk gebied op twee manieren aan volmaaktheid; vooreerst hoofdzakelijk met een zekere volmaaktheid van leven te erlangen, en verder op bijkomstige wijze met de hinderpalen tot het leven zooals ziekten en andere dergelijke meer, te doen ophouden. Wat nu het eerste betreft wint het lichamelijke leven op drie manieren aan volmaaktheid : vooreerst door de geboorte, waardoor de mensch begint te bestaan en te leven. Daartegenover staat het doopsel dat een geestelijke weder-

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 62. art. 5 et q. 63. art. 1.], sacramenta Ecclesiae ordinantur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem in his quae pertinent ad cultum Dei secundum religionem christiana vitæ, et etiam in remedium contra defectum peccati. Utroque autem modo convenienter ponuntur septem sacramenta. Vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut et caetera corporalia conformitatem quandam spiritualium habent. In vita autem corporali dupliciter quis perficitur : uno modo quantum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua vivit, quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem sui ipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter : uno modo per se, acquirendo scilicet aliquam vitæ perfectionem; alio modo per accidens, scilicet removendo impedimenta vitæ, puta aegritudines, vel aliquid hujusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita tripliciter : primo quidem per generationem, per

geboorte is zooals overigens blijkt uit de *Brief aan Titus* (3, 5) : « *Hij heeft ons gered door een bad van wedergeboorte.* » Ten tweede door den wasdom van het lichaam, waardoor iemand tot volkomen grootte en kracht uitgroeit. Daartegenover staat in het geestelijke leven het vormsel waar de heilige Geest ons tot sterke gegeven wordt. Daarom werd overigens aan de leerlingen die reeds gedoopt waren (Lc. 24, 49) gezegd : « *Blijft in de stad zitten tot gjij met kracht uit den hooge bekleed wordt.* » Ten derde door de voeding waardoor leven en kracht in den mensch bewaard worden. Daaraan beantwoordt in ons geestelijk leven de Eucharistie. Zoo komt het dat St. Joan. (6, 54) zegt : « *Indien gjij het vleesch van den Menschenzoon niet eet en zijn Bloed niet drinkt hebt gjij geen leven in u.* » Dat nu zou voor den mensch als hij zoo in lichamelijk als in geestelijk opzicht een onlijdelijk leven had volstaan; daar echter de mensch dikwijls een lichamelijke of ook een geestelijke ziekte de zonde nl. oploopt, daarom is genezing van ziekte voor den mensch een behoefté. Die genezing nu is alweer tweevoudig; er is nl. genezing die gezondheid terugschenkt en daarvoor hebben we volgens den 40^{en} Psalm (5) « *Geenes mijn ziel want ik heb tegenover U gezondigd* » in het gees-

quam homo incipit esse et vivere, et loco hujus in spirituali vita est baptis-
mus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Tit. 3. [v. 5] :
« *Per lavacrum regenerationis,* » etc.; secundo per augmentum, quo aliquis
perducitur ad perfectam quantitatem et virtutem, et loco hujus in spirituali
vita est confirmatio, in qua datur Spiritus Sanctus ad robur; unde dicitur
discipulis jam baptizatis Luc. ult. [v. 49] : « *Sedete in civitate, quoad-
usque induamini virtute ex alto;* » tertio per nutritionem, qua conservatur in
homine vita et virtus, et loco hujus in vita spirituali est Eucharistia; unde
dicitur Joan. 6. [v. 54.] : « *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et
biberitis ejus sanguinem, non habetibis vitam in vobis.* » Et hoc quidem
sufficeret homini, si haberet et corporaliter, et spiritualiter impassibilem vi-
tam. Sed quia homo incurrit interdum et corporalem infirmitatem, et spiri-
tualem, scilicet peccatum, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate;
quae quidem est duplex : una quidem est sanatio, quae sanitatem restituit,
et loco hujus in spirituali vita est poenitentia, secundum illud Psal. 40. [v.
5.] : « *Sana animam meam, quia peccavi tibi; alia autem est restitutio*

telijke leven de biecht; er is ook genezing die door een aangepast regiem en door oefening de vroegere gezondheid weergeeft, en daartoe gebruiken we het heilig Oliesel dat de overblijfselen der zonde vernietigt en den mensch op de eindglorie voorbereidt. Daarom zegt St. Jacobus (5, 15) : « *en heeft hij gezondigd het zal hem vergeven worden.* »

In verhouding tot de gemeenschap eindelijk wordt de mensch op twee manieren vervolmaakt : ten eerste door de macht die hij ontvangt om over het volk te regeeren en openbare ambten waar te nemen; daarvoor bestaat in het geestelijke leven het sacrament van het priesterschap; in den *Brief aan de Hebreërs* lezen we toch (7, 27) : « *de priester draagt slachtoffers op niet alleen voor zich zelf maar ook voor de zonden van het volk.* » Ten tweede met het oog op de natuurlijke voortteling van het menschdom, dit nu geschieht voor het lichamelijke evenzeer als voor het geestelijke door het huwelijk; het huwelijk immers is niet alleen een sacrament maar ook een natuurverrichting. Nog blijkt er hoeveel sacramenten er moeten zijn wanneer wij ze beschouwen inzoover zij tegen de schade welke de zonde aanricht worden aangewend. Het doopsel immers wordt als een middel tegen het gemis aan geestelijk leven bedoeld; het vormsel als een middel tegen de zwakheid van de ziel, die aan degenen die juist geboren werden eigen is;

valetudinis pristinae per convenientem diaetam et exercitium, et loco hujus in spirituali vita est extrema unctio, quae removet peccatorum reliquias, et hominem paratum reddit ad finalem gloriam; unde dicitur Jacobi 5. [v. 15]: « Et si in peccatis sit dimittentur ei. » Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter : uno modo per hoc, quod accipit potestatem regendi multitudinem et exercendi actus publicos, et loco hujus in spirituali vita est sacramentum ordinis, secundum illud Hebr. 7. [v. 27], quod « sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo »; secundo quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium tam in corporali, quam in spirituali vita, eo quod est non solum sacramentum, sed naturae officium.

Ex his etiam patet sacramentorum numerus, secundum quod ordinantur contra defectum peccati, nam baptismus ordinatur contra carentiam vitae spiritualis; confirmatio contra infirmitatem animi, quae in nuper natis inventur; Eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum; poenitentia

de Eucharistie als een middel tegen de geneigdheid van de ziel tot de zonde; de biecht als een middel tegen de dadelijke zonde die na het doopsel bedreven werd; het heilig oliiesel als een middel tegen de overblijfselen van de zonde die om reden van nataligheid of onwetendheid niet voldoende door de biecht werden weg genomen; het priesterschap als een eenheidsband tegen de verstrooing der menigte; het huwelijk eindelijk als geneesmiddel tegen de persoonlijke begeerlijkheid en als behoedmiddel tegen ontvolking door den dood. Daar zijn er ook die het aantal sacramenten trachten door vergelijking of met aanpassing aan de deugden en aan de schade door schuld en straf van zonden berokkend te bepalen; zoo beweren ze dat het doopsel aan het geloof beantwoordt en tegen de erfzonde wordt aangewend; het heilig oliiesel aan de hoop en tegen de dagelyksche zonde wordt aangewend; de eucharistie zou aan de liefde beantwoorden en tegen de straffen die om de boosheid te wachten staan worden aangewend; het priesterschap aan de voorzichtigheid en zou als middel tegen de onwetendheid bedoeld zijn; de biecht aan de rechtvaardigheid en zou een middel zijn tegen de doodzonde; het huwelijk aan de matigheid en zou een middel zijn tegen de begeerlijkheid; het

contra actuale peccatum post baptismum commissum; extrema unctio contra reliquias peccatorum, quae scilicet non sunt sufficienter per poenitentiam sublatae, aut ex negligentia, aut ex ignorantia; ordo contra dissolucionem multitudinis; matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, et contra defectum multitudinis; matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, et contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit.

Quidam [Alex. Halens., S. Th., P. 4, Q. 8, membr. 7, Art. 2] vero accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, et ad defectus culparum et poenalitatum, dicentes, quod fidei respondeat baptismus, et ordinatur contra culpam originalem; spei extrema unctio, et ordinatur contra culpam venialem; charitati Eucharistia, et ordinatur contra poenitatem malitiae; prudentiae ordo, et ordinatur contra ignorantiam; justitiae poenitentia, et ordinatur contra peccatum mortale; temperantiae

vormsel zou aan de sterkte beantwoorden en tegen de zwakheid van wil moeten behoeden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Eenzelfde bewerkende hoofdoorzaak gebruikt al naar gelang haar werk vergt voor verschillende uitwerkselen verschillende werktuigen. Welnu zoo ook zijn in ons de goddelijke kracht en het lijden van Christus met behulp van verschillende sacramenten als van verschillende werktuigen werkzaam.

2. Schuld en straf kunnen in verschillende soorten ingedeeld worden en met inachtneming van hun eigen aard en op grond van de verschillende levensstaten en gewoonten van den mensch; welnu om het laatste opzicht moeten zooals blijkt uit wat reeds gezegd werd de sacramenten vele zijn.

3. Bij hierarchische handelingen komen én degenen die handelen én degenen die ontvangen én de handeling zelf in aanmerking. Degenen die handelen zijn de bedienaars der heilige Kerk, daartoe werd het priesterschap ingesteld; degenen die ontvangen zijn zij die tot de sacramenten naderen, deze nu worden door het huwelijk voortgebracht. De handeling zelf wordt ingedeeld in reiniging verlichting en vervolmaking. Reiniging echter kan alleen

matrimonium, et ordinatur contra concupiscentiam; fortitudini confirmatio, et ordinatur contra infirmitatem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod idem agens principale utitur diversis instrumentis ad diversos effectus, secundum congruentiam operum; et similiter virtus divina et passio Christi operantur in nobis per diversa sacramenta, quasi per diversa instrumenta.

AD SECUNDUM dicendum, quod culpa et poena diversitatem habent, et secundum speciem, inquantum sunt diversae species culparum et poenarum, et secundum diversos hominum status et habitudines. Et secundum hoc oportuit multiplicari sacramenta, ut ex dictis patet [in corp. art.].

AD TERTIUM dicendum, quod in actionibus hierarchicis considerantur et agentes, et recipientes, et actiones. Agentes autem sunt ministri Ecclesiae, ad quos pertinet ordinis sacramentum; recipientes autem sunt illi qui ad sacramentum accedunt, qui producuntur per matrimonium; actiones autem sunt purgatio, illuminatio, et perfectio. Sed sola purgatio non potest

geen sacrament zijn der nieuwe wet dat de genade zou toebe-deelen, reiniging gaat immers eerder op sommige sacramenten al-leen, zooals catechisatie en duivelbezwinging terug. Reiniging en verlichting gaan integendeel wanneer ze samen zijn, naar Dyonisius in zijn « *Kerkelijke Hierarchie* » (3), op het doopsel terug en omdat de mensch weleens hervalt, behooren ze op ondergeschikte wijze ook tot de biecht en tot het heilig oliiesel. De vervolmaking eindelijk is wat de zielesterkte m. a. w. de formeele volmaaktheid betreft het vormsel, wat het bereiken van het einddoel betreft de eucharistie weggelegd.

4. In het sacrament van het vormsel wordt tot versterking de volheid van den heiligen Geest gegeven, in het heilig oliiesel daar-entegen wordt de mensch toegerust om onmiddellijk de hemelsche glorie te verlangen, geen van beiden nu kon in het oude testament geschieden en daarom kon in het oude testament niets aan bewuste sacramenten beantwoorden. Niettemin waren echter om de verscheidenheid der offers en der plechtigheden onder de oude wet de sacramenten talrijker.

5. Tegen de begeerlijkheid van het vleesch moest er vooreerst omdat door die begeerlijkheid niet alleen de persoon maar zelfs de natuur bedorven wordt, en verder omdat de begeerlijkheid zoo

esse sacramentum novae legis, quod gratiam confert, sed pertinet ad quae-dam sacramentalia, quae sunt catechismus et exorcismus; purgatio autem et illuminatio simul, secundum Dionysium [cap. 3. Eccles. Hierar. 1], pertinent ad baptismum; et propter recidivum secundario pertinent ad poenitentiam et extremam unctionem; perfectio autem, quantum ad virtutem quidem, quae est quasi perfectio formalis, pertinet ad confirmationem, quantum autem ad consecrationem finis, pertinet ad Eucharistiam.

AD QUARTUM dicendum, quod in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritus Sancti ad robur; in extrema autem unctione praeparatur homo, ut recipiat immediate gloriam; quorum neutrum competit veteri Testamento. Et ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere. Nihilominus tamen sacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diversitatem sacrificiorum et caeremoniarum.

AD QUINTUM dicendum, quod contra concupiscentiam venereorum oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum : primo quidem, quia per hujusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona,

hevig is dat ze het verstand overweldigt, door een sacrament een bijzonder geneesmiddel worden aangewend.

6. Wijwater en sacramenten zijn daar ze tot het uitwerksel der sacramenten, tot het geven van de genade nl. niet bijdragen, geen sacramenten, wel maken ze echter, doordien ze de beletselen weg-nemen of ook bekwaam maken om het sacrament te voltrekken of te ontvangen, tot het ontvangen van de sacramenten geschikt. Zoo wordt wijwater tegen de hinderlagen van den duivel en tegen de dagelijksche zonde aangewend, zoo worden uit eerbied voor de heilige consecratie altaren en vaten gewijd.

7. Opdrachten en tienden waren evenzeer onder de natuurwet als onder Mozes verplichtend en zulks niet alleen om de bedienaars en de armen ter hulp te komen, maar ze werden zelfs zinnebeeldig aangewend en daarom juist waren het sacramenten; nu echter zijn ze geen zinnebeelden meer en daarom zijn ze thans ook geen sacramenten.

8. Tot vergiffenis van de dagelijksche zonde is geen instorting van genade noodig. Daar nu ieder sacrament der nieuwe wet genade instort, zoo is er geen enkel sacrament der nieuwe wet rechtstreeks tegen de dagelijksche zonde, die overigens door sacramentaliën als bv. wijwater of iets dergelijk wordt weggenomen.

sed etiam natura; secundo propter vehementiam ejus, qua rationem absorbet.

AD SEXTUM dicendum, quod aqua benedicta et aliae consecrationes non dicuntur sacramenta, quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiae consecutio; sed sunt dispositiones quaedam ad sacramenta, vel removendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias daemonum, et contra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perfectionem et perceptionem, sicut consecratur altare et vasa propter reverentiam Eucharistiae.

AD SEPTIMUM dicendum, quod oblationes et decimae erant tam in lege naturae, quam in lege Moysi ordinatae, non solum in subsidium ministeriorum et pauperum, sed etiam in figuram, et ideo non sunt sacramenta.

AD OCTAVUM dicendum, quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiae; unde cum in quolibet sacramento novae legis gratia infundatur, nullum sacramentum novae legis instituitur directe contra veniale,

ingesteld geworden. Sommigen beweren niettemin dat het heilig oliesel tegen de dagelijksche zonde werd ingesteld; daarover echter op tijd en stond.

IIe ARTIKEL.

Volgen de sacramenten malkaar naar de aangegeven volgorde naar behooren op?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat naar de aangegeven volgorde de sacramenten malkaar niet naar behooren opvolgen. —

1. De Apostel zegt in den *Eersten Brief aan de Korinthiërs* {15, 46} : « *Eerst komt het dierlijke daarna het geestelijke.* » Door het huwelijk nu wordt de mensch door een eerste geboorte die dierlijk is tot het leven verwekt, door het doopsel integendeel wordt de mensch door een tweede geboorte die geestelijk is wedergeboren. Zoo moet dus het huwelijk het doopsel voorafgaan.

2. Door het priesterschap krijgt iemand macht om de sacra-

quod tollitur per quaedam sacramentalia, puta per aquam benedictam, et alia hujusmodi, quidem tamen dicunt extremem unctionem contra veniale peccatum ordinari, sed de hoc suo loco dicetur [in Suppl. q. 30. art. 1.].

ARTICULUS II.

Utrum sacramenta convenienter ordinentur secundum modum praedictum.

[4. Dist. 2. q. 1. art. 3. et Dist. 7. q. 1. 3. et Ephes. 5. fin.].

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter sacramenta ordinentur secundum modum praedictum. Ut enim Apostolus dicit 1. ad Corinth. 15. [v. 46] : « *Prius est, quod est animale, deinde quod spirituale.* » Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quae est animalis; per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quae est spiritualis. Ergo matrimonium debet precedere baptismum.

2. PRÆTEREA, per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales. Sed agens est prior sua actione. Ergo ordo debet precedere et baptismum, et alia sacramenta.

3. PRÆTEREA, Eucharistia est spirituale nutrimentum; confirmatio autem

menteele handelingen te verrichten. Welnu om te handelen moet men eerst bestaan. Zoo moet dus het doopsel en het priesterschap de andere sacramenten voorafgaan.

3. De eucharistie is een geestelijk voedsel, het vormsel daarentegen bevordert den wasdom. Het voedsel nu is oorzaak van den wasdom en moet bijgevolg den wasdom voorafgaan. Zoo moet dus de eucharistie eerder dan het vormsel vermeld worden.

4. De biecht bereidt den mensch voor op de eucharistie. Een voorbereiding nu komt voor de volmaaktheid. Zoo moet dus de biecht de eucharistie voorafgaan.

5. Wat het laatste doel meest nabij komt moet de laatste plaats bekleeden. Daar nu het heilig oliiesel onder al de sacramenten het dichtst bij het laatste doel bij de gelukzaligheid nl. komt, zoo moet het in volgorde het laatst vermeld worden.

Daartegenover echter staat dat de volgorde der sacramenten over het algemeen door allen, zooals we zeiden (vorig artikel) gegeven wordt.

LEERSTELLING. — De rede waarom de sacramenten aldus geschikt worden blijkt uit het vorig artikel. Zooals immers de enkeling eerder dan de menigte bestaat, zoo gaan de sacramenten die

comparatur augmento. Nutrimentum autem est causa augmenti, et per consequens prius eo. Ergo Eucharistia est prior confirmatione.

4. **PRÆTEREA**, poenitentia praeparat hominem ad Eucharistiam. Sed dispositio praecedit perfectionem. Ergo poenitentia debet praecedere Eucharistiam.

5. **PRÆTEREA**, quod est propinquis fini ultimo, est posterius. Sed extrema unctionis inter omnia sacramenta propinquior est ultimo fini beatitudinis. Ergo debet habere ultimum locum inter sacramenta.

IN CONTRARIUM est, quod communiter ordinantur ab omnibus sacramenta, sicut prius dictum est [art. praec.].

RESPONDEO dicendum, quod ratio ordinis sacramentorum apparent ex his, quae supra dicta sunt [ibid.]. nam sicut unum est prius quam multitudo,

op de volmaaktheid van den enkeling zijn aangewezen, de sacramenten waarmede de volmaaktheid van de menigte bedoeld wordt vooraf. Zoo worden dan, omdat ze op de volmaaktheid van de menigte gericht zijn, het priesterschap en het huwelijk laatst genoemd. Het huwelijk echter na het priesterschap omdat het minder aan het geestelijke leven waartoe de sacramenten worden ingesteld deelachtig maakt. Onder de sacramenten die op de volmaaktheid van den enkeling alleen zijn aangewezen, zijn natuurlijk diegene de eerste die op de volmaaktheid van het geestelijk leven gericht zijn; en daarna eerst komen degene die daar in ondergeschikte mate, om nl. zooals met de biecht en het heilig oliiesel het geval is, noodlottige invloeden die zich laten gelden te verdrijven, op aansturen. Daarbij komt het heilig oliiesel dat de genezing voltrekt natuurlijk na de biecht die de genezing inzet. Onder de drie overige is het klaarblijkelijk dat het doopsel, geestelijke wedergeboorte, het eerst komt, daarna het vormsel dat op de formele volmaaktheid van de deugd is aangewezen en eindelijk de eucharistie die tot de eindvolmaaktheid wordt aangewend.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. In zoover het huwelijk op het dierlijke leven gewezen is, is het een natuurverrichting,

ita sacramenta, quae ordinantur ad perfectionem unius personae, naturaliter praecedunt ea, quae ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo ultimo inter sacramenta ponuntur ordo et matrimonium, quae ordinantur ad multitudinis perfectionem; matrimonium tamen post ordinem, eo quod minus participat de ratione spiritualis vitae, ad quam ordinantur sacramenta. Inter ea vero, quae ordinantur ad perfectionem unius personae, naturaliter sunt priora illa, quae per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitae, quam illa, quae ordinantur per accidens, scilicet ad removendum accidens nocivum superveniens, cuiusmodi sunt poenitentia et extrema unctionis; posterior tamen est naturaliter extrema unctionis, quae consummat sanationem, poenitentia, quae inchoat. Inter alia vero tria manifestum est, quod baptismus, qui est spiritualis generatio, est prius; et deinde confirmatio, quae ordinatur ad formalem perfectionem virtutis; et postmodum Eucharistia, quae ordinatur ad perfectionem finis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod matrimonium, secundum quod ordinatur ad animalem vitam, est naturae officium; sed secundum quod

in de mate echter waarin het iets geestelijks is, is het een sacrament. En juist omdat het minst van al geestelijk is krijgt het de laatste plaats.

2. Opdat iets zich zou als bewerkende oorzaak laten gelden wordt geondersteld dat het volmaakter is, en daarom worden die sacramenten waardoor iemand in zich zelf vervolmaakt wordt, eerder vernoemd dan het priesterschap, waardoor iemand om andere te vervolmaken wordt aangesteld.

3. De voeding gaat als oorzaak den wasdom van het lichaam vooraf en volgt hem, daar ze toch den mensch in zijn volmaakte groote en kracht bewaart, ook op. Daarom dan mag zooals Dionysius doet in zijn Boek « Over de kerkelijke Hierarchie » (3, 4) de Eucharistie vóór het vormsel vernoemd worden en ook zooals de Meester in het vierde boek van de Sententiën doet na het vormsel.

4. Dit ware een gegronde reden indien de biecht als voorbereiding tot de Eucharistie een noodzakelijke vereischte was. Thans houdt het echter geen stand. Want iemand die zonder doodzonde is heeft om ter heilige tafel te mogen naderen de biecht niet van doen, en zoo wordt het duidelijk dat de biecht op bijkomstige wijze d. i. wanneer men de doodzonde onderstelt tot de Eucharistie voor-

habet aliquid spiritualitatis, est sacramentum, et quia minimum habet de spiritualitate, ultimo ponitur inter sacramenta.

AD SECUNDUM dicendum, quod ad hoc quod aliquid sit agens, praesupponitur quod sit in se perfectum; et ideo priora sunt sacramenta, quibus aliquis in seipso perficitur, quam sacramentum ordinis, quo aliquis constitutus perfector aliorum.

AD TERTIUM dicendum, quod nutrimentum et praecedens augmentum, sicut causa ejus, et subsequitur augmentum, sicut conservans hominem in perfecta quantitate et virtute; et ideo potest Eucharistia praemitti confirmationi, ut Dionysius facit in lib. de Ecclesiast. Hierarch. [cap. 3. et 4.], et potest postponi, sicut Magister facit in 4. Sentent. [Dist. 2, c. 1, et Dist. 8, c. 1.]

AD QUARTUM dicendum, quod ratio illa recte procederet, si poenitentia ex necessitate requireretur ut preparatoria ad Eucharistiam; sed hoc non est verum, nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret poenitentia ad sumptionem Eucharistiae; et sic patet, quod per accidens

bereidt. Daarom staat er in het tweede boek der Parell. : « *Gij Heer, die de Heer zijt der rechtvaardigen hebt hun geen straf opgelegd.* »

5. Om die reden juist wordt het heilig oliesel onder de sacramenten die de volmaaktheid van den enkeling bevorderen het laatste opgesomd.

IIIe ARTIKEL.

Is de Eucharistie het voornaamste sacrament?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de Eucharistie niet het voornaamste sacrament is. — 1. De belangen der gemeenschap komen zooals Aristoteles zegt in zijn *Zedeleer* (1, 2) voor de belangen van een enkeling. Welnu het huwelijk is door middel van de voortplanting op het algemeene bestzijn van het menschelijk geslacht berekend, de Eucharistie integendeel op het bestzijn van den enkeling. Zoo is dus de Eucharistie niet het voornaamste sacrament.

poenitentia praeparat ad Eucharistiam, scilicet supposito peccato; unde dicitur 2. Paralip. ult. : « *Tu domine Deus, justorum non posuisti poenitentiam justis.* »

AD QUINTUM dicendum, quod extrema unctionis propter rationem inductam est ultimum inter sacramenta, quae ordinantur ad perfectionem unius personae.

ARTICULUS III.

Utrum sacramentum Eucharistiae sit potissimum inter sacramenta.

[4. Dist. 7. q. 1. art. 1. q. 3. corp. et Dist. 8. q. 1. art. q. 1.
et lib. 4. Contr. g. cap. 74. et Veri. q. 7. art. 4. corp. fin.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod sacramentum Eucharistiae non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est, quam bonus unius, ut dicitur 1. Ethicorum [cap. 2. N. 8.]. Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune speciei humanae per viam generationis, sacramentum autem Eucharistiae ordinatur ad bonum proprium sumentis. Ergo non est potissimum sacramentorum.

2. De voortreffelijkste sacramenten zijn diegene die door de waardigste bedienaars worden toegediend. Het vormsel nu en het priesterschap worden door den bisschop, die een hooger bedienaar is dan een eenvoudig priester, die de eucharistie uitreikt, toege diend. Zoo hebben beide eerstgenoemde sacramenten dan ook een hogere waardigheid.

3. Die sacramenten zijn de voornaamste die het krachtigst in werken. Welnu sommige sacramenten, het doopsel nl. het vormsel en het priesterschap, prenten een merkteeken in; de eucharistie integendeel doet zulks niet. Zoo zijn dus die sacramenten de voor naamste.

4. Dit waarvan iets anders afhankelijk is heeft meest waarde, en niet andersom. De Eucharistie nu is van het doopsel afhankelijk. Iemand kan immers zolang hij niet gedoopt is de Eucharistie niet ontvangen. Zoo heeft dus het doopsel een groter waarde dan de Eucharistie.

Daartegenover staat echter wat *Dionysius* zegt in zijn *Kerkelijke Hierarchie* » (3) : « *Niemand kan de volmaaktheid van*

2. PRÆTEREA, digniora sacramenta esse videntur, quae per majorem ministrum conferuntur. Sed sacramentum confirmationis, et sacramentum ordinis non conferuntur nisi per episcopum, qui est major minister, quam simplex sacerdos, per quem confertur Eucharistiae sacramentum. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

3. PRÆTEREA, sacramenta tanto sunt potiora, quanto majorem virtutem habent. Sed quaedam sacramenta imprimunt characterem, scilicet baptismus, confirmatio, et ordo, quod non facit Eucharistia. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

4. PRÆTEREA, illud videtur esse potius, ex quo alia dependent, et non e converso. Sed quaedam sacramenta imprimunt characterem, scilicet baptismus, confirmatio, et ordo, quod non facit Eucharistia. Ergo baptismus est potior Eucharistia.

SED CONTRA, quod *Dionysius* dicit 3. cap. Eccl. Hier. [P. 1.], quod « non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per divi-

de hierarchie binnen gaan zonder de allergoddelijkste Eucharistie.» Zoo heeft dus dit sacrament den voorrang boven alle andere.

LEERSTELLING. — Volstrekt gesproken is de Eucharistie onder alle sacramenten het voornaamste; dit kan met drie redenen bewezen worden. Vooreerst op grond van wat het in zich bevat. In de Eucharistie is nl. Christus zelfstandig aanwezig. In de andere sacramenten integendeel schuilt er zoals hierboven gezegd werd (62^e Kwestie, 3^e en 4^e Art.) enkel een werktuigelijke kracht die door Christus werd medegedeeld. Wat nu bij wezenheid bestaat, overtreft wat enkel bij deelgenootschap bestaat. — Dit blijkt ten tweede nog wanneer we de betrekkingen die onder de sacramenten bestaan willen nagaan. Het is immers duidelijk dat het priesterschap op de wijding van de Eucharistie, het doopsel op het ontvangen van de Eucharistie berekend werd. Bij het vormsel verder wordt de mensch, opdat hij zich niet uit menschelijk opzicht aan de Eucharistie zou onttrekken vervolmaakt. Door de biecht en het heilige oliiesel wordt de mensch voorbereid om de Eucharistie op waardige wijze te ontvangen. Het huwelijk zelf eindelijk heeft

nissimam Eucharistiam ». Ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPONDEO dicendum, quod simpliciter loquendo, sacramentum Eucharistiae est potissimum inter alia sacramenta. Quod quidem tripliciter apparet: primo quidem ex eo, quod in eo continetur; nam in sacramento Eucharistiae continetur ipse Christus substantialiter; in aliis autem sacramentis continetur quaedam virtus instrumentalis participata a Christo, ut ex supra dictis patet [q. 62. art. 4. ad 3; art. 5.]; semper autem quod est per essentiam, potius est eo, quod est per participationem. Secundo hoc apparet ex ordine sacramentorum ad invicem; nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quod sacramentum ordinis ordinatur ad Eucharistiae consecrationem; sacramentum vero baptismi ordinatur ad Eucharistiae receptionem; in quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, ut non vereatur se subtrahere a tali sacramento; per poenitentiam etiam et extremam unctionem praeparatur homo ad digne sumendum corpus Christi; matrimonium etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum,

althans door zijn beteekenis, inzoover het nl. de vereeniging van Christus met de kerk, eenheid die door de Eucharistie wordt voorgesteld, verzinnebeeldt, met de Eucharistie betrekking. Daarom zegt de apostel in zijn *Brief aan de Ephesiërs* (5, 32) : « *Dit geheimenis is groot, ik zeg dit met het oog op Christus en op de Kerk.* » — Ten derde eindelijk doet insgelijks de ritus van de sacramenten dit uitkomen; bijna alle sacramenten worden immers in de Eucharistie voltooid. Dionysius zegt het immers in zijn *Kerkelijke hierarchie* » en het bewijs ligt voor de hand. Degene die priester gewijd worden nuttigen nl. het heilig brood, en diegene die gedoopt worden als ze reeds volwassen zijn insgelijks.

Wat nu de overige sacramenten aangaat, deze kunnen op allerlei manieren met mekaar vergeleken worden; zoo is wanneer het om de noodzakelijkhed gaat het doopsel het voornaamste sacrament; is het integendeel om hun volmaaktheid te doen dan komt eerst en vooral het priesterschap, het sacrament van het vormsel houdt den middenweg; de biecht en het heilig oliesel daarentegen zijn van mindere waarde dan de andere sacramenten, ze zijn immers zooals reeds gezegd werd (1^e art. van deze kwestie) niet in volstreken zin, maar als bij toeval, als geneesmiddelen tegen voorkomende kwalen op het christelijke leven berekend. Onder die laatste nochtans staat het heilig oliesel tot de biecht in de-

inquantum significat conjunctionem Christi et Ecclesiae, cuius unitas per sacramentum Eucharistiae figuratur; unde et Apostolus dicit Ephes. 5. [v. 32] : « *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* » Tertio hoc apparet ex ritu sacramentorum : nam fere omnia sacramenta in Eucharistia consummantur, ut Dionysius dicit cap. 3. Ecclesiasticae Hierarch. [P. 1], sicut patet, quod ordinati communicant, et etiam baptizati, si sint adulti.

Aliorum autem sacramentorum comparatio ad invicem potest esse multiplex. Nam in via necessitatis baptismus est potissimum sacramentorum; in via autem perfectionis sacramentum ordinis; medio autem modo se habet sacramentum confirmationis; sacramentum vero poenitentiae et extremae unctionis sunt inferioris gradus a praedictis sacramentis, quia, sicut dictum est [art. 2. huj. q.], ordinantur ad vitam christianam, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium supervenientis defectus; inter quae tamen extrema unctio comparatur ad poenitentiam, sicut confirmatio

zelfde verhouding als het vormsel tot het doopsel; de biecht is nl. noodzakelijkst, het heilig oliesel integendeel het meest volmaakt van beiden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het huwelijk is op lichamelijk gebied op het algemeen bestzijn berekend, maar het geestelijk algemeen bestzijn van geheel de kerk wordt zelfstandig in de eucharistie bevat.

2. Door het vormsel en het priesterschap worden de christelijke gelooivigen bizondere ambten, die feitelijk van de taak van het hoofd deeluitmaken opgedragen. Daarom is het dan ook dat het aan den bisschop die in de kerk als het hoofd is, toekomt bewuste sacramenten toe te dienen. Door de Eucharistie daarentegen wordt den mensch niet een ambt opgedragen, maar dit sacrament is zooals gezegd werd (in de leerstelling), 't einddoel van alle ambten.

3. Het merkteeken, — we deden het hierboven uitkomen (63^e Kwestie), — is een deelgenootschap aan het priesterschap van Christus, bijgevolg is het sacrament dat den mensch met Christus vereenigt van meer waarde dan een sacrament dat het merkteeken van Christus inprent.

ad baptismum, ita scilicet quod poenitentia est majoris necessitatis, sed extrema unctione est majoris perfectionis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter; sed bonum commune spirituale totius Ecclesiae continetur substantialiter in ipso Eucharistiae sacramento.

AD SECUNDUM dicendum, quod per ordinem et confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quae pertinent ad officium principis, et ideo tradere hujusmodi sacramenta pertinet ad solum episcopum, qui est quasi princeps in Ecclesia. Per sacramentum vero Eucharistiae non deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, ut dictum est [in corp.].

AD TERTIUM dicendum, quod character sacramentalis, sicut supra dictum est [q. 63. art. 3.], est quaedam participatio sacerdotii Christi; unde sacramentum, quod ipsum Christum conjungit homini, est dignius sacramento, quod ipsum Christum conjungit homini, est dignius sacramento, quod imprimet Christi characterem.

4. Deze beschouwing steunt op de graden van onontbeerlijkheid; zooals immers het doopsel, daar het toch het meest onontbeerlijk is, het belangrijkste sacrament is, zoo ook zijn het priesterschap en het vormsel, om het ambt waartoe ze machtigen, zoo ook is het huwelijk, om zijn beteekenis, boven de andere sacramenten verheven. Niets immers verhindert dat iets dat volstrekt gesproken niet voortreffelijker is dan iets anders, het in een bepaald opzicht wel zou zijn.

IVe ARTIKEL.

Zijn alle sacramenten voor onze zaligheid onontbeerlijk?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat niet alles sacramenten voor onze zaligheid onontbeerlijk zijn. — 1. Wat niet onontbeerlijk is, is overtollig. Welnu geen enkel sacrament is overtollig. God immers doet niets overtolligs. Zoo zijn alle sacramenten voor onze zaligheid onontbeerlijk.

2. Evenals Christus sprekende over het doopsel, gezegd heeft *Joan. (3, 5)* : « *Indien iemand niet uit water en den heiligen*

AD QUARTUM dicendum, quod ratio illa procedit ex parte necessitatis; sicut enim baptismus, cum sit maxima necessitatis, est potissimum sacramentorum, sic ordo et confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerii, et matrimonium ratione significationis; nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICULUS IV.

Utrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

[4. Dist. q. 1. art. 1. q. 2. et q. 3. art. 2. q. 1.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim, quod non est necessarium, videtur esse superfluum. Sed nullum sacramentum est superfluum, quia Deus nihil facit frustra. Ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

2. **PRÆTEREA**, sicut de baptismo dicitur [Joan. 3. v. 5]: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum

Geest wordt wedergeboren, kan hij het godsrijk niet ingaan. » Evenzoo zei hij van de eucharistie *Joan. (6, 54)* : « *Zoo gij het vleesch van den Menschenzon niet eet, en zijn bloed niet drinkt hebt gij geen leven in u.* » Zoo is dus de Eucharistie even onontbeerlijk als het doopsel.

3. Iemand kan als hij in de onmogelijkheid verkeert en het niet uit misprijzen voor den godsdienst is, dat zoo iets gebeurt, zonder het doopsel ontvangen te hebben zalig worden, later komen we daar overigens op terug (68^e Kwest., 1° en 2° art.). Het misprijzen toch voor gelijk welk sacrament staat de zaligheid van den mensch in den weg, en op dezelfde wijze zijn de sacramenten voor de zaligheid onontbeerlijk.

Daartegenover staat echter dat kinderen door het doopsel alleen, zonder toedoen van de andere sacramenten zalig worden.

LEERSTELLING. — In verhouding tot het einddoel waar het hier om te doen is, kan met twee verschillende betekenissen van onontbeerlijkheid gesproken worden. Iets is nl. ten eerste wanneer zonder bewust middel aan te wenden het voorgenomen doel niet

Dei; » ita de Eucharistia dicitur Joan. 6. [v. 54]: « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis. » Ergo sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita et Eucharistia.

3. **PRÆTEREA**, sine sacramento baptismi potest aliquis salvus fieri, dummodo non contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, ut infra dicetur [q. 68. art. 2.]. Sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. Ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

SED CONTRA est, quod pueri salvantur per solum baptismum, sine alijs sacramentis.

RESPONDEO dicendum, quod necessarium respectu finis, de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter; uno modo, sine quo non potest haberi finis, sicut cibus est necessarius vitae humanae, et hoc est simpliciter ne-

kan bereikt worden onontbeerlijk. Zoo is er om in leven te blijven voedsel noodig, en dit is een volstrekte noodzakelijkheid. Iets is ten tweede nog onontbeerlijk wanneer anders het einddoel niet op behoorlijke wijze kan worden nagestreefd. Zoo is bv. om een reis te ondernemen een paard van noode; alleen is zulks geen volstrekte noodzakelijkheid.

Op de eerste wijze nu zijn er drie sacramenten onontbeerlijk, waaronder twee voor den eenling, het doopsel nl. onvoorwaardelijk en volstrekt, de biecht alleen als men veronderstelt dat na het doopsel doodzonde bedreven werd; het priesterschap daarentegen is voor de heilige kerk onontbeerlijk, zooals het *Bock der Spreuken* aangeeft (11, 14) : *gaat immers waar geen bestuurder is een volk ten gronde.* — Op de tweede wijze eindelijk zijn de overige sacramenten onontbeerlijk het vormsel nl. vervolmaakt eenigerwijze het doopsel, het heilig oliesel de biecht, terwijl door de voortplanting het huwelijk de maatschappij der heilige kerk in stand houdt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Opdat iets niet zou overtollig zijn, is het voldoende, dat het zou óf op de eerste óf op de tweede wijze onontbeerlijk zijn. Zoo zijn dan zooals in de leerstelling blijkt alle sacramenten onontbeerlijk.

cessarium ad finem. Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita convenienter, sicut equus necessarius est ad iter; hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria sacramenta necessaria : duo quidem personae singulari: baptismus quidem simpliciter et absolute, poenitentia autem, supposito peccato mortali post baptismum; sacramentum autem ordinis est necessarium Ecclesiae, quia « ubi non est gubernator, populus corruet », ut dicitur Prov. 11. [v. 14]. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta, nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema unctionis poenitentiam; matrimonium vero Ecclesiae multitudinem per propagationem conservat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ad hoc quod aliquid non sit superfluum, sufficit quod sit necessarium primo vel secundo modo et sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est [in corp. art.].

2. Zooals St. Augustinus in zijn *Commentaar op Joan.* (26° traktaat) uitlegt moet dit woord van Christus van een geestelijk eten en niet alleen van een sacramenteel eten verstaan worden.

3. Alhoewel men met alle sacramenten te misprijzen tegen zijn zaligheid ingaat, kan er nog niet van misprijzen voor het sacrament sprake zijn, wanneer men er niet voor zorgt een sacrament dat voor de zaligheid niet onontbeerlijk is te ontvangen; anders toch zouden al degene die niet priester worden en het huwelijk niet aangaan de sacramenten misprijzen.

AD SECUNDUM dicendum, quod illud verbum Domini est intelligendum de spirituali mandatione, et non de sola sacramentali, ut Augustinus exponit super Joannem [tract. 26 et 27].

AD TERTIUM dicendum, quod licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius, non tamen est contemptus sacramenti ex hoc, quod aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis; alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, et qui non contrahunt matrimonium, contemnerent hujusmodi sacramenta.

ZES EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER HET DOOPSEL.

(*Twaalf artikelen.*)

Nu moeten we tot de beschouwing van ieder sacrament in het bizonder overgaan. Zoo zal het ten eerste over het doopsel gaan, ten tweede over het vormsel, ten derde over de Eucharistie, ten vierde over de biecht, ten vijfde over het heilig oliiesel, ten zesde over het priesterschap, ten zevende eindelijk over het huwelijk.

Twee dingen moeten in het doopsel besproken worden, voor eerst nl. het doopsel zelf, verder de voorbereiding tot het doopsel. Wat nu het doopsel zelf betreft komen vier dingen ter beschouwing.

Ten eerste: Wat er tot het sacrament van het doopsel behoort.

Ten tweede: De bedienaar van het sacrament.

Ten derde: Degene die het sacrament ontvangen.

Ten vierde: Het uitwerksel van het sacrament.

Bij het eerste onder deze vier punten hebben we het over de twaalf volgende vraagstukken :

QUAESTIO LXVI.

DE PERTINENTIBUS AD SACRAMENTUM BAPTISMI.

Deinde considerandum est de singulis sacramentis in speciali, et primo de baptismo; secundo de confirmatione; tertio de Eucharistia; quarto de poenitentia; quinto de extrema unctione; sexto de ordine; septimo de matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio : prima de ipso baptismo; secunda de praeparatoriis ad baptismatum. Circa primum quatuor consideranda occurunt : primo de his quae pertinent ad sacramentum baptismi; secundo de ministro hujus sacramenti; tertio de recipientibus hoc sacramentum; quarto de effectu hujus sacramenti.

1. Is het doopsel een wassching?
2. Over de instelling van het doopsel.
3. Is water de eigenlijke stof van dit sacrament?
4. Wordt er zuiver en onvermengd water vereischt?
5. Is de vereischte vorm van bewust sacrament : « Ik doop u in den naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes »?
6. Mag iemand gedoopt worden onder den volgenden vorm : « Ik doop u in Christus naam »?
7. Wordt er voor de geldigheid van het doopsel een indomelen vereischt?
8. Is een drievalige indempeling onontbeerlijk?
9. Mag het doopsel een tweede maal worden toegediend?
10. Over den ritus van het doopsel.
11. Bestaan er verschillende soorten van doopsel?
12. Hoe staan ze tegenover mekander?

I^e ARTIKEL.

Is het doopsel een wassching?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het doopsel eigenlijk niet

Circa primum queruntur duodecim : 1. Quid sit baptismus, utrum scilicet sit ablutio. — 2. De institutione hujus sacramenti. — 3. Utrum aqua sit propria materia hujus sacramenti. — 4. Utrum requiratur aqua simplex. — 5. Utrum haec sit conveniens forma hujus sacramenti : « Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ». — 6. Utrum sub hac forma possit aliquis baptizari : « Ego te baptizo in nomine Christi ». — 7. Utrum immersio sit de necessitate baptismi. — 8. Utrum requiratur tripla immersio. — 9. Utrum baptismus possit iterari. — 10. De ritu baptismi. — 11. De distinctione baptismatum. — 12. De comparatione baptismatum.

ARTICULUS I.

Utrum baptismus sit ipsa ablutio.

[4. Dist. 4. art. 1. et lib. 4. Contr. g. cap. 60.]

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod baptismus non sit ipsa abluti-

in de wassching bestaat. — 1. Een lichamelijke wassching gaat voorbij, het doopsel echter blijft. Zoo is het doopsel dus geen wassching, maar eerder « een wedergeboorte en een zegel, een bewaring en een verlichting. » Dit zegt St. Joannes Damascenus in zijn Boek « Over het Rechtzinnig geloof ». (4, 10)

2. Hugo van St. Victor beweert in zijn boek « *De Sacramenten* » (2, 6, 1) dat het doopsel : « water is dat geheiligd wordt door het woord Gods en van de zonden reinigt. » — Het water echter is niet de eigenlijke wassching, maar de wassching is het gebruik van water. Dus is het doopsel geen wassching.

3. St. Augustinus zegt in zijn *Commentaar op Joan.* (80^e traktaat) : « *Het woord komt even maar tot de stof en het sacrament ontstaat.* » — De stof echter van het doopsel is het water en zoo is dus het doopsel in het water en niet in de wassching gelegen.

Daartegenover staat echter hetgeen gezegd wordt, in *Eccli.* (34, 30) : « *Wie zich reinigt ter oorzaake van een doode en dien opnieuw aanraakt, wat baat hem zijn reiniging.* » Zoo is het doopsel dus wel de wassching zelf.

tio. *Ablutio enim corporalis transit, baptismus autem permanet. Ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius « regeneratio, et sigillum, et custodia, et illuminatio », ut Damascenus dicit in 4. lib. [Orth. Fid. cap. 9.].*

2. PRÆTEREA, Hugo de S. Victore dicit [lib. 2. 'de Sacram. part. 6. cap. 2.], quod « *baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei* ». Aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam usus aquae. Ergo, etc.

3. PRÆTEREA, Augustinus dicit super Joan. [tract. 80, N. 3.] : « *Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum* ». Elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi. Ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccli. 34 [v. 30] : « *Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio ejus?* » Videtur ergo, quod baptismus sit ipsa ablutio, sive lavatio.

LEERSTELLING. — In het sacrament van het doopsel vallen drie verschillende dingen te onderscheiden, hetgeen nl. enkel en alleen teeken is, hetgeen zaak en teeken is, en hetgeen enkel en alleen zaak is. Wat uitsluitend teeken is, is wat uiterlijk te merken valt en teeken is van het innerlijke uitwerksel; dit behoort immers tot het begrip van een teeken. Wat nu de zintuigen uiterlijk aan-doet is het water en het gebruik van water om de wassching. Daarom dachten sommigen dat het water zelf het sacrament is, wat Hugo van St. Victor overigens in zijn boek « *Over de Sacramenten* » (I, 9, 2), schijnt te willen bevestigen; in zijn algemeene bepaling van het sacrament zegt hij nl. dat het stoffelijk element het sacrament is en in zijn bepaling van het doopsel dat het sacrament het water is. Dit gaat echter niet aan; aangezien immers de sacramenten van de nieuwe wet de heiligmaking bewerken, zal het sacrament tot stand komen, daar waar de heiligmaking voltrokken wordt. Die heiligmaking nu wordt niet in het water voltrokken, maar in het water schuilt er een werktuigelijke heiligmakende kracht, die er niet blijft, maar den mensch die subject is van de heiligmaking aandoet. Zoo wordt dan het sacrament niet door het water alleen voltrokken maar wel door het gebruik dat de mensch van het water maakt, en dit is ten slotte niets

---

RESPONDEO dicendum, quod in sacramento baptismi est tria considerare : aliquid scilicet quod est sacramentum tantum; aliquid autem, quod est res et sacramentum; aliquid vero, quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visible exterius existens, quod scilicet est signum interioris effectus; hoc enim pertinet ad rationem sacramenti; exterius autem suppositum sensui est et ipsa aqua, et ejus usus, qui est ablutio. Quidam ergo existimaverunt, quod ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hugonis de S. Victore [cit. in arg. 2.1], nam ipse in communi definitione sacramenti [lib. 1. de Sacram. part. 9, cap. 2.] dicit, quod « est materiale elementum »; et in definitione baptismi dicit, quod « est materiale elementum »; et in definitione baptismi dicit, quod « est aqua ». Sed hoc non videtur esse verum; cum enim sacramenta novae legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, ubi perficitur sanctificatio; in aqua autem non perficitur sanctificatio, sed est ibi quaedam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est verae sanctificationis subjectum; et ideo sacramentum

anders dan de wassching. Daarom zegt ook de *Meester der Sententiën* (4^e Sent., 3) dat het doopsel een uiterlijke wassching is van het lichaam die onder het uitspreken van bepaalde woorden verricht wordt. — Zaak en teeken eindelijk is het merkteeken van het doopsel dat door de uiterlijke wassching betekend wordt en zelf sacramenteel teeken is van de innerlijke rechtvaardigheid die *zij, zaak van het sacrament*, d. i. hetgeen betekend wordt, niet hetgeen zelf iets te kennen geeft is.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Wat in het doopsel uitsluitend teeken is gaat voorbij, wat integendeel én zaak is én teeken, het merkteeken nl. blijft, wat eindelijk uitsluitend zaak is, de innerlijke rechtvaardigheid nl. blijft insgelyks. Alleen blijft het merkteeken onuitwischbaar bestaan, we toonden het hierboven reeds aan (63e Kw., 5e art.), — terwijl daarentegen de rechtvaardigheid ook als ze blijft immer kan verloren gaan. — De heilige Joannes Damascenus nu heeft het doopsel niet naar hetgeen uiterlijk geschiedt en uitsluitend teeken is bepaald, maar wel naar wat het innerlijk veroorzaakt. Zoo sprak hij dan van twee eigenschappen die het merkteeken toekomen, een zegel te zijn nl. en te bewaren; het merkteeken nl. dat ook een zegel is behoudt, in zoo-

non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquae ad hominem, quae est ablutio. Et ideo Magister in 3. Dist. 4. Sent. dicit, quod « baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma praescripta verborum ». Res autem et sacramentum est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem ablutionem; et est signum sacramentale interioris justificationis, quae est res tantum hujus sacramenti, scilicet significata, et non significans.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod id quod est sacramentum tantum in baptismo, transit; permanet autem et id quod est sacramentum et res, scilicet character, et id quod est res tantum, scilicet interior justificationis. Sed character permanet indelebiliter, ut supra dictum est [q. 63. art. 5.]: justificationis autem permanet, sed amissibiliter. Damascenus autem baptismum definivit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod est sacramentum tantum, sed quantum ad id quod est interius; unde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet sigillum et custodiam; inquantum ipse character, qui

ver er van buiten niets in den weg komt de ziel in het goede; in zijn bepaling spreekt hij ook van twee uitwerkselen die op de uiterste zaak van het sacrament teruggaan, van de wedergeboorte nl. — door het doopsel begint immers de mensch een nieuw leven van gerechtigheid, — en van de verlichting die vooral aan het geloof, waardoor de mensch op geestelijke wijze begint te leven, te danken valt; *Profeet Abacuc* (2, 4) zegt nl.: « *de rechtvaardige leeft van zijn geloof.* » — Het doopsel is overigens in een zekere mate een geloofsbelijdenis, daarom ook spreekt men van geloofssacramenten. Dionysius heeft insgelijks het sacrament met betrekking tot de overige sacramenten bepaald, wanneer hij in zijn boek de « *Kerkelijke Hierarchie* » (2) zei: « *dat het doopsel het beginsel is van de vrome verrichtingen eener sacramentele handeling, het maakt nl. den dierlijk aangelegden mensch er toe geschikt de overige sacramenten ten goede te ontvangen.* » — en op dezelfde wijze zegt Dionysius sprekend over de sacramenten en de hemelsche glorie, laatste doel der sacramenten, dat « *het doopsel ons den weg baant naar de hogere sferen der hemelsche rust.* » — Ten derde zegt hij nog wanneer hij het heeft over de beginselen van ons geestelijk leven: « *dat het doopsel ons brengt tot de heilige en goddelijke wedergeboorte.* »

sigillum dicitur, quantum est de se, custodit animam in bono. Duo etiam posuit pertinentia ad ultimam rem sacramenti, scilicet regenerationem, quae ad hoc pertinet, quod per baptismum homo inchoat novam vitam justitiae; et illuminationem, quae pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accipit, secundum illud Habac. 2. [v. 4.]: « *Justus ex fide vivit.* » Baptismus autem est quaedam fidei protestatio; unde dicitur fidei sacramentum. Et similiter Dionysius baptismum definivit per ordinem ad alia sacramenta dicens 2. cap. Ecclesiast. Hierarch., quod est « *quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacrae actionis, ad eorum susceptivam opportunitatem formans nostros animales habitus* », et iterum in ordine ad coelestem gloriam, quae est ultimus (1) finis sacramentorum, cum subdit: « *Ad supercoelestis quietis anagogē nostrum iter faciens* »; et iterum quantum ad principium spiritualis vitae, per hoc quod subdit: « *Sacrae et divinissimae nostrae regenerationis traditio* ».

2. Zooals we in de leerstelling zeiden moeten we ons hier niet naar de opvatting van Hugo van St. Victor schikken. Niettemin heeft hij, wanneer hij zegt dat het water het doopsel is inzoover gelijk dat het water het stoffelijk beginsel is van het doopsel en dan is zulks een benaming naar de oorzaak.

3. Wanneer het woord tot de stof komt, komt het sacrament niet in de stof, maar in den mensch die door wassching de stof ten nutte maakt, tot stand. Dit geeft overigens het woord dat, wanneer gezegd wordt « ik doop u... enz. » tot de stof gericht wordt, duidelijk te kennen.

IIe ARTIKEL.

Werd het doopsel na het lijden van Christus ingesteld?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het doopsel na het lijden van Christus werd ingesteld. — 1. Een oorzaak gaat haar uitwerksel voor. Welnu het lijden van Christus is het dat in de sacramenten der nieuwe wet de genade bewerkt, zoo gaat dus het lijden van Christus de instelling van de sacramenten der nieuwe

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut dictum est [in corp. art.], opinionem Hugonis de Sancto Victore in hac parte sequi non oportet; potest tamen verificari, ut baptismus dicatur esse aqua, quia aqua est materia baptismi principium et sic erit praedicatio per causam.

AD TERTIUM dicendum, quod accedente verbo ad elementum, fit sacramentum, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per usum ablutionis; et hoc etiam signat verbum, quod accedit ad elementum, cum dicitur : « Ego te baptizo, etc. ».

ARTICULUS II.

Utrum baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

[4. Dist. 3. art. 5. et Dist. 8. q. 1. art. 3. q. 3. ad 2.].

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod baptismus fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim praecedit effectum. Sed passio Christi operatur in sacramentis novae legis. Ergo passio Christi praecedit institu-

wet en vooral de instelling van het doopsel vooraf; de Apostel zegt toch in zijn *Brief aan de Romeinen* (6) : « *Allen zooveel we gedoopt zijn in Christus Jezus werden gedoopt in zijn Dood, enz....* »

2. De sacramenten der nieuwe wet hebben dank zij het bevel van Christus kracht ontvangen. Christus nu heeft zijn discipelen bevel gegeven om na zijn lijden en na zijn verrijzenis het doopsel toe te dienen; hij zei nl. zooals bij Matthaeus, laatste hoofdstuk, geschreven staat : « *Gaat en onderwijs alle volkeren en doopt ze in den naam des Vaders, des Zoons, en des Heiligen Geestes. enz....* »

Zoo werd dus het doopsel na het lijden van Christus ingesteld.

3. Het doopsel is een sacrament dat, zooals werd aangetoond (62^e kw., 1^e artikel) voor de zaligheid noodig is; zoo kan het niet anders of zoodra het werd ingesteld moeten de mensen verplicht geweest zijn het te ontvangen. Welnu voor het lijden van Christus waren de mensen niet verplicht het doopsel te ontvangen; de besnijdenis in de plaats waarvan naderhand het doopsel gekomen is was nl. nog ten volle van kracht. Zoo werd dus het doopsel niet voor het lijden van Christus ingesteld.

tionem sacramentorum novae legis, et praecipue institutionem baptismi, cum Apostolus dicat Rom. 6. [v. 3] : « Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, » etc.

2. PRÆTEREA, sacramenta novae legis efficaciam habent ex mandato Christi. Sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem et resurrectionem suam, dicens : « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, etc. ut habetur Matth. ult. [v. 19]. Ergo videtur, quod post passionem Christi baptismus fuerit institutus.

3. PRÆTEREA, baptismus est sacramentum necessitatis, ut supra dictum est [q. praec. art. 4.], et ita videtur, quod ex quo baptismus institutus fuit, homines obligarentur ad baptismum. Sed ante passionem Christi homines non obligabantur ad baptismum. Sed ante passionem Christi homines non obligabantur ad baptismum, quia adhuc circumcisio suam virtutem habebat, in cuius locum successit baptismus. Ergo videtur, quod baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

Daartegenover staat echter hetgeen St. Augustinus zegt in een *Sermoen over Driekoningen* : « *doordien Christus in de wateren gedompeld werd, wascht het water alle zonden weg.* » Daar dit nu voor het lijden van Christus geschiedde, werd dus het doopsel voor het lijden van Christus ingesteld.

LEERSTELLING. — Zooals werd aangetoond (62^e Kw., 1^e Art.) hebben de sacramenten bij hun instelling kracht ontvangen om de genade te verleenen. Zoo lijkt een sacrament op het oogenblik dat het kracht ontvangt om een uitwerksel te bewerken, te worden ingesteld. Het doopsel nu erlangde bewuste kracht bij het doopsel van Christus en werd dus op dit oogenblik als sacrament ingesteld. Alleen werd de verplichting om van dit sacrament gebruik te maken, de mensen eerst na het lijden en na de verrijzenis van Christus bekend gemaakt, dit én omdat bij het lijden van Christus de zinnebeeldige sacramenten der oude wet voor het doopsel en de andere sacramenten der nieuwe wet opbraken, én omdat door het doopsel de mensch aan Christus in zijn lijden en verrijzenis gelijkvormig wordt. Hij sterft nl. voor de zonden en begint een nieuw leven van gerechtigheid. Daarom nu was het noodig dat Christus vooralleer aan de mensen de verplichting werd opge-

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in quodam sermone de Epiphania [qui est 36. de Temp.] : « Ex quo Christus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua ». Sed hoc fuit ante Christi passionem. Ergo videtur, quod baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est supra [q. 62. art. 1.], sacramenta ex sui institutione habent, quod conferant gratiam. Unde tunc videtur aliquod sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, quando Christus est baptizatus; unde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum. Sed necessitas utendi hoc sacramento indicta fuit hominibus post passionem et resurrectionem, tum quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus et alia sacramenta novae legis, tum etiam quia per baptismum configuratur homo passioni et resurrectioni Christi, inquantum moritur peccato et incipit novam justitiae

legd Hem in zijn dood en verrijzenis gelijkvormig te worden zelf zou lijden en verrijzen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Reeds voor het lijden van Christus betrok het doopsel, daar het toch dit lijden voorafbeelde, zijn kracht van het lijden van Christus. Niettemin gebeurde dit op een andere manier dan voor de sacramenten der oude wet; deze waren immers enkel voorafbeeldingen, terwijl het doopsel kracht had om door Christus zelf rechtvaardig te maken. Het valt nl. aan d' ekracht van Christus te danken dat zijn lijden de zaligheid heeft kunnen bewerken.

2. Het ging niet aan wanneer Christus de zinnebeelden, nu ze door zijn waarheid waren in vervulling gegaan deed opbreken, andermaal de mensen met allerlei zinnebeelden te benauwen, daarom legde hij vóór zijn lijden het reeds ingestelde doopsel niet als verplichting op, maar Hij wist dat de mensen en vooral de Joden bij wie zoals Augustinus in zijn « *Boek tegen Faustus* » (4, 2) zegt, alles er op zinnebeeldige wijze was toegegaan, er door het gebruik stilaan zouden aan wennen. Na zijn lijden en verrijzenis heeft Hij echter de verplichting van het doopsel niet

vitam. Et ideo oportuit Christum prius pati et resurgere, quam hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti et resurrectioni ejus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam a Christi passione, inquantum eam praefigurabat; aliter tamen, quam sacramenta veteris legis, nam illa erant figurae tantum, baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat justificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

AD SECUNDUM dicendum, quod homines non debebant multiplicibus figuris arctari per Christum, qui venerat sua veritate figuratas impletas auferre, et ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub praecepto, sed voluit ad ejus exercitium homines assuefieri, et praecipue in populo Iudeorum, apud quem omnia facta figuralia erant, ut Augustinus dicit contra Faust. [lib. 4. cap. 2.]. Post passionem vero et resurrectionem non

alleen voor de Joden maar voor alle volkeren gehandhaafd, toen Hij zeide : « *Gaat en onderwijs alle volkeren.* »

3. De sacramenten zijn dan alleen verplichtend wanneer zij door een gebod worden aangeplicht. Dit nu geschiedde (zoals gezegd werd in de leerstelling) niet voor het lijden; wat de Heer vóór zijn lijden aan Nicodemus zei : « *Indien iemand niet herboren wordt uit het water en den H. Geest, kan hij het rijk Gods niet ingaan* » (3, 5) heeft immers meer betrekking tot de toekomst dan tot het tegenwoordige.

IIIe ARTIKEL.

Is het water de eigenlijke stof van het doopsel?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het water niet de eigenlijke stof is van het doopsel. — 1. Dionysius en Damascenus zeggen, de eerste in de « *Kerkelijke Hierarchie* » (2) en de tweede in « *Het rechtzinnig geloof* » (4, 10), dat het doopsel licht

solum *Judaeis, sed etiam Gentilibus sub pracepto necessitatem baptismi imposuit, dicens : « Euntes docete omnes gentes ».*

AD TERTIUM dicendum, quod sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub pracepto ponuntur; quod quidem non fuit ante passionem, ut dictum est [in corp. art.]. Quod enim Dominus ante passionem Nicodemo dixit Joan. 3. [v. 5] : « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* », magis videtur ad futurum respicere, quam ad praesens tempus.

ARTICULUS III.

Utrum aqua sit propria materia baptismi.

[4. Dist. 3. art. 3. q. 1. et Dist. 17. q. 3. art. 4. q. 3.
et lib. 4. Contr. g. cap. 59. et Quodl. 2. art. 10. corp. et Joan. 3.].

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim, secundum Dionysium [cap. 5. Eccl. Hier., c. P. I, § 3] et Damascenum [lib. 4. Orth. Fid., cap. 9], habet vim

schenkt. Welnu de verlichting komt eerst en vooral aan het vuur toe. Zoo moet dus het doopsel, vooral door Joannes de Dooper wanneer hij het doopsel van Christus voorspelde, gezegd heeft : *Hij zal u roopen in den H. Geest en in vuur.* (Matt. 3, 11) eerder door vuur dan wel door water worden toegediend.

2. Het doopsel verbeeldt reiniging van zonde. Welnu daar zijn behalve water nog heel wat stoffen waarmee kan gewasschen worden, aldus, wijn, olie, en andere dergelijke, en bijgevolg kan het doopsel ook met die stoffen worden toegediend. Zoo is het water dus niet de eigenlijke stof van het doopsel.

3. De sacramenten der kerk vloeiden zooals gezegd werd, 362° Kw., 5^e art.) wanneer Hij aan het kruis hing, uit de zijde van Christus. Welnu daaruit vloeide niet alleen water maar ook bloed, en zoo mag het doopsel dus ook met bloed worden toegediend; ja zelfs zou zulks meer met oorzaak en uitwerksel van het doopsel overeenstemmen. In het *Boek der Openbaring* (1, 5) wordt immers gezegd : « *Hij heeft onze zonden afgewasschen met zijn bloed.* »

4. St. Augustinus (36^e Sermoen over het Tijdeigen) en de eerbiedwaardige Beda (87 Lucas, 3^e Kapt.) zeggen dat Christus door de aanraking met zijn allerzuiverste vleesch aan de wateren

illuminativam. Sed illuminatio maxime competit igni. Ergo baptismus magis debet fieri in igne, quam in aqua, praesertim cum Joannes baptista praenuntians Christi baptismum dicat [Matth. 3., v. 11] : « Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni. »

2. PRÆTEREA, in baptismo significatur ablutio peccatorum. Sed multa alia sunt ablutiva, quam aqua, sicut vinum, et oleum, et hujusmodi alia. Ergo etiam in his potest fieri baptismus. Non ergo aqua est propria materia baptismi.

3. PRÆTEREA, sacramenta Ecclesiae fluxerunt de latere Christi pendentes in cruce, ut supra dictum est [q. 62. art. 5.]. Sed inde fluxit non solum aqua sed etiam sanguis. Ergo videtur, quod etiam in sanguine possit fieri baptismus, qui etiam videtur magis convenire cum causa et effectu baptismi, quia dicitur Apocal. 1. [v. 5] : « Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. »

4. PRÆTEREA, sicut Augustinus [implic. serm. 36. de Temp.], et Beda [Gloss. ord. sup. illud Lucae 3, v. 21: Jesu baptizato, etc.] dicunt :

schenkt. Welnu de verlichting komt eerst en vooral aan het vuur toe. Zoo moet dus het doopsel, vooral door Joannes de Dooper wanneer hij het doopsel van Christus voorspelde, gezegd heeft : *Hij zal u roopen in den H. Geest en in vuur.* (Matt. 3, 11) eerder door vuur dan wel door water worden toegediend.

2. Het doopsel verbeeldt reiniging van zonde. Welnu daar zijn behalve water nog heel wat stoffen waarmee kan gewasschen worden, aldus, wijn, olie, en andere dergelijke, en bijgevolg kan het doopsel ook met die stoffen worden toegediend. Zoo is het water dus niet de eigenlijke stof van het doopsel.

3. De sacramenten der kerk vloeiden zooals gezegd werd, 362^e Kw., 5^e art.) wanneer Hij aan het kruis hing, uit de zijde van Christus. Welnu daaruit vloeide niet alleen water maar ook bloed, en zoo mag het doopsel dus ook met bloed worden toegediend; ja zelfs zou zulks meer met oorzaak en uitwerksel van het doopsel overeenstemmen. In het *Bock der Openbaring* (1, 5) wordt immers gezegd : « *Hij heeft onze zonden afgewasschen met zijn bloed.* »

4. St. Augustinus (36^e Sermoen over het Tijdeigen) en de eerbiedwaardige Beda (87 Lucas, 3^e Kapt.) zeggen dat Christus door de aanraking met zijn allerzuiverste vleesch aan de wateren

illuminativam. Sed illuminatio maxime competit igni. Ergo baptismus magis debet fieri in igne, quam in aqua, praesertim cum Joannes baptista praenuntians Christi baptismum dicat [Matth. 3., v. 11] : « Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni ».

2. PRÆTEREA, in baptismo significatur ablutio peccatorum. Sed multa alia sunt ablutiva, quam aqua, sicut vinum, et oleum, et hujusmodi alia. Ergo etiam in his potest fieri baptismus. Non ergo aqua est propria materia baptismi.

3. PRÆTEREA, sacramenta Ecclesiae fluxerunt de latere Christi pendantis in cruce, ut supra dictum est [q. 62. art. 5.]. Sed inde fluxit non solum aqua sed etiam sanguis. Ergo videtur, quod etiam in sanguine possit fieri baptismus, qui etiam videtur magis convenire cum causa et effectu baptismi, quia dicitur Apocal. 1. [v. 5] : « Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. »

4. PRÆTEREA, sicut Augustinus [implic. serm. 36. de Temp.], et Beda [Gloss. ord. sup. illud Lucae 3, v. 21: Jesu baptizato, etc.] dicunt :

een levenwekkende en louterende kracht schonk. Welnu niet alle water komt van de Jordaan, waar Christus met zijn lichaam het water aanraakte, zoo kan dus het doopsel niet met gelijk welk water worden toegediend, en daarom is het water als water niet de eigenlijke stof van het doopsel.

5. Moest het water aan zich de eigenlijke stof zijn van het doopsel, dan zou het om er mee te mogen doopen niet noodig zijn nog een en ander aan dat water te verrichten. Welnu bij een plechtigen doop wordt het water waarmede het doopsel moet geschieden bezworen en gezegend. Zoo is dus het water aan zich niet de eigenlijke stof van het doopsel.

Daartegenover echter staat dat de Heer bij *Joannes* (3, 5) zegt: « *Indien iemand niet wedergeboren wordt uit het water en den H. Geest, dan kan hij het rijk Gods niet ingaan.* »

LEERSTELLING. — Door goddelijke instelling is het water de eigenlijke stof van het doopsel. Dit is overigens ook redelijk. Van huis uit is immers het doopsel een wedergeboorte tot het geestelijke

« *Christus tactu suae mundissimae carnis vim regenerativam et purgativam contulit aquis.* ». Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Jordanis, quam Christus tetigit sua carne. Ergo videtur, quod non in omni aqua possit fieri baptismus, et ita aqua, in quantum hujusmodi, non est propria materia baptismi.

5. **PRÆTEREA**, si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliiquid aliud fieri circa aquam, ad hoc quod in ea baptismus fieret. Sed in solemní baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur et benedicitur. Ergo videtur, quod aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit *Joan. 3. [v. 5]* : « *Nisi quis renatus fuerint ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* »

RESPONDEO dicendum, quod ex institutione divina aqua est propria materia baptismi, et hoc convenienter : primo quidem quantum ad ipsam ratio-

leven. Dit nu komt zeer goed met het gebruik van water overeen; het zaad toch waaruit alle levende wezens, planten nl. en dieren worden voortgebracht is vochtig en deelt de natuur van het water. Daarom ook beweerden sommige wijsgeeren dat het water het beginsel is van alle wezens. Ten tweede komen de eigenschappen van het water met het uitwerksel van het doopsel overeen. Het water wascht nl. en daarom is het geschikt om de reiniging van de zonden te kennen te geven en teweeg te brengen; door zijn koudheid doet het buitensporige warmte afnemen en aldus komt het het water toe dan haard van begeerlijkheid in bedwang te houden; dank zij zijn doorschijnendheid kan het water het licht ondervangen en ook daarom is het op het doopsel, in zoover het een geloofssacrament is, aangewezen. Ten derde stelt het water de mysteries van Christus voor waardoor wij worden rechtvaardig gemaakt. Bij de woorden van *Joannes* (3, 5) : « *Wie niet herboren wordt, enz...* » zegt immers de H. Chrysostomus dat « *de oude mensch in het water als in een graf begraven wordt, dat ons hoofd wordt ondergedompeld, en dat de mensch eerst verborgen daarna andermaal te voorschijn komt.* » Ten vierde is zulks redelijk omdat het water zoo algemeen en in overvloed wordt aange-

nem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitam, quod maxime congruit aquae; unde et semina, ex quibus generantur omnia viventia, scilicet plantae et animalia, humida sunt, et ad aquam pertinent; propter quod quidam philosophi posuerunt aquam omnium rerum principium. Secundo quantum ad effectus baptismi, quibus competit aquae proprietates, quae sua humiditate lavat; ex quo conveniens est ad significandam et causandam ablutionem peccatorum; sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris, et ex hoc competit ad mitigandam concuspsidentiam fomitis; sua diaphanitate est luminis susceptiva, unde competit baptismo, inquantum est fidei sacramentum. Tertio, quia convenit ad repraesentandum mysteria Christi, quibus justificamur; ut enim dicit Chrysostomus super illud Joan. 3 [v. 5] : « *Nisi qui renatus fuerit,* » etc. [hom. 24. in Joan.], « *sicut in quodam sepulchro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur et submersus deorsum occultatur et deinde novus rursus ascendit.* ».

troffen, en dus, ingezien zijn noodzakelijkheid, best bij dit sacrament past; water toch is overal makkelijk te krijgen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Zelf te verlichten komt het vuur toe. Degene echter die gedoopt wordt verlicht niet maar wordt integendeel door het geloof, dat hij, zooals in den Brief aan de Romeinen (10, 17) staat, « *kent door er te hooren over spreken*, » verlicht, en daarom is water beter geschikt om te doopen dan vuur. Wordt er nu gezegd dat Christus zal doopen in den H. Geest en in vuur, dan moet dit van den H. Geest die, zooals beschreven staat in de *Hand. der Apost.* (2) in vurige tongen over de discipelen verscheen, verstaan worden. Zoo legt het overigens de H. Hieronymus uit (*in zijn commentaar op Matt.*). Verder kan men door het vuur de beproeving verstaan en in dien zin begrijpt het St. Joannes Chrysostomus (*in zijn commentaar op Matt.*), de beproeving reinigt nl. van zonde en doet de begeerlijkheid afnemen. Ofwel kan men het begrijpen zooals de H. Hilarius (*in zijn commentaar op Matt.*) die zegt dat degene die in den H. Geest gedoopt worden door het vuur van het oordeel zullen verslonden worden.

2. Wijn en olie worden gewoonlijk niet zooals water gebruikt

Quarto, quia ratione suae communitatis et abundantiae, est conveniens materia necessitati hujus sacramenti; potest enim ubique de facili haberi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illuminatio pertinet ad ignem active; ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quae est ex auditu, ut dicitur Rom. 10. [v. 17], et ideo magis competit aqua baptismu, quam ignis. Quod autem dicitur: « Baptizabitis in Spiritu Sancto et igni », potest per ignem, ut Hieronymus dicit [sup. hunc loc. Matth.], intelligi Spiritus Sanctus, qui super discipulos in igne linguis apparuit, ut dicitur Act. 2. [v. 3], vel per ignem potest intelligi tribulatio, ut Chrysostomus dicit super Matth. [hom. 3. in opere imperf.] quia « tribulatio peccata purgat, et concupiscentiam diminuit », vel quia, ut Hilarius dicit super Matth. [cap. 2, N. 4], « baptizatis in Spiritu Sancto reliquum est consummari igne judicii ».

AD SECUNDUM dicendum, quod vinum et oleum non communiter assu-

om te wasschen. Ook wasschen die stoffen niet zoo goed als water, na hun gebruik blijft er nl. een zekere geur over. Eindelijk komen ze niet zoo veelvuldig en zoo overvloedig voor als water.

3. Uit Christus' zijde vloeide water om te wasschen, bloed om vrij te koopen en daarom is het bloed op de Eucharistie, het water daarentegen op het doopsel dat door de kracht van Christus Bloed vermag te reinigen aangewezen.

4. De kracht van Christus werd, niet alsof dit water aan dat van den Jordaan raakte, maar wel omdat het tot eenzelfde soort behoort aan alle water geschenken. Daarover nu zegt St. Augustinus in een sermoen over Driekoningen (36^e over het tijdeigen) : « *De zegen die van het doopsel van den Verlosser voortkwam heeft als een geestelijke stroom alle beddingen en alle bronaderen vervuld.* »

5. De zegen die over het water gegeven wordt wordt niet tot de geldigheid van het doopsel vereischt maar behoort tot de plechtigheid van het doopsel en moet dienen om de godsvrucht van de gelooviggen aan te wakkeren en de duivelen te beletten door hun sluwheid de uitwerksels van het doopsel te verhinderen.

muntur ad usum ablutionis, sicut aqua, nec etiam ita perfecte abluunt, quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio quantum ad odorem; quod non contingit de aqua; illa etiam non ita communiter et abundanter habentur, sicut aqua.

AD TERTIUM dicendum, quod ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum, sanguis autem ad redimendum; et ideo sanguis competit sacramento Eucharistiae, aqua autem sacramento baptismi, qui tamen habet vim ablutivam ex virtute sanguinis Christi.

AD QUARTUM dicendum, quod virtus Christi derivata est ad omnem aquam, non propter continuatatem loci, sed propter similitudinem speciei; unde dicit Augustinus in quodam sermone Epiphaniae [qui est 36. de Temp.] : « *Quae de Salvatoris baptimate benedictio fluxit, tanquam fluvius spiritualis omnium gurgitum tractus, universorum fontium venas implevit.* ».

AD QUINTUM dicendum, quod illa benedictio, quae adhibetur aquae, non et de necessitate baptismi, sed pertinet ad quandam solemnitatem, per quam excitatur devotio fidelium, et impeditur astutia daemonis, ne impediat baptismi effectum.

IVe ARTIKEL.

Wordt voor de geldigheid van het doopsel zuiver water vereischt?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat voor het doopsel geen zuiver water vereischt wordt. — 1. Het water dat we gewoonlijk gebruiken is vooral wanneer het zeewater geldt dat, zooals de Wijsgeer in zijn Boek over de sterren (2, 3) aantoon, veel zand bedraagt geen zuiver water. Niettemin mag het doopsel met zee-water worden toegediend en zoo wordt dus bij het doopsel geen zuiver en onvermengd water vereischt.

2. Bij een plechtig doopsel wordt het chrisma in het water gegoten. Welnu, dit neemt de zuiverheid en de onvermengdheid van het water weg. Zoo wordt dan bij het doopsel geen zuiver en onvermengd water vereischt.

3. Het water dat, wanneer Hij aan het kruis hing uit de zijde van Christus vloeide was, zooals gezegd werd (vorig artikel en 62^e Kw., 5^e art.) een teeken van het doopsel. Dit water nu was, daar toch in een samengesteld lichaam als het lichaam van Chris-

ARTICULUS IV.

Utrum ad baptismum requiratur aqua simplex.

[4. Dist. 3. art. 3. q. 2. et lib. 4. Contr. g. cap. 58.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod ad baptismum non requiratur aqua simplex. Aqua enim, quae apud nos est, non est aqua pura, quod praecipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, ut patet per Philosophum in lib. 2. Meteor. [cap. 3.], et tamen in tali aqua potest fieri baptismus. Ergo non requiritur aqua simplex et pura ad baptismum.

2. **PRÆTEREA**, in solemni celebratione baptismi aquae infunditur chrisma. Sed hoc videtur impedire puritatem et simplicitatem aquae. Ergo aqua pura et simplex non requiritur ad baptismum.

3. **PRÆTEREA**, aqua fluens de latere Christi pendens in cruce fuit signum baptismi, ut dictum est [art. praec. ad 3.]. Sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eo quod in corpore mixto, cuiusmodi fuit corpus

tus de grondstoffen niet metterdaad enkelvoudig voorkomen, geen zuiver water. Zoo wordt dus bij het doopsel geen zuiver water vereischt.

4. Loogwater is lang geen zuiver water, het heeft immers eigenschappen die met water tegenstrijdig zijn zooals te verwarmen en te drogen. Niettemin mag het doopsel met loogwater, evenals ook met water uit badplaatsen waar solferige bronnen voorkomen worden toegediend; ja zelfs hindert het niet dat loogwater tusschen de asschen doormoet. Zoo wordt dus bij het doopsel geen onvermengd water vereischt.

Rozewater wordt net als alle chemische waters uit verschillende stoffen uit rozen gesublimeerd. Welnu met dergelijk water mag het doopsel worden toegediend; het mag immers toch met regenwater dat alleen een sublimaat van damp is. Daar nu dergelijk water niet zuiver en onvermengd is, zoo is het dus duidelijk dat bij het doopsel geen zuiver en onvermengd water vereischt wordt.

Daartegenover staat echter dat, zooals in het vorig artikel gezegd werd water de eigenlijke stof is van het doopsel. Welnu alleen zuiver en onvermengd water heeft de natuur van water.

Christi, non sunt elementa in actu. Ergo videtur, quod non requiratur aqua pura vel simplex ad baptismum.

4. PRÆTEREA, lixivium non videtur esse aqua pura : habet enim contrarias proprietates aquae, scilicet calefaciendi et desiccandi; et tamen in lixivio videtur posse fieri baptismus, sicut et in aquis balneorum, quae transiunt per venas sulphureas, sicut et lixivium colatur per cineres. Ergo videtur, quod aqua simplex non requiratur ad baptismum.

5. PRÆTEREA, aqua rosacea fit per sublimationem a rosis, sicut etiam aquae alchimicae generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, ut videtur, potest fieri baptismus, sicut et in aquis pluvialiibus, quae per sublimationem vaporum generantur. Cum igitur hujusmodi aquae non sint purae et simplices, videtur quod aqua pura et simplex non requiratur ad baptismum.

SED CONTRA est, quod propria materia baptismi est aqua, ut dictum est

Zoo wordt tot de geldigheid van het doopsel dus, zuiver en onvermengd water vereischt.

LEERSTELLING. — Het water kan zijn zuiverheid en onvermengdheid op tweeërlei wijze verliezen. Ten eerste door vermening met een ander stof, en ten tweede door verandering. Verder kunnen die beiden insgelijks op twee manieren tot stand komen, kunstmatig nl. en natuurlijk. Nu kan de kunst de natuur niet bijhouden, de natuur schenkt immers een zelfstandigen vorm, terwijl de kunst zulks niet vermag. Behalve wanneer men een eigenlijke bewerkende oorzaak met de stof waarop ze is aangewezen, aldus vuur en brandstof samenbrengt, of wanneer een mensch door verrotting allerlei dieren in het leven roept, zijn nl. alle kunstmatige vormen bijkomstigheden. Zoo brengt dus een verandering die, hetzij door vermening hetzij door een andere bewerking aan water geschiedt, geen wijziging in de natuur van dat water, en daarom mag, uitgenomen wanneer water in zoo bitter kleine hoeveelheid kunstmatig met iets anders vermengd wordt dat het mengsel eerder iets anders is dan wl water, met dergelijk water het doopsel worden toegediend. Slijk is echter eerder aarde dan water, wijn die met water gemengd werd, eerder wijn dan water; wat nu veranderingen die door toedoen van de natuur ge-

[art. praec.]. Sed speciem aquae non habet nisi aqua simplex. Ergo aqua pura et simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

RESPONDEO dicendum, quod aqua suam puritatem et simplicitatem potest amittere dupliciter : uno modo per mixtionem alterius corporis, alio modo per alterationem. Utrumque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem et per naturam. Ars autem deficit ab operatione naturae, quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest; sed omnes formae artificiales sunt accidentales, nisi forte apponendo proprium agens ad propriam materiam, sicut ignem combustibili, per quem modum a quibusdam quaedam animalia per putrefactionem generantur. Quaecumque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, sive commiscendo, sive alterando, non transmutatur species aquae; unde in tali aqua potest fieri baptismus, nisi forte aqua admisceatur per artem in tam parva quantitate alicui corpori, quod compositum magis sit aliud quam aqua, sicut lutum

schieden betreft, zulke verdrijven weleens de eigen natuur van het water, en dit gebeurt, wanneer de natuur in de zelfstandigheid van een samengesteld lichaam water verwerkt; zoo wordt water, dat tot druivensap werd omgezet wijn, en behoudt dus niet langer de eigen natuur van het water. Soms echter geschiedt er een natuurverandering zonder dat daarom de soort veranderd wordt, en dit geschiedt evenzeer door verandering, zoo bijvoorbeeld wanneer water door de zon verwarmd wordt, alswel door vermenging, zoo bij voorbeeld vertroebelt de aanwezigheid van aarde het water van een stroom. We moeten dus besluiten dat alle water, hoe het ook moge veranderd worden, zolang de natuur van het eigenlijke water behouden blijft, voor het doopsel mag gebruikt worden. Wordt integendeel de natuur van het water prijsgegeven, dan kan er geen doopsel zijn.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De veranderingen welke zeewater en ook andere wateren die in onze streken voorkomen, ondergaan zijn niet zoo groot dat ze de natuur van water zouden wegnemen, en daarom mag men met zulk water het doopsel toedienen.

2. De vermenging met chrisma neemt de natuur van water niet

magis est terra quam aqua, et vinum lymphatum magis est vinum quam aqua. Sed transmutatio, quae fit a natura, quandoque quidem speciem aquae solvit, et hoc fit, quando aqua efficitur per naturam de substantia alicujus corporis mixti, sicut aqua conversa in liquorem uvae est vinum; unde non habet speciem aquae. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquae sine solutione speciei; et hoc tam per alterationem, sicut patet de aqua calefacta a sole, quam etiam per mixtionem, sicut patet de aqua fluminis turbida ex permixtione terrestrium partium. Sic ergo dicendum est, quod in qualibet aqua qualitercumque transmutata, dummodo non solvatur species aquae, potest fieri baptismus; si vero solvatur species aquae, non potest fieri baptismus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod transmutatio facta in aqua maris, et etiam in aliis aquis, quae penes nos sunt, non est tanta, quod solvat speciem aquae, et ideo in hujusmodi aquis potest fieri baptismus.

AD SECUNDUM dicendum, quod admixtio chrismatis non solvit speciem

weg; ja behalve wanneer die afgekookte stoffen zoozeer worden opgelost, dat de vloeistof voortaan meer vreemde stoffen dan wel water bedraagt, — en dit valt aan de vastheid te merken, — schiet water wanneer men er vleesch of iets anders mee kookt er zijn natuur niet bij in. Ook mag, wanneer door die dikke vloeistof water wordt afgescheiden, of nog wanneer uit slijk water gewonnen wordt, met dit water het doopsel worden toegediend; met slijk echter mag men niet doopen.

3. Het water dat wanneer Hij aan het kruis hing, uit Christus zijde vloeide was niet zooals sommigen beweren een limfatische vloeistof, met dergelijk vocht mag immers evenmin als met het bloed van dieren, met wijn of met gelijk welk vocht dat uit planten gevloeid is, het doopsel worden toegediend. Uit het lichaam van Christus vloeide integendeel, om tegen de Manicheërs de werkelijkheid van Christus lichaam te betoogen, op wonderbare wijze echt water met bloed vermengd. Uit dit water, een der vier grondstoffen, moest nl. blijken dat het lichaam van Christus uit de vier grondstoffen, uit het bloed dat het lichaam van Christus, uit de vier lichaamsvochten was samengesteld.

4. Met loogwater en met solferwater uit de badplaatsen, mag omdat dergelijke waters noch op natuurlijke, noch op kunstmatige

---

aquae, sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum hujusmodi, nisi forte sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, quod liquor plus habeat de aliena substantia, quam de aqua, quod ex spissitudine perfici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus, sicut et in aqua, quae exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

AD TERTIUM dicendum, quod aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce non fuit humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt; in tali enim humore non posset fieri baptismus, sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocumque liquore alicujus plantae. Fuit autem aqua pura, miraculose egrediens a corpore mortuo, sicut et sanguis, ad comprobandum veritatem Dominici corporis, contra Manichaeorum errorem, ut scilicet per aquam, quae est unum quatuor elementorum, ostenderetur corpus Christi vere fuisse compositum ex quatuor elementis, per sanguinem vero ostenderetur esse compositum ex quatuor humoribus.

AD QUARTUM dicendum, quod in lixivio, et in aquis sulphureorum bal-

wijze met andere stoffen vermengd worden, het doopsel worden toegediend. Alleen ondergaan ze met door die verschillende stoffen heen te vloeien een lichte wijziging.

5. Rozewater is opgelost rozenvocht, en zoo mag daarmee niet gedoopt worden. Hetzelfde bezwaar geldt voor alchemische water en voor wijn, echter niet voor regenwater; dit laatste toch is voor het grootste deel een sublimaat van damp, die op zijn beurt zelf van water voortkomt. Zoo is in regenwater een minimum vermengde vloeistoffen aanwezig, die zij door de natuur die krachtiger ingrijpt dan welke kunstmatige bewerking ook, in echt water werden opgelost. Dit nu kan niet op kunstmatige wijze geschieden en zoo biedt bijgevolg regenwater niet de eigenschappen van samengestelde lichamen. Van rozewater en van alchemische waters integendeel kan zulks niet worden gezegd.

---

neorum potest fieri baptismus, quia tales aquae non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, sed solum alterationem quandam recipiunt, ex hoc, quod transeunt per aliqua corpora.

AD QUINTUM dicendum, quod aqua rosacea est liquor rosae resolutus; unde in ea non potest fieri baptismus; et eadem ratione nec in aquis alchimicis, sicut nec in vino; nec est eadem ratio de aquis pluvialibus, quae generantur ex majori parte ex sublimatione vaporum resolutorum ex aquis; minimum autem est ibi de liquoribus corporum mixtorum; qui tamen per hujusmodi sublimationem virtute naturae, quae est fortior arte, resolvuntur in veram aquam, quod ars facere non potest. Unde aqua pluvialis nullam proprietatem retinet alicujus corporis mixti, quod de aquis rosaceis et aquis alchimicis dici non potest.

Ve ARTIKEL.

Zijn de woorden « Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes » voor het doopsel een passende vorm?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de woorden : « *Ik doop u in den naam des Vaders, des Zoons en des heiligen Geestes* » voor het doopsel geen passende vorm zijn. — 1. Een daad moet eerder aan de bewerkende hoofdoorzaak dan wel aan den bedienaar worden toegeschreven. In de sacramenten nu, werkt de bedienaar, zooals hierboven (64^e Kw., 1^e Art.) werd aangetoond enkel als een werktuig. Daar nu in het doopsel de bewerkende hoofdoorzaak Christus is, — we lezen toch in het *Evangelie van Joan.* (1, 33) : « *Op wie gij den Geest zult zien nederdalen, en rusten, die is het die in den heiligen Geest doopt.* », — zoo past het niet dat de bedienaar zou zeggen : « *Ik doop u* »; daarbij komt nog dat in het woord : « *Baptizo* » het woordje « *ik* » reeds bevatt ligt en zoo wordt het hier dus zonder reden bijgevoegd.

ARTICULUS V.

Utrum haec sit conveniens forma baptismi :
Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

[Infr. q. 84. art. 3. corp. et 4. Dist. 3. art. 2. q. 1. et 1. Cor. 1. lect. 2.],

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod haec non sit conveniens forma baptismi : « *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti* ». Actus enim magis debet attribui principali agenti, quam ministro. Sed in sacramento minister agit ut instrumentum, ut supra dictum est [q. 64. art. 1.]; principale autem agens in baptismo est Christus, secundum illud Joan. 1. [v. 33] : « *Super quem videris Spiritum descendenter, et manentem, hic est qui baptizat* ». Inconvenienter ergo minister dicit : « *Ego te baptizo* », praesertim quia in hoc quod dicitur « *baptizo* », intelligitur ego, et sic videtur superflue apponi.

2. Wanneer men juist met iets bezig is, is het overbodig uitdrukkelijk te zeggen wat men verricht; zoo bv. dient iemand, als hij onderwijst niet te zeggen : « *Ik onderwijs u.* » De Heer echter heeft op hetzelfde oogenblik het bevel gegeven te doopen en te onderwijzen. Hij zei nl. bij Mt. (28, 19) : *Gaat en onderwijst alle volkeren... enz...* » Zoo is het dus overbodig in den vorm van het doopsel van de doophandeling melding te maken.

3. Hij die gedoopt wordt verstaat weleens de woorden niet, zoo bv. een doove of een klein kind dat gedoopt wordt. Tot zulke is het dus overbodig te spreken; de *Eccl.* (32, 6) zegt immers : « *Waar men u niet hooren kan, daar moet ge ook niet spreken.* » — Zoo is het dan overbodig tot dengene dien men doopt te zeggen : « *Ik doop u.* »

4. Het kan gebeuren dat vele samen en wel door verschillenden gedoopt worden; zoo gebeurde bv. wanneer de apostelen naar hetgeen in de *Hand. der Apost.* (2, 41) en 4, 4) geschreven staat op één dag drie duizend mensen doopten en op een anderen dag vijf duizend. Zoo moet de vorm van het doopsel niet tot het enkelvoud beperkt blijven, zoo dat men zou zeggen : « *Ik doop u* » maar men mag even goed zeggen : *Wij doopen u* ».

5. Het doopsel betreft zijn kracht van het lijden van Christus.

2. PRÆTEREA, non oportet, quod ille qui aliquem actum exercet, de actu exercito faciat mentionem, sicut ille qui docet, non oportet quod dicat: « *Ego vos doceo* ». Dominus autem simul tradidit praeceptum baptizandi et docendi, dicens Matth. ult. [v. 19]: « *Euntes docete omnes gentes* », etc. Ergo non oportet, quod in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

3. PRÆTEREA, ille qui baptizatur, quandoque non intelligit verba, puta si sit surdus, aut puer. Frustra autem ad talem sermo dirigitur, secundum illud Eccli. 32 [v. 6] : « *Ubi non est auditus, non effundas sermonem* ». Ergo inconvenienter dicitur : « *Ego te baptizo* », sermone directo ad eum qui baptizatur.

4. PRÆTEREA, contingit simul plures baptizari, et a pluribus, sicut Apostoli baptizaverunt una die tria millia, et alia die quinque millia, ut dicitur Act. 2. et 4. Non ergo debet forma baptismi determinari in singulari numero, ut dicatur : « *Ego te baptizo* », sed potest dici : « *Nos vos baptizamus* ».

5. PRÆTEREA, baptismus virtutem habet a passione Christi. Sed per for-

Welnu, daar het doopsel door den vorm geheiligt wordt, zoo moet in den vorm van het doopsel, van het lijden van Christus melding gemaakt worden.

6. Een naam geeft de eigenschappen van iets te kennen. Welnu, bij de goddelijke personen zijn er, zooals overigens uit hetgeen we in het Eerste Deel (32^e Kw., 3^e Art.) zegden blijkt, drie persoonlijke eigenschappen. Zoo moet men dus niet zeggen « in naam » maar wel : « in de namen ».

7. De persoon van God den Vader wordt niet enkel aangeduid door den naam : « Vader », maar ook door den naam : « Ongeborene » en « Voortbrenger ». De persoon van den Zoon door « Woord », « Beeltenis », en « Voortgebrachte »; de H. Geest eindelijk kan men « Gave » of ook « Voortkomende liefde » noemen. Zoo kan dus ook als men die namen gebruikt het doopsel worden toegediend.

Daartegenover staat echter wat de Heer gezegd heeft bij Mat. (28, 19) : « *Gaat en onderwijst alle volkeren, ze doopende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.* »

mam baptismus sanctificatur. Ergo videtur quod in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

6. PRÆTEREA, nomen designat proprietatem rei. Sed tres sunt proprietates personales divinarum personarum, ut in 1. dictum est [q. 32, art. 3.]. Non ergo debet dici : « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti », sed « In nominibus ».

7. PRÆTEREA, persona Patris non solum significatur nomine Patris, sed etiam nomine innascibilis et genitoris; Filius etiam significatur nomine Verbi et imaginis et geniti; Spiritus etiam Sanctus potest significari nomine doni et amoris procedentis (1) ergo videtur, quod etiam his nominibus utendo perficiatur baptismus.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Matth. ult. [v. 19] : « *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* »

(1) nomine doni, et amoris, et nomine procedentis.

LEERSTELLING. — In den *Brief aan de Ephesiërs* (5, 26) staat geschreven dat het doopsel door zijn vorm « *met n.l. de kerk met behulp van een bad van water in het woord des levens te reinigen* » geheilig wordt. En de heilige Augustinus, zegt in zijn Boek « *Over het Doopsel tegen de Donatisten* » (4, 5 en 6, 25) dat : « *Het doopsel door de evangelische woorden geheiligd wordt.* » Daarom is het noodig dat de oorzaak van het doopsel in den vorm zou aangeduid worden. Het doopsel nu heeft een dubbele oorzaak, een hoofdoorzaak waarvan het zijn kracht betrekt, de heilige Drievuldigheid nl., en een werktuigelijke oorzaak, den bedienaar nl. die uiterlijk het sacrament toedient. Zoo moet dan ook in den vorm van het doopsel van beiden gesproken worden; de bedienaar wordt nl. aangeduid, wanneer men zegt : « *Ik doop* », de hoofdoorzaak wanneer men zegt « *in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes* ». En zoo is dus de behoorlijke vorm van het doopsel : « *Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes* ».

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De handeling wordt aan het werktuig als aan de onmiddellijk bewerkende oorzaak, aan de bewerkende hoofdoorzaak als aan hem, met wiens kracht het werktuig handelt toegeschreven. Zoo wordt dan de bedienaar die

---

RESPONDEO dicendum, quod baptismus per suam formam consecratur, secundum illud Ephes. 5. [v. 26] : « Mundans eam lavacro aquae in verbo vitae »; et Augustinus dicit in lib. de Unico Baptismo [lib. 4. de Baptis. contr. Donatis. cap. 15. et lib. 6. cap. 25.], quod « baptismus verbis evangelicis consecratur », et ideo oportet, quod in forma baptismi exprimatus causa baptismi. Est autem ejus duplex causa: una quidem principalis, a qua virtutem habet, quae est sancta Trinitas, alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradit exterius sacramentum. Et ideo oportet in forma baptismi de utraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cum dicitur : « Ego te baptizo »; causa autem principalis, cum dicitur : « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actio attribuitur instrumento, sicut immediate agenti; attribuitur autem hujusmodi actio principali agenti, sicut in cuius virtute instrumentum agit. Et ideo in forma baptismi convenienter

de daad te doopen stelt, door de woorden « Ik doop u » naar behooren aangeduid; zoo toch heeft de Heer zelf, zeggende « ze doopende enz. » den bedienaar gemachtigd om te doopen. De hoofdoorzaak integendeel wordt met de woorden « in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes » aangeduid als zij uit wier naam het sacrament nawerkt; Christus doopt immers zonder den Vader noch zonder den heiligen Geest. De Grieken echter kennen de daad te doopen niet aan de bedienaars toe, dit om die dwaling van de ouden, die de kracht van het doopsel aan degenen die doopten toeschreven en zeiden : « Ik ben van Paulus en ik ben van Cephas » te keer te gaan. Daarom zeggen ze dan : « dat deze dienaar van Christus gedoopt worde in den naam des Vaders enz. » en omdat hier het werk van den bedienaar onder aanroeping van de heilige Drievuldigheid uitdrukkelijk wordt aangeduid, daarom wordt aldus het doopsel waarachtig toegediend. Dat nu in onzen vorm het woordje « Ik » wordt ingelascht betreft niet de zelfstandigheid van den vorm, maar dit wordt alleen gedaan om het opzet meer klem bij te zetten.

2. Omdat een wassching met water tot allerlei doeleinden kan geschieden, daarom is het noodig in de woorden van den vorm te bepalen waartoe ze wordt aangewend. Dit gebeurt echter niet

significatur minister, ut exercens actum baptismi, per hoc quod dicitur : « Ego te baptizo », sicut et ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens : Baptizantes eos, etc. Causa autem principalis significatur, ut in cuius virtute sacramentum agitur, per hoc quod dicitur : « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti »; non enim Christus baptizat sine Patre et Spiritu Sancto. Graeci autem non attribuunt actum baptismi ministris, ad evitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes [1. Cor. 1, v. 12] : « Ego sum Pauli, et ego Cephae », et ideo dicunt : « Baptizetur servus Christi, talis, in nomine Patris, etc. ». Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum invocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. Quod autem additur : Ego, in forma nostra non est de substantia formae, sed ponitur ad majorem expressionem intentionis.

AD SECUNDUM dicendum, quod quia ablutio hominis in aqua propter multa fieri potest, oportet quod determinetur in verbis formae, ad quid fiat;

wanneer men zegt « In den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes », want in dien naam moeten we feitelijk alles doen; zoo staat er toch geschreven in den *Brief aan de Colos senzen* (3, 17). Daarom ook wordt, wanneer de daad te doopen niet, hetzij zooals bij de latijnen, hetzij zooals bij de grieken wordt uitgedrukt, het doopsel ongeldig toegediend. Paus Alexander de derde zegt immers (*Van het doopsel en zijn uitwerksels, Decre taal* « *Si Quis* ») : « *Indien men het kind driemaal in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes Amen. in het water dompelt, en niet zegt doopend ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes Amen, dan is het kind niet gedoopt.* »

3. De woorden die in den vorm van de sacramenten worden uitgesproken, worden dit niet alleen om iets te kennen te geven, maar ook om, in zoover ze hun kracht van het « Woord » waardoor alles gemaakt werd betrekken, iets te weeg brengen. Daarom is het zelfs passend, niet alleen tot mensen die ze niet begrijpen, maar ook tot levenlooze wezens te richten, zoo bv. wanneer gezegd wordt : « Ik bezweer u, zout dat geschapen zijt. »

4. Het gaat niet aan dat velen samen één mensch zouden doopen; de menschelijke daden worden immers als elk alles naar be-

quod quidem non fit per hoc quod dicitur : « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti », quia omnia in tali nomine facere debemus, ut habetur *Coloss. 3. [v. 17]*. Et ideo si non exprimatur actus baptismi vel per modum nostrum, vel per modum Graecorum, non perficitur sacramentum, secundum illam *Decretalem Alexandri III. [cap. : Si quis, de Baptismo et ejus effect.]* : « *Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, amen, et non dixerit : Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, amen, non est puer baptizatus.* »

AD TERTIUM dicendum, quod verba, quae proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum causa significandi, sed etiam causa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo Verbo, per quod facta sunt omnia; et ideo convenienter diriguntur non solum ad homines non intelligentes, sed etiam ad creaturas insensibiles, ut cum dicitur : « *Exor cizo te creatura salis.* ».

AD QUARTUM dicendum, quod plures simul non possunt unum bapti-

hooren doet overeenkomstig het aantal mensen die handelend optreden vermenigvuldigd, ook zouden indien twee mensen samen kwamen, en de eerste stom was, en de woorden niet kon uitspreken, terwijl de andere geen handen had, en de doopdaad niet kon stellen, dan zouden, indien de eene de woorden uitsprak en de andere doopte, beiden samen, niet het doopsel toedienen. Daarentegen kunnen wanneer er nood is velen samen gedoopt worden, elk van hen ontvangt immers maar één enkel doopsel. In dat geval moet echter gezegd worden : « Ik doop Ulieden. » — dat brengt overigens geen wijziging in den vorm mee, het woordje « Ulieden » betekent immers niets anders dan *U en U*. Wat nu het woordje *wij* betreft, dat is niet hetzelfde als *ik* en *ik*, maar het betekent *ik* en *gij*, en zoo is er hier wel vormverandering. Zoo ook als men zegt : « *Ik doop mij* ». Niemand mag dus zich zelf doopen, en daarom wilde, zooals in Innocentius de derde in de *Decretaliën* getuigt, Christus door Joannes gedoopt worden.

5. Al is het lijden van Christus ten opzichte van den bedienaar hoofdoorzaak, in de verhouding tot de heilige Drievuldigheid is het enkel werktuig, en daarom is het meer geraden aan de heilige Drievuldigheid, dan wel aan het lijden van Christus te herinneren.

6. Alhoewel de drie personen elk een verschillende persoons-

zare, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab unoquoque agatur; et sic si convenienter duo, quorum unus esset mutus, qui non posset proferre verba, et aliis carens manibus, qui non posset exercere actum, non possunt ambo simul baptizare, uno dicente verba, et alio exercente actum. Possunt autem, si necessitas exigit, plures simul baptizari, quia nullus eorum reciparet nisi unum baptismum, sed tunc oportebit dicere : « Ego baptizo vos »; nec erit mutatio formae, quia vos nihil aliud est, quam te et te; quod autem dicitur nos, non est idem dicere, quod ego, et ego, sed ego et tu, et sic jam mutaretur forma. Similiter autem mutaretur, si diceretur : « Ego baptizo me », et ideo nullus potest baptizare seipsum. Propter quod et Christus a Joanne voluit baptizari, ut dicitur extra De Baptismo et ejus effectu [cap. Debitum].

AD QUINTUM dicendum, quod passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri, est tamen causa instrumentalis respectu sanctae Trinitatis, et ideo potius commemoratur Trinitas, quam passio Christi.

AD SEXTUM dicendum, quod etsi sint tria nomina personalia trium per-

naam hebben, toch hebben ze maar één wezensnaam. Welnu, de goddelijke kracht die in het doopsel werkzaam is, gaat op de wezenheid terug, en daarom zegt men « in den naam » en niet « in de namen ».

7. Zooals men, omdat dit gewoonlijk gebruikt wordt, om te wasschen, bij het doopsel water gebruikt, zoo ook gebruikt men in den vorm van het doopsel om de drie personen te kennen te geven de namen waarmee in een bepaalde taal doorgaans die personen worden aangeduid, en met andere namen wordt het sacrament ongeldig toegediend.

VIe ARTIKEL.

Mag het doopsel in den naam van Christus worden toegediend?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het doopsel in den naam van Christus mag worden toegediend. — 1. Zooals er maar één geloof is, zoo is er ook, naar hetgeen in den *Brief aan de Ephesiërs* (4, 5) gezegd wordt, maar een doopsel. Welnu in de *Handelingen der Apostelen* (8, 12) staat er geschreven, dat « *mannen*

---

sonarum, est tamen nomen unum essentiale. Virtus autem divina, quae operatur in baptismo, ad essentiam pertinet, et ideo dicitur « in nomine », et non « in nominibus ».

AD SEPTIMUM dicendum, quod sicut aqua sumitur ad baptismum, quia ejus usus est communior ad abluerendum, ita ad significandum tres personas in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueverunt nominari personae in illa lingua; nec in aliis nominibus perficitur sacramentum.

ARTICULUS VI.

Utrum in nomine Christi possit dari Baptismus.

[4. Dist. 4. art. 3. q. 2. ad 3. et 1. Cor. 1. lect. 2.].

AD SEXTUM sic proceditur. Videlicet, quod in nomine Christi possit dari Baptismus. Sicut enim una est fides, ita est unum baptisma, ut dicitur Ephes. 4. [v. 5]. Sed Act. 8 [v. 12] dicitur, quod « in nomine Christi

en vrouwen gedoopt werden in den naam van Christus. » Zoo mag men dus ook nog op onze dagen in den naam van Christus het doopsel toedienen.

2. In zijn Boek « Over den Heiligen Geest » (13) zegt St. Ambrosius het volgende : « *Zoodra ge Christus vernoemt maakt ge van den Vader die Christus zalfde, van den Zoon die gezalfd werd, en van den heiligen Geest, door wie Christus gezalfd werd melding. » — Welnu, het doopsel mag in den naam der heilige Drievuldigheid worden toegediend. Dus ook in den naam van Christus.*

3. Paus Nikolaas de eerste, antwoordde in de *Decretaliën* (CIV^e Antwoord, 4^e dist. de consecr. cap. A. quodam) op een vraag van de Bulgaren het volgende : « *Degenen die zooals we in de Handelingen der Apostelen lezen in naam der Heilige Drievuldigheid of enkel in naam van Christus gedoopt zijn, — dat komt immers na de H. Ambrosius zegt, overeen uit, — moeten niet herdoopt worden. » — Welnu, indien die doopvorm het doopsel ongeldig maakte, dan zouden we moeten herdoopt worden. Zoo mag het doopsel dus met dezen vorm « *Ik doop u in den naam van Christus » in den naam van Christus worden toege diend.**

baptizabantur viri et mulieres ». Ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

2. PRÆTEREA, Ambrosius dicit [lib. 1. de Spir. Sanct., c. 3, N. 44] : « *Si Chistum dicas, et Patrem, a quo unctus est, et ipsum, qui unctus est, Filium, et Spiritum Sanctum, quo unctus est, designasti ». Sed in nomine Trinitatis potest fieri baptismus. Ergo et in nomine Christi.*

3. PRÆTEREA, Nicolaus I Papa ad consulta Bulgarorum respondens dicit [Conc. A quodam, de Consecrat., Dist. 4.] : « *Qui in nomine sanctae Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legitur, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus ait Ambrosius), rebaptizari non debent ». Rebaptizarentur autem, si in hac forma baptizati sacramentum baptismi non reciperent. Ergo potest conferri baptismus in nomine Christi sub hac forma : « *Ego te baptizo in nomine Christi ».**

Daartegenover staat echter wat Paus Pelagius in de *Decretalia* (4^e Dist. De consecr. Cap. Si revera.) aan Bisschop Gaudentius schreef : « *Indien degenen die op plaatsen wonen die u nauw aan het hart liggen getuigen dat ze enkel in den naam des Heeren gedoopt werden, dan meen ik dat ze zonder den minsten twijfel, wanneer ze tot het katholiek geloof terug komen, moeten in naam der heilige Drievuldigheid herdoopt worden.* » Didymus zegt overigens in zijn *Boek over den H. Geest* (2^e Boek) : « *Indien iemand zoo verhard en zoo verblind was, bij het doopsel een van de drie namen der heilige Drievuldigheid over te slaan, dan ware dit doopsel ongeldig.* »

LEERSTELLING. — Zooals we in het tweede artikel dezer Kw. zeiden, betrekken de sacramenten hun kracht van hun instelling door Christus. Wordt dus iets van wat Christus omtrent de sacramenten bepaalde overgeslagen, dan hebben deze, behalve wanneer hij zelf die zijn macht niet aan bewuste sacramenten aanbond onslaging geeft, geen kracht. Welnu, Christus heeft bevolen het doopsel onder aanroeping van de heilige Drievuldigheid toe te dienen, en bijgevolg neemt alles wat de aanroeping van de heilige Drievuldigheid onvolledig maakt, de geldigheid van het doopsel

SED CONTRA est, quod Pelagius Papa II, scribit Gaudentio episcopo [Can. : Si revera, de Consecr., Dist. 4.] : « *Si hi qui in locis dilectionis tuae vicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cuiuscumque dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes in sanctae Trinitatis nomine baptizabis.* » Didymus etiam dicit in lib. 2. de Spiritu Sancto [inter op. Hieron.] : « *Licet quis possit existere saxei, ut ita dicam, cordis, et penitus mentis alienae, qui ita baptizare conetur, ut unum de praceptoribus nominibus (scilicet trium personarum) praetermittat, tamen sine perfectione baptizabit.* »

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est [art. 2. huj. q.], sacramenta habent efficaciam ab institutione Christi, et ideo si praetermittatur aliquid eorum, quae Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione ejus, qui virtutem suam sacramentis non alligavit. Christus autem instituit sacramentum baptismi dari cum invocatione Trinitatis, et ideo quidquid desit ad plenam invocationem Trinitatis,

weg. Dat nu zooals de naam van den Vader den naam van den Zoon, de naam van één persoon, de naam van de andere personen, veronderstelt, doet niets ter zake; dat hij die maar één persoon vermeldt best kan omtrent alle drie een rechtzinnig geloof hebben, evenmin. Zooals immers voor een sacrament een zintuigelijk waarneembare stof vereisch wordt, zoo ook is er een zintuigelijke waarneembare vorm noodig. Zoo kan dan, behalve wanneer de heilige Drievuldigheid met zintuigelijk waarneembare woorden vernoemd wordt, kennis van noch geloof aan de heilige Drievuldigheid, voor de kennis van het sacrament volstaan. Daarom was ook bij het doopsel van Christus, waar ons doopsel geheiligd werd, de heilige Drievuldigheid in zintuigelijk waarneembare teekenen, de Vader nl. in de stem die sprak, de Zoon in de menschelijke natuur, en de heilige Geest in een duif aanwezig.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Op grond van een bizondere openbaring van Christus, doopten in de primitieve Kerk de apostelen in naam van Christus. Aldus moest nl. de naam van Christus, die door Joden en Heidenen gehaat werd, nu bij het doopsel de heilige Geest onder aanroeping van dien naam gegeven werd, eerbiedwaardig worden.

2. De heilige Ambrosius geeft de reden aan, waarom het bij

---

tollit integratatem baptismi. Nec obstat, quod in nomine unius personae intelligitur alia (sicut in nomine Patris intelligitur Filius), aut quod ille qui nominat unam solam personam, potest habere rectam fidem de tribus, quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita et forma sensibilis. Unde non sufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem sacramenti, nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde et in baptismo Christi, ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi, affuit Trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus Sanctus in columba.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ex speciali Christi revelatione Apostoli in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptizabant, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judaeis et Gentilibus, honorabile redderetur per hoc, quod ad ejus invocationem Spiritus Sanctus dabatur in baptismo.

AD SECUNDUM dicendum, quod Ambrosius assignat rationem, quare

den aanvang van de kerk paste, een dergelijke ontslaging te verleenen: de heele heilige Drievuldigheid, was nl. in den naam van Christus begrepen.

Zoo bewaarde men dus den vorm dien Christus in het Evangelie had achtergelaten, op zijn minst met een begrijpelijke volkomenheid.

3. Paus Nicolaas de 1^e, steunt bij zijn bevestiging op de twee hiereven aangegeven gronden en bijgevolg ligt hier de oplossing in de twee vorige antwoorden besloten.

VIIe ARTIKEL.

Wordt de dompeling in het water voor de geldigheid van het doopsel vereischt?

BEDENKIDGEN. — Men beweert dat de water indompeling voor de geldigheid van het doopsel een vereischte is. — 1. In den Brief aan de Ephesiërs, (4, 6) staat er geschreyen : « *Daar is maar één geloof en één doopsel.* » Welnu, bij velen is de gewone manier van doopen de indompeling, en zoo kan dus zonder indompeling het doopsel niet geldig worden toegediend.

---

convenienter talis dispensatio fieri potuit in primitiva Ecclesia, quia scilicet in nomine Christi tota Trinitas intelligitur; et ideo servabatur ad minus integratitate intelligibili forma, quam Christus tradidit in Evangelio.

AD TERTIUM dicendum, quod Nicolaus Papa dictum suum confirmat ex duobus praemissis, et ideo ejus responsio patet ex primis duabus solutionibus.

ARTICULUS VII.

Utrum immersio in aqua sit de necessitate baptismi.

[4. Dist. 3. art. 4. q. 1.]

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod immersio in aqua sit de necessitate baptismi. Ut enim dicitur Ephes. 4. [v. 5]: « *Una fides, unum baptisma.* » Sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. Ergo videtur, quod non possit esse baptismus sine immersione.

2. De Apostel zegt in den *Brief aan de Romeinen* (6, 3) : « *Of weet gij niet dat we allen die in Christus-Jezus gedoopt zijn, in zijnen dood gedoopt zijn? Begraven zijn we dan met Hem door het doopsel in den dood.* » Welnu, dit geschiedt door indompeling; op de woorden van Joannes : « *Indien iemand niet uit het water en den heiligen Geest wordt wedergeboren enz...* » zegt immers de heilige Joannes Chrysostomus (*Homil. 34*) : « *De oude mensch wordt in het water dat zijn hoofd bedekt als in een graf begraven, en ondergedompeld blijft hij verborgen, tot hij als nieuw mensch weer naar boven komt.* » Zoo wordt dus voor het doopsel de indompeling vereischt.

3. Indien zonder indompeling van het heele lichaam het doopsel mogelijk was, dan zou het om die reden ook volstaan, om het even welk lichaamsdeel met water te begieten. Welnu, dit is onmogelijk; de erfzonde toch waartegen het doopsel vooral werd ingesteld hoort in het heele lichaam thuis. Zoo wordt dan bij het doopsel de indompeling vereischt en is een besproeing zonder meer niet voldoende.

Daartegenover staat echter wat in den *Brief aan de Hebreërs* (10, 22) gezegd wordt : « *Laten wij met een oprecht hart in*

2. PRÆTEREA, Apostolus dicit Rom. 6 [v. 3-4] : « *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus; conseulti enim sumus cum illo per baptismum in morte.* » Sed hoc fit per immersionem; dicit enim Chrysostomus super illud Joan. 3 [v. 5] : « *Nisi quis renatus fuerit in aqua ex Spiritu Sancto,* » etc. [*hom. 24, al. 25 in Joan.*] : « *Sicut in quodam sepulchro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur; et submersus deorsum occultatur; deinde novus rursus ascendit.* » Ergo videtur, quod immersio sit de necessitate baptismi.

3. PRÆTEREA, si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeretur quod pari ratione sufficeret quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconveniens, quia originale peccatum, contra quod praecipue datur baptismus, non est in una tantum corporis parte. Ergo videtur, quod requiratur immersio ad baptismum, et non sufficiat sola aspersio.

SED CONTRA est, quod Hebr. 10 [v. 22] dicitur : « *Accedamus cum*

een voldragen geloof vooruit treden, met een hart nl. dat van een boos geweten gereinigd werd en met een lichaam dat met zuiver water gewasschen is. »

LEERSTELLING. — Het water wordt in het sacrament van het doopsel gebruikt om het lichaam te wasschen, en daardoor wordt de innerlijke rein-wassching van zonde betekend. De wassching met water kan echter niet alleen door indompeling maar ook door besproeiing en begieting geschieden, en zoo kan het doopsel, — hoewel het veiliger is door indompeling te doopen, dit is immers de gebruikelijke manier, — volgens de woorden van de *Profeet Ezechiël* (36, 25) : « *Ik zal over u zuiver water doen vlocien* », niettemin ook door besproeiing en door begieting worden toege diend. Zoo wordt bv. gezegd dat de gelukzalige Laurentius op die wijze het doopsel toediende. Dit geschiedt dan meestal om een dringende noodzakelijkheid : ofwel omdat een groote menigte moet gedoopt worden, zoo bv. wordt in de *Handelingen der Apostelen* (2, 41 en 4, 4) gezegd dat op één dag het aantal geloovig en met 3.000 steeg, en op een andere dag met 5.000, — ofwel kan er ook naar aanleiding van schaarschte van water nood zijn, of nog omdat de bedienaar niet krachtig genoeg is om den gedoopte te ondersteunen, of eindelijk ook omdat de doopeling uit hoofde

vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, et abluti corpus aqua munda ».

RESPONDEO dicendum, quod aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis vel effusionis, et ideo quamvis tutius sit baptizare per modum immersionis (quia hoc habet communior usus), potest tamen fieri baptismus per modum aspersionis, vel etiam per modum effusionis, secundum illud Ezech. 36 [v. 25] : « Effundam super vos aquam mundam », sicut beatus Laurentius legitur baptizasse; et hoc praecipue propter necessitatem, vel quia est magna multitudo baptizandorum, ut patet Act. 2 et 4 ubi dicitur, quod crediderunt una die tria millia, et alia die quinque millia. Quandoque autem potest imminere necessitas propter

van zwakheid zou gevaar loopen de indompeling te besterven. Zoo mag dus gezegd worden dat de indompeling voor de geldigheid van het doopsel niet vereischt wordt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Wat alleen het bijkomstige betreft wijzigt de zelfstandigheid niet. Welnu, op grond van zijn geaardheid wordt voor het doopsel een lichamelijke wassching met water vereischt, daarom toch wordt het doopsel overeenkomstig de woorden uit den *Brief aan de Ephesiërs* (5, 25) : « *Door haar met het woord des levens in een waterbad te reinigen.* », een waterbad genoemd. Dat nu die wassching op die of gene manier geschiedt is voor het doopsel van bijkomstig belang, en daarom doet die verscheidenheid de eenheid van het doopsel lang niet te niet.

2. Door indompeling wordt Christus' begrafenis meer gelijkend weergegeven en daarom is die manier van doopen meer in zwang en verdient ze ook meer lof. Door de andere manieren waarop het doopsel wordt toegediend, wordt dit echter ook te kennen gegeven, maar niet zoo uitdrukkelijk; om het even immers op welke wijze een wassching geschiedt, steeds wordt het lichaam van den mensch of een deel ervan, zooals het lichaam van Christus bedekt werd met water overgoten.

paucitam aquae, vel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis ex immersione, et ideo dicendum est, quod immersio non est de necessitate baptismi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ea quae sunt per accidens, non variant substantiam rei. Per se autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio per aquam, unde et baptismus lavacrum nominatur, secundum illud Ephes. 5. [v. 26] : « Mundans eam lavacro aquae in verbo vitae ». Sed quod fiat ablutio hoc vel illi modo, accedit baptismo, et ideo talis diversitas non tollit unitatem baptismi.

AD SECUNDUM dicendum, quod in immersione expressius repraesentatur figura sepulturae Christi, et ideo hic modus baptizandi est communior et laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repraesentatur aliquo modo, licet non ita expresse, nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis vel aliqua pars ejus aquae supponitur, sicut corpus Christi sub terra fuit positum.

3. Het bizardeel van het lichaam is, vooral wanneer het om de uiterlijke ledematen gaat, het hoofd, waar alle zintuigen, zoo inwendige als uitwendige voorkomen. Wanneer bijgevolg om reden van gebrek aan water of om een andere reden niet het geheele lichaam kan gewasschen worden, dan is het voldoende het hoofd, waar het beginsel van het zintuigelijke leven zich openbaart, te wasschen. Ja, wordt de erfzonde door de lichaamsdeelen die op de voortplanting aangewezen zijn overgemaakt, dan volgt nog niet dat die lichaamsdeelen eerder dan het hoofd moeten gewasschen worden : de voortzetting van de erfzonde in het nageslacht door de voortplanting wordt immers door het doopsel niet weggenomen, maar alleen wordt de ziel van de vlek en van de schuld van zonden die ze opliep bevrijd. Daarom dan moet vooral dit deel van het lichaam gewasschen worden, waar de werking der ziel openbaar wordt, en werd onder de oude wet het geneesmiddel tegen de erfzonde aan het geslachtsdeel aangebracht, dan was zulks omdat Hij door wiens toedoen de erfzonde moest verdelgd worden, nog uit het geslacht van Abraham moest geboren worden. De besnijdenis toch, betekende naar hetgeen in den *Brief aan de Romeinen* (4, 11) geschreven staat het geloof in Abraham.

AD TERTIUM dicendum, quod principalis pars corporis, praecipue quantum ad exteriora membra, est caput, in quo vigent omnes sensus et interiores et exteriores. Et ideo si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquae paucitatem, vel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere, in quo manifestatur principium animalis vitae. Et licet per membra, quae generationi deserviunt, peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergenda, quam caput, quia per baptismum non tollitur transmissio originalis in prolem per actum generationis, sed liberatur anima a macula et a reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet praecipue lavari pars corporis, in qua manifestantur opera animae. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum institutum erat in membro generationis, quia adhuc ille, per quem originale erat amovendum, nascitus erat ex semine Abrahae, cuius fidem circumcisio significabat, ut dicitur Rom. 4 [v. 11].

VIIIe ARTIKEL.

Wordt er voor de geldigheid van het doopsel een driedubbele indompeling vereischt?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat er voor de geldigheid van het doopsel, een driedubbele indompeling vereischt wordt. — 1. De heilige Augustinus zegt (*2 Hom. Aan de nieuw gedoopten*) : « *Het is niet zonder reden dat ge driemaal ingedompeld werdt, gij hebt immers het doopsel in den naam van de heilige Drievuldigheid ontvangen. Met reden werdt ge dus een derde maal ingedompeld, gij die in naam van Jezus-Christus die den derden dag van uit de dooden in opgestaan, het doopsel ontvangen hebt. Die driedubbele indompeling verzinnebeeldt toch de begrafenis van den Heer, waardoor ge met Christus in het doopsel begraven zigt.* » Zoo lijken dan voor het doopsel die beiden onmisbaar te zijn, dat nl. in het doopsel de Drievuldigheid der personen zou worden te kennen gegeven, en dat we zouden aan den begraven Christus gelijkvormig worden.

ARTICULUS VIII.

Utrum trina immersio sit de necessitate baptismi.

[4. Dist. 3. art. 4. q. 2. et 3. et Dist. 23. q. 1. art. 1.]

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod trina immersio sit de necessitate baptismi. Dicit enim Augustinus in quodam sermone de Symbolo ad baptizatos [De Mysterio baptismatis, Serm. 3, inter opp. Aug.] : « *Recte tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine sanctae Trinitatis; recte tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Jesu Christi, qui etiam tertia die resurrexit a mortuis. Illa enim tertio repetita immersio typum Dominicae exprimit sepulturae, per quam Christo consepulti estis in baptismō.* » Sed utrumque videtur ad necessitatem baptismi pertinere, scilicet et quod significetur in baptismō Trinitas personarum, et quod fiat configuratio ad sepulturam Christi. Ergo videtur, quod trina immersio sit de necessitate baptismi.

2. De sacramenten betrekken hun kracht van het bevel van Christus. Welnu, de driedubbele indompeling werd door Christus vereischt. Paus Pelagius schrijft immers naar Bisschop Gaudentius : « *Het Evangelisch gebod dat ons door den Heer God en zaligmaker Christus zelf werd aangeplicht, zegt ons dat we eenieder het heilig doopsel in naam der heilige Drievuldigheid met een driedubbele onderdompeling moeten toedienen.* » Zoo is dus de driedubbele indompeling evenzeer als het doopen in naam der heilige Drievuldigheid voor de geldigheid noodig.

3. Indien er geen driedubbele indompeling vereischt wordt, dan is iemand bij de eerste reeds gedoopt. En als men er dan een tweede en een derde indompeling bijvoegt, wordt hij een tweede maal en een derde maal gedoopt. Dit nu gaat niet aan, en zoo is bij het sacrament van het doopsel een indompeling niet vol-doende, maar voor de geldigheid wordt een driedubbele indompe-ling vereischt.

Daartegenover staat echter wat St. Gregorius aan Bisschop Leander schreef (Regist. 1, 41) : « *Niemand kan worden ten laste gelegd dat hij bij het doopen een of driemaal het kind in het*

2. PRÆTEREA, sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent. Sed trina immersio est ex mandato Christi : scribit enim Pelagius papa Gaudentio episcopo [Multi sunt, De Consecrat. Dist. 4.] : « *Evangelicum praeceptum, ipso Domino Deo, et Salvatore nostro Jesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina immersione sanctum baptismum unicuique tribuere* ». Ergo sicut baptizare in nomine Trinitatis est de necessitate baptismi, ita etiam baptizare trina immersione videtur esse de necessitate baptismi.

3. PRÆTEREA, si trina immersio non sit de necessitate baptismi, ergo ad primam immersionem aliquis baptismi consequitur sacramentum. Si ergo addatur secunda vel tertia, videtur quod secundo vel tertio baptizetur, quod est inconveniens. Non ergo una immersio sufficit ad sacramentum baptismi, sed trina immersio videtur esse de necessitate ipsius.

SED CONTRA est, quod Gregorius dicit scribens Leandro episcopo [Regist. lib. 1, epist. 41] : « *Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in*

water dompelt; de driedubbele indompeling herinnert ons immers aan de personen der heilige Drievidigheid, de eene indompeling daarentegen aan de eenheid der godheid. »

LEERSTELLING. — Zooals in het vorig artikel gezegd werd (antwoord op de 1^e bedenking) wordt onvoorwaardelijk de wasching met water voor het doopsel vereischt, ze is immers voor de geldigheid van het sacrament van noode; de manier daarentegen waarop gewasschen wordt, is van bijkomstig belang. Zoo is het dan, wanneer we alleen den aard der dingen zelf in acht nemen, evenals Gregorius zegt, veroorloofd zoowel één- als driemaal in te dompelen, door de eene indompeling worden immers de eenheid van Christus' dood en de eenheid der godheid te kennen gegeven, door de driedubbele indompeling daarentegen de drie dagen die Christus in het graf doorbracht, en ook de drie personen der heilige Drievidigheid. Ook werd om verschillende redenen, overeenkomstig de besluiten der heilige kerk, nu eens de eene, dan weer de andere manier aangewend. Reeds bij den aanvang der kerk waren er immers mensen die over de heilige Drievidigheid verkeerd dachten, en meenden dat Christus louter mensch was, en dat men hem alleen om de verdiensten die hij vooral bij zijn

baptismate vel ter vel semel immergere, quoniam et in tribus missionibus personarum Trinitas, et in una potest Divinitatis singularitas designari ».

RESPONDEO dicendum, quod, sicut prius dictum est [art. praec. ad 1.], ad baptismum per se requiritur ablutio aquae, quae est de necessitate sacramenti; modus autem ablutionis per accidens se habet ad sacramentum. Et ideo, sicut ex praedicta auctoritate Gregorii patet, quantum est de se, « utrumque licite fieri potest, scilicet et semel, et ter immergere », quia unica immersione significatur unitas mortis Christi et unitas Deitatis; per triam autem immersionem significatur triduum sepulturae Christi, et etiam Trinitas personarum.

Sed diversis ex causis secundum ordinationem Ecclesiae quandoque institutus est unus modus, quandoque aliis. Quia enim a principio nascentis Ecclesiae quidam de Trinitate male sentiebant, Christum purum hominem esse aestimantes, nec dici Filium Dei et Deum nisi propter meritum ejus,

dood heeft ingezameld mocht God en zoo van God noemen. Zulken doopten dus niet in den naam der heilige Drievuldigheid, maar door eene indompeling, ter herinnering aan den dood van Christus, en dit werd in de primitieve kerk afgekeurd. — Zoo komt het dat in de wetgeving der apostelen (Can. 48 en 150) het volgende te lezen staat : « *Als een priester of bisschop de driedubbele indompeling van het eene doopmysterie niet celebreert, maar integendeel bij het doopsel slechts eens indompelt, (sommigen zeggen immers dat aldus het doopsel in den dood van den Heer gegeven wordt,) dan moet hij worden afgesteld. De Heer heeft immers niet gezegd dat we moeten doopen in zijn dood, maar in den naam des Vaders en des Zoons, en des heiligen Geestes.* » — Daarna ontstond de dwaling van sommige scheurmakers en ketters die zeiden dat de mensen moeten herdoopt worden; dit vertelt St. Augustinus van de Donatisten in zijn *Commentaar op St. Jan.* (11e Trakt) Uit verfoeiing voor de dwaling werd dan in de kerkvergadering van Toledo (4, 5) beslist dat er voortaan maar één enkele indompeling zou geschieden. Daar leest men nl. het volgende : « *Om de ergernis door de scheurmakers veroorzaakt te keer te gaan, en het kettersch misbruik van dit geloofspunt zullen wij het met één enkele indompeiling stellen.* » Daar echter voor het oogenblik zoo een reden niet

in commemoratione mortis Christi, et una immersione. Quod reprobatum fuit in primitiva Ecclesia. Unde in Canonibus apost. [can. 49. Concil. can. 79. De Consecrat. Dist. 4.] : « Si quis praesbyter aut episcopus non trinam immersionem unius mysterii celebret (1), sed semel mergat in baptisme, quod dari a quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur; non enim nobis dixit Dominus : In morte mea baptizate, sed : In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ». Postmodum vero inolevit quorumdam schismaticorum et haereticorum error homines rebaptizantium, sicut de Donatistis Augustinus narrat super Joan. [lib. de Haeresib. haer. 69.]. Et ideo in detestationem erroris eorum fuit statutum in Conc. Tolet. 4. [can. De Consecr. Dist. 4.], quod fieret una sola immersio; ubi sic legitur : « Propter vitandum schismatis scandalum, vel haeretici dogmatis usum, simplem teneamus baptismi

(1) unius ministerii sed semel.

meer bestaat, zoo moet men bij het doopsel gewoonlijk de driedubbele indompeling gebruiken, en hij die op een andere manier zou doopen, zou, daar hij den ritus der heilige kerk niet zou in acht nemen, doodelijck zondigen; niettemin zou echter dit doopsel geldig zijn.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. In het doopsel treedt de heilige Drievuldigheid als bewerkende hoofdoorzaak op. Welnu, de gelijkenis met de bewerkende hoofdoorzaak wordt een uitwerksel niet door bemiddeling van de stof, maar wel door den vorm ingestort. Zoo wordt dan in het doopsel de heilige Drievuldigheid door de woorden van den vorm te kennen gegeven. Dat de heilige Drievuldigheid ook door het gebruik van de stof zou worden te kennen gegeven is niet noodig, dit geschiedt immers alleen tot meer duidelijkheid. Wat nu den dood van Christus betreft, ook deze wordt door een indompeling voldoende verzinnebeeld; het hoefde immers niet voor onze zaligheid, dat hij drie dagen zou begraven blijven; ja zelfs indien Christus maar een dag in het graf gebleven was, of een dag dood geweest was, zou zulks om onze verlossing te bewerken volstaan hebben; de drie dagen toch moesten zooals we het hierboven aantonden (51^e Kw., 4^e art. en 53^e Kw., 2^e art.) alleen de waarachtigheid van Christus' dood klaarblijkelijk maken. Zoo is het dan duidelijk dat de drie-

quod praecipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed immersionem ». Sed, cessante tali causa, communiter observatur in baptismo trina immersio. Et ideo graviter peccaret aliter baptizans, quasi ritum Ecclesiae non obesrvans; nihilominus tamen esset baptismus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Trinitas est sicut agens principale in baptismo. Similitudo autem agentis pervenit ad effectum secundum formam, et non secundum materiam, et ideo significatio Trinitatis fit in baptismo per verba formae. Nec est de necessitate, quod significetur Trinitatis per usum materiae, sed hoc fit ad majorem expressionem. Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione; triduum autem sepulturae non est de necessitate salutis nostrae, quia etiamsi uno die fuisset sepultus vel mortuus, suffecisset ad perficiendam nostram redemptionem. Sed triduum illud ordinatur ad manifestandum veritatem mortis, ut supra dictum est [q.

dubbele indompeling, noch van den kant van de heilige Drievuldigheid, noch van den kant van het lijden van Christus tot de geldigheid van het sacrament van doen is.

2. Paus Pelagius meent dat Christus, wanneer hij ons geboden heeft te doopen in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes, de driedubbele indompeling met behulp van iets dat er mee gelijk staat heeft voorgeschreven.

Zooals we hierboven hebben aangewezen, (in antwoord op de 1^e bedenking) geldt echter niet voor het gebruik van de stof dezelfde wet als voor den vorm.

3. Zooals we gezegd hebben (64e Kw., 8e art.) wordt ook het opzet van den dooper voor het doopsel vereischt, en daarom komt er om het opzet van den bedienaar der heilige kerk, met een driedubbele indompeling één doopsel toe te dienen, maar een doopsel tot stand; daarvandaan dat de heilige Hieronymus op den *Brief aan de Ephesiërs* het volgende schrijft : « *Alhoewel men omwille van het mysterie der heilige Drievuldigheid driemaal ingedompeld wordt, toch is er maar één doopsel. Moest echter de bedienaar het opzet hebben bij iedere indompeling het doopsel toe te dienen, en moest hij bij iedere indompeling de formuul vernieuwen, dan zou hij, daar hij verschillende keeren zou doopen, ook zondigen.* »

53. art. 2.]. Et ideo patet, quod trina immersio nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi est de necessitate sacramenti.

AD SECUNDUM dicendum, quod Pelagius papa intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili, in hoc scilicet quod Christus praecepit baptizari in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Non tamen est similis ratio de forma et de usu materiae, ut dictum est [in sol. praec.].

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 64. art. 8.], intentio requiritur ad baptismum. Et ideo ex intentione ministri Ecclesiae, qui intendit unum baptismum dare trina immersione, efficitur unum baptisma. Unde Hieronymus dicit super epist. ad Philipp. [super epist. ad Ephes., c. 4, v. 5-6] : « *Licet ter baptizetur, idest immergatur, propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputatur* ». Si vero intenderet ad unamquamque immersionem unum baptisma dare, ad singulas immersionses repetens verba formae, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.

IXe ARTIKEL.

Mag het doopsel hernieuwd worden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het doopsel mag hernieuwd worden. — 1. Het doopsel werd tot reiniging van zonden ingesteld. Daar nu de mensch in de zonden hervalt, zoo mag het doopsel, aangezien toch de barmhartigheid van Christus tegen de schuld van den mensch opweegt, nog veel vaker hernieuwd worden.

2. Joannes de Dooper werd op een bizondere manier door Christus geprezen, deze heeft nl. van Joannes gezegd : « *Onder degenen die uit vrouwen geboren zijn is geen groter opgestaan dan Joannes de Dooper.* » (Mat. 11, 11) Welnu, de mensen die door Joannes gedoopt werden, werden herdoopt; de *Handelingen der Apostelen*, stippen immers aan dat Paulus diegene die met het doopsel van Joannes gedoopt waren herdoopte. Zoo moeten dus nog veel eerder diegenen, die door ketters of zondaars gedoopt werden, worden herdoopt.

3. In de Kerkvergadering van Nicea (19 Can.) werd beslist

ARTICULUS IX.

Utrum baptismus possit iterari.

[4. Dist. 6. q. 2. art. 1. q. 1. et lib. 4. Contr. g. cap. 59. fin et cap. 70. et 71. et Joan. 3. et Ephes. 4. lect. 2.].

AD NONUM sic proceditur. Videtur, quod baptismus possit iterari. Baptismus enim videtur institutus ad ablutionem peccatorum. Sed peccata iterantur. Ergo multo magis baptismus debet iterari, quia misericordia Christi transcendit hominis culpam.

2. PRÆTEREA, Joannes Baptista praecipue fuit a Christo commendatus, cum de eo dictum sit Matth. 11 [v. 11] : « *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista.* » Sed baptizati a Joanne iterum baptizabantur, ut habetur Actorum 19 ubi dicitur, quod Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptismo Joannis. Ergo multo fortius illi qui sunt baptizati ab haereticis vel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

3. PRÆTEREA, in Nicaeno Concilio [can. 19] statutum est : « *Si*

dat degenen die van de Pauliniasten of van de Cataphrygers naar de katholieke Kerk overgingen volstrekt moesten herdoopt worden. Dezelfde reden nu, geldt ook voor andere ketters, degenen die nl. door ketters gedoopt worden, moeten herdoopt worden.

4. Het doopsel is voor de zaligheid noodzakelijk. Welnu soms wordt er getwijfeld of iemand wel degelijk gedoopt is, zulke moeten dan ook herdoopt worden.

5. Zooals in de vorige kwestie (4e art.) werd aangetoond is de Eucharistie een volmaakter sacrament dan het doopsel. Welnu de Eucharistie mag meermalen ontvangen worden. Zoo mag dus nog veel eerder het doopsel hernieuwd worden.

Daartegenover echter staat wat in de *Brief aan de Ephesiërs* (4, 5) gezegd wordt : « *Eén geloof, één doopsel.* »

LEERSTELLING. — Het doopsel mag vooreerst niet hernieuwd worden, omdat het een geestelijke wedergeboorte is. Men sterft nl. voor een vorig leven, en men begint een nieuw leven. Daarom zegt St. Jan. (3, 5) : « *Indien iemand niet uit water en den heiligen Geest wordt wedergeboren, kan hij het rijk der hemelen niet* »

quis confugerit ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis et Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere ». Videtur eadem ratio de aliis haereticis. Ergo baptizati ab haereticis debent rebaptizari.

4. **PRÆTEREA**, baptismus est necessarius ad salutem. Sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati. Ergo videtur, quod debeant iterum baptizari.

5. **PRÆTEREA**, Eucharistia est perfectius sacramentum, quam baptismus, ut supra dictum est [q. praec. art. 3.]. Sed sacramentum Eucharistiae iteratur. Ergo videtur, quod multo magis baptismus possit iterari.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 4 [v. 5] : « *Una fides, unum baptismum* ».

RESPONDEO dicendum, quod baptismus iterari non potest. Primo quidem, quia baptismus est quaedam spiritualis regeneratio, prout scilicet aliquis moritur veteri vitae et incipit novam vitam agere; unde dicitur Joan. 3. [v. 5] : « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest*

binnengaan. » Welnu, een en dezelfde mensch wordt maar eens geboren en bijgevolg kan het doopsel evenmin als de lichamelijke geboorte hernieuwd worden. Zoo komt het dat Augustinus op de woorden bij St. Jan (3, 4) : « *Kan de mensch dan terug in den schoot van zijn moeder gaan en andermaal geboren worden,* » het volgende schrijft (11^e Tract. op St. Jan.) : « *op de wijze waarop Nicodemus de geboorte van het lichaam begrijpt, op die wijze moet gij de geboorte van den geest begrijpen; zooals men niet terug in de baarmoeder kan ingaan, zoo kan het doopsel niet hernieuwd worden.* » Ten tweede omdat we gedoopt worden in den dood van Christus, waardoor we sterven voor de zonden, en tot een nieuw leven verrijzen. Welnu, Jezus-Christus is maar eenmaal gestorven. Daarom mag het doopsel dan ook niet hernieuwd worden. Daarvandaan dat de Apostel in den *Brief aan de Hebreërs* (6, 6) aan diegenen die het doopsel wilden vernieuwen zegt : « *Den Zoon van God wilt ge om u, andermaal kruisigen.* » En daarop zegt de glossa : « *de eene dood van Christus heeft het eene doopsel gewijd.* » Ten derde, omdat het doopsel een merkteeken inprent dat onuitwisbaar is en met een zekere wijding wordt toegediend. Bijgevolg wordt, evenmin als in de heilige kerk andere wijdingen vernieuwd worden, het doopsel vernieuwd. Dit is overigens de meening welke St. Augustinus zelf in zijn geschriften

introire in regnum Dei ». Unius autem non est nisi una generatio. Et ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnis generatio. Unde Augustinus super illud Joan. 3 [v. 4] : « Numquid potest homo in ventrem matris suae iterato introire et renasci? » [tract. 11. in Joan., N. 6] : « Sic tu [v. 4] intellige nativitatem spiritus, quomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis. Quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus ». Secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, et resurgimus in novitatem vitae, Christus autem semel tantum mortuus est, et ideo baptismus iterari non debet; propter quod Hebr. 6 [v. 6] contra quosdam rebaptizari volentes dicitur : « Rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei »; ubi Gloss. [ordin. et Lomb.] dicit : « Una Christi mors unum baptisma consecravit ». Tertio, quia baptismus imprimat characterem, qui est indelebilis et cum quadam consecratione datur. Unde sicut aliae consecrationes non iterantur in Ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est, quod

tegen Parinenianus (2, 13) toegedaan is : « *Een krijgsteeken wordt niet hernieuwd, welnu het sacrament van Christus kleeft niet minder aan de zielen vast dan het lichamelijk teeken; we zien immers dat geloofsverzakers wanneer ze door boetvaardigheid terug in de kerk binnen treden van het doopsel niet geroofd geacht en niet herdoopt worden.* » Ten vierde, omdat het doopsel op bizondere wijze tegen de erfzonde gericht is. Zooals nu de erfzonde niet kan vernieuwd worden, zoo kan het dus het doopsel evenmin; in den *Brief aan de Romeinen* staat immers geschreven (5, 18) : « *Evenals door de schuld van één op alle mensen de veroordeeling gevallen is, zoo ook komt door de gerechtigheid van Eén over alle mensen de rechtvaardigmaking die leven voortbrengt.* »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het doopsel werkt zooals hierboven bewezen werd (2e Art. dezer Kw.) uit kracht van Christus lijden. Zooals dus toekomstige zonden de kracht van Christus lijden niet kunnen wegnemen, zoo kunnen ze evenmin het doopsel dermate te niet doen, dat men zou moeten herdoopen, maar de zonden die het uitwerksel van het doopsel in den weg staan worden door de biecht weggenomen.

2. Bij die woorden uit *Sint Jan's Evangelie* (1, 31) : « *Ik*

Augustinus dicit 2. contra epist. Parmeniani [cap. 13], quod « character militaris non repetitur », et quod « non minus haeret sacramentum Christi, quam corporalis haec nota, cum videamus nec apostatas carere baptisatum, quibus utique per poenitentiam redeuntibus non restituitur ». Quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum; et ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur, quia, ut dicitur Rom. 5 [v. 18] : « *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitae.* »

AD PRIMUM ergo dicendum, quod baptismus operatur in virtute passionis Christi, sicut supra dictum est [art. 2. huj. q.]. Et ideo sicut peccata sequentia virtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferunt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari, sed poenitentia superveniente tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut Augustinus dicit super illud Joan.

hekende hem niet. » zegt de heilige Augustinus (5^e Tract.) : « *Nadat St. Jan het doopsel had toegediend werd het andermaal toegediend, doch nadat een moordenaar het doopsel heeft toegediend wordt het niet andermaal toegediend.* » Dit omdat St. Jan zijn eigen doopsel toediende, een moordenaar daarentegen het doopsel van Christus. Het doopsel nu is zoo heilig, dat het zelfs wanneer een moordenaar er de bedienaar van is, niet kan besmet worden.

3. De Pauliniasten en de Cataphrygers doopten niet in naam van de heilige Drievidigheid. Zoo komt het dat de heilige Paus Gregorius wanneer hij aan Bisschop Quirinus schreef (Regist. 9, 61) zeide : « *Die ketters, die niet in den naam van de heilige Drievidigheid doopten, zijn er net als de Bonosianen en de Cataphrygers, die hetzelfde als de Pauliniasten geloofden, aan toe. Ze gelooven nl. niet dat Christus God is, maar denken dat hij enkel een mensch was; ja zij meenen met verkeerde denkbeelden dat de heilige Geest een zekere Montanus een boos mensch nl. is. Wanneer nu die ketters tot de heilige Kerk komen, worden ze gedoopt; vroeger is er immers, omdat ze het doopsel niet in naam van de heilige Drievidigheid ontvangen hebben, zoolang ze in hun ketterij bleven volharden, geen doopsel geweest.* » Er wordt echter in de kerkelijke wetten, (*De Eccl. 52*) ook op gewezen dat: « *in-*

1 [v. 33]: « *Sed ego nesciebam eum* » [tact. 5. in Joan.] : « *Ecce post Joannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum; quia Joannes dedit baptismum suum; homicida dedit baptismum Christi; quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur* ».

AD TERTIUM dicendum, quod Pauliani et Cataphrygae non baptizabant in nomine Trinitatis; unde Gregorius dicit scribens Quirino episcopo [in Regist. lib. 11, epist. 67.]: « *Hi haeritici, qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, sicut sunt Bonosiani et Cataphrygae (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis), quia et illi Christum Deum non credunt, existimantes ipsum scilicet esse purum hominem, et isti (scilicet Cataphrygae), Spiritum Sanctum perverso sensu esse quendam pravum hominem, Montanum scilicet credunt; tales, cum ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur, quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctae Trinitatis nomine minime percepérunt* ». Sed, sicut in Regulis Eccles. [lib. de Eccles. Dogm. cap. 52, inter opera August.] dicitur : « *Si qui apud illos haereticos*

dien er onder bewuste ketters gevonden worden die met de belijdenis der heilige Drievidigheid gedoopt werden, deze wanneer ze tot de katholieke Kerk overkomen, als gedoopten mogen ontvangen worden. »

4. Het Decreet van Alexander de IIIe zegt ons dat als er twijfel bestaat of iemand wel degelijk gedoopt is, deze moet gedoopt worden, alleen moeten dan de volgende woorden voorafgaan : « *Indien ge reeds gedoopt zijt, dan doop ik u niet; doch als ge niet gedoopt zijt, dan doop ik u.* » Iets waarvan men niet weet dat het reeds geschied is, wordt immers niet vernieuwd.

5. De beide sacramenten van het doopsel en van de Eucharistie, geven alle beiden den dood en het lijden des Heeren te kennen, dit echter op verschillende wijze. Bij het doopsel wordt nl. de dood van Christus herdacht, omdat de mensch samen met Christus sterft om tot een nieuw leven te worden herboren. De Eucharistie daarentegen herinnert aan den dood van Christus, omdat overeenkomstig de woorden uit den *Eersten brief aan de Corinthiërs* (5. 7) : « *Christus ons paaschlam is geslacht, laten wij dan feest vieren.* » de geslachtofferde Christus ons als paaschlam aangeboden wordt. Omdat nu de mensch maar eenmaal geboren wordt, maar zich integendeel dikwijls moet voeden, daarom wordt het

baptizati sunt, qui in sanctae Trinitatis confessione baptizabant et veniunt ad catholicam fidem, recipientur ut baptizati ».

AD QUARTUM dicendum, quod, sicut dicit Decret. Alexandri III. [cap. De quibus, 2. De Baptis. et ejus effec.] : « De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur, his verbis praemissis : Si baptizatus es, ego non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, etc.; non enim videtur iterari, quod nescitur esse factum ».

AD QUINTUM dicendum, quod utrumque sacramentum, scilicet baptismi et Eucharistiae, est repraesentativum Dominicae mortis et passionis, aliter tamen et aliter, nam in baptismo commemoratur mors Christi, in quantum homo Christo commoritur, ut in novam vitam regeneretur, sed in sacramento Eucharistiae commemoratur mors Christi, in quantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale convivium, secundum illud 1. ad Corinth. 5 [v. 7-8] : « Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur »;

doopsel maar een toegediend, de Eucharistie integendeel meer malen.

Xe ARTIKEL.

Is de ritus dien de heilige Kerk bij het doopsel gebruikt goed gekozen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de ritus dien de heilige Kerk bij het doopsel gebruikt geen behoorlijke ritus is. — 1. De heilige Chrysostomus zegt dat het water van het doopsel nooit de kracht zou hebben de zonden van de geloovigen uit te wissen; moest dit water niet geheiligd geweest zijn door de aanraking met het lichaam des Heeren. Welnu, dit geschiedde met het doopsel van Christus, dat op het feest van Driekoningen gevierd wordt. Zoo zou dus de plechtigheid veeleer op het feest van Driekoningen dan op de vigilie van Paschen of Pinksteren moeten gevierd worden.

2. Het gebruik van verschillende stoffen kan niet tot een en hetzelfde sacrament behooren. Welnu, tot het doopsel behoort de

et quia homo semel nascitur, multoties autem cibatur, semel tantum datur baptismus, multoties autem Eucharistia.

ARTICULUS X.

Utrum ritus, quo Ecclesia in baptizando utitur, sit conveniens.

[4. Dist. 2. q. 1. art. 3. ad 7. et Dist. 6. q. 2. art. 1. q. 3.],

AD DECIMUM sic proceditur Videtur, quod non sit conveniens ritus, quo Ecclesia utitur in baptizando. Ut enim dicit Chrysostomus [in Matth., c. 3. v. 15, in Chromatius], « nunquam aquae baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatae fuissent ». Hoc autem factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo Epiphaniae. Ergo magis deberet celebrari solemnis baptismus in festo Epiphaniae, quam in vigilia Paschae et in vigilia Pentecostes.

2. PRÆTEREA, ad idem sacramentum non videtur pertinere diversarum

wassching met water. Zoo is het dus ongepast dengene die gedoopt wordt, eerst op de borst, dan tusschen de schouders met heilige olie en verder nog met heilig Chrisma op het hoofd te balsemen.

3. Voor Christus Jezus bestaat er noch man noch vrouw, noch barbaar, noch Scyth en om eenzelfde reden evenmin andere dergelijke verschilpunten, zoo zal nog veel minder het verschil van kleederen op het geloof in Christus nawerken, en daarom past het niet de geloovigen een wit kleed te overhandigen.

4. Het doopsel mag zonder al die ceremoniën worden toege diend. Zoo blijkt dus alles wat even vernoemd werd overbodig te zijn, en bijgevolg ten onrechte door de heilige Kerk als ritus van het doopsel bepaald te zijn.

Daartegenover staat echter dat de heilige Kerk door den heiligen Geest die niets ongeregelds bewerkt geleid wordt.

LEERSTELLING. — In het doopsel wordt behalve wat tot de geldigheid noodig is, ook nog een en ander dat tot de plechtigheid van het sacrament bijdraagt verricht. Tot de geldigheid van het sacrament behooren de vorm die de hoofdoorzaak van het sacra-

---

materiarum usus. Sed ad baptismum pertinet ablutio aquae. Inconvenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, et tertio chrismate in vertice.

3. **PRÆTEREA**, in Christo Jesu non est masculus et foemina, barbarus et Scytha [Coloss. 3, v. 11], et eadem ratione nec aliquae aliae hujusmodi differentiae. Multo igitur minus diversitas vestium aliquid operatur in fide Christi. Inconvenienter igitur baptizatis traditur candida vestis.

4. **PRÆTEREA**, sine hujusmodi observantiis potest baptismus celebrari. Haec igitur quae dicta sunt, videntur esse superflua, et ita inconvenienter ab Ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

SED CONTRA est, quod Ecclesia regitur Spiritu Sancto, qui nihil inordinatum operatur.

RESPONDEO dicendum, quod in sacramento baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, et aliquid est, quod ad quandam solem-

ment te kennen geeft, de bedienaar die werktuigelijke oorzaak is, en het gebruik van de stof, de afwassching met water nl. die het bizonderste uitwerksel van het sacrament te kennen geeft. Al het overige dat door de heilige Kerk als ritus van het doopsel wordt in acht genomen behoort eerder tot de plechtigheid van het sacrament, en wordt bij het toedienen van het sacrament om drie verschillende redenen gebruikt. Voor eerst om de godsvrucht van de gelooijgen aan te wakkeren en den eerbied voor het sacrament in de hand te werken; moest immers de wassching met water eenvoudig en zonder eenige plechtigheid geschieden dan zouden sommigen kunnen denken dat het alleen om een gewone wassching gaat. Ten tweede tot onderrichting van de gelooijgen; eenvoudige mensen die niet geletterd zijn moeten nl. met behulp van zichtbaar waarneembare teekenen bij voorbeeld met schilderijen en ander dergelijke onderwezen worden. Aldus worden ze door hetgeen in de sacramenten wordt afgedaan onderricht, of althans er toe aangezet wat door die zintuigelijk waarneembare teekenen wordt te kennen gegeven, na te zoeken. Daarom dan, omdat het noodig is behalve het voornaamste uitwerksel van het sacrament omtrent het doopsel ook nog andere dingen te weten, is het goed dat die door uiterlijke teekenen worden te kennen gegeven. Ten derde nog,

---

nitatem sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quae designat principalem causam sacramenti, et minister, qui est causa instrumentalis, et usus materiae, scilicet ablutio in aqua, quae designat principalem sacramenti effectum. Caetera vero omnia, quae in ritu baptizandi observat Ecclesia, magis pertinent ad quandam solemnitatem sacramenti; quae quidem adhibentur in sacramento propter tria : primo quidem ad excitandam devotionem fidelium et reverentiam ad sacramentum : si enim simpliciter fieret ablutio in aqua absque solemnitate, de facili ab aliquibus aestimaretur quasi quaedam communi ablutio. Secundo ad fidelium instructionem : simplices enim, qui litteris non erudiuntur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa, puta per picturas, et aliqua hujusmodi; et per hunc modum per ea quae in sacramentis aguntur, vel instruuntur vel solicitantur ad querendum de his, quae per hujusmodi sensibilia signa significantur. Et ideo quia praeter principalem sacramenti effectum, oportet quaedam alia scire circa baptismum, conveniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus

omdat door die gebeden en zegeningen en andere dergelijke de kracht van den duivel in zijn pogingen om het sacramenteele uitwerksel te verhinderen wordt in bedwang gehouden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Christus werd zooals gezegd werd, (2^e Art. dezer Kw.) op Driekoningen met het doopsel van Joannes gedoopt. De geloovigen nu worden niet met dit doopsel gedoopt, doch veeleer met het doopsel van Christus, dat zijn kracht van het lijden van Christus betrekt. In den *Brief aan de Romeinen*, (6, 3) lezen we toch : « *Alwie gedoopt wordt in Christus Jezus wordt gedoopt in zijn dood.* » Het doopsel betrekt ook kracht van den heiligen Geest, aldus *Sint Jan* (3, 5) : « *Indien iemand niet uit water en den heiligen Geest wordt wedergeboren kan hij het rijk der hemelen niet binnen gaan.* » Daarom dan wordt het plechtig doopsel in de heilige Kerk én op de vigilie van Paschen, wanneer men nl. Christus begrafenis en verrijzenis herdenkt, toegediend, — om die reden gaf de Heer na de verrijzenis aan zijn leerlingen het bevel te doopen, — én ook op den vigiliëdag van Pinksteren, wanneer men nl. begint de plechtigheid van den heiligen Geest te vieren. Zoo komt het overigens dat de Apostelen op Pinksteren 3.000 mensen hebben gedoopt.

---

signis repraesentarentur. Tertio quia per orationes et benedictiones et alia hujusmodi cohibetur vis daemonis ab impedimento sacramentalis effectus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Christus in Epiphania baptizatus est baptismō Joannis, ut supra dictum est [q. 39. art. 2.]. Quo quidem baptismō non baptizantur fideles, sed potius baptismō Christi, qui quidem habet efficaciam ex passione Christi, secundum illud Rom. 6 [v. 3] : « *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus* », et ex Spiritu Sancto, secundum illud Joan. 3 [v. 5] : « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto* », etc. Et ideo solemnis baptismus agitur in Ecclesia, et in vigilia Paschae, quando fit commemorationis Dominicæ sepulturae et resurrectionis ejusdem (propter quod et Dominus post resurrectionem praecepit de baptismō discipulis dedit, ut habetur Matth. ult. [v. 19], et in vigilia Pentecostes, quando incipit celebrari solemnitas Spiritus Sancti; unde et Apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo Spiritum Sanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

2. Water wordt bij het doopsel gebruikt omdat het tot de zelfstandigheid van het sacrament behoort, olie en chrisma daarentegen om de plechtigheid op te luisteren; de gedoopte wordt nl. eerst als een goddelijke athleet met heilige olie op de borst en tusschen de schouders gebalsemd. De H. Ambrosius zegt ten andere in zijn *Boek over de Sacramenten* (1, 2) dat : « *De gedoopten evenals vuistvechters met olie worden ingestreken.* » en Innocentius de IIIe zegt in een decreet over de heilige zalving (kap. Cum. venisset) dat *de gedoopte op de borst met olie wordt ingestreken, opdat hij door de gave van den heiligen Geest onwetendheid en dwaling zou verwerpen en het ware geloof ontvangen; de rechtvaardige immers leeft van het geloof. Tusschen de schouders wordt hij met olie bestreken, opdat hij door de genade van den heiligen Geest nalatigheid en lauwheid zou overwinnen en goede werken beoefenen, zonder de werken toch is het geloof dood. Verder geschiedt die inbalseming ook opdat door het sacrament van het geloof reinheid van gedachten ons inborst, en werkkracht onze schouders zou kenmerken.* » Nog schrijft Rabanus Maurus het volgende (*De Inst. Cleric.*, 1, 28) : « *Na het doopsel wordt den nieuw*

AD SECUNDUM dicendum, quod usus aquae adhibetur in baptismo, quasi pertinens ad substantiam sacramenti. Sed usus olei vel chrismatis adhibetur ad quandam solemnitatem, nam primo baptizandus inungitur oleo sancto et in pectore, et in scapulis. « quasi athleta Dei », ut Ambrosius dicit in lib. 1. de Sacram. [cap. 2.], sicut pugiles inungi consueverunt; unde, sicut Innocentius III. dicit in quadam decret. de Sacra Unctione [cap. Cum venisset], « baptizandus in pectore inungitur, ut per Spiritus Sancti donum (1) errorem abjiciat et ignorantiam, et fidem rectam suscipiat, quia justus ex fide vivit : inter scapulas autem inungitur, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat (2) negligentiam et torporem, et bonam operationem exerceat, quia fides sine operibus mortua est; ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, et per operis exercitium fortitudo (3) laborum in scapulis ». Post baptismum vero, ut Rabanus dicit [lib. 1. Instit. Cler., cap. 28.], « statim signatur in

(1) ut Spiritus Sancti donum recipiat, errorem...

(2) ut Spiritus Sancti gratiam induat, exuat negligentiam...

(3) pectore, et fortitudo...

*gedoopten aanstonds door den priester op het hoofd met het heilig chrisma geteekend, en de priester spreekt een gebed over hem uit opdat hij aan het rijk van Christus zou deelachtig worden en naar Christus, een Christen zou genoemd worden. » en eindelijk zegt de H. Ambrosius (*De Sacram.* 3, 1) : « *Balsem wordt op zijn hoofd uitgestort omdat de wijsheid van den mensch in het hoofd zetelt, en opdat hij aan iedereen die het vraagt zou kunnen reken-schap geven van zijn geloof.* »*

3. Dit witte kleed wordt aan de gedoopten overhandigd, niet alsof hij geen andere kleederen mocht dragen, maar als teeken van de heerlijke verrijzenis waartoe de mensen door het doopsel worden wedergeboren; verder nog om de zuiverheid van leven die na het doopsel overeenkomstig wat geschreven staat in den *Brief aan de Romeinen* (6, 4) : « *We moeten wandelen in een nieuwheid van leven* », moet worden in acht genomen, te kennen te geven.

4. Wat tot de plechtigheid van het sacrament behoort, is hoe-wel het niet tot de geldigheid vereischt wordt, daarom nog niet overbodig; het wordt nl. zooals in de leerstelling gezegd werd, tot een behoorlijker toedienen van het sacrament aangewend.

cerebro a presbytero cum sacro chrismate, sequente simul et oratione, ut Christi regni particeps fiat, et a Christo christianus possit vocari ». Vel, sicut Ambrosius dicit [lib. 3. de Sacram. cap. 1.], « *unguentum super caput effunditur, quia sensus sapientis in capite ejus, ut scilicet sit paratus omni potenti de fide reddere rationem* ».

AD TERTIUM dicendum, quod vestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quod non liceat ei aliis vestibus uti, sed in signum gloriæ resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, et ad significandam puritatem vitae, quam debent post baptismum observare, secundum illud Rom. 6 [v. 4] : « *In novitate vitae ambulemus* ».

AD QUARTUM dicendum, quod ea quae pertinent ad solemnitatem sacramenti, etsi non sint de necessitate sacramenti, non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est [in corp.].

XIe ARTIKEL.

Worden er terecht drie verschillende doopsels onderscheiden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat er ten onrechte drie verschillende doopsels onderscheiden worden, nl. één doopsel van water, één van bloed en één van begeerte of van den heiligen Geest. — 1. De Apostel zegt in den *Brief aan de Ephesiërs* (4, 5) « *Eén geloof, één doopsel.* » Welnu er is maar één geloof en zoo moeten er dus geen drie doopsels onderscheiden worden.

2. Zooals uit de 65e Kw., 1e Art. blijkt is het doopsel een sacrament. Welnu, alleen het doopsel van water is een sacrament. Zoo moet niet gerept worden van andere doopsels.

3. De heilige Joannes Damascenus vermeldt in zijn boek (*Over het rechtzinnig geloof*, 4, 10) nog veel andere soorten van doopsels. Zoo moeten er dus meer zijn, dan de drie vermelde.

Daartegenover echter staat dat de Glosse op die woorden uit den *Brief aan de Hebreërs* (6; 2) : « *De leer der doopen* » het

ARTICULUS XI.

Utrum convenienter describantur tria baptismata.

[4. Dist. 4. q. 3. art. 3. et q. 6. art. 4. et Joan. 3. lect. 1. fin. et Hebr. 6. corp. 3. fin.].

AD UNDECIMUM sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter describantur tria baptismata, scilicet aquae, sanguinis, et flaminis, sive Spiritus Sancti, quia Apostolus dicit Ephes. 4 [v. 5] : « *Una fides, unum baptisma* ». Sed non est nisi una fides. Ergo non debent poni tria baptismata.

2. PRÆTEREA, baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supradictis patet [q. 65. art. 1]. Sed solus baptismus aquae est sacramentum. Ergo non debent poni alia duo baptismata.

3. PRÆTEREA, Damascenus in 4. lib. [Orth. Fid. cap. 9] determinat plura alia genera baptismatum. Non ergo debent poni solum tria baptismata.

SED CONTRA est, quod super illud Hebr. 6 [v. 2] : « *Baptismatum*

volgende zegt : « *De Apostel spreekt in het meervoud, omdat er drie doopsels zijn : het doopsel van water, van begeerte en van bloed.* »

LEERSTELLING. — Zooals hierboven werd aangetoond (67^e Kw., 5^e art. en 66^e Kw., 2^e art.), betreft het doopsel van water zijn kracht van het lijden van Christus. Men wordt nl. door het doopsel aan den lijdenden Christus gelijkvormig en verder van de eerste oorzaak den heiligen Geest. Hoewel nu het uitwerksel van de eerste oorzaak afhangt, toch gaat de oorzaak het uitwerksel in kracht te boven, en is er lang niet afhankelijk van. Zoo kan dus iemand zonder het doopsel van water te ontvangen, dank zij het lijden van Christus, wanneer hij nl. met voor Christus den marteldood te onderstaan, aan dit lijden deelachtig wordt, het uitwerksel van het sacrament erlangen. Zoo staat er overigens in het *Bock der Veropenbaring* (7, 14) : « *Dezen zijn het die uit de groote verdrukking komen, hun kleederen hebben zij gewassen en wit gemaakt in het bloed van het leven.* » Op dezelfde wijze nu kan iemand door toedoen van den H. Geest, wanneer nl. zijn hart door den H. Geest bewogen wordt om te geloven, om God te beminnen en zich over zijn zonden te berouwen het uit-

doctrinae » dicit Gloss. [ordin.] : « *Pluraliter dicit, quia est baptismus aquae, poenitentiae, et sanguinis* ».

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 62, art. 5.], baptismus aquae efficaciam habet a passione Christi, cui aliquis configuratur per baptismum, et ulterius sicut a prima causa, a Spiritu Sancto. Licet autem effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu; et ideo praeter baptismum aquae potest aliquis consequi sacramenti effectum ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo; unde dicitur Apocalyps. 7. [v. 14] : « *Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione et laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in sanguine agni.* » Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus Sancti consequitur effectum baptismi, non solum sine baptismo aquae, sed etiam sine baptismo sanguinis, inquantum scilicet alicujus cor per Spiritum Sanctum movetur ad credendum et diligendum

werksel van het doopsel niet alleen zonder het doopsel van water, maar ook zonder het doopsel van bloed ontvangen.

Daarover zegt Isaïas (4, 4) : « *De Heer zal vlekken der dochters van Sion wasschen en het bloed van Jerusalem in een geest van oordeel en vurigheid uit zijn midden wegnemen.* » Zoo worden die beiden doopsels in zoover zij het doopsel vervangen, doopsel genoemd. Daarom zegt de H. Augustinus in het *IIe Bock 22* « *Over het Doopsel* » tegen de *Donatisten* : « *Het lijden kan soms de plaats van het doopsel innemen.* » Voor den heiligen Cyprianus, was het geval van den roover aan wien gezegd werd « *Vandaag zult ge met Mij zijn in het paradijs,* » een afdoend bewijs daarvan. Wat mij betreft hoemeer ik het beschouw, zoomeer kom ik tot het besluit, dat niet alleen het lijden om den naam van Christus, maar ook het geloof en de bekeering des harten, wanneer nl. onveilige tijdsomstandigheden gelegenheid om tot het celebreeren van de geheimenis des doopsels zijn toevlucht te nemen, niet gunnen, het doopsel kunnen vervangen. »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De twee andere doopsels zijn in het doopsel met water dat zijn kracht van het

Deum et poenitendum de peccatis. Unde etiam dicitur baptismus poenitentiae; et de hoc dicitur Isa. 4. [v. 4] : « *Si abluerit Dominus cordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii et spiritu ardoris.* » Sic igitur utrumque aliorum baptismatum nominatur baptismus, in quantum supplet vicem baptismi aquae; unde dicit Augustinus in 4. lib. de Unico Baptismo parvolorum [contr. Donatist. cap. 2.] : « *Baptismi vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est:* « *Hodie mecum eris in paradiso* », beatus Cyprianus non leve documentum assumpsit, quod etiam atque etiam considerans invenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod baptismus deerat, posse supplere, sed etiam fidem, conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in augustiis temporum succurri non potest ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod alia duo baptismata includuntur in

lijden van Christus en van den heiligen Geest betrekt bevat. Zoo wordt dan de eenheid van het doopsel niet weggenomen.

2. Zooals reeds gezegd werd (60^e Kw., 1^e art.) is het sacrament een teeken. Nu komen de andere doopsels wel wat het uitwerksel maar niet alsof ze teekens waren met het doopsel van water overeen. Zoo zijn ze dus geen sacramenten.

3. De heilige Joannes Damascenus heeft het over verschillende voorafbeeldingen van het doopsel, zooals de zondvloed, die om de verlossing van de geloovigen in de heilige Kerk, een teeken was van ons doopsel; ook daar werden immers volgens de woorden uit den *Eersten Brief van Petrus* (3, 2) weinig mensen verlost in een ark. Nog spreekt hij van de doortocht van de roode zee die het doopsel voorafbeeldt omdat het een redding is uit de slavernij der zonden. Daarom zegt de apostel in den *Eersten Brief aan de Korinthiërs* (10, 2) : « *Allen werden in de wolk en in de zee gedoopt.* » Verder spreekt Joannes Damascenus ook van de verschillende wasschingen die in het oude testament plaats grepen, en die het doopsel in zijn taak van zonden te reinigen voorafbeelden. Eindelijk spreekt hij nog van het doopsel van Joannes dat een voorbereiding was tot het doopsel van Christus.

baptismo aquae, qui efficaciam habet et ex passione Christi, et ex Spiritu Sancto; et ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut supra dictum est [q. 60. art. 1.], sacramentum habet rationem signi; alia vero duo convenient cum baptismoto aquae, non quidem quantum ad rationem signi, sed quantum ad effectum baptismatis; et ideo non sunt sacramenta.

AD TERTIUM dicendum, quod Damascenus ponit quaedam baptismata figuralia, sicut diluvium, quod fuit signum nostri baptismi, quantum ad salvationem fidelium in Ecclesia, sicut « tunc paucae animae saluae factae sunt in arca », ut dicitur 1. Petr. 3 [v. 20]. Ponit etiam transitum maris Rubri, qui significat nostrum baptismum, quantum ad liberationem a servitute peccati; unde et Apostolus dicit 1. Corinth. 10 [v. 2], quod « omnes baptizati sunt in nube et in mari ». Ponit etiam ablutiones diversas, quale fiebant in veteri lege, praefigurantes nostrum baptismum, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam baptismum Joannis, qui fuit praeparatorius ad nostrum baptismum.

XIIe ARTIKEL.

Is het doopsel van Bloed het voortreffelijkste doopsel?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het doopsel van bloed niet het voortreffelijkste is van de drie. — 1. Het doopsel met water prent een merkteeken in, wat het doopsel van bloed niet doet. Zoo is dus het doopsel van bloed niet voortreffelijker dan het doopsel met water.

2. Zonder het doopsel van begeerte dat door de liefde geschiedt heeft het doopsel van bloed geen waarde. De Apostel schrijft immers in zijn *Eersten Brief aan de Korinthiërs* (13, 3) : « *Zoo ik mijn lichaam overgeef om het te laten verbranden, maar geen liefde heb, dan baat het mij niets.* » Integendeel is zonder het doopsel van bloed het doopsel van begeerte ook geldig, niet alleen immers de martelaren worden gered. Zoo is dus het doopsel van bloed niet het voortreffelijkste.

3. Evenals het doopsel met water, waaraan zoals gezegd werd het doopsel beantwoordt, zijn kracht van het lijden van Christus betrekt, evenzoo betrekt het lijden van Christus zijn kracht van

ARTICULUS XII.

Utrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

[4. Dist. 4. q. 3. art. 3. q. 4. et Hebr. 6. lect. 3. fin.]

AD DUODECIMUM sic proceditur. Videlur, quod baptismus sanguinis non sit potissimus inter tria praedicta baptismata. Baptismus enim aquae imprimis characterem, quod quidem baptismus sanguinis non facit. Ergo baptismus sanguinis non est potior, quam baptismus aquae.

2. PRÆTEREA, baptismus sanguinis valet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem : dicitur enim 1. ad Cor. 13 [v. 3] : « *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* ». Sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis : non enim soli martyres salvantur. Ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

3. PRÆTEREA, sicut baptismus aquae habet efficaciam a passione Christi, cui secundum praedicta [art. praec.] respondet baptismus san-

den heiligen Geest. In den *Brief aan de Hebreërs* (9, 14) staat immers : « *Het Bloed van Christus, die zich door toedoen van den heiligen Geest, om ons aan God heeft opgeofferd, zal ons geweten van de werken des doods reinigen enz...* »

Zoo heeft dus het doopsel van begeerde meer waarde dan het doopsel van bloed, en het doopsel van bloed is dan ook niet het voortreffelijkste.

Daartegenover staat echter wat Augustinus in zijn boek *Over de kerkelijke Dogmata* (74) zegt, wanneer hij nl. onder verschillende doopsels een vergelijking instelt : « *De gedoopte belijdt zijn geloof ten overstaan van den priester. De martelaren echter ten overstaan van den kerkvervolger. De eene wordt na die belijdenis met water besproeid, de andere met bloed. De eene erlangt bij de handenoplegging van den priester den H. Geest, de andere wordt zelf een tempel van den H. Geest.* »

LEERSTELLING. — Zooals in het vorig artikel gezegd werd, worden het vergieten van zijn bloed om Christus en de innerlijke werking van den H. Geest, inzoover zij het uitwerksel van het doopsel van water, nl. de rechtvaardigmaking van den mensch te weeg brengen, doopsel genoemd. Het doopsel van water betrekt

guinis, ita passio Christi efficaciam habet a Spiritu Sancto, secundum illud Hebr. 9 [v. 14] : « *Sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuorum* », etc. Ergo baptismus flaminis potior est, quam baptismus sanguinis. Non ergo baptismus sanguinis est potissimum.

SED CONTRA est, quod Augustinus ad Fortunatum loquens de comparatione baptismatum dicit [de Ecclesiast. Dogmatib. cap. 61, inter opera August.] : « *Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore; ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine; ille per impositionem manus pontificis recipit Spiritum Sanctum, hic templum efficitur Spiritus Sancti* ».

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. praec.], effusio sanguinis pro Christo, et operatio interior Spiritus Sancti dicuntur baptis mata inquantum efficiunt effectum baptismi aquae. Baptismus autem aquae

zoals we in het vorig artikel aantoonden, zijn kracht van het lijden van Christus en van den heiligen Geest. Die beiden oorzaken nu zijn in de drie doopsels werkzaam, in het doopsel van bloed echter op buitengewone wijze. In het doopsel van water werkt het lijden van Christus immers door een zinnebeeldige voorstelling; in het doopsel van begeerte of van berouw, door een genegenheid der ziel; in het doopsel van bloed daarentegen door echte navolging. Wat verder de kracht van den heiligen Geest betreft, deze werkt in het doopsel van water in het verborgen, in het doopsel van begeerte door een beweging des harten, maar in het doopsel van bloed, volgens de woorden uit het *Evangelie van Sint Jan* (15, 13) : « *Groter liefde heeft niemand dan deze : dat hij zijn leven aflegt voor zijn vrienden* » door een bizonderen liefdeijver.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het merkteeken is één ding én sacrament. Nu zeggen we niet dat het doopsel van bloed als sacrament, wel dat het mits inachtneming van zijn uitwerksel, den voorrang heeft.

2. Bloedvergieten heeft met het doopsel geen uitstaans wan-

---

efficaciam habet a passione Christi, et a Spiritu Sancto, ut dictum est [art. praec.]. Quae quidem duae causae operantur in quolibet horum trium baptismatum, excellentissime tamen in baptismo sanguinis, nam passio Christi operatur quidem in baptismo aquae, per quandam figuralem representationem; in baptismo autem flaminis vel poenitentiae, per quandam affectionem; sed in baptismo sanguinis per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus Sancti operatur in baptismo aquae per quandam virtutem latentem; in baptismo autem poenitentiae per cordis commotionem; sed in baptismo sanguinis per potissimum dilectionis et affectionis fervorem, secundum illud Joan. 15. [v. 13] : « Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod character est res et sacramentum. Non autem dicimus, quod baptismus sanguinis paenitentiam (1) habeat secundum rationem sacramenti, sed quantum ad sacramenti effectum.

AD SECUNDUM dicendum, quod effusio sanguinis non habet rationem

---

(1) praeminentiam.

neer het zonder liefde geschiedt. Daaruit volgt dat het doopsel van bloed het doopsel van begeerte insluit maar niet omgekeerd, en zoo blijkt het volmaakter te zijn.

3. Het doopsel van bloed heeft niet alleen om Christus lijden, maar ook zooals we in de leerstelling zeiden, om den heiligen Geest, den voorrang.

---

baptismi, si sit sine charitate. Ex quo patet, quod baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, et non e converso. Unde ex hoc ipso probatur perfectior.

AD TERTIUM dicendum, quod baptismus sanguinis praeeminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritus Sancti, ut dictum est [in corp. art.].

ZEVEN EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER DE BEDIENAARS DOOR WIE HET DOOPSEL WORDT TOEGEDIEND.

(Acht artikelen.)

Verder moet gesproken worden over de bedienaars door wie het doopsel wordt toegediend. Dienaangaande komen acht vragen ter bespreking.

1. Komt het aan de diakens toe het doopsel toe te dienen?
  2. Komt het aan de priesters toe, ofwel enkel en alleen aan de Bisschoppen?
  3. Mag een leek het sacrament van het doopsel toedienen?
  4. Mag een vrouw het doopsel toedienen?
  5. Mag een ongedoopte het doopsel toedienen?
  6. Mogen verschillende mensen samen, een en dezelfden mensch doopen?
  7. Is het noodig dat iemand de gedoopte, boven de doopvont houde?
-

QUAESTIO LXVII.

DE MINISTRIS, PER QUOS TRADITUR BAPTISMUS SACRAMENTUM.

Deinde considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum baptismi.

Et circa hoc quaeruntur octo : 1. Utrum ad diaconum pertineat baptizare. — 2. Utrum pertineat ad presbyterum, vel solum ad episcopum. — 3. Utrum laicus possit sacramentum baptismi conferre. — 4. Utrum hoc possit facere mulier. — 5. Utrum non baptizatus possit baptizare. — 6. Utrum plures possint simul baptizare unum et eundem. — 7. Utrum necesse

8. Is degene die den gedoopten uit de doopvont opneemt verplicht hem te onderrichten?

I^e ARTIKEL.

Komt het aan de diakens toe het doopsel toe te dienen?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat het aan de diakens toe-comt het doopsel toe te dienen. — 1. Blijkens hetgeen bij Matt. (28, 19) staat : « *Gaat en onderwijst alle volkeren, ze doopende enz.* » heeft de Heer het bevel het Evangelie te verkondigen en het doopsel toe te dienen samen gegeven. Welnu, de diakens komt het toe het evangelie te verkondigen. Dus komt het hun insgelijks toe het doopsel toe te dienen.

2. Volgens hetgeen Dyonisius in zijn Boek « *Over de Kerkelijke Hierarchie* » (5) schrijft, komt het de diakens toe de mensen te zuiveren. Welnu, vooral door het doopsel worden de mensen van hun zonden gereinigd; de *Brief aan de Ephesiërs*, zegt immers (5, 26) : « *God reinigt ons in het Woord des levens, als*

sit aliquem esse qui baptizatum de sacro fonte recipiat. — 8. Utrum suscipiens aliquem de sacro fonte obligetur ad ejus instructionem.

ARTICULUS I.

Utrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

[4. Dist. 5. q. 2. art. 1. q. 1. et Dist. 7. q. 3.. art 1. q. 1. corp.
et Dist. 13. q. 2. art. 3. q. 2. corp.].

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod ad officium diaconi pertineat baptizare. Simul enim injungitur a Domino officium praedicandi Evangelium et baptizandi, secundum illud Matth. ult. [v. 19]: « *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos* », etc. Sed ad officium diaconi pertinet evangelizare. Ergo videtur, quod etiam ad officium diaconi pertineat baptizare...

2. PRÆTEREA, secundum Dionysium 5. cap. Ecclesiasticae Hierarchiae [Part. 1, §§ 6 et 7], purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio a peccatis maxime fit per baptismum, secundum illud Ephes. 5. [v. 26] :

in een waterbad. » Zoo hoort het dus de diakens toe het doopsel toe te dienen.

3. Van den gelukzaligen Laurentius wordt er verteld dat hij, toen hij nog diaken was, verschillende mensen gedoopt heeft. Zoo is het dus wel degelijk het ambt van den diaken het doopsel toe te dienen.

Daartegenover echter staat wat paus Gelasius bevolen heeft (9^e Epist. 7 Kap.) en wat in de Decretaliën geboekt staat (CXIII Dist. 13 kap.) : « *We bevelen het dat de diakens de grenzen van hun macht niet zouden overschrijden en zonder oorlof van een bisschop of van een priester mogen ze, behalve wanmeer deze te ver verwijderd zijn en uiterste nood er toe dwingt, niet doopen.* »

LEERSTELLING. — Net als de namen der hemelsche koren ons, zooals Dyonisius in zijn Boek over de Kerkelijke Hierarchie (Kap. 7) zegt, hun eigenschappen en ambten te kennen geven, kunnen we uit den naam van de verschillende kerkelijke orden afleiden, wat aan ieder van hen toekomt. Het woord « Diaken » nu betekent « bedienaar ». Het komt nl. niet aan de diakens toe als hoofd bedienaars en alsof dit hun ambt was sacramenten

« Mundans eam lavacro aquae in verbo vitae ». Ergo videtur, quod baptizare pertineat ad diaconum.

3. **PRÆTEREA**, de beato Laurentio legitur, quod cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur, quod ad diaconos pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quod Gelasius I. Papa dicit et habetur in Decret. 93. distinct.: « Diaconos propriam constituimus observare mensuram », et infra: « Absque episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi praedictis ordinibus fortasse longius constitutis, necessitas extrema compellat ».

RESPONDEO dicendum, quod sicut coelestium ordinum proprietates et eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur, ut Dionysius dicit 7. cap. Coel. Hierar., ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinum accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri, quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod sacramentum prin-

toe te dienen, maar wel de hogere orden in het toedienen van de heilige sacramenten bij te staan. Zoo komt het een diaken niet alsof dit zijn eigen ambt was toe het sacrament van het doopsel toe te dienen, maar alleen bij het toedienen van dit en andere sacramenten de hogere bedienaars bij te staan en te helpen. Daarom zegt de heilige Isidorus in een *Brief aan Ludifredus* : « De diaken moet den priester bij alles wat omtrent de sacramenten van Jezus Christus gedaan wordt, wat nl. het doopsel, wat het chrisma, de pateen of ook den kelk betreft bijstaan en helpen. »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Den diaken komt het toe in de Kerk het evangelie voor te lezen en het door catechisatie aan de gelooijgen te verkondigen. Daarom zegt Dyonisius in zijn kerkelijke Hierarchie (kap. 3) dat de diakens macht hebben over de onzuiveren en daarmee bedoelt hij de catechumenen. Onderwijzen echter, dat is het evangelie uitleggen, komt eigenlijk toe aan de bisschoppen die, zooals Dyonisius in hetzelfde werk (5^e kap.) zegt voor taak hebben te vervolmaken. Vervolmaken nu en onderrichten zijn een en hetzelfde. Daaruit volgt dus niet dat het aan de diakens toekomt het doopsel toe te dienen.

cipaliter et quasi ex proprio officio praebere, sed adhibere ministerium alii majoribus in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconum non pertinet, quasi ex proprio officio tradere sacramentum baptismi, sed in collatione hujus sacramenti et aliorum assistere et ministrare majoribus. Unde Isidorus dicit [epist. ad Laudemfred.]: « Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus, quae aguntur in sacramentis Christi, in baptismo, sive in chrismate, in patena et calice ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ad diaconum pertinet recitare Evangelium in Ecclesia, et praedicare ipsum per modum catechizantis. Unde et Dionysius dicit [cap. 5. Eccles. Hier., Part. 1, § 6], quod diaconi habent officium super immundos, inter quos ponit catechumenos. Sed docere, id est exponere Evangelium, pertinet proprie ad episcopum, cuius actus est perficere, secundum Dionysium 5. cap. Ecclesiasticae Hierarchiae [Part. 1. §§ 6 et 7]. Perficere autem idem est, quod docere. Unde non sequitur, quod ad diaconos pertineat officium baptizandi.

2. Dyonisius zegt in zijn Kerkelijke Hierarchie (2^e Kap.) dat het doopsel niet alleen reinigt maar ook licht schenkt, en bijgevolg gaat dit het ambt van den diaken te boven; hem komt immers enkel toe, hetzij door de onzuiveren te verjagen, hetzij door ze tot het heilig doopsel voor te bereiden, te reinigen.

3. Omdat het doopsel onontbeerlijk is, daarom wordt er de diacons toe gelaten wanneer de nood dringt en de hogere bedienaar afwezig is te doopen; dit blijkt overigens uit boven vermeld bescheid van Gelasius, en op die wijze heeft de gelukzalige Laurentius als diaken het doopsel toegediend.

IIe ARTIKEL.

Komt het de priesters toe het doopsel toe te dienen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het niet aan de priesters, doch enkel en alleen aan de bisschoppen toekomt, het doopsel toe te dienen. — 1. Zooals in het vorig artikel gezegd werd, werd door eenzelfde bevel aangeplikt te doopen en te onderwijzen

---

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut Dionysius dicit in 2. Eccl. Hier. [Cap. 5, Part. 1, § 3], baptismus non solum habet purgativam, sed etiam illuminativam virtutem, et ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet vel repellendo immundos, vel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

AD TERTIUM dicendum, quod quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus, necessitate urgente, in absentia majorum baptizare, sicut patet ex auctoritate Gelasii supra inducta [in arg. sed cont.]. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens baptizavit.

ARTICULUS II.

Utrum baptizare pertineat ad officium presbyterorum.

[4. Dist. 5. q. 2. art. 1. q. 2. et Dist. 7. q. 1. art. 1. q. 3, corp, et Dist. 17. q. 3. art. 3. q. 2. corp. et Dist. 24. q. 2. art. 2. ad 1.],

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod baptizare non pertineat ad officium presbyterorum, sed solum episcoporum, quia, sicut dictum est [art. praec. arg. 1.], sub eodem praecepto injungitur Matth. ult. [v. 19]

(Matt. 28, 19). Welnu, zooals Dyonisius in zijn Kerkelijke Hierarchie zegt (5^e en 6^e kap.) is onderwijzen dat met vervolmaken gelijk staat de taak van de bisschoppen.

2. Door het doopsel wordt iemand bij het christen volk opgenomen, taak die den vorst van dit volk is weggelegd. Welnu de bisschoppen zijn de prinsen der heilige kerk, en nemen de plaats van de apostelen in. Dit zegt de heilige Beda in een glossa op de woorden van St. Lucas 10^e kap.; en daarbij zegt de psalmist (4, 17) : «*Als vorsten zult ge ze aanstellen over de heele aarde.*» Zoo is doopen dus de taak van de bisschoppen.

3. De heilige Isidorus zegt dat het aan de bisschoppen toekomt Basilieken te consacreeren, altaren te wijden en het chrisma te bereiden. De kerkelijke orden dienen ze toe, en de vrome maagden zegenen ze. Welnu, het sacrament des doopsels is meer nog dan dit alles en zoo komt het veeleer aan de bisschoppen toe het doopsel toe te dienen.

Daartegenover staat echter, wat St. Isidorus zegt in zijn boek «*Over de Ambten*» (2, 24) : «*Het staat vast dat het doopsel enkel en alleen aan de priesters werd opgedragen.*»

officium docendi et baptizandi. Sed docere, quod est perficere, pertinet ad officium episcopi, ut patet per Dionysium 5. et 6. Eccles. Hier. Ergo et baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

2. PRÆTEREA, per baptismum annumeratur aliquis populo christiano; quod quidem videtur ad officium solius principis pertinere. Sed principatum in Ecclesia tenent episcopi, qui, ut dicitur in Gloss. [ord. Bedae sup. illud : Designavit Dominus, Luc. 10, v. 1] tenent locum apostolorum, de quibus dicitur in Psal. 44 [v. 17]: «*Constitues eos principes super omnem terram*». Ergo videtur, quod baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

3. PRÆTEREA, Isidorus dicit [Epist. ad Ludipred.], quod «*ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, et confectio chrysatis. Ipse ordines ecclesiasticos distribuit et sacras virgines benedicit*». Sed his omnibus majus est sacramentum baptismi. Ergo videtur, quod multo magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quod Isidorus dicit in lib. 2. de Offic. [cap. 25, N. 9]: «*Constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum*».

LEERSTELLING. — De priesters worden zooals hierboven werd aangetoond (55e Kw., 3e art.) gewijd om het sacrament van Christus lichaam te voltrekken; dit is immers het sacrament van de kerkelijke eenheid. De apostel zegt nl. in den *Eersten Brief aan de Korinthisiërs* (10, 17) : « *Dewijl dit slechts één brood is, zijn wij met velen slechts één lichaam, wij allen die deel hebben aan dit ééne brood en aan den éénen kelk.* » Door het doopsel nu wordt iemand in de kerkelijke eenheid ingelijfd en ontvangt aldus het recht tot de tafel des Heeren te naderen. Zooals het dus den priester toekomt de Eucharistie te consacreeren, — daar is toch het priesterschap op berekend, — zoo ook komt het van ambtswege toe aan priesters te doopen; eenzelfde komt het immers toe een geheel uit te werken en een deel van dit geheel op te schikken.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Door den Heer werd aan de apostelen het dubbele ambt te onderwijzen en te doopen opgedragen. Nu nemen de bisschoppen wel de plaats van de apostelen in, maar hun taak nemen ze op tweevoudige wijze waar. De taak immers te onderwijzen heeft Christus hun opgedragen, opdat ze haar als eerste hun toegewezen werk zouden waarnemen en daarom zeiden de Apostelen in de *Hand.* (6, 2) : « *Het be-*

RESPONDEO dicendum, quod sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi confiant, sicut supra dictum est [q. 65. art. 3.]. Illud autem est sacramentum ecclesiasticae unitatis, secundum illud Apost. 1. Corinth. 10. [v. 17] : « *Unus panis et unum corpus sumus omnes, qui de uno pane et de uno calice participamus.* ». Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticae unitatis, unde et accipit jus ad mensam Domini accedendi et ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur), ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare; ejusdem enim videtur esse operari totum, et partem in toto disponere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod utrumque officium, scilicet docendi et baptizandi, Dominus apostolis injunxit, quorum vicem gerunt episcopi; aliter tamen, et aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercent, tanquam principalissimum; unde et ipsi Apostoli dixerunt *Actorum* 6 [v. 2] : « *Non est aequum nos relinquere verbum Dei,*

taamt niet dat wij het woord Gods om de bediening der tafel veronachtzamen. »

De taak integendeel te doopen, heeft hij de apostelen opgedragen om haar door anderen te laten waarnemen. Daarom zeide de Apostel in zijn *Eersten Brief aan de Korintheërs* (1, 17) : « *Want Christus zond mij niet om te doopen maar om het evangelie te verkondigen.* » De reden nu daarvan ligt hier, dat bij het doopsel de verdienste en de wijsheid van den bedienaar niets tot stand brengen, terwijl het er bij het predikambt zooals hierboven reeds werd aangetoond (64^e Kw., 6^e en 7^e art.) anders toegaat. Hier kan men ook laten gelden dat Christus niet zelf gedoopt heeft, maar wel zijn leerlingen (Joan. 4, 2). Daardoor wordt echter nog niet uitgesloten dat ook de bisschoppen mogen doopen, want waar een mindere macht toe bestand is, zal ook een hogere macht toe bestand zijn. Daarvandaan dat de Apostel in zijn brieven ook zegt, dat hij sommige menschen gedoopt heeft.

2. In iedere staat zijn mindere aangelegenheden op de lagere ambtenaren, de zwaardere daarentegen op meer vooraanstaande ambtenaren aangewezen. Het boek van den *Uittocht* (18, 22) zegt immers : « *Al wat echter van meer belang mocht zijn, zullen zij voor u brengen en alleen het geringere zullen ze zelf beredderen.* » Daarom zullen de geringere ambtenaren zich met het geringe volk onledig houden. Meer vooraanstaanden integendeel

---

et ministrare mensis ». Officium autem baptizandi commisit apostolis ut per alios exercendum; unde et Apostolus dicit 1. Corinth. 1. [v. 17] : « Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare ». Et hoc ideo quia in baptizando nihil operatur meritum et sapientia ministri, sicut in docendo, ut patet ex supra dictis [q. 64. art. 5. et 9.], in cuius etiam signum nec ipse Dominus baptizavit, sed discipuli ejus, ut dicitur Joan. 4. [v. 2]. Nec tamen per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare, quia quod potest potestas inferior, potest et superior; unde et Apostolus ibidem dicit, se quosdam baptizasse.

AD SECUNDUM dicendum, quod in qualibet republica ea quae sunt minora, pertinent ad minora officia, majora vero majoribus reservantur, secundum illud Exod. 18 [v. 22] : « Quidquid majus fuerit referant ad te, et ipsi tantum modo minora judicent ». Et ideo ad minores civitatis principes pertinet disponere de infimo populo, ad summos autem principes

komt het toe zich met de hogere standen in te laten. Door het doopsel nu verkrijgt iemand in de kristenheid amper de laatste plaats en daarom wordt het de geringere bedienaars der kerk, de priesters nl., die zoals de glossa zegt (Luc. 10) de plaats van de 72 leerlingen van Christus innemen overgelaten het doopsel toe te dienen.

3. Het doopsel is wat zoals we hierboven deden uitkomen (65^e Kw., 3^e art. in de leerstel. en in het antwoord op de 4^e bedenk.), wanneer het om de noodzakelijkheid der sacramenten gaat, het voornaamste sacrament, wat echter de volmaaktheid betreft, zijn er andere sacramenten die voorgaan en aan de bisschoppen worden voorbehouden.

IIIe ARTIKEL.

Mag een leek het doopsel toedienen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat een leek het doopsel niet mag toedienen. — 1. Doopen komt, zoals in het vorig artikel gezegd werd aan de priesters toe. Welnu, wat van het priester-

pertinet disponere ea, quae pertinent ad majores civitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis nisi infimum gradum in populo christiano, et ideo baptizare pertinet ad minores principes Ecclesiae, id est ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christ, ut dicit Gloss. Luc. 10.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 65. art. 3.], sacramentum baptismi est potissimum necessitate, sed quantum ad perfectionem, sunt quaedam alia potiora, quae episcopis reservantur.

ARTICULUS III.

Utrum laicus possit baptizare.

[2-2. q. 100. art. 2. ad 1. et 4. Dist. 5. q. 2. art. 1. q. 1. et 3.
et Dist. 6. q. 1. art. 3. q. 2. et 3.].

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod laicus baptizare non possit. Baptizare enim, sicut dictum est [art. praec.], proprie pertinet ad ordinem

schap deel uitmaakt, mag niet aan diegenen die geen orden ontvangen hebben worden toevertrouwd. Zoo mag dus een leek die de priesterorden niet ontvangen heeft, niet doopen.

2. Doopen is van meer belang dan de sacramentaliën van het doopsel zooals catechizeeren, duivelbezweren en het doopwater te zegenen voltrekken. Daar nu die dingen niet door leeken maar enkel door priesters kunnen gedaan worden, zoo mogen leeken nog veel minder doopen.

3. Het doopsel is even onontbeerlijk als de biecht. Een leek echter kan in de biecht de absolutie niet uitspreken, zoo kan hij dus evenmin het doopsel toedienen.

Daartegenover echter staat, wat Paus Gelasius en St. Isidorus zeggen : « *De leeken der kristenheid mogen wanneer de nood dringt doopen.* »

LEERSTELLING. — Het strookt ten zeerste met de barmhartigheid van dengenen, die alle mensen wil zaligmaken, dat ze voor wat voor de zaligheid onontbeerlijk is makkelijk zouden een

---

sacerdotalem. Sed ea quae sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. Ergo videtur, quod laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

2. **PRÆTEREA**, majus est baptizare, quam alia sacramentalia baptismi perficere, sicut catechizare, et exorcizare, et aquam baptismalem benedicere. Sed haec non possunt fieri a laicis, sed solum a sacerdotibus. Ergo videtur quod multo minus laici possint baptizare.

3. **PRÆTEREA**, sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita et poenitentia. Sed laicus non potest absolvere in foro poenitentiali. Ergo neque potest baptizare.

SED CONTRA est, quod Gelasius I. papa [epist. 9. cap. 7. Concil.] et Isidorus [lib. 2. De Offic. cap. 25, N. 9] dicunt, quod « *baptizare, necessitate imminentे, laicis christianis plerumque conceditur* ».

RESPONDEO dicendum, quod ad misericordiam ejus, qui vult omnes homines salvos fieri, pertinet, ut in his quae sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat. Inter omnia autem sacramenta maximae ne-

uitweg vinden. Onder alle sacramenten nu is het doopsel, omdat het de wedergeboorte is tot het geestelijke leven, het meest onontbeerlijk; op geen ander manier kan immers kinderen worden ter hulp gekomen, en op geen andere manier kunnen volwassenen volledige kwijtschelding van zondeschuld en van zondestraf erlangen. Opdat dan een zoo onontbeerlijk heilig middel voor den mensch niet zou in gebreke blijven werd het zoo ingesteld dat de stof van het doopsel makkelijk zou te vinden zijn, en dat, opdat de mensch niet zou bij gebrek aan doopsel van zijn heil verstoken blijven, om het even wie, ook als hij niet gewijd is, als bedienaar van het doopsel mag optreden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Om welvoegelijksgronden en om de plechtigheid komt het een priester toe het doopsel toe te dienen. Dit is echter voor het sacrament niet onontbeerlijk en, moest een leek zonder dat het noodzakelijk is doopen, dan zou hij weliswaar zondigen, maar niet te min zou hij het doopsel toedienen, en degene die aldus gedoopt werd, moet niet herdoopt worden.

2. Die sacramentaliën van het doopsel, hooren bij de plechtigheid, maar worden niet tot de geldigheid vereischt. Daarom moe-

cessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem, quia pueris aliter omnino subveniri non potest, et adulti non possunt aliter, quam per baptismum plenam remissionem consequi et quantum ad culpam, et quantum ad poenam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut et materia baptismi sit communis, scilicet aqua, quae a quolibet de facili haberi potest, et minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi homo salutis suae dispendium patiatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem secundum quandam convenientiam et solemnitatem; non autem hoc est de necessitate sacramenti; unde etiamsi extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem, tamen sacramentum baptismi confert, nec est re-baptizandus ille, qui sic est baptizatus.

AD SECUNDUM dicendum, quod illa sacramentalia baptismi pertinent ad

ten en mogen ze niet door een leek, maar alleen door een priester dien het toekomt plechtig te doopen, volvoerd worden.

3. Zooals gezegd werd (65° Kw., 3^e en 4^e art.) is de biecht niet even onontbeerlijk als het doopsel. De absolutie van den priester kan immers in nood door het berouw vervangen worden en scheldt overigens niet alle straf kwijt; daarbij kan de absolutie voor kinderen niet gebruikt worden. Daarom valt dan ook de biecht niet met het doopsel, waarvan het uitwerksel door niets anders kan vervangen worden, gelijk te stellen.

IVe ARTIKEL.

Mag een vrouw het doopsel toedienen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat een vrouw het doopsel niet mag toedienen. — 1. In de kerkvergadering van Carthago (99° en 100° Can.) wordt gezegd : « *Dat de vrouw hoe geleerd en hoe heilig ze ook weze, de mannen in de vergaderingen niet mag onderwijzen, en het niet mag op zich nemen ze te doopen.* »

---

solemnitatem, non autem ad necessitatem baptismi; et ideo fieri non debent nec possunt a laico, sed solum a sacerdote, cujus est solemniter baptizare.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 65. art. 3 et 4.], poenitentia non est tantae necessitatis, sicut baptismus : potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quae non liberat a tota poena, nec etiam pueris adhibetur et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

ARTICULUS IV.

Utrum mulier possit baptizare.

[Supr. art. 3. et locis ibidem inductis].

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi Concilio [scilicet 4. can. 99. et 100.], quod « mulier quamvis docta et sancta, viros in conventu docere vel aliquos baptizare non praesumat ». Sed nullo modo licet mulieri docere in conventu, secundum illud 1. Cor. 14. [v. 35] : « Turpe est mulieri in

Zoo is het dan ook aan een vrouw niet geoorloofd om het even op welke wijze het doopsel toe te dienen.

2. Het doopsel toedienen is het werk van een overste, en daarom moet men het doopsel van priesters, die ziellast hebben ontvangen. Vrouwen integendeel kan zulks niet toekomen; in den eersten *Brief aan Timotheus* (2, 12) staat immers geschreven : « *Aan de vrouw laat ik niet toe dat zij onderwijze, noch over den man heersche, maar ze moet zwijgen.* » Zoo mag dus een vrouw niet het doopsel toedienen.

3. Voor de geestelijke wedergeboorte is het doopsel hetzelfde als voor een kind de baarmoeder. Dit is toch hetgeen St. Augustinus bij den tekst : « *kan de mensch dan in den schoot van zijn moeder binnen gaan en andermaal geboren worden?* » aanstipt. Welnu, hij die doopt neemt veeleer het ambt van een vader waar, en dit past zeker niet voor een vrouw. Zoo mag dus een vrouw niet het doopsel toedienen.

Daartegenover staat echter, dat Paus Urbanus II in een Brief aan een zekere Vitalis het volgende zegt : « *Uw liefde heeft ons aangaande zeker geval geraadpleegd, daarop antwoorden we dat het doopsel wanneer het in een geval van dringenden*

ecclesia loqui ». Ergo videtur, quod nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

2. PRÆTEREA, baptizare pertinet ad officium praelationis; unde a sacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi baptismus. Sed hoc non potest competere mulieri, secundum illud 1. Tim. 2 [v. 12]: « *Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio* ». Ergo mulier baptizare non potest.

3. PRÆTEREA, in spirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni uteri, ut Augustinus dicit super illud Joan. 3 [v. 4.]: « *Numquid homo potest in ventrem matris suae iterato introire, et renasci?* » [tract. 11. in Joan., N. 6]. Ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non potest.

SED CONTRA est, quod Urbanus II papa dicit, et habetur in Decret. 30. q. 3. [cap. 4.]: « *Super quibus consuluit nos tua dilectio, hoc videtur*

nood door een vrouw in naam der heilige Drievidigheid wordt toegediend, geldig wordt toegediend. »

LEERSTELLING. — Blijkens wat *Joannes* in zijn Evangelie (1, 33) zegt : « *Op wien gij den Geest zult zien nederdalen en boven hem zult zien rusten, die is het die in den heiligen Geest doopt* », is het vooral Christus die bij het doopsel werkzaam is. Welnu, in den *Brief aan de Galaten* (3, 28) zegt de Apostel : « *In Christus Jezus bestaat geen onderscheid tusschen man en vrouw.* » — Zooals dus een leek van het mannelijk geslacht als bedienaar van Christus het doopsel mag toedienen, zoo mag het ook een vrouw. Daar echter zooals in den *Eersten Brief aan de Korinthiërs* (11, 3) staat, *het hoofd van de vrouw de man is, en het hoofd van den man Christus*, zoo past het dat wanneer er mannen aanwezig zijn een vrouw niet het doopsel toediene. Wanneer immers iemand uit den klerus aanwezig is, mag een leek het, en wanneer een priester aanwezig is, een lagere wijdeling evenmin. Een priester daarentegen, mag, daar het toch het ambt van een priester is te doopen, ook in het bijzijn van een bisschop doopen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Alhoewel het een vrouw niet toegestaan wordt in het openbaar te onderwijzen toch

nobis ex sententia respondendum, ut baptismus sit, si instantे necessitate foemina puerum in nomine sanctae Trinitatis baptizaverit. »

RESPONDEO dicendum, quod Christus est, qui principaliter baptizat, secundum illud Joan. 1. [v. 33] : « *Super quem videris Spiritum descendenter et manentem, hic est qui baptizat* ». Dicitur autem Coloss. 3 [v. 11] quod in Christo non est masculus et foemina. Et ideo sicut masculus laicus potest baptizare, quasi minister Christi, ita etiam et foemina. Quia tamen caput mulieris est vir, et caput viri est Christus, ut dicitur 1. Corinth. 11 [v. 3], non debet mulier baptizare, si adsit copia viri, sicut nec laicus praesente clero, nec clericus praesente sacerdote; qui tamen potest baptizare praesente episcopo, eo quod hoc pertinet ad officium sacerdotis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut mulieri non permittitur publice docere potest tamen privata doctrina vel monitione aliquem instruere; ita

kan ze bij een privaat onderhoud iemand onderrichten of waarschuwen, welnu evenzoo wordt haar niet toegestaan in het openbaar en met plechtigheid te doopen, maar niettemin mag ze in geval van nood het doopsel toedienen.

2. Wanneer het doopsel zooals gewoonlijk gebeurt, plechtig gecelebreerd wordt, dan moet men het van een priester die ziellast draagt, of van iemand die hem vervangt, ontvangen. Wanneer er echter nood is, wordt zulks niet vereischt en dan kan een vrouw het doopsel toedienen.

3. Bij de vleeschelijke voortplanting werken man en vrouw overeenkomstig de kracht van elk van beider naturen samen, en daarom kan de vrouw bij de voortplanting geen werkend maar enkel een lijdend beginsel zijn. Bij de geestelijke voortplanting daarentegen, werkt geen van beiden uit eigen kracht, maar enkel als werktuig, door de kracht van Christus nl. En daarom mogen in geval van nood man en vrouw op dezelfde manier doopen. Moest nu zonder noodzakelijkheid een vrouw het doopsel toedienen, dan zou, zooals we in het vorig artikel ook van de leeken zeiden, die mensch niet moeten herdoopt worden. Zij die doopt en al degenen die mee hielpen zouden echter, hetzij, met van haar het doopsel te ontvangen, hetzij met iemand aan te bieden om hem door haar te laten doopen, zich aan zonden schuldig maken.

non permittitur ei publice et solemniter baptizare, sed tamen potest baptizare in necessitatis articulo.

AD SECUNDUM dicendum, quod quando baptismus solemniter et ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere a presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice ejus; hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

AD TERTIUM dicendum, quod in generatione carnali masculus et foemina operantur secundum virtutem propriae naturae; et ideo foemina non potest esse principium generationis activum, sed passivum tantum. Sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi; et ideo eodem modo potest vir et mulier in casu necessitatis baptizare; si tamen mulier etiam extra causam necessitatis baptizaret, non esset rebaptizandus, sicut et de laico dictum est [art. praec.]; peccaret tamen ipsa baptizans, et alii qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

Ve ARTIKEL.

Mag een ongedoopte het doopsel toedienen?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat iemand die niet gedoopt is, het doopsel niet mag toedienen. — 1. Niemand geeft wat hij zelf niet heeft. Welnu, hij die niet gedoopt is heeft het doopsel niet, en kan het dus evenmin toedienen.

2. Het doopsel wordt door iemand alleen toegediend, inzoover hij in de heilige Kerk bedienaar is. Welnu, hij die niet gedoopt is behoort, noch in werkelijkheid noch door het sacramenteele leven, tot de heilige Kerk en kan dus het doopsel niet toedienen.

3. Een sacrament toe te dienen, heeft heel wat meer te betekenen dan het te ontvangen. Welnu, een ongedoopte kan geen andere sacramenten ontvangen, en kan dus nog veel minder sacramenten toedienen.

Daartegenover echter staat hetgeen Isidorus zegt : « *De paus*

ARTICULUS V.

Utrum non baptizatus possit sacramentum baptismi conferre.

[Sup. art. 3. et locis ibidem notatis].

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod ille qui non est baptizatus non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat, quod non habet. Sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. Ergo non potest ipsum conferre.

2. PRÆTEREA, sacramentum baptismi confert aliquis, inquantum est minister Ecclesiae. Sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad Ecclesiam, scilicet nec re, nec sacramento. Ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

3. PRÆTEREA, majus est sacramentum conferre, quam suscipere. Sed non baptizatus non potest alia sacramenta suscipere. Ergo multo minus potest aliquod sacramentum conferre.

SED CONTRA est, quod Isidorus dicit [cap.: Si quis per ignorantiam,

van Rome oordeelt dat het niet een mensch is die doopt, maar dat de geest van God ook als een heiden het sacrament toedient, de genade van het doopsel verwekt. » (Decreet. 4^e Dist. Cap. Romanus.) Hij nu die gedoopt is, is geen heiden en zoo mag ook een ongedoopte het sacrament van het doopsel toedienen.

LEERSTELLING. — Die kwestie heeft de H. Augustinus niet opgelost. In zijn boek « *Tegen Parmenianus* » (2, 13) zegt hij immers : « *Iets heel anders is het te weten, of degene die nooit Christen geweest zijn het doopsel mogen toedienen. Daarom zal men het niet aandurven dit zonder het gezag van een kerkvergadering, die alleen zoo 'n gewichtige zaak kan uitmaken, in te roepen, lichtvaardig bevestigen.* » Naderhand werd door de heilige Kerk bepaald dat niet gedoopten, zoo heidenen als joden, als ze maar met dien vorm die in de heilige kerk in gebruik is doopen, het sacrament van het doopsel kunnen toedienen. Op de volgende wijze antwoordde Paus Nicolaas de eerste op een vraag van de Bulgaren (Can. 104 Decreet. De Consecr. 4^e Dist. 24 K. A quodam Judeao.) : « *Gij zegt dat in uw vaderland veel mensen door een of andere van wien ge niet wist of hij heiden dan wel Christen was gedoopt werden, en ge vraagt me wat daarmee*

1, q. 1.]: « *Romanus pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit, qui baptizat.* ». Sed ille qui est baptizatus, non dicitur paganus. Ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

RESPONDEO dicendum, quod hanc quaestionem Augustinus interminatam reliquit: dicit enim 2. contra epistol. Parmen. [cap. 13.]: « *Haec quidem alia quaestio est, utrum et ab his qui nunquam fuerunt christiani, possit baptismus dari; nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti Concilii, quantum tantae rei sufficit.* ». Postmodum vero per Ecclesiam determinatum est, quod non baptizati, sive sint Judaei, sive pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma Ecclesiae baptizent; unde Nicolaus I. papa respondet [De Consecr. Dist. 4. cap. 24. ad consulta Bulgar.]: « *A quodam Judeao, nescitis utrum christiano, an pagano, multos in patria vestra asseritis baptizatos; et quid inde sit*

aangevangen. Als die mensen in den naam van de heilige Drie-vuldigheid gedoopt werden, dan moeten ze niet herdoopt worden; werd echter de vorm van de heilige Kerk niet in acht genomen, dan werd het sacrament van het doopsel niet eens toegediend. » Zoo valt dan te begrijpen dat Gregorius de tweede aan Bisschop Bonifacius schreef : « We bevelen, diegenen die zonder den vorm der heilige Kerk door heidenen gedoopt werden in naam der H. Drie-vuldigheid te herdoopen. » De reden daarvan is dat het, evenzeer als het voldoende is wat de stof betreft water te gebruiken, wat den bedienaar van het doopsel betreft, voldoende is dat deze een mensch zij. Zoo mag dus een ongedoopte in nood het doopsel toedienen. Wanneer nu twee ongedoopten mekander zouden doopen, en een eerst zou doopen en daarna zelf van den andere het doopsel ontvangen, dan zouden beiden geldig gedoopt zijn, en niet alleen het sacrament maar ook het uitwerksel van het sacrament ontvangen. Moesten ze echter, wanneer geen nood dwingt aldus handelen, dan zouden beiden, de dooper en de doopeling dooddelijk zondigen, en zoo zou, alhoewel het sacrament zelf zou blijven bestaan, het uitwerksel van het doopsel verhinderd worden.

agendum, consultis. Hi profecto, si in nomine sanctae Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent; si autem forma Ecclesiae non fuerit observata, sacramentum baptismi non confertur ». Et sic intelligendum est, quod Gregorius II scribit Bonifacio episcopo [Greg. III, epist. 1. can. 1. Concil. et hab. 52. de Consecrat. Dist. 4.] : « Quos a paganis baptizatos esse asseruisti (scilicet Ecclesiae forma non servata) ut de novo baptizes in nomine Trinitatis mandamus ».

Et hujus ratio est, quia sicut ex parte materiae, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quaecumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. Et ideo etiam non baptizatus in articulo necessitatis baptizare potest, ut si duo non baptizati se invicem baptizent, dum prius unus baptizaret alium, et postea baptizaretur ab eodem, et consequeretur uterque non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, uterque graviter peccaret, scilicet baptizans, et baptizatus, et per hoc impeditur baptismi effectus, licet non tolleretur ipsum sacramentum.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De mensch, die doopt, neemt enkel een uiterlijke bediening waar. Christus is het immers die innerlijk doopt, en daartoe kan Hij naar goeddunken alle mensen gebruiken. Zoo kunnen dus ook ongedoopten doopen, paus Nicolaas zegt toch : « *Het doopsel dat ze toedienen, behoort niet hen, maar Christus toe.* »

2. Alhoewel hij die niet gedoopt is noch op werkelijke, noch op sacramenteele wijze tot de heilige Kerk behoort kan hij nochtans, wanneer hij nl. het opzet heeft te doen wat de heilige Kerk doet, en den vorm die in de heilige Kerk in zwang is, bij het doopsel nakomt, door zijn opzet en door de aangepastheid van zijn daad, lid zijn van de heilige Kerk. Op die wijze dan zal hij als bedienaar van Christus, die zijn macht evenmin als aan de sacramenten aan de gedoopten aanbond, handelen.

3. De andere sacramenten zijn niet even onontbeerlijk als het doopsel, en daarom wordt veeleer toegestaan dat een ongedoopte zou doopen, dan dat hij de andere sacramenten zou mogen ontvangen.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius; sed Christus est, qui interius baptizat, qui potest uti omnibus hominibus ad quocumque voluerit. Et ideo non baptizati possunt baptizare, quia, ut Nicolaus papa dicit, baptismus « non est illorum », scilicet baptizantium, « sed ejus », scilicet Christi [Can. cit. in corp.].

AD SECUNDUM dicendum, quod ille qui non est baptizatus, quamvis non pertineat ad Ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione et similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere, quod facit Ecclesia, et formam Ecclesiae servat in baptizando. Et sic operatur ut minister Christi, qui virtutem suam non alligavit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD TERTIUM dicendum, quod alia sacramenta non sunt tantae necessitatis sicut baptismus, et ideo magis conceditur, quod non baptizatus possit baptizare, quam quod possit alia sacramenta suscipere.

VIe ARTIKEL.

Kunnen verschillende mensen samen een en dezelfden mensch doopen?

BEDENKINGEN. — Men beweert, dat verschillende mensen samen een en denzelfden mensch kunnen doopen. — 1. De enkeling maakt deel uit van de gemeenschap en niet andersom, daarom kunnen verschillende mensen samen doen wat een enkeling alleen verricht, en niet andersom. Zoo bijvoorbeeld kunnen velen samen een schip voortslepen, wat een alleen niet kan. Daar nu een mensch kan alleen doopen, kunnen ook verschillende mensen samen een en denzelfden mensch doopen.

2. Het gaat moeilijker aan voor een en dezelfde bewerkende oorzaak op verschillende zaken invloed uit te oefenen, dan wel voor verschillende bewerkende oorzaken op eenzelfde gegeven in te werken. Welnu, daar een mensch alleen verschillende mensen kan doopen, zoo kunnen des te gemakkelijker verschillende mensen samen een en denzelfden mensch doopen.

3. Het doopsel is een alleronontbeerlijkste sacrament. In sommige gevallen nu, kan het noodig zijn, dat verschillenden samen,

ARTICULUS VI.

Utrum plures possint simul unum baptizare.

[4. Dist. 3. art. 2. q. 2. ad 1. et 2. Dist. 6. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3.].

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod plures possint simul unum baptizare. In multitudine enim continetur unum, sed non convertitur; unde videtur, quod quidquid potest facere unus, possint facere multi, et non e converso, sicut multi trahunt navem, quam unus trahere non posset. Sed unus homo potest baptizare. Ergo et plures possunt simul unum baptizare.

2. PRÆTEREA, difficilius est, quod unum agens agat in plura, quam quod plures agentes agant simul in unum. Sed unus homo potest simul plures baptizare. Ergo multo magis plures possunt simul unum baptizare.

3. PRÆTEREA, baptismus est sacramentum maxima necessitatis. Sed in aliquo casu videtur esse necessarium, quod plures simul unum baptizent,

een en denzelfden mensch doopen; moesten bv. bij een klein kind dat in stervensnood verkeert, twee mensen aanwezig zijn, van wien de eene stom is en de andere armen noch beenen heeft, dan zou terwijl de andere het water uitstort, de gebrekkelijke moeten de woorden uitspreken. Zoo kunnen dus verschillende mensen samen een en denzelfden mensch doopen.

Daartegenover staat echter, dat waar een bewerkende oorzaak optreedt ook een daad voor handen is. Moesten dus verschillende samen een en hetzelfde doopsel toedienen, dan zouden er verschillende doopsels zijn; dat nu is in strijd met wat in den *Brief aan de Ephesiërs* (4, 5) staat: « *Eén geloof, één doopsel.* »

LEERSTELLING. — Het sacrament van het doopsel betreft zijn kracht vooral van den vorm, dien de apostel in den *Brief aan de Ephesiërs* (5, 26): « *Een levens-woord.* » noemt. Zoo valt er dus na te gaan, welken vorm men zou gebruiken, indien verschillende mensen samen, een en hetzelfde doopsel toedienen. Moesten ze immers zeggen: wij doopen in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, dan zou naar sommigen zeggen het doopsel ongeldig zijn; dan zou men nl. den vorm van de hei-

puta si aliquis parvulus esset in articulo mortis, et adessent duo, quorum alter esset mutus, et alter manibus et brachiis careret: tunc enim oporteret, quod mutilatus verba proferret, et mutus actum baptismi exerceret. Ergo videtur, quod plures possint simul unum baptizare.

SED CONTRA est, quod unius agentis est una actio. Si ergo plures unum baptizarent, videtur sequi quod essent plures baptismi, quod est contra id quod dicitur *Ephes. 4* [v. 5]: « *Una fides, unum baptisma.* »

RESPONDEO dicendum, quod sacramentum baptismi praecipue habet virtutem ex forma, quam Apostolus nominat verbum vitae, *Ephes. 5* [v. 26]. Et ideo considerare oportet, si plures simul unum baptizarent, qua forma uterentur. Si enim dicerent: « *Nos te baptizamus, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* », dicunt quidam [Alex. Halens., S. Theol., P. 4, Q. 8, Nemb. 6, Art. 7] quod non conferretur sacramentum baptismi, eo quod non servaretur forma Ecclesiae, quae sic habet: « *Ego*

lige kerk die aldus luidt : « Ik doop u in den naam des Vaders, des Zoons en des heiligen Geestes », niet meer gebruiken. Wan- neer we echter nagaan welke vorm in de Grieksche kerk in gebruik is, dan gaat dit bezwaar niet op; men zou immers zooals de Grie- ken kunnen zeggen : « Laat de dienaar van Christus gedoopt worden in den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geestes », wat nochtans meer van den gebruikelijken vorm ver- schilt dan : « Wij doopen u ». We moeten er echter op wijzen dat de vorm : « Wij doopen u » het opzet met velen tot een en hetzelfde doopsel samen te werken te kennen geeft. Dit nu is in strijd met de bediening van het doopsel. De mensch doopt nl. enkel als bediener van Christus en in zijn plaats. Zooals er dus maar één Christus is, zoo ook mag er maar één bediener zijn die Christus verbeeldt.

Daarom zegt de Apostel uitdrukkelijk in zijn *Brief aan de Ephesiërs* (4, 5) : « Eén Heer, één geloof, één doopsel. » en zoo zou het tegenovergestelde opzet, de geldigheid van het sacrament in den weg staan. Moesten verder allebei zeggen « Ik doop u in den naam des Vaders, des Zoons en des H. Geestes », en alle- bei hun opzet individueel het doopsel toe te dienen, te kennen geven, het zou immers kunnen dat bij een twist elk van beide

te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ». Sed hoc excluditur per formam baptizandi, qua utitur Ecclesia Graecorum : possent enim dicere : « Baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, etc. », sub qua forma Graeci baptismum suscipiunt, quae tamen forma multo magis dissimilis est formae, qua nos utimur, quam si dicatur : « Nos te baptizamus ». Sed considerandum est, quod ex tali forma : « Te baptizamus » exprimitur talis intentio, quod plures con- veniant ad unum baptismum conferendum, quod quidem videtur esse contra rationem ministerii : homo enim non baptizat, nisi ut minister Christi, et vicem ejus gerens; unde sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum reprezentet. Propter quod signanter Apostolus dicit Ephes. 4 [v. 5] : « Unus Dominus, una fides, unum baptisma ». Et ideo contraria intentio videtur excludere baptismi sacramentum. Si vero uterque diceret : « Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti », uterque exprimeret suam intentionem, quasi ipse sin- gulariter baptismum conferret, quod posset contingere in eo casu, in quo

iemand zou trachten te doopen, dan is het duidelijk dat degene die het eerste de woorden zou uitspreken het sacrament van het doopsel zou toedienen, de andere daarentegen zou, alhoewel hij zou het recht hebben te doopen, niets doen en moest hij het aandurven de woorden uit te spreken, dan zou hij als wederdooper moeten gestraft worden. Moesten ze eindelijk beide juist terzelfverdijt de woorden uitspreken en eenzelfden mensch in het water dompelen of besproeien, dan zouden ze, daar ze het doopsel op ongeregeld wijze zouden hebben toegediend en niet wegens wederdoop dienen gestraft te worden; beide toch zouden het opzet gehad hebben een ongedoopte te doopen en in de mate van het mogelijke zouden ook beide gedoopt hebben. Ook zouden ze niet twee sacramenten hebben toegediend maar Christus die een is en innerlijk doopt zou door beider bediening een sacrament hebben toegediend.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Voor mensen die uit eigen kracht handelen kan die reden gelden. Nu doopen echter de mensen niet uit eigen kracht maar door de kracht van Christus die, omdat hij eeuwig is, door een enkel bedienaar zijn werk voltrekt.

2. Wanneer de nood dringt mag een mensch verschillende men-

---

contentiose uterque aliquem baptizare conaretur, et tunc manifestum est, quod ille qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum; alius vero, quantumcumque jus baptizandi haberet, nihil faceret, et si verba pronuntiare praesumeret, esset puniendus, tanquam rebaptizator; si autem omnino simul ambo verba proferrent, et hominem immergerent, aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, et non de iteratione baptismi, quia uterque intenderet non baptizatum baptizare, et uterque, quantum est in se, baptizaret; nec traderent aliud et aliud sacramentum, sed Christus, qui est unus interius baptizans, unum sacramentum per utrumque conferret.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa locum habet in his, quae agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui cum sit unus, per unum ministrum perficit suum opus.

AD SECUNDUM dicendum, quod in causa necessitatis unus posset simul

schen doopen met dezen vorm : « *Ik doop u lieden* » zoo bv. wanneer een ongeluk dreigt of doodsgevaar of iets dergelijks dat geen tijd overlaat om allen afzonderlijk te doopen voor handen is. Daardoor wordt echter de vorm van de H. Kerk niet gewijzigd; dit meervoud is immers enkel een herhaald enkelvoud, vooral daar ook bij *Mattheus* (28, 19) het meervoud gebruikt wordt : « *Ze doopende... enz.* » Nu geldt echter voor den dooper en den doopeling niet dezelfde reden; Christus toch die als hoofdbedienaar het doopsel toedient is eenig maar door het doopsel worden in den eenigen Christus velen vereenigd.

3. Zooals hierboven gezegd werd (66^e Kw., 3^e en 4^e art.) bestaat de volkommenheid van het doopsel in den vorm van de woorden en in het gebruik van de stof. Daarom dan doopt noch hij die alleen de woorden uitspreekt, noch hij die den doopeling onderdompelt. Wanneer bijgevolg de eene de woorden uitspreekt en de andere den doopeling in het water dompelt, kan er geen enkele vorm voor de geldigheid van het doopsel voldoende zijn. Dan gaat het namelijk niet aan te zeggen : « *Ik doop u* » — hij toch die de woorden uitspreekt dompelt niet in, — en zoo doopt hij ook niet. Het gaat evenmin aan te zeggen : « *Wij doopen u* », daar geen van beiden doopt. Gesteld immers, er zijn twee mensen, de eene schrijft een deel van een boek en de an-

plures baptizare sub hac forma: « *Ego vos baptizo* », puta si immineret ruina, aut gladius, aut aliquid hujusmodi, quod omnino moram non patetur, ut sigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diversificaretur forma Ecclesiae, quia plurale non est nisi singulare geminatum, praesertim cum pluraliter dicatur *Math. ult.* [v. 19]: « *Baptizantes eos* », etc. Nec est simile de baptizante et baptizato, quia Christus, qui principaliter baptizat, est unus; sed multi per baptismum efficiuntur unus in Christo.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 66. art. 1.], integritas baptismi consistit in forma verborum et in usu materiae et ideo neque ille qui tantum verba profert, baptizat, neque ille qui immergit. Et ideo si unus verba proferat, et aliis immerget, nulla forma verborum poterit esse conveniens. Neque enim poterit dici : « *Ego te baptizo* », cum ipse non immerget, et per consequens non baptizet; neque etiam poterit dicit : « *Nos et baptizamus* », cum neuter baptizet. Si enim duo sint, quorum unus unam partem libri scribat, et alijs aliam, non erit propria lo-

dere een ander deel, dan is het niet juist te zeggen : « Wij hebben dit boek geschreven », maar daar dan het geheel voor een deel ervan genomen wordt is dit een oneigenlijke uitdrukking.

VIIe ARTIKEL.

Wordt er vereischt dat iemand den gedoopte zou uit de gewijde vont opnemen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat niet vereischt wordt dat bij het doopsel iemand den gedoopte uit de gewijde vont zou opnemen. — 1. Ons doopsel wordt door het doopsel van Christus geheiligt en is er gelijkvormig aan. Welnu, Christus werd door niemand uit het water opgenomen, maar zooals bij *Mattheus* (3, 16) gezegd wordt : « *kwam Christus wanneer hij gedoopt was uit het water* ». Zoo is het dus evenmin noodig dat er bij de andere doopsels iemand weze om den gedoopte uit de gewijde vont op te nemen.

2. Het doopsel is, zooals gezegd werd (3^e art. dezer Kw.) een geestelijke wedergeboorte. Bij de lichamelijke voortplanting nu

cutio : « *Nos scripsimus librum istum* », sed synecdochica, in quantum totum ponitur pro parte.

ARTICULUS VII.

Utrum in baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum levet de sacro fonte.

[Infr. art. 8. ad. 1.]

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod in baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte levet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur et ei conformatur. Sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus, sed, sicut dicitur Matth. 3. [v. 16]. « *baptizatus Jesus confestim ascendit de aqua* ». Ergo videtur quod nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suspiciat.

2. PRÆTEREA, baptismus est spiritualis regeneratio, ut dictum est [art. 3. huj. q.]. Sed in carnali generatione non requiritur nisi principium acti-

worden enkel een bedrijvig en lijdend beginsel, een vader en een moeder nl. vereischt. Daar dus overeenkomstig wat St. Augustinus zegt (*1^e Zondag onder de oktaaf van Driekoningen*) bij het doopsel degene die doopt den vader, en het water de moeder vervangt, zoo blijkt ten volle dat er niemand vereischt wordt om den doopeling uit de gewijde vont op te nemen.

3. In de sacramenten der heilige kerk mag niets tot lachen aanzetten. Welnu het zou belachelijk aandoen als volwassen doopelingen die zichzelf kunnen verhelpen en alleen uit de gewijde vont stappen er door anderen werden uitgenomen. Zoo wordt dus vooral bij het doopsel van volwassenen niet vereischt dat iemand den gedoopte zou uit de gewijde vont opnemen.

Daartegenover staat echter wat Dionysius in zijn Boek : « *De kerkelijke Hierarchie* » zegt (2 k.) : « *De priesters die den gedoopte aannemen dragen iemand op hem te onderrichten en te leiden.* »

LEERSTELLING. — De geestelijke wedergeboorte die bij het doopsel plaats grijpt mag eenigzins bij de vleeschelijke voortplan-

---

vum, quod est pater, et principium passivum, quod est mater. Igitur cum in baptismo locum patris obtineat ille qui baptizat, locum autem matris ipsa aqua baptismi, ut Augustinus dicit in quodam sermone Epiphaniae [36. de Temp. inter opp. Aug.], videtur, quod non requiratur aliquis aliis, qui baptizatum de sacro fonte levet.

3. **PRÆTEREA**, in sacramentis Ecclesiae nihil derisorium fieri debet. Sed hoc derisorium videtur, quod adulti baptizati, qui seipso sustentare possunt, et de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. Ergo videtur, quod non requiratur aliquis, praecipue in baptismo adulorum, qui baptizatum de sacro fonte levet.

SED CONTRA est, quod Dionysius dicit 2. cap. Eccl. Hier. [Part. 2, § 7], quod « sacerdotes assumentes baptizatum, tradunt eum ad educationem (1) susceptori et duci ».

RESPONDEO dicendum, quod spiritualis regeneratio, quae fit per

---

(1) tradunt adductionis susceptori.

ting vergeleken worden. Daarom zegt de H. Petrus in zijn eersten Brief (2, 2) : « *Verlangt als pasgeboren kindertjes naar geestelijke onvervalschte melk.* » — Welnu, bij de opvoeding van het lichaam behooren een voedster en een leermeester. Zoo wordt er ook bij de geestelijke wedergeboorte in het doopsel vereischt dat iemand als voedster en leermeester optrede om den nieuwgedoopte als nieuweling in het geloof, aangaande alles wat tot het geloof en het christelijk leven behoort, te onderrichten en op te voeden. Daarmee nu kunnen de prelaten van de heilige kerk die het met de algemeene zorg voor het heele volk al vrij druk hebben zich niet inlaten; kinderen en nieuwelingen hebben immers behalve de algemeene nog bijzondere zorgen noodig en daarom wordt vereischt dat iemand den gedoopte uit de doopvont zou opnemen om hem te onderrichten en te beschermen. Dit is het overigens wat Dionysius in zijn Boek « *De kerkelijke Hierarchie* » zegt (7^e cap.) : « *De apostelen, onze leiders waren de gedachten en de meening toegedaan dat het paste de kinderen op te nemen, dat nl. de natuurlijke ouders van het kind dit aan iemand dienden toe te vertrouwen die den godsdienst kent, en onder wiens leiding het als onder de hoede van een goddelijken vader die het bij zijn vrome zaligmaking zou ondersteunen, zou worden opgevoed.* »

baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali : unde dicitur 1. Petri 2 [v. 2] : « *Sicut modo geniti infantes, rationabiles et sine dolo, lac concupiscite.* » In generatione autem carnali parvulus nuper natus indigit nutrice et paedagogo. Unde et in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis et paedagogi, informando et instruendo eum, quasi novitium in fide, de his quae pertinent ad fidem et vitam christianam; ad quod praelati Ecclesiae vacare non possunt, circa communem curam populi occupati; parvuli enim et novitii indigent speciali cura praeter communem. Et ideo requiritur, quod aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem et tutelam. Et hoc est quod Dionysius dicit ult. cap. Eccles. Hierarch. [§ 11] : « *Divinis nostris ducibus (idest apostolis) ad mentem venit et visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quod naturales pueri parentes traderent puerum cuidam docto in divinis paedagogis, et reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub divino patre, et salvationis sanctae susceptore.* »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Christus werd niet gedoopt om zelf te worden wedergeboren, maar om anderen te doen wedergeboren worden. Daarom had hij ook na het doopsel zooals kinderen een opvoeder van doen.

2. Bij de lichamelijke voortplanting worden strikt gesproken enkel een vader en een moeder vereischt; opdat echter baren gemakkelijk zou plaats grijpen en de opvoeding van het kind naar behooren zou geschieden, worden ook een vroedvrouw, een voedster en een opvoeder gewenscht. En de taak van dezen is het die hij, die het kind uit de gewijde vont opneemt, waarneemt. Zoo wordt deze dus niet tot de geldigheid vereischt en mag iemand in geval van nood ook alleen doopen.

3. De gedoopte wordt niet om reden van lichamelijke zwakheid door zijn peter uit de gewijde vont opgenomen maar wel zooals hierboven in de leerstelling werd aangetoond, om reden van zijn geestelijke zwakheid.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Christus non est baptizatus, ut ipse regeneraretur, sed ut alios regeneraret; et ideo post baptismum non indiguit paedagogo, tanquam parvulus.

AD SECUNDUM dicendum, quod in generatione carnali non requiritur ex necessitate nisi pater et mater, sed ad facilem partum et educationem pueri convenientem requiritur obstetrix, et nutrix, et paedagogus, quorum vicem implet in baptismo ille, qui puerum de sacra fonte levat. Unde non est de necessitate sacramenti, sed unus solus potest aliquem baptizare, necessitate imminente.

AD TERTIUM dicendum, quod baptizatus non suscipitur a patrino de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem, sed propter imbecillitatem spiritualem, ut dictum est [in corp. art.].

VIIIe ARTIKEL.

Zijn peter en meter verplicht dengenen die zij uit de gewijde vont opgenomen hebben te onderwijzen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat iemand die een doopeling uit de gewijde vont opneemt niet verplicht is hem te onderwijzen. — 1. Niemand kan zonder zelf geletterd te zijn onderwijzen. Welnu, ook ongeletterde en eenvoudige lieden mogen iemand uit de gewijde vont opnemen. Dus is hij die den gedoopte opneemt niet verplicht hem te onderwijzen.

2. Een kind behoort eerder door zijn vader dan door een vreemdeling te worden onderwezen; zooals immers de Wijsgeer in Ethica (8, 12) zegt, krijgt het kind van zijn vader het aanschijn, het voedsel en de opvoeding. Indien nu degene die den gedoopte opneemt verplicht was hem te onderwijzen, dan zou het meer passen dat de vader naar het vleesch zijn zoon uit de vont opneemt dan wel iemand anders. Dit wordt echter, zooals in de *Decretaliën* te lezen staat (30, 1, 1) : « *Pervenit et Dictum est* » door het kerkelijk recht verboden.

ARTICULUS VIII.

Utrum ille qui aliquem levat de sacro fonte teneatur ad ejus instructionem.

[Infr. q. 71. art. 1. ad 3. et 4. Dist. 6. q. 2. art. 2. q. 3. corp. et ad 3.].

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod ille qui suscipit aliquem de sacro fonte non obligetur ad ejus instructionem, quia nullus potest instruere, nisi instructus. Sed etiam quidam non instructi, sed simplices admittuntur levare aliquem de sacro fonte. Ergo ille qui suscipit baptizatum, non obligatur ad ejus instructionem.

PRÆTEREA, filius magis potest a patre instrui, quam ab alio extraneo, nam filius habet a patre esse et nutrimentum et disciplinam, ut Philosophus dicit in 8. Ethic. [cap. 12. N. 5]. Si ergo ille qui suscipit baptizatum, teneretur eum instruere, magis esset conveniens, quod pater carnalis filium suum de fonte susciperet, quam aliquis alias; quod tamen videtur esse prohibitum, ut habetur in Decr. 30. q. 1. [cap. : Pervenit, et cap. : Dictum est]. .

3. Verschillende mensen kunnen beter samen iemand onderwijzen dan iemand alleen. Wanneer men nu verplicht was den gedoopte die men heeft opgenomen ook te onderrichten, dan zou het beter zijn met verschillenden dan wel alleen iemand op te nemen. In de *Decretaliën* van paus Leo (*De Consecr.*, 4, 101) wordt echter het tegendeel gezegd : « *Er mag maar één man of één vrouw zijn om iemand na het doopsel op te nemen.* »

Daartegenover staat echter wat Augustinus in een *Sermoen over Paschen* (VIII *Beloeken Paschen*) zegt : « *Ik herinner er u aan mannen of vrouwen die kinderen na het doopsel hebt opgenomen, dat ge moet weten dat ge bij God voor degenen die ge uit de gewijde vont hebt opgenomen verantwoordelijk zijt.* »

LEERSTELLING. — Eenieder is verplicht het ambt dat hij op zich genomen heeft waar te nemen. Welnu, we hebben gezegd dat degene die iemand uit de gewijde vont opneemt de taak van opvoeder op zich laadt. Daarom is hij dan verplicht in geval van nood zoo bijvoorbeeld op die plaatsen en in die tijden waar de gedoopten onder de heidenen worden opgevoed voor zijn doop-

3. PRÆTEREA, plures magis possunt instruere, quam unus solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum teneretur eum instruere, magis deberent plures suscipere, quam unus solus; cuius contrarium habetur ex Decr. Leonis papae [cap. 101. *De Consecr. Dist. 4.*] : « Non plures, inquit, ad suscipiendum de baptismo infantem, quam unus, accedant, sive vir, sive mulier ».

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in quodam serm. Paschali [Serm. 163 de Temp. inter opp. Aug.] : « Vos ante omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis, moneo ut vos cognoscatis fidejussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere ».

RESPONDEO, dicendum quod unusquisque obligatur ad exequendum officium, quod accepit. Dictum est autem [art. praec.], quod ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium paedagogi, et ideo obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas imminaret, sicut eo tempore et loco,

kind zorg te dragen. Worden ze integendeel onder katholieke christenen opgevoed, dan dienen ze niet zoozeer dien plicht in acht te nemen; dan mag immers verondersteld dat de ouders ijverig zullen hun kinderen met de waarheden van het geloof vertrouwd maken. Moesten ze echter om het even hoe het tegendeel ervaren, dan zouden ze in de mate van het mogelijke de zaligheid van hun geestelijke kinderen moeten bewerken.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Daar waar voor het geloof gevaar dreigt zou degene die den gedoopte uit de gewijde vont opneemt zooals Dionysius zegt (Kerk. Hier. 7), in de goddelijke wetenschappen moeten beslagen zijn. In streken echter waar, omdat de kinderen onder de katholieken opgevoed worden geen gevaar voor handen is wordt gelijk wie aangenomen om dit ambt waar te nemen; daar is immers alles wat tot het christelijk leven en tot het geloof behoort door allen openbaar gekend. Alleen mag, zooals in de kerkvergadering van Mainz verklaard werd, hij die niet gedoopt is den doopeling niet opnemen. Doopen daarentegen mag een ongedoopte wel. De persoon die doopt toch is voor de geldigheid van het doopsel volstrekt onontbeerlijk, hij

in quo baptizati inter infideles nutriuntur. Sed ubi nutriuntur inter catholicos christianos, satis possunt ab hac cura excusari, praesumendo quod a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum modum saluti spiritualium filiorum curam impendere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ubi immineret periculum, oportet esse aliquem doctum in divinis, sicut Dionysius dicit [cap. 7. Eccle. Hier., § 11], qui baptizatum de sacro fonte susciperet. Sed ubi hoc periculum non imminet, propter hoc quod pueri nutriuntur inter catholicos, admittuntur quicumque ad hoc officium, quia ea quae pertinent ad christianam vitam et fidem, publice omnibus nota sunt. Et tamen ille, qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum, ut est declaratum in Concilio Moguntino [cap.: In baptismate, De Consecr. Dist. 4.], licet non baptizatus possit baptizare, quia persona baptizantis est de necessitate

die integendeel opneemt is, zooals gezegd werd (in het vorig art. antw. op de 2^e Bed.) niet vandoen.

2. Zooals de geestelijke voortplanting van de lichamelijke verschilt, zoo ook verschilt de geestelijke opvoeding van die van het lichaam; in den Brief aan de *Hebreërs* (12, 9) staat immers : « *Voorts hebben de vaders van ons vleesch ons gekastijd en wij hebben hen ontzien : zullen wij dan niet veel liever onderworpen zijn aan den Vader der geesten om in het leven te blijven.* » Daarom dan moet de geestelijke vader, behalve wanneer dringende noodzakelijkheid het anders vergt, een ander zijn dan die van het vleesch.

3. Indien er geen voornaamste opvoeder was zou er bij de opvoeding verwarring ontstaan, en daarom mag er bij het doopsel maar één zijn die als hoofdpersoon opneemt; anderen mogen hem echter hierbij terzijde staan.

sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est [art. praec. ad 2.] .

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut est alia generatio spiritualis a carnali, ita etiam debet esse alia disciplina, secundum illud Hebr. 12 [v. 9] : « *Patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores, et reverebamus eos, non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?* » Et ideo aliis debet esse pater spiritualis a patre carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

AD TERTIUM dicendum, quod confusio esset disciplinae, nisi esset unus principalis instructor, et ideo in baptismo unus debet esse principalis susceptor, alii tamen possunt admitti quasi coadjutores.

ACHT EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER DEGENEN DIE HET DOOPSEL ONTVANGEN

(Twaalf Artikelen.)

Verder moeten we ook spreken over diegenen die het doopsel ontvangen en dienaangaande vallen twaalf verschillende vragen te onderzoeken.

- 1) Ten eerste : Zijn alle mensen verplicht het doopsel te ontvangen?
- 2) Ten tweede: Kan iemand zonder het doopsel zalig worden?
- 3) Ten derde : Moet het doopsel soms niet worden uitgesteld?
- 4) Ten vierde : Moeten de zondaars gedoopt worden?
- 5) Ten vijfde : Moeten aan gedoopte zondaars werken van genoegdoening opgelegd worden?
- 6) Ten zesde : Wordt de belijdenis der zonden voor de geldigheid van het doopsel vereischt?
- 7) Ten zevende : Moet de doopeling het opzet hebben zich te laten doopen?
- 8) Ten achtste : Wordt ook vanwege den doopeling geloof vereischt?
- 9) Ten negende : Moeten kleine kinderen gedoopt worden?

QUAESTIO LXVIII.

DE SUSCIPIENTIBUS BAPTISMUM.

Deinde considerandum est de suscipientibus baptismum.

Et circa hoc quaeruntur duodecim : 1. Utrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum. — 2. Utrum aliquis possit salvari sine baptismo. — 3. Utrum baptismus sit differendus. — 4. Utrum peccatores sint baptizandi. — 5. Utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria. — 6. Utrum requiratur confessio peccatorum. — 7. Utrum requiratur intentio ex parte baptizati. — 8. Utrum requiratur fides. — 9. Utrum pueri sint

10) Ten tiende : Moeten Joodsche kinderen tegen den wil van hun ouders in gedoopt worden?

11) Ten elfde : Moeten sommige kinderen niet in den moederschoot zelf gedoopt worden?

12) Ten twaalfde : Moeten razende en krankzinnige mensen gedoopt worden?

I^e ARTIKEL.

Zijn alle menschen verplicht het doopsel te ontvangen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat niet alle menschen verplicht zijn het doopsel te ontvangen. — 1. De weg ter zaligheid werd door Christus niet enger gemaakt. Welnu, voor de komst van Christus konden de mensen zonder doopsel zalig worden. Dus ook nog na de komst van Christus.

2. Het doopsel werd vooral als geneesmiddel tegen de erfzonde ingesteld. Welnu iemand die gedoopt werd, heeft de erfzonde niet meer en kan haar dus niet aan zijn kinderen overmaken. Zoo dienen dus de kinderen van gedoopten niet zelf gedoopt te worden.

baptizandi. — 10. Utrum pueri Judaeorum sint baptizandi invitis parentibus. — 11. Utrum aliqui sint baptizandi in maternis uteris existentes. — 12. Utrum furiosi et amentes sint baptizandi.

ARTICULUS I.

Utrum omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

[Infr. q. 70. art. 2. ad 3. et 4. Dist. 4. q. 3. art. 3. q. 2. corp et ad 3. et Dist. 6. q. 1. art. 1. et corp. et lib. 4. Contr. g. cap. 71.]

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod non teneantur omnes ad susceptionem baptismi. Per Christum enim non est hominibus arctata via salutis. Sed ante Christi adventum poterant homines salvari sine baptismo. Ergo et post Christi adventum.

2. PRÆTEREA, baptismus maxime videtur esse institutus in remedium peccati originalis. Sed ille qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non videtur quod possit illud transfundere in prolem. Ergo filii baptizatorum non videntur esse baptizandi.

3. Het doopsel wordt toegediend opdat we door de genade van de zonden zouden bevrijd worden. Welnu, zij die zonder doopsel van in den schoot hunner moeder geheilige werden, verkregen ook vergiffenis van hun zonden. Zij zijn dus niet verplicht het doopsel te ontvangen.

Daartegenover staat echter hetgeen bij *Joannes* (3, 5) gezegd wordt : « *Indien iemand niet uit het water en den heiligen Geest wordt wedergeboren kan hij het rijk Gods niet ingaan.* » en in het boek der *kerkelijke dogmata* (k. 74) staat het volgende : « *Wij gelooven dat de weg ter zaligheid enkel voor degenen die gedoopt zijn openstaat.* »

LEERSTELLING. — De mensen zijn zeker verplicht tot datgene zonder hetwelk zij niet kunnen de zaligheid verwerven. Welnu, het is klaarblijkelijk dat niemand dit buiten Christus om aan kan. Daarom schrijft de apostel Paulus in zijn Brief aan de *Romeinen* (5, 18) : « *Zooals de veroordeeling aller mensen gekomen is door het schelmstuk van één mensch alleen, zoo ook werd dank zij de gerechtigheid van één mensch de levensrechtvaardigmaking voor allen bekomen.* » — Daartoe nu wordt het doopsel gegeven opdat iemand in het doopsel wedergeboren als

3. PRÆTEREA, baptismus datur ad hoc, quod aliquis per gratiam a peccato mundetur. Sed hoc consequuntur illi, qui sunt sanctificati in utero sine baptismo. Ergo non tenentur ad suscipiendum baptismum.

SED CONTRA est, quod dicitur *Joan.* 3 [v. 5] : « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei* »; et in lib. de Eccl. Dogmat. [cap. 74. inter op. August.] dicitur : « *Baptizatis tantum iter salutis esse credimus* ».

RESPONDEO dicendum, quod ad illud homines tenentur, sine quo salutem consequi non possunt. Manifestum est autem, quod nullus potest salutem consequi, nisi per Christum; unde et Apostolus dicit *Rom.* 5. [v. 18] : « *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitae* ». Ad hoc autem datur baptismus, ut aliquis per ipsum regeneratus incorporetur Christo, factus

lidmaat van Christus bij Hem zou worden ingelijfd. Daarom zegt de *Brief aan de Galaten* (3, 27) : « *ZooveLEN in Christus gedoopt worden, hebben ook Christus aangedaan.* » Zoo is het blijkgevolg duidelijk dat allen tot het doopsel verplicht zijn en dat zonder doopsel voor de mensen geen zaligheid mogelijk is.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Nooit is iemand zelfs vóór de komst van Christus, zonder lidmaat te worden van zijn mystisch lichaam, zalig geworden, « *daar is immers geen ander naam op aarde waardoor de mensch kan zalig worden* », zoo staat nl. in de *Handelingen der Apostelen* (4, 12). — Welnu, vóór de komst van Christus werden de mensen door het geloof aan zijn aanstaande komst bij Hem ingelijfd en het teeken van hun geloof was op dit oogenblik de besnijdenis. Dat zegt overigens de apostel in zijn *Brief aan de Romeinen* (4). Vooraleer echter de besnijdenis werd ingesteld werden de mensen naar het getuigenis van St. Gregorius (*Moral.* 4, 3) door het geloof alleen bij Christus ingelijfd; dit geschiedde dan bij de opdracht van offers waardoor de oudvaders hun geloof beleden. Ja zelfs, na de komst van Christus werden de mensen door het geloof bij Christus ingelijfd. In den *Brief aan de Ephesiërs* (3, 17) staat immers geschreven dat « *Christus door het geloof in onze harten woont* ».

membrum ipsius; unde dicitur Gal. 3 [v. 27] : « *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis* ». Unde manifestum est, quod omnes ad baptismum tenentur, et sine eo non potest esse salus hominibus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nunquam homines potuerunt salvari etiam ante Christi adventum, nisi fierent membra Christi, quia, ut dicitur Act. 4 [v. 12], non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Sed ante adventum Christi homines Christo incorporabantur per fidem futuri adventus; cuius fidei signaculum erat circumcisio, ut Apostolus dicit Rom. 4 [v. 11] ante vero quam circumcisio institueretur, sola fide, ut Gregorius dicit [lib. 4. Moral. cap. 3.], cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui Patres profitebantur, homines Christo incorporabantur. Post adventum etiam Christi homines per fidem Christo incorporantur, secundum illud Ephes. 3 [v. 17] : « *Habitare Christum*

Doch de mensch geeft op een ander manier uiting aan het geloof aan iets dat reeds is, dan aan het geloof aan iets dat nog in de toekomst moet plaats grijpen; zoo geeft men overigens ook door andere woorden het heden, het verleden en de toekomst te kennen. Is het sacrament van het doopsel dus niet altijd voor de zaligheid onontbeerlijk geweest, dan bleef toch immer het geloof onontbeerlijk. Het doopsel nu is het sacrament van het geloof.

2. Zooals in het tweede deel (I-II, 8^e Kw. 3^e art., antw. op de 2^e bedenk.) gezegd werd, worden degenen die gedoopt worden, door het doopsel naar den geest vernieuwd, het lichaam daarentegen blijft aan de oude zonden onderworpen. Daarom zegt de *Brief aan de Romeinen* (8, 10) : « *Het lichaam is dood aan de zonde, de geest leeft dank zij de gerechtigheid.* » Daardoor komt het dat St. Augustinus in zijn Boek « *Tegen Julianus* » (4, 17) bewijst dat « *niet alles gedoopt werd wat in den mensch is.* » — Welnu, het is duidelijk dat bij de lichamelijke voortplanting de mensch zich niet naar den geest maar wel naar het vleesch in het nageslacht voortzet. Daarom dan worden zijn kinderen met de erfzonde geboren en hebben ze het doopsel vannoode.

3. De mensen die van in den moederschoot geheiligd werden kunnen de genade die van de erfzonde vrijmaakt, verwerven;

per fidem in cordibus vestris ». Sed alio signo manifestatur fides rei jam praesentis, quam demonstraretur, quando erat futura, sicut etiam aliis verbis significatur praesens, praeteritum et futurum. Et ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem, fides tamen, cuius baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut in 2. dictum est [1-2. q. 81, art. 3: ad 2.], illi qui baptizantur, renovantur per baptismum secundum spiritum; corpus tamen remanet subjectum vetustati peccati, secundum illud Rom. 8. [v. 10]: « *Corpus quidem mortuum est propter peccatum; spiritus vero vivit propter justificationem.* » Unde et Augustinus probat in lib. 6. contra Julianum [cap. 17], quod « *non baptizatur in homine quidquid in eo est.* » Manifestum est autem, quod homo non generat generatione carnali secundum spiritum, sed secundum carnem, et ideo filii baptizatorum cum peccato originali nascuntur, unde indigent baptizari.

AD TERTIUM dicendum, quod illi qui sunt sanctificati in utero, conse-

daardoor krijgen zij echter nog niet het merkteeken waardoor ze aan Christus gelijkvormig worden. Moet het dus nog gebeuren dat mensen van den moederschoot af geheiligt werden, dan ware het toch nog noodig hen, opdat ze door het ontvangen van het merkteeken aan de andere leden van Christus zouden gelijkvormig worden, te doopen.

IIe ARTIKEL.

Kan iemand zonder doopsel zalig worden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat zonder doopsel niemand kan zalig worden. — 1. De Heer zegt bij *Joannes* (3, 5) : « *In-dien ge niet uit het water en den heiligen Geest wordt wedergebo- ren kunt ge het hemelrijk niet binnengaan.* » Welnu, zij alleen worden zalig die het rijk Gods ingaan. Zoo kan dus niemand zonder het doopsel, waardoor hij in het water en den heiligen Geest wordt wedergeboren, zalig worden.

2. In het boek van de *kerkelijke Dogmata* (c. 74) vinden we

---

quuntur quidem gratiam emundantem a peccato originali; non tamen ex hoc ipso consequuntur characterem, quo Christo configurentur. Et propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in utero, necesse esset eos baptizari, ut per susceptionem characteris aliis membris Christi conformarentur.

ARTICULUS II.

Utrum sine baptismo aliquis possit salvari.

[1-2. q. 113. art. 3. ad 1. et 4. Dist. 4. q. 3. art. 3. q. 2. corp. et ad 3.
et lib. 4. Contr. g. cap. 72.
et Quodl. 1. art. 4. et Joan. 6. lect. 7. cap. 1.]

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod sine baptismo nullus possit salvari. Dicit enim Dominus *Joan. 3* [v. 5] : « *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* » Sed illi soli salvantur, qui regnum Dei intrant. Ergo nullus potest salvari sine baptismo, quo aliquis regeneratur ex aqua et Spiritu Sancto.

2. PRÆTEREA, in libro de *Ecclesiast. Dogmatibus* [cap. 74. inter-

het volgende : « Geen catechumeen kan, ook al sterft hij in goede werken, wanneer hij niet den marteldood sterft waardoor het sacrament van het doopsel voltrokken wordt, het eeuwige leven erlangen. » Welnu, als iemand zonder doopsel kan zalig worden dan doet het ongetwijfeld vooral een catechumeen die goede werken volbrengt en die het geloof dat zich in werkdadige liefde, openbaart, bezit. Zoo kan dus zonder doopsel niemand zalig worden.

3. Zooals hierboven werd aangetoond (63^e Kw. 3^e en 4^e art.) is het sacrament van het doopsel voor de zaligheid onontbeerlijk. Iets zonder hetwelke iets anders niet kan zijn is immers zooals Aristoteles ergens in zijn *Methaphysica* zegt (6) onontbeerlijk. Zoo kan dus zonder doopsel niemand de zaligheid ingaan.

Daartegenover staat echter wat Sint Augustinus op het *Boek Leviticus* (84^e Kw.) zegt : « *De onzichtbare heiligmaking heeft bij sommigen werkelijk plaats gegrepen en is hun zonder zichtbare sacramenten ten goede gekomen. De zichtbare heiligmaking daarentegen die door zichtbare sacramenten gegeven wordt kan zonder de onzichtbare heiligmaking plaats grijpen maar dan is ze ook vergeefschi.* » Aangezien nu het sacrament des doopsels op de zich-

opera August.] dicitur : « Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam aeternam habere credimus, excepto martyrio, ubi sacramenti baptismi completetur ». Sed si aliquis sine baptismo posset salvari, maxime hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo quod sine baptismo nullus possit salvari.

3. PRÆTEREA, sicut supra dictum est [q. 65. art. 3. et 4.], sacramentum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse, ut dicitur 5. Metaph. [Lib. 4, cap. 5, N. 1]. Ergo videtur, quod sine baptismo nullus possit consequi salutem.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit super *Levit. [q. 84]*, « *invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse et profuisse sine visibilibus sacramentis; visibilem vero sanctificationem, quae fit in sacramento visibili, sine invisibili posse adesse, sed non posse prodesse* ». Cum igitur sacramentum baptismi ad visibilem sanctificationem pertineat, videtur quod sine sa-

bare heiligmaking is aangewezen, is het duidelijk dat iemand door de onzichtbare heiligmaking de zaligheid kan erlangen zonder het sacrament van het doopsel.

LEERSTELLING. — Het sacrament van het doopsel kan op twee manieren ontbreken, vooreerst zoo wat de werkelijke toediening als wat het verlangen betreft; dit gebeurt nl. bij diegenen die niet gedoopt zijn en het ook niet willen worden; en dit behelst klaarblijkelijk bij degenen die over hun vrijen wil beschikken misprijzen voor het doopsel. Ook kan, indien iemand op die manier het doopsel ontbreekt, deze de zaligheid niet erlangen; hij werd toch noch op sacramenteele noch op geestelijke manier bij Christus, die alleen zaligheid verleent, ingelijfd. Verder kan het doopsel nog op een andere manier ontbreken, wanneer nl. iemand wel de werkelijkheid, maar niet het verlangen ontbreekt; zoo bij voorbeeld wanneer iemand verlangt gedoopt te worden doch toevallig, vooraleer het doopsel ontvangen te hebben, door den dood verrast wordt. Een dergelijk mensch nu kan omdat hij het doopsel begeert, zonder werkelijk het doopsel ontvangen te hebben, de zaligheid erlangen. Die begeerde komt immers voort van het geloof dat door de liefde handelt en waardoor God den mensch innerlijk heiligt. Gods macht nu ligt niet aan den band der zichtbare sacramenten. De heilige Ambrosius zegt overigens in zijn Boek

---

cramento baptismi aliquis possit salutem consequi per invisibilem sanctificationem.

RESPONDEO dicendum, quod sacramentum baptismi dupliciter potest alicui deesse : uno modo et re et voto; quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt, quod manifeste ad contemptum sacramenti pertinet, quantum ad illos, qui habent usum liberi arbitrii. Et ideo hi, quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt, quia nec sacramentaliter, nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo potest sacramentum baptismi alicui deesse re sed non voto, sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu praevenitur morte, antequam baptismum suscipiat. Et talis sine baptismo actuali salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante, per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potentia sacramentis visi-

« *De dood van Valentinus* » als hij over Valentinus spreekt die als catechumeen gestorven is : « *Ik verloor dengene dien ik door het doopsel wilde wedergeboren doen worden; hij echter heeft de genade waarnaar hij verlangt niet verloren.* »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. In het eerste *Bock der Koningen* (16, 7) wordt gezegd : « *De mensch ziet enkel het uiterlijke, maar God doorgrondt het hart van den mensch.* » Hij die verlangt door het water van het doopsel en den H. Geest te worden wedergeboren is in zijn hart, alhoewel nog niet naar het lichaam, wedergeboren; de Apostel zegt immers in den *Brief aan de Romeinen* (2, 29) « *De besnijdenis van het hart bestaat door geest, niet door letter, bij hem die zijn lof niet uit menschen maar uit God haalt.* »

2. Niemand kan behalve wanneer hij van alle straf en van alle schuld bevrijd is, het eeuwige leven binnengaan; die algemene kwijtschelding nu gebeurt enkel bij het doopsel en bij den marteldood. Daarom zegt men dat aan den marteldood alle uitwerkseleen van het doopsel voltrokken worden, dat men aldus van alle straf en van alle schuld bevrijd wordt. Als nu een catechumeen verlangt gedoopt te worden, en sterft zonder de gelegenheid gehad te hebben om zich te laten doopen, anders toch zou hij, daar

---

bilibus non alligatur; unde Ambrosius dicit [in lib. de Obitu Valentin. N. 29-30] de Valentino, qui catechumenus mortuus fuit : « *Quem regeneratus eram, amisi; verumtamen ille gratiam, quam poposic, non amisit.* ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut dicitur 1. Reg. 16 [v. 7], homo videt ea quae parent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem, qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua et Spiritu Sancto, corde quidem regeneratus est, licet non corpore, sicut et Apostolus dicit Rom. 2 [v. 29], quod circumcisio cordis est in spiritu, non in littera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

AD SECUNDUM dicendum, quod nullus pervenit ad vitam aeternam, nisi absolutus ab omni culpa et reatu poenae; quae quidem universalis absolutio fit in perceptione baptismi et in martyrio; propter quod dicitur, quod in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur, scilicet quantum ad plenam liberationem a culpa et poena. Si quis ergo catechumenus sit habens desi-

zonder het geloof dat door de liefde handelt de werken tot niets strekken, in de beoefening van goede werken niet kunnen sterven, dan erlangt hij niet seffens de zaligheid des hemels, maar zal tot uitboeting van zijn vroegere zonden een en ander te verduren hebben. « *Hij zal nl. als door het vuur zalig worden.* » zooals de Apostel in zijn eersten *Brief aan de Korinthisiërs* (3, 15) zegt.

3. Die onontbeerlijkheid moet aldus verstaan worden dat er voor den mensch geen mogelijkheid is om zonder ten minste in zijn wil, het verlangen naar het doopsel te hebben zalig te worden. Dit beschouwt God dan als een werkelijk Sacrament.

IIIe ARTIKEL.

Behoort het doopsel soms te worden uitgesteld?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het doopsel behoort te worden uitgesteld. — 1. Paus Leo (*IV epist. 5^e k.*) zegt : « *dat door den Paus twee tijdstippen, Paschen en Pinksteren nl., terecht*

---

derum baptismi, quia aliter in bonis operibus non moreretur, quae non possunt esse sine fide per dilectionem operante », talis decedens non statim pervenit ad vitam aeternam, sed patietur poenam pro peccatis praeteritis; ipse tamen salvus erit sic quasi per ignem, ut dicitur 1. ad Cor. 3 [v. 15].

AD TERTIUM dicendum, quod pro tanto sacramentum baptismi esse de necessitate salutis, quia non potest esse homini salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quae apud Deum reputatur pro facto.

ARTICULUS III.

Utrum baptismus sit differendus.

[4. Dist. 4. q. 3. art. 1. q. 2. et Dist. 17. q. 3. art. 1. q. 4, corp.
et Mal. q. 4. art. 1.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod baptismus sit differendus. Dicit enim Leo papa [epist. 4. cap. 5..] : « *Duo tempora, idest Pascha et Pentecoste, ad baptizandum a Romulo (1) pontifice legitime praefixa*

---

(1) Romano.

voor het doopsel werden aangewezen. Wij vermanen u dus, geliefden, dat ge het doopsel op geen andere dagen zoudt ontvangen. » — Zoo moet dus het doopsel niet aanstonds worden toegediend, maar tot die aangewezen tijdstippen worden uitgesteld.

2. In de akten van de kerkvergadering van Agde (35 can.) lezen we het volgende : « *Indien Joden die weleens om hun boosheid tot hun braaksel terugkeeren tot de katholieke wetten willen overkomen moeten ze acht maanden lang als catechumeen aan het portaal van de kerk staan en indien men er dan van overtuigd is dat het bij hen meenens is mogen ze eindelijk de genade van het doopsel ontvangen. »*

3. « *Heel de vrucht ervan komt, zooals Isaias zegt (27, 9) hierop neer dat het van de zonden verlost. » — Wanneer het doopsel lang wordt uitgesteld, kan men van meer zonden gereinigd worden, ja zelfs worden dan de zonden kleiner. Degene die na het doopsel zondigen, bedrijven immers volgens den Brief aan de Hebreërs (10, 29) zwaarder zonden : « Hoeveel ergere straf meent gij dat iemand verdient die het bloed van het verbond, waardoor hij geheiligt werd (dit bij het doopsel) vertrapt heeft? » Verder wischt het doopsel wel de vroegere, maar niet de toekomende zonden af. Hoe langer dus het doopsel wordt uitgesteld,*

sunt; unde dilectionem vestram monemus, ut nullos alios dies huic observationi misceatis ». Videtur ergo, quod oporteat non statim aliquem baptizari, sed usque ad predicta tempora baptismum differri.

2. **PRÆTEREA**, in Concilio Agathensi [can. 34, cap. 93. De Consecr. Dist. 4] legitur : « *Judaei, quorum perfidia frequenter ad vomitum reddit, si ad leges catholicas venire voluerint, octo menses inter catechumenos ecclesiae limen introeant; et si pura fide venire noscantur, tunc demum baptismi gratiam mereantur ».* Non ergo statim sunt homines baptizandi, sed usque ad certum tempus est differendum baptismus.

3. **PRÆTEREA**, sicut dicitur Isa. 27 [v. 9] : « *Iste est omnis fructus, ut auferatur peccatum ».* Sed magis videtur auferi peccatum, vel etiam diminui, si baptismus diu differatur : primo quidem, quia peccantes post baptismum gravius peccant, secundum illud Hebr. 10 [v. 29] : « *Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est? », scilicet per baptismum; secundo, quia baptismus tollit peccata praeterita, non autem futura; unde quanto magis*

zoo meer zonden worden er door vergeven. Zoo dient dus het doopsel lang te worden uitgesteld.

Daartegenover staat echter wat in *Eccl. 5, 8* gezegd wordt : « *Stel niet uit u tot God te wenden en verdaag het niet voortdurend.* » Welnu, de volmaakte bekeering tot God geschiedt aan diegenen die door het doopsel in Christus worden wedergeboren. Zoo behoort dus het doopsel niet voortdurend te worden uitgesteld.

LEERSTELLING. — Wat dit betreft dient vooreerst onderscheid gemaakt tusschen kinderen en volwassenen. Moeten ook kinderen gedoopt worden, dan behoort het doopsel niet uitgesteld. Bij hen valt immers ten eerste, niet een dieper godsdienstkennis noch ook een volmaakter bekeering te verwachten; ten tweede is er altijd gevaar en er ligt geen ander middel dan het sacrament des doopsels in hun bereik. Gaat het daarentegen om volwassenen, deze kunnen zooals werd aangetoond in het vorig artikel, ook door het doopsel van begeerte geholpen worden. Daarom dan dient het sacrament van het doopsel aan de volwassenen niet aanstonds na hun bekeering te worden toegediend, maar het moet tot een bepaalden tijd worden uitgesteld. Dit vooreerst als voorbehoedmid-

baptismus differtur, tanto plura peccata tollit. Videtur ergo, quod baptismus debeat diu differri.

SED CONTRA est, quod dicitur *Eccli. 5 [v. 8]* : « Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem ». Sed perfecta conversio ad Deum est eorum, qui regenerantur in Christo per baptismum. Non ergo debet baptismus differri de die in diem.

RESPONDEO dicendum quod circa hoc distinguendum est, utrum sint baptizandi pueri, vel adulti. Si enim pueri sint baptizandi, non est differentium baptismus : primo quidem, quia non expectatur in eis major instructio, aut etiam plenior conversio; secundo propter periculum mortis, quia non potest eis alio remedio subveniri, nisi per sacramentum baptismi. Adultis vero subveniri potest per solum baptismi desiderium, ut supra dictum est [art. pracc.]. Et ideo adultis, non statim cum convertuntur, est sacramentum

del voor de heilige Kerk opdat ze nl. door degenen die veinzend tot het sacrament van het doopsel naderen niet zou worden om den tuin geleid; in den eersten *Brief van Joannes* (4, 1) staat immers: « *Gelooft niet aan elken geest, maar keurt die geesten of zij uit God zijn.* » — Welnu, degenen die tot het doopsel naderen beproeft men met eenigen tijd hun geloof en zeden gade te slaan.

Ten tweede, is dit uitstel voor het welzijn van den doopeling van noode; er zal nl. eenige tijd verloopen vooraleer hij volledig aangaande het geloof ingelicht en in het christelijke leven geoefend is.

Eindelijk, is dit uitstel ten derde nog noodig om eerbied voor het Sacrament in te boezemen; wanneer ze immers bij de grootste plechtigheden, Paschen nl. en Pinksteren, tot het doopsel aangenomen worden, zullen ze met des te meer godsvrucht het doopsel ontvangen.

Twee gevallen zijn er niettemin waar het doopsel niet mag worden uitgesteld. Vooreerst wanneer degenen die moeten gedoopt worden volmaakt in het geloof onderwezen zijn, en geschikt om het doopsel te ontvangen; zoo doopte Philippus aanstonds den kamerling, *Hand. der Apost.* (8) en doopte Petrus Cornelius en degenen die met hem samen waren, *Hand. der Apost.* (10). — Ten tweede bij ziekte of in stervensgevaar. Daar vandaan dat

---

baptismi conferendum, sed oportet differre usque ad aliquod certum tempus: primo quidem propter cautelam Ecclesiae, ne decipiatur, sacramentum facte accedentibus conferens, secundum illud 1. Joan. 4 [v. 1]: « Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint »; quae quidem probatio sumitur de accedentibus ad baptismum, quando per aliquod spatium eorum fides et mores examinantur; secundo hoc est necessarium ad utilitatem eorum, qui baptizantur, quia aliquo temporis spatio indigent, ad hoc quod plene instruantur de fide, et exercitentur in his quae pertinent ad vitam christianam; tertio hoc est necessarium ad quandam reverentiam sacramenti, dum in solemnitatibus praecipuis, scilicet Paschae et Pentecostes, homines ad baptismum admittuntur, et ita devotius sacramentum suscipiunt. Haec tamen dilatio est praetermittenda dupli ratione: primo quidem, quando illi qui sunt baptizandi, apparent perfecte instructi in fide et ad baptismum idonei, sicut Philippus statim baptizavit Eunuchum, ut habetur Act. 8 [v. 47-48], et Petrus Cornelium, et eos qui cum eo erant, ut habetur Act. 10; secundo

Paus Leo (*IV epist. 5^e k.*) zegt : « *Zij die in stervensgevaar zijn of ziek of belegerd worden of vervolgd of een schipbreuk onderstaan hebben dienen wanneer het ook zij dadelijk gedoopt te worden.* » Indien echter iemand door den dood verrast wordt en, omdat hij den tijd opwacht door de H. Kerk bepaald, het doopsel niet kan ontvangen, dan zal hij toch hoewel, zooals in het vorig artikel gezegd werd « *als door het vuur* » verlost worden. Eindelijk zou iemand, behalve wanneer het niet anders kan en hij daartoe van de kerkelijke overheid oorlof verkregen heeft, met nog langer uit te stellen dan de Kerk bepaald heeft, zondigen. Die zonde kan overigens door het berouw dat in sommige omstandigheden, zooals werd aangetoond (in de leerstelling van het vorig artikel) het doopsel vervangt, samen met andere zonden worden uitgewischt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Wat Paus Leo de Groote aangaande die twee tijdstippen bevolen heeft moet, behalve wanneer er doodsgevaar, dat bij kinderen steeds vorhanden is (zie de leerstelling), te vreezen valt, van de volwassenen verstaan worden.

2. Dit is een waarborg die de H. Kerk, opdat zij het geloof

propter infirmitatem, aut aliquod periculum mortis. Unde Leo papa dicit [epist. 4. cap. 6.] : « *Hi qui necessitate mortis, aegritudinis, obsidionis, persecutionis et naufragi urgentur omni tempore debent baptizari* ». Si tamen aliquis morte praeveniatur, articulo necessitatis sacramentum excludente, dum expectat tempus ab Ecclesia institutum, salvatur, licet per ignem, ut supra dictum est [art. praec., ad 2^m] ; peccat autem, si ultra tempus institutum ab Ecclesia differat accipere baptismum, nisi ex causa necessaria et licentia praelatorum Ecclesiae. Sed tamen et hoc peccatum cum aliis deleri potest per succedentem contritionem, quae supplet vicem baptismi, ut supra dictum est [Q. 66, Art. 11].

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud mandatum Leonis papae de observandis duobus temporibus in baptismo, intelligendum est de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod semper in pueris est timendum, ut dictum est [in corp. art.].

AD SECUNDUM dicendum, quod illud de Judaeis est institutum ad

van de eenvoudige lieden, wanneer zij het niet orecht meenen niet zouden bederven, van joodsche bekeerlingen eischt. De kerkvergadering voegt er echter aan toe : « *Als er binnen dien bepaalden tijd gevraagd is van ziekte, moeten ze gaauw gedoopt worden.* »

3. Door de genade neemt het doopsel niet alleen reeds bedreven zonden weg, maar het belet ook dat in de toekomst meerdere zonden zouden geschieden. Welnu men moet er vooral op bedacht zijn dat de mensen geen zonden zouden bedrijven, of dat ze minder zwaar zouden zondigen of van hun zonden zouden gereinigd worden. Daarom schrijft Joannes in zijn eersten Brief (2, 1) : « *Mijn kinderkens, dit schrijf ik u opdat ge niet zoudt zondigen. En zelfs als iemand gezondigd heeft, dan heeft hij een voorspreker bij den Vader, Jezus-Christus nl. en Deze is verzoening voor onze zonden.* »

IV° ARTIKEL.

Behooren zondaars gedoopt te worden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat zondaars behooren ge-

Ecclesiae cautelam, ne simplicium fidem corrumpant, si non fuerint plene conversi. Et tamen, ut ibidem subditur, si infra tempus praescriptum aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

AD TERTIUM dicendum, quod baptismus per gratiam, quam confert, non solum removet peccata praeterita, sed etiam impedit peccata futura, ne fiant. Hoc autem praecipue desiderandum est, ut homines non peccent. Secundario autem, ut levius peccent, vel etiam ut eorum peccata mundentur, secundum illud 1. Joan. 2. [v. 1-2] : « Filioli mei, haec scribo vobis, ut non peccetis; sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris ».

ARTICULUS IV.

Utrum peccatores sint baptizandi.

[Infr. art. 8. ad 4.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod peccatores sint baptizandi.

doopt te worden. — Bij *Zacharias* (13, 1) staat er : « *Op dezen dag zal er een bron ontspringen in het huis van David voor degenen die Jeruzalem bewonen, tot reiniging voor de zondaars en voor de vrouwen die om de maandstonden onrein werden.* » Dit nu wordt van het Sacrament van het doopsel verstaan en zoo moet het Sacrament van het doopsel dus ook aan de zondaars worden toege diend.

2. De Heer zegt bij *Mt.* (9, 12) : « *De gezonden hebben geen geneesheer noodig, maar wel de zieken.* » Welnu de zieken, dat zijn de zondaars, en aangezien het doopsel het geneesmiddel is dat door Christus, die toch een geestelijk geneesheer is, wordt aangewend, moet dus het doopsel ook aan de zondaars worden toege diend.

3. Geen enkel hulpmiddel mag de zondaars onthouden worden. Welnu, door het merkteeken dat na het doopsel in de ziel wordt achtergelaten, en dat een voorbereiding blijft tot de genade, worden de zondaars op geestelijke wijze geholpen. Zoo moet dus het Sacrament van het doopsel ook aan de zondaars worden toege diend.

Daartegenover staat echter hetgeen St. Augustinus zegt in zijn Boek : « *De apostolische woorden* » (15, 11) : « *Hij die u zon-*

Dicitur enim *Zachar.* 13. [v. 1] : « *In die illa erit fons patens domui David et habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris et menstruatae.* ». Quod quidem intelligitur de fonte baptismali. Ergo videtur, quod sacramentum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

2. PRÆTEREA, Dominus dicit *Math.* 9 [v. 12] : « *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* ». Male autem habentes sunt peccatores. Cum igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quod peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

3. PRÆTEREA, nullum subsidium debet peccatoribus subtrahi. Sed peccatoris baptizati ex ipso charactere baptismali spiritualiter adjuvantur, cum sit quaedam dispositio ad gratiam. Ergo videtur, quod sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit [Serm. 15. de Verb. Apost. cap. 11.] : « *Qui creavit te sine te, non justificabit te sine te.* ». Sed

der uw toedoen geschapen heeft zal u niet zonder uw toedoen rechtvaardig maken. » Wanneer toch een zondaar niet in de geschikte gesteltenis verkeert, kan hij Gods werking niet in de hand werken maar staat haar eerder in den weg. Zoo zou dus het doopsel indien de mensch die moet gedoopt worden niet in de vereischte gesteltenis was, niet tot de rechtvaardigmaking kunnen bijdragen.

LEERSTELLING. — Iemand kan op twee verschillende manieren zondaar zijn : ten eerste om de vlek en schuld van vorige zonden; aan zulke zondaars nu mag het doopsel worden toegediend; het doopsel werd immers vooral ingesteld opdat overeenkomstig de woorden uit den *Brief aan de Ephesiërs* (5, 26) : « *haar in het woord des levens als in een waterbad reinigende* », de smet door de zonde veroorzaakt zou worden weggenomen. Ten tweede kan iemand nog zondaar genoemd worden omdat hij wil zondigen en het voornemen heeft in de zonden te volharden. Aan zulke zondaars mag integendeel het doopsel niet worden toegediend; dit ten eerste omdat de mensch door het doopsel een lidmaat wordt van Christus. De *Brief aan de Galaten* (3, 27) zegt nl. : « *en allen die in Christus gedoopt zijt hebt gij Christus aangedaan.* » — Zoolang echter iemand wil voortgaan met zondigen kan hij

peccator, cum habeat voluntatem non dispositam, non cooperatur Deo, immo magis contrarium operatur. Ergo frustra adhiberetur sibi baptismus ad justificationem non disposito.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis potest dici peccator dupliciter: uno modo propter maculam et reatum praeteritum; et sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum, quia est ad hoc specialiter institutum, ut per ipsum peccatorum sordes mundentur, secundum illud Ephes. 5 [v. 26] : « Mundans eam (scilicet Ecclesiam), lavacro aquae in verbo vitae. Alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi et proposito persistendi in peccato; et sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum : primo quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur, secundum illud Gal. 3. [v. 27] : « Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis »; quamdiu autem aliquis

niet met Christus vereenigd worden; en ten tweede in den 2^{en} Brief aan de Korinthis (6, 14) staat immers geschreven : « *Wat kunnen gerechtigheid en ongerechtigheid wel gemeens hebben.* » St. Augustinus zegt overigens in zijn Boek : « *De Boetvaardigheid* » (50, 2) : « *Niemand die over zijn vrijen wil beschikt kan zonder over het verleden berouw te hebben een nieuw leven beginnen.* » Ten tweede, omdat onder de werken van God en van de H. Kerk niets mag te vergeefs geschieden. Welnu iets blijft vruchtelooos wanneer het doel waartoe het werd ingesteld niet bereikt wordt. Zoo kan dan ook niemand die bij zijn voornemen te zondigen blijft, terzelfdertijd van zijn zonden gereinigd worden, want daartoe werd juist het doopsel ingesteld. Ten derde, omdat de sacramentele teekenen niet mogen om den tuin leiden; een teeken leidt immers om den tuin wanneer het niet te kennen geeft wat het voorstelt. Wanneer nu iemand zich aanbiedt om in het doopsel gereinigd te worden, wordt een innerlijke geschiktheid om gereinigd te worden voorgesteld, en daar zulks zeker niet aan iemand die voornemens blijft in de zonde te volharden plaats grijpt, zoo is het klaarblijkelijk dat aan zulke mensen het sacrament van het doopsel niet behoort te worden toege diend.

habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo conjunctus, secundum illud 2. Cor. 6. [v. 14] : « Quae participatio justitiae cum iniuritate? » Unde et Augustinus dicit in lib. de Poenitentia [Hom. ult. inter 50. Homil. cap. 2.], quod « nullus suae voluntatis arbiter constitutus potest novam vitam inchoare, nisi cum veteris vitae poeniteat »; secundo, quia in operibus Christi et Ecclesiae nihil debet fieri frustra; frusta autem est, quod non pertingit ad finem, ad quem est ordinatum; nullus autem habens voluntatem peccandi simul potest a peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus, quia hoc esset ponere contradictoria esse simul; tertio, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas : est autem signum falsum, cui res significata non respondet; ex hoc autem quod aliquis lavandum se praebet per baptismum, significatur quod se disponat ad interiore ablutionem, quod non contingit de eo, qui habet propositum persistendi in peccato; unde manifestum est, quod talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Deze woorden moeten van zondaars die het voornemen hebben uit de zonde op te staan verstaan worden.

2. De geestelijke geneesheer, Christus, is op twee verschillende manieren werkzaam. Vooreerst innerlijk door Zichzelf, wanneer Hij nl. den wil van den mensch voorbereidt om het goede te doen en het kwade te vluchten; verder door zijn bedienaars, wanneer Hij nl. uiterlijk de sacramenten toedient en aldus uiterlijk voltrekt wat reeds innerlijk begonnen was. Daarom dan behoort het doopsel niet, behalve aan die zondaars die eenig teeken van innerlijke bekeering geven, te worden toegediend; zoo wordt immers ook een stoffelijk geneesmiddel enkel voorgescreven wanneer men vaststelt dat een zieke eenig teeken van leven geeft.

3. Het doopsel is het sacrament van het geloof. Alleen is een dood geloof voor de zaligheid onvoldoende en kan er ook de grondslag niet van zijn; dit is enkel het levend geloof, dat zooals Augustinus in zijn Boek : « *Het geloof en de werken* » (16) zegt : « *daar de liefde werkt, zoo kan dan het Sacrament van het doopsel, wanneer het met den wil te zondigen samengaat, geen zaligheid verwекken; dit maakt immers het levend geloof onmo-*

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi a peccato.

AD SECUNDUM dicendum, quod spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter : uno modo interius per seipsum; et sic praeparat voluntatem hominis, ut bonum velit et malum odiat; alio modo operatur per ministros, exterius adhibendo sacramenta; et sic operatur perficiendo exterius id, quod est interius inchoatum. Ed ideo sacramentum baptismi non est exhibendum nisi ei in quo interioris conversionis aliquod signum appareat, sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturae appareat.

AD TERTIUM dicendum, quod baptismus est fidei sacramentum; fides autem informis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum, sed sola fides formata, quae per dilectionem operatur, ut Augustinus dicit in lib. de Fide et Operibus [cap. 16.]. Unde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi, quae fidei formam excludit. Non est autem per impressionem characteris baptismalis aliquis dispo-

gelijk; met het inprenten van het merkteeken toch is iemand nog niet op de genade voorbereid zoolang in hem de wil om te zondigen blijft voortbestaan. » Naar het woord van St. Joannes Damascenus in « *Het rechtzinnig geloof* » (2, 30) « dwingt God immers niemand om deugdzaam te leven ».

Ve ARTIKEL.

Moet men aan de zondaars, die het doopsel ontvingen werken van genoegdoening opleggen?

BEDENKINGEN. — De gedoopte zondaars moeten werken van genoegdoening opgelegd worden. — 1. Het strookt met Gods rechtvaardigheid dat iemand voor iedere zonde die hij bedreven heeft gestraft worde. De *Prediker* (12, 14) zegt immers : « *God zal alles wat gebeurt is ten oordeel brengen.* » Welnu, de zondaars worden tot uitboeting van hun vroegere zonden werken van genoegdoening opgelegd. Zoo moeten dus ook aan pas gedoopte zondaars werken van genoegdoening worden opgelegd.

nendus ad gratiam, quamdui in eo appareat voluntas peccandi, quia « Deus neminem ad virtutem compellit », sicut Damascenus dicit [lib. 2. Orth. Fid. cap. 30.] .

ARTICULUS V.

Utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

[Supr. q. 49. art. 3. ad 2. et infr. art. 6. corp. et 2. Dist. 6. q. 1. q. 1, corp. et 3. Dist. 19. art. 3. q. 2. ad 1. et 4. Dist. 6. q. 1. art. 1. q. 1. corp. et lib. 4. Contr. g. cap. 58. et Rom. 11. lect. 4.].

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad justitiam Dei pertinere videtur, ut pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccle. ult. [v. 14] : « *Cuncta quae fiunt aducet Deus in judicium* ». Sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in poenam praeteritorum peccatorum. Ergo videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda.

2. De zondaars die pas tot werken van gerechtigheid bekeerd werden, worden door de hun opgelegde werken van genoegdoening in de deugd geoefend, en zoo worden de gelegenheden tot zonde van hen verwijderd. Voor de zonde voldoening schenken is immers zoo goed als de oorzaak der zonde vernietigen en de zonde allen toegang ontzeggen. Welnu, dit is bij mensen die even gedoopt werden vooral noodig, en zoo moeten dus aan de zondaars werken van genoegdoening worden opgelegd.

3. Men moet evenzeer aan God als aan den evenmensch zijn schuld uitkeeren. Welnu wanneer iemand even gedoopt werd dient hem te worden aangeplicht de schade, die hij wellicht zijn naaste berokkend heeft, te herstellen. Zoo moet hem dus eveneens worden aangeplicht door werken van genoegdoening zijn schuld tegenover God te vereffenen.

Daartegenover staat echter wat St. Ambrosius op de woorden uit den *Brief aan de Romeinen* (11, 29) : « *Nooit heeft God berouw over zijn genadegiften en zijn roeping* », zegt : « *God geeft bij het doopsel de genade zonder tranen noch weegeklag en zonder een of ander werk te vorderen; alleen geloof vraagt Hij en alles scheldt Hij om niets kwijlt.* »

2. PRÆTEREA, per opera satisfactoria exercitantur peccatores de novo conversi ad justitiam et subtrahuntur eis occasiones peccandi, nam satisfacere est peccatorum causas excidere et peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maxime est necessarium nuper baptizatis. Ergo videtur, quod baptizatis sint opera satisfactoria injungenda.

3. PRÆTEREA, non minus debitum est, ut homo Deo satisfaciat, quam proximo. Sed nuper baptizatis injungendum est, ut satisfaciant proximis, si eos laeserint. Ergo etiam est eis injungendum, ut Deo satisfaciant per opera poenitentiae.

SED CONTRA est, quod Ambrosius super illud Rom. 11 [v. 29] : « *Sine poenitentia sunt dona et vocatio Dei* », dicit: « *Gratia Dei in baptismō non requirit gemitum, neque planctum, vel etiam opus aliquod, sed solam fidem, et omnia gratis condonat* ».

LEERSTELLING. — De apostel Paulus zegt in den *Brief aan de Romeinen* (6, 3) het volgende : « *Allen die in Christus Jezus gedoopt zijn, zijn in zijn dood gedoopt. Door het doopsel toch zijn we met Hem in zijn dood begraven.* » en dit op zulke wijze dat de mensch door het doopsel aan den dood van Christus deel-achtig wordt. Uit hetgeen hierboven gezegd werd (49^e Kw. en 48^e Kw.) blijkt immers duidelijk dat de dood van Christus wat de zonde, en niet alleen de onze, maar die van de heele wereld betreft, zooals overigens in den eersten *Brief van Joannes* (2, 2) staat, genoegdoeningskracht te over had. Daarom dan moet men aan de nieuw-gedoopten geen werken van genoegdoening opleggen; dit ware immers alsof deze niet tot volledige genoegdoening voor de zonden van alle gedoopten bestand waren, voor het lijden en den dood van Christus een beleediging.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. In zijn Boek: « *Het doopsel der kinderen* » (26, 7) zegt St. Augustinus het volgende: « *Het doopsel vermag de gedoopten bij Christus als zijn ledematen in te lijven.* » Het doopsel van Christus nu had voldoende genoegdoeningskracht voor de zonden der gedoopten, zooals wat één lidmaat onderstaat voor de zonde van een ander lidmaat kan ge-

RESPONDEO dicendum, quod sicut Apostolus dicit Rom. 6 [v. 3-4] : « Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus; conseulti enim sumus ei per baptismum in mortem », ita scilicet quod homo per baptismum incorporatur ipsis morti Christi. Manifestum est autem ex supradictis [q. 48. et 49.], quod mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, « non solum nostris, sed etiam totius mundi », ut dicitur 1. Joan. 2 [v. 2]; et ideo ei qui baptizatur, pro quibuscumque peccatis non est aliqua satisfactio injungenda; hoc enim esset injuriā facere passioni et morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in lib. 1. de Baptismo parvolorum [de Peccat. merit. et remiss. Lib. 1, cap. 26.], ad hoc baptismus valet, « ut baptizati Christo incorporentur ut membra ejus »; unde ipsa poena Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut et poena unius membra potest esse satisfactoria pro peccato alterius mem-

noegdoening schenken. Daarom zegt *Isaias* (53, 4) : « *Hij heeft waarlijk onze kwalen op zich genomen en onze smarten heeft Hij gedragen.* »

2. Degenen die pas gedoopt werden behooren niet door lastig, maar door gemakkelijk werk in de rechtvaardigheid geoefend te worden; « *aldus zullen ze dank zij de melk van gemakkelijke oefeningen tot volmaaktheid opgeleid worden* », dat zegt nl. de Glossa op de woorden van den *Psalm* (130, 4) : « *Gelijk een gespeend kind bij zijn moeder is.* » — Zoo komt het dan dat de Heer zijn nieuwbekeerde leerlingen overeenkomstig wat *Mt.* (9) geschreven heeft, van den vasten ontsloeg. Daarbij zegt *Petrus* in zijn eersten Brief (2, 2) : « *Verlangt als pasgeboren kindertjes naar melk opdat ge daardoor tot zaligheid moogt opgroeien.* »

3. Den evenmensch terug te geven wat men van hem ontvreemd heeft en voor gedane beleedigingen voldoening te schenken, is alleen ophouden met zondigen; dit juist, iemands goed te behouden of een verongelijkte geen bevrediging te schenken is immers zonde. Daarom moet dan ook aan gedoopte zondaars evenzeer worden opgelegd hun evennaaste voldoening te schenken als niet meer te zondigen; een of ander werk tot uitboeting van bedreven zonden te verrichten moet hun echter niet worden opgelegd.

---

bri; unde Isa. 53 [v. 4] dicitur : « *Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit.* ».

AD SECUNDUM dicendum, quod nuper baptizati exercitandi sunt ad justitiam, non per opera poenalia, sed per opera facilia, « *ut quasi quodam lacte facilis exercitii promoteantur ad perfectiora* », ut Gloss. [ord.] dicit super illud Psal. 130 [v. 2] : « *Sicut ablactatus est super matre sua.* ». Unde et Dominus discipulos suos de novo conversos a jejunio excusavit, ut patet Matth. 9 [vv. 14. sqq.]; et hoc est quod dicitur I. Petr. 2 [v. 2] : « *Sicut modo geniti infantes, lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.* ».

AD TERTIUM dicendum, quod restituere male ablata proximis, et satisfacere eis de injuriis illatis, est cessare a peccando, quia hoc ipsum, quod est detinere aliena et proximum laesum non placare, est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis injungendum est, quod satisfacient proximis, sicut et quod desistant a peccato; non est autem eis injungendum, quod pro peccatis praeteritis aliquam poenam patiantur.

VIe ARTIKEL.

Zijn de zondaars verplicht wanneer ze willen het doopsel ontvangen hun zonden te belijden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat zondaars die willen het doopsel ontvangen hun zonden moeten belijden. — 1. In het Evangelie van *Mt.* (3, 6) wordt verhaald dat velen door Joannes in den Jordaan gedoopt werden en hun zonden beleden. Welnu, het doopsel van Christus is volmaakter dan het doopsel van Joannes. Zoo moeten dus degenen die met het doopsel van Christus gedoopt worden nog veel eerder hun zonden belijden.

2. Het *Boek der Spreuken* (28, 13) zegt het volgende : « *Hij die zijn zonden verborgen houdt kan niet rechtvaardig gemaakt worden; hij integendeel die zijn zonden belijdt en ze verlaat zal barmhartigheid verwerven.* » — Welnu, men wordt gedoopt om voor zijn zonden barmhartigheid te verkrijgen en zoo moet hij die wil gedoopt worden zijn zonden belijden.

ARTICULUS VI.

Utrum peccatores ad baptismum accedentes teneantur sua peccata confiteri.

[3. Dist. 19. art. 3. q. 1. ad 1. et lib. 4. Contr. g. cap. 18.
et Roman. 11. lect. 4.]

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod peccatores ad baptismum accedentes teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matth. 3. [v. 6.] quod « baptizabantur multi a Joanne in Jordane, confitentes peccata sua ». Sed baptismus Christi est perfectior, quam baptismus Joannis. Ergo videtur, quod multo magis illi, qui sunt baptizandi baptismo Christi, debeant sua peccata confiteri.

2. PRÆTEREA, Proverb. 28 [v. 13] dicitur: « Qui abscondit scelerā sua, non dirigetur; qui autem confessus fuerit, et reliquerit ea, misericordiam consequetur ». Sed ad hoc aliqui baptizantur, ut de peccatis suis misericordiam consequantur. Ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

3. Vóór het doopsel moet men boetvaardigheid doen. De *Handel. der Apost.* (2, 38) zeggen immers : « *Laat iedereen van u boete doen en het doopsel ontvangen.* » Welnu, de belijdenis der zonden is een deel der boetvaardigheid. Zoo wordt dus vóór het doopsel de belijdenis der zonden vereischt.

Daartegenover staat echter dat de belijdenis der zonden al weenende moet geschieden. St. Augustinus zegt immers in zijn Boek : « *Echte en valsche boetvaardigheid* » (14) : « *Al die verschillende zonden moeten beleden worden en beweend.* » — Welnu, de H. Ambrosius zegt dat « *de genade Gods in het doopsel zonder tranen en zonder klachten verleend wordt.* » Zoo moet men dus van de nieuwgedoopten geen zondenbelijdenis vorderen.

LEERSTELLING. — De belijdenis der zonden kan op tweerlei wijze geschieden : ofwel als innerlijke belijdenis die aan God alleen gedaan wordt, en zulk een belijdenis wordt, opdat de mensch aan zijn zonden zou denken en er over bedroefd zijn, vóór het doopsel geeischt. Naar hetgeen St. Augustinus zelf zegt in zijn Boek : « *De boetvaardigheid* » (50, 2) gaat het immers niet aan

3. PRÆTEREA, poenitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Act. 2. [v. 38] : « *Agite poenitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum.* » Sed confessio est pars poenitentiae. Ergo videtur, quod confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

SED CONTRA est, quod confessio peccatorum debet esse cum fletu : dicit enim Augustinus in libro de Poenitentia [De vera et falsa poenit, cap. 14, inter opp. Aug.] : « *Omnis ista varietas confitenda est et deflenda.* » Sed, sicut Ambrosius dicit [sup. illud Rom. 11. v. 29; inter opp. Ambr.], « *gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum.* » Ergo a baptizandis non est requirenda confessio peccatorum.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est peccatorum confessio : una quidem interior, quae fit Deo, et talis confessio peccatorum requiritur ante baptismum, ut scilicet homo sua peccata recognoscens de eis doleat. « *Non enim potest inchoare novam vitam, nisi poeniteat eum veteris vitae,* »

een nieuw leven te beginnen zoolang men over het verleden geen spijt heeft; — ofwel kan ze als uiterlijke belijdenis van zonden die voor een priester gedaan wordt geschieden. Welnu een dergelijke belijdenis wordt vóór het doopsel niet vereischt. Een dergelijke belijdenis is immers ten eerste, daar ze ten overstaan van den persoon van den bedienaar geschiedt op het sacrament der biecht, dat niet vereischt wordt vóór het doopsel, aangewezen; het doopsel toch is de poort die tot alle andere sacramenten toegang verleent. Ten tweede dient de uiterlijke belijdenis, die voor den priester gedaan wordt, tot ontslaging van zonden door den priester die dan als een genoegdoeningswerk oplegt. Dit nu moet, zooals we hierboven, in het vorig artikel nl., bewezen hebben, aan nieuwgedoopten niet worden opgelegd; ja zelfs hebben de nieuwgedoopten de vergiffenis van zonden door de sleutelmacht niet vandoen; alles toch wordt hun door het doopsel kwijtgescholden.

Ten derde valt die nauwgezette belijdenis aan een mensch het schaamtegevoel van den biechteling zwaar. Welnu aan nieuwgedoopten mag geen enkele uiterlijke straf worden opgelegd, en daarom wordt bij het doopsel geen bizondere zondenbelijdenis vereischt. Een algemeene belijdenis integendeel kan ruim volstaan, en deze geschieht wanneer de doopeling overeenkomstig den ritus der Kerk aan den duivel en aan al zijn praalvertoon verzaakt.

ut dicit Augustinus in lib. de Poenit. [Hom. ult. inter 50. Homil., cap. 2.] ; alia vero est confessio peccatorum exterior, quae fit sacerdoti, et talis confessio non requiritur ante baptismum : primo quidem, quia talis confessio, cum despiciat personam ministri, pertinet ad poenitentiae sacramentum, quod non requiritur ante baptismum, quia est janua omnium sacramentorum; secundo, quia confessio exterior, quae fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quod sacerdos confidentem absolvat a peccatis, et liget ad opera satisfactoria, quae baptizatis non sunt imponenda, ut supra dictum est [art. praec.]. Nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claves Ecclesiae, quibus omnia remittuntur per baptismum; tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta est poenosa propter verecundiam confidentis; baptizato autem nulla exterior poena imponitur, et ideo a baptizatis non requiritur specialis confessio peccatorum, sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum Ecclesiae abrenuntiant Satanae et omnibus

Aldus zegt overigens een Glosse op *Mtt. (3)* : « *Aan het doopsel van Joannes werd de gedoopten om hun zonden te belijden en een beter leven te beloven een voorbeeld voorgehouden.* » Wil nu een doopeling uit godsvrucht toch zijn zonden belijden, dan moet men, niet om hem werken van genoegdoening te kunnen opleggen, maar om hem, wat de zonden betreft die hij gewoonlijk bedrijft, een levensregel voor te houden, zijn belijdenis aanhooren.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Bij het doopsel van Joannes werden de zonden niet vergeven, dit was immers een doopsel van boetvaardigheid. Zoo was het dan passend dat zij die het doopsel wilden ontvangen, hun zonden zouden belijden; en overeenstemmig den aard der zonde, kregen ze werken van boetvaardigheid. Zoo geldt bewuste reden dus niet voor dit geval.

2. Voor doopelingen kunnen de innerlijke belijdenis die aan God gedaan wordt, en de algemeene uiterlijke belijdenis, opdat ze den rechten weg zouden uitgaan en barmhartigheid verwerven, volstaan. Een bizondere uiterlijke belijdenis wordt, zooals we in de leerstelling zeiden, niet vereischt.

3. De Belijdenis is een deel van het Sacrament der Biecht, dat,

pompis ejus. Et hoc modo dicit quaedam Glossa [ordin. super Matth. 3. v. 6], quod « in baptismo Joannis exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, et promittendi meliora ». Si qui tamen baptizandi ex devotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc quod eis satisfactio imponeretur, sed ad hoc quod contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitae traderetur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in baptismo Joannis non remittebantur peccata, sed erat baptismus poenitentiae, et ideo convenienter accedentes ad illud baptisma confitebantur peccata, ut secundum qualitatem peccatorum eis poenitentia determinaretur. Sed baptismus Christi est sine exteriori poenitentia, ut Ambrosius dicit [loc. supra cit.]. Unde non est similis ratio.

AD SECUNDUM dicendum, quod baptizatis sufficit confessio interior Deo facta, et etiam exterior generalis, ad hoc quod dirigantur et misericordiam consequantur; nec requiritur confessio specialis exterior, sicut dictum est [in corp.].

AD TERTIUM dicendum, quod confessio est pars poenitentiae sacramen-

zoals in de leerstelling staat, vóór het doopsel niet vereischt wordt. De beoefening van de innerlijke deugd van boetvaardigheid is echter bij het doopsel wel vandoen.

VIIe ARTIKEL.

Moet de doopeling het opzet hebben het doopsel te ontvangen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat tot de geldigheid van het doopsel niet vereischt wordt dat de doopeling zou het opzet hebben het sacrament van het doopsel te ontvangen. — 1. De doopeling blijft wanneer hij het doopsel ontvangt, lijdzaam. Welnu het opzet te hebben een of ander te verrichten of te ontvangen, gaat eerder op iemand terug die werkend optreedt, dan wel op iemand die lijdzaam blijft toezien en laat gebeuren. Zoo wordt dus tot de geldigheid niet vereischt dat de doopeling zou het opzet hebben het doopsel te ontvangen.

2. Wanneer iets dat tot de geldigheid vereischt wordt werd overgeslagen, moet men herdoopen, zoo bijvoorbeeld wanneer vergeten werd de H. Drievuldigheid aan te roepen; dit toch hebben

talis, quae non requiritur ante baptismum, ut dictum est [in corp. art.]; sed requiritur interioris poenitentiae virtus.

ARTICULUS VII.

*Utrum ex parte baptizati requiratur intentio
suscipiendi sacramentum baptismi.*

[Intr. q. 69. art. 9 et 4. Dist. 6. q. 1. art. 2. q. 3
et Dist. 27. q. 1. art. 2. q. 4. corp.]

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet sicut patiens in sacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis. Ergo videtur, quod ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi baptismum.

2. PRÆTEREA, si praetermittatur, id, quod requiritur ad baptismum, homo est denuo baptizandus, sicut cum praetermittitur invocatio Trinitatis,

we hierboven aangetoond (66^e Kw., 6^e art.). Welnu, iemand moet, wanneer hij niet het opzet had zich te laten doopen, niet herdoopt worden; anders toch zou eenieder, daar het niet immer vaststaat dat iemand wel degelijk dit opzet gehad heeft, kunnen aanvragen om wegens gebrek aan opzet andermaal gedoopt te worden. Zoo wordt dus om het sacrament te ontvangen niet vereischt dat men zou het opzet hebben zich te laten doopen.

3. Het doopsel is een geneesmiddel tegen de erfzonde. Welnu, als men geboren wordt loopt men zonder het te willen die zonde op. Zoo vordert dus het doopsel tot de geldigheid geen opzet van wege den doopeling.

Daartegenover staat echter dat volgens den ritus der H. Kerk de doopelingen moeten getuigen dat ze de H. Kerk om het doopsel vragen, en aldus hun opzet te willen gedoopt worden bekend maken.

LEERSTELLING. — Door het doopsel sterft de mensch voor het oude leven der zonde en begint een nieuw leven te leven; aldus zegt nl. de *Brief aan de Romeinen* (6, 4) : « *Wij zijn dan door het doopsel met Christus in zijn dood begraven, opdat wij zooals*

---

ut supra dictum est [q. 66. art. 6.]. Sed ex hoc non videtur aliquis esse denuo baptizandus, quod intentionem non habebat suscipiendi baptismum; alioquin cum de intentione baptizati non constet, quilibet posset petere, se denuo baptizari propter intentionis defectum. Non videtur ergo, quod intentio requiratur ex parte baptizati, ut suscipiat sacramentum.

3. **PRÆTEREA**, baptismus contra peccatum originale datur. Sed originale peccatum contrahitur sine intentione nascentis. Ergo baptismus, ut videtur, intentionem non requirit ex parte baptizati.

SED CONTRA est, quod secundum ritum Ecclesiae baptizandi profitentur se petere ab Ecclesia baptismum, per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod per baptismum aliquis moritur veteri vitae peccati, et incipit quandam vitae novitatem, secundum illud Rom. 6. [v. 4] : *Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, ut quomodo*

Christus door de glorie van den Vader uit de dooden werd opgewekt, evenzoo ook wij in een nieuw leven zouden wandelen. » Volgens St. Augustinus nu, wordt er, opdat een mensch voor het oude leven zou sterven, vereischt dat hij, indien hij althans het gebruik heeft van zijn vrijen wil, juist zooals hij over zijn verleden dient berouw te hebben, evenzoo zou voornemens zijn een nieuw leven te beginnen. Welnu dit begin komt op het ontvangen van dit sacrament neer, en zoo wordt dus van den kant van den gedoopte vereischt dat hij wille het doopsel ontvangen of het opzet vorme het te ontvangen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Bij de rechtvaardigmaking door het doopsel is er geen gedwongen maar wel een vrijwillige lijdzaamheid. Zoo wordt dan het opzet om wat toegediend wordt te ontvangen vereischt.

2. Indien een volwassen mensch niet het opzet had gedoopt te worden, dan zou hij moeten herdoopt worden. Wanneer dit echter niet met zekerheid kan worden uitgemaakt moet men bij het doopsel zeggen : « Indien ge niet gedoopt zijt, dan doop ik u. »

3. Het doopsel wordt niet alleen tegen de erfzonde doch ook

Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus. Et ideo, sicut ad hoc quod homo moriatur veteri vitae, requiritur, secundum Augustinum [Hom. ult. inter 50. Homil., cap. 2.], in habente usum liberi arbitrii voluntas, qua eum veteris vitae poeniteat; ita requiritur voluntas, qua intendat vitae novitatem, cuius principium est ipsa susceptio sacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, sive intentio suscipiendi sacramentum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in justificatione, quae fit per baptismum, non est passio coacta sed voluntaria, et ideo requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.

AD SECUNDUM dicendum, quod si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus. Si tamen hoc non constaret, esset dicendum : « Si non es baptizatus, ego te baptizo ».

AD TERTIUM dicendum, quod baptismus ordinatur non solum contra

tegen de dadelijke zonden aangewend. Deze nu worden door toe-doen van den wil en het opzet bedreven.

VIIIe ARTIKEL.

*Wordt tot de geldigheid van het doopsel vereischt
dat de doopeling zou gelooven?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de doopeling om geldig het doopsel te ontvangen, moet gelooven. — 1. Het sacrament van het doopsel werd door Christus ingesteld. Welnu, wanneer Christus den vorm van het doopsel overmaakte, sprak Hij eerst van het geloof, daarna van het doopsel. Hij zei nl. (*Mc. 16, 16*) : « *Wie gelooft en gedoopt is zal zalig worden.* » — Wanneer iemand dus geen geloof heeft kan hij het sacrament van het doopsel niet ontvangen.

2. Bij het toedienen van de heilige sacramenten doet de H. Kerk niets tevergeefs. Welnu, overeenkomstig den ritus der H. Kerk wordt hij die ten doop komt, over zijn geloof ondervraagd. Er wordt hem immers gevraagd : « Gelooft gij in God den Va-

originale peccatum, sed etiam contra actualia, quae per voluntatem et intentionem causantur.

ARTICULUS VIII.

Utrum fides requiratur ex parte baptizati.

[4. Dist. 6. q. 1. art. 3. q. 1. et q. 2. q. 3. corp.
et Dist. 9. art. 2. q. 2. ad 2.].

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptismi a Christo est institutum. Sed Christus formam baptismi tradens fidem baptismi praemittit, dicens Marc. ult. [v. 16] : « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit ». Ergo videtur, quod nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

2. PRÆTEREA, nihil frustra in sacramentis Ecclesiae agitur. Sed secundum ritum Ecclesiae ille qui accedit ad baptismum, de fide interrogatur,

der, enz.... » — Zoo is dus het geloof een vereischte tot de geldigheid van het doopsel.

3. Om het doopsel te ontvangen moet men ook het opzet hebben het doopsel te ontvangen. Welnu, dit kan niet zonder het ware geloof; het doopsel toch is het sacrament van het ware geloof, want door het doopsel worden de menschen, zooals St. Augustinus in zijn boek : « *Over het doopsel der kleinen* » (c. 26) zegt, bij Christus ingelijfd. Dit laatste nu gaat zonder het geloof niet aan; in den *Brief aan de Ephesiërs* (3, 17) staat immers geschreven : « *Christus woont in uw hart door het geloof* ». Zoo kan dus hij die het ware geloof niet heeft het sacrament van het doopsel niet ontvangen.

4. Het ongeloof is, zooals in het tweede deel (2-2 KW. 10, 3^e art.) staat, de zwaarste zonde. Welnu, zij die in hun zonden volharden, mogen niet gedoopt worden en zij die in het ongeloof volharden dus evenmin.

Daartegenover staat echter wat paus Gregorius aan bisschop Quirinus schreef (*Register. 9, 61*) : « *De oude overlevering der vaderen heeft ons geleerd dat als diegenen die bij de ketters in*

---

cum dicitur : « Credis in Deum Patrem? » etc. Ergo videtur, quod fides ad baptismum requiratur.

3. PRÆTEREA, ad baptismum requiritur intentio suscipiendi sacramentum. Sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismus sit rectae fidei sacramentum; per eum enim incorporantur homines Christo, ut Augustinus dicit in lib. 1. de Baptismo parvolorum [de Peccat. merit. et remiss. cap. 26]. Hoc autem non potest esse sine recta fide, secundum illud Ephes. 3 [v. 17] : « Habitare Christum per fidem in cordibus vestris ». Ergo videtur, quod ille qui non habet rectam fidem, non possit suscipere sacramentum baptismi.

4. PRÆTEREA, infidelitas est gravissimum peccatum, ut in 2. habitum est [2-2. q. 10. art. 3.]. Sed permanentes in peccato non sunt baptizandi. Ergo etiam nec permanentes in infidelitate.

SED CONTRA est, quod Gregorius scribens Quirino episcopo [*Regist. lib. 11, epist. 61.*] dicit : « Ab antiqua Patrum institutione didicimus, ut qui apud haeresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam

den naam der H. Drievuldigheid gedoopt worden naar de H. Kerk terugkeeren, deze na een inbalseming met chrisma of na een handenoplegging, ook alleen na een geloofsbelijdenis, in den schoot der heilige kerk ontvangen worden. » Indien nu het ware geloof voor de geldigheid van het doopsel noodig was, zou zulks niet kunnen. Zoo wordt dan het ware geloof niet tot de geldigheid van het doopsel vereischt.

LEERSTELLING. — Zooals we hierboven hebben aangetoond (63^e Kw. 6^e art. en 69^e Kw. 4^e en 6^e art.) verwekt het doopsel in de ziel een dubbel uitwerksel, het merkteeken nl. en de genade. Zoo kan iets dus op een dubbele manier voor het doopsel vandoen zijn; vooreerst op zulke manier dat men anders de genade die het laatste uitwerksel van dit sacrament is, niet kan ontvangen, en dit gebeurt wanneer men niet het ware geloof bezit. *De Brief aan de Romeinen* (3, 22) zegt immers : « *Door het geloof in Jezus-Christus is het dat we rechtvaardig gemaakt worden.* » — verder zoodanig dat anders het merkteeken niet in de ziel geprent wordt. Daartoe wordt echter, zoolang het overige dat voor de geldigheid noodig is maar voltrokken wordt, het ware geloof noch in den

Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiae revocentur ». Hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi. Non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi (1).

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex dictis patet [q. 63. art. 6. et q. 66. art. 9.], duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character, et gratia. Dupliciter ergo aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum : uno modo, sine quo gratia haberi non potest, quae est ultimus effectus sacramenti; et hoc modo recta fides ex necessitate requiritur ad baptismum, quia, sicut dicitur Rom. 3. [v. 22] : « *Justitia Dei est per fidem Jesu Christi.* » Alia modo requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismatis imprimi non potest; et sic recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis,

(1) si fidei ex necessitate requireretur ad...

doopeling noch zelfs in den dooper vereischt. Het sacrament van het doopsel wordt immers niet door de rechtvaardigheid van den mensch die het doopsel toedient of van hem die het ontvangt, maar door toedoen van de kracht van God, voltrokken.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De Heer spreekt hier van het doopsel inzoover het den mensch met behulp van de heiligmakende genade ter zaligheid brengt. Dit nu gaat zonder het ware geloof niet aan, en daarom zegt de Heer uitdrukkelijk : « *Hij die gelooft en gedoopt wordt zal zalig worden.* »

2. Blijkens de woorden van *Isaias* (27, 9) : « *Heel de vrucht ervan komt neer op een reiniging van zonden* », wil de heilige Kerk de mensen doopen om hen van hun zonden te zuiveren. Daarom tracht ze van haar kant het doopsel enkel aan hen die het ware geloof hebben toe te dienen, anders toch is er geen vergiffenis van zonden mogelijk en daarom vraagt ze de doopelingen of ze wel degelijk gelooven. Wanneer immers iemand zonder het ware geloof buiten de heilige Kerk het doopsel ontvangt, dan ontvangt hij het niet tot eigen zaligheid. Sint Augustinus zegt derhalve : (*Van het doopsel; tegen de Donatisten*, 4, 1) « *De heilige Kerk die bij een paradijs mag vergeleken worden, maakt ons duidelijk dat men wel buiten haar schoot om het doopsel kan ontvangen, maar dat*

---

dummodo adsint caetera, quae sunt de necessitate sacramenti. Non enim sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis vel suscipiens baptismum, sed per virtutem Dei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Dominus loquitur ibi de baptismo, secundum quod perducit homines ad salutem per gratiam justificantem, quod quidem sine recta fide esse non potest; et ideo signanter dicit : Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.

AD SECUNDUM dicendum, quod Ecclesia intendit homines baptizare, ut emundentur a peccato, secundum illud Isa. 27. [v. 9] : « *Hic est omnis fructus, ut auferatur peccatum* ». Et ideo quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant. Si tamen sine recta fide aliquis baptismus suscipiat extra Ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem; unde Augustinus dicit [lib. 4. de Baptis. contr. Donatist. Cap. 1.] : « *Ecclesia paradiso comparata indicat*

zonder haar toedoen niemand kan tot de gelukzaligheid komen en deze bezitten. »

3. Iemand kan wat andere geloofswaarheden betreft dwalen en toch wat het doopsel betreft een rechtzinnig geloof bezitten. Zoo kan het dan wel eens gebeuren dat hij het opzet heeft het sacrament van het doopsel te ontvangen. Moet hij er echter aangaande het doopsel verkeerde begrippen op na houden, dan nog zou het om het sacrament te kunnen ontvangen volstaan als hij het algemeene opzet had het doopsel, zooals Christus het instelde en de H. Kerk het toedient, te ontvangen.

4. Men mag het doopsel evenmin aan degenen die in de zonde volharden als aan degenen die hun ongeloof niet willen vaarwel zeggen toedienen. Niettemin ontvangen zij echter, wanneer het hun toegediend wordt, het doopsel op geldige wijze; alleen komt het dan hun zaligheid niet ten goede.

nobis, posse quidem baptismum ejus homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere ».

AD TERTIUM dicendum, quod etiam non habens rectam fidem circa alios articulos potest habere rectam fidem circa sacramentum baptismi; et ita non impeditur, quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi. Si tamen etiam circa hoc sacramentum non recte sentiat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, et sicut Ecclesia tradit.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut sacramentum baptismi non est conferendum ei, qui non vult ab aliis peccatis recedere, ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deserere; uterque tamen suscipit sacramentum, si ei conferatur, licet non ad salutem.

IXe ARTIKEL.

Behooren kinderen gedoopt te worden?

BEDENKINGEN. Men beweert dat kinderen niet behooren gedoopt te worden. — 1. Hij die wil gedoopt worden moet zooals hierboven (in het 7^e art.) werd aangetoond het opzet hebben het doopsel te ontvangen. Welnu, kleine kinderen kunnen, daar ze het gebruik van hun vrijen wil niet hebben, zoo een opzet niet vormen. Zoo kunnen ze dus ook het sacrament van het doopsel niet ontvangen.

2. Het doopsel is, zooals in de 85^e Kw. 1^e art. gezegd wordt, het sacrament van het geloof. Welnu, kinderen hebben geen geloof; naar wat St. Augustinus in zijn 26^e *Tractaat op Johannes* en in het « *Boek der Voorbeschikking* » C. 5 zegt, hangt immers het geloof van de vrije wilsbeschikking der geloovigen af. Het gaat evenmin aan te zeggen dat ze door het geloof der ouders verlost worden; meermalen toch zijn de ouders ongeloovig zoodat om dit ongeloof de kinderen nog meer zouden verworpen worden. Zoo mogen dan kinderen niet gedoopt worden.

ARTICULUS IX.

Utrum pueri sint baptizandi.

[4. Dist. 4. q. 3. art. 1. q. 1. et Mal. q. 4. art. 1. corp. princ.
et Quodl. 4. art. 10. corp. et Quodl. 9. art. 22. corp.]

AD NONUM sic proceditur. Videtur, quod pueri non sunt baptizandi. In quo enim, qui baptizatur, requiritur intentio suscipiendi sacramentum, ut supra dictum est [art. 7. huj. q.]. Hujusmodi autem intentionem non possunt pueri habere, cum non habeant usum liberi arbitrii. Ergo videtur, quod non possint suscipere sacramentum baptismi.

2. PRÆTEREA, baptismus est fidei sacramentum, ut supra dictum est [q. 65. art. 1.]. Sed pueri non habent fidem, quae consistit in credentium voluntate, ut Augustinus dicit super Joan. [tract. 26. et lib. 1. de Praedest. Sanctor. cap. 5.]. Nec etiam potest dici, quod salventur in fide parentum, quia quandoque parentes sunt infideles, et sic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur, quod pueri non possint baptizari.

3. St. Petrus zegt in zijn *Eersten Brief* (3, 21) : « *Het doop-sel, niet het wasschen van de onreinheid van het vleesch maar wel de bede tot God om een goed geweten, redt de menschen.* » Kinderen nu hebben noch een goed noch een slecht geweten, ze hebben immers niet het gebruik van het verstand, en, daar ze niet verstaan, zoo gaat het ook niet aan ze te ondervragen. Zoo moeten kinderen dus niet gedoopt worden.

Daartegenover staat echter dat Dionysius in zijn *kerkelijke Hierarchie* (C. 7) zegt : *Onze goddelijke leiders, de apostelen, nl. hebben goedgekeurd dat kinderen zouden ten doop gedragen worden.*

LEERSTELLING. — St. Paulus zegt in zijn *Brief aan de Roemeinen* (5, 17) : « *Indien immers door de schuld van éénen de dood om dien eenen, t. t. z. om Adam geheerscht heeft, dan zullen veel meer zij die de overvloedige genade en gave der gerechtigheid gekregen hebben, door den éénen Jezus-Christus in het leven heerschen.* » Kinderen nu betrekken van de zonde van Adam, de erfzonde; dit blijkt toch uit het feit dat ze aan den dood die, zooals de apostel op dezelfde plaats zegt, door de zonde van

3. PRÆTEREA, I. Petr. 3 [v. 21] dicitur, quod « homines salvos facit baptismus, non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in Deum ». Sed pueri neque conscientiam habent bonam vel malam, cum non habeant usum rationis; neque etiam convenienter ipsi interrogantur, cum non intelligent. Non ergo pueri debent baptizari.

SED CONTRA est, quod Dionysius dicit ult. cap. Eccl. Hierarch. [Part. 3, § 11]: « *Divini nostri duces (scilicet Apostoli) probaverunt infantes recipi ad baptismum* ».

RESPONDEO dicendum, quod, sicut Apostolus dicit Rom. [v. 17] : « *Si unius delicto mors regnavit per unum (scilicet per Adam), multo magis abundantiam gratiae et donationis et justitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum* ». Pueri autem ex peccato Adae peccatum originale contrahunt, quod patet ex hoc, quod sunt mortalitati

den eersten mensch over alle menschen gekomen is, onderworpen zijn. Zoo kunnen kinderen dus nog veel meer door Christus de genade erlangen om in het eeuwige leven te heerschen. Jezus-Christus immers zelf zegt bij *Joannes* (3, 5) : « *Indien iemand niet uit water en den H. Geest wordt wedergeboren dan kan hij het rijk Gods niet binnengaan.* » Daarom is het wel noodig kinderen te doopen, opdat ze zooals ze door de schuld van Adam wanneer ze geboren werden, een veroordeeling opliepen, evenzoo door Christus, wanneer ze worden wedergeboren, de zaligheid zouden erlangen. Verder is het nog goed hun het doopsel toe te dienen opdat ze, in hun kinderjaren in het christelijke leven opgevoed, overeenkomstig die woorden uit het *Boek der Spreuken* (22, 6) « *De jongeling volgt zijn eigen weg en zelfs als hij oud wordt, laat hij zich niet afleiden* », later te beter zouden volharden. Die reden ook laat Dionysius in zijn *Kerkelijke Hierarchie* (7 c.) gelden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De geestelijke wedergeboorte door het doopsel valt in een zeker zin bij de geboorte naar het vleesch te vergelijken; zooals immers kinderen die in de baarmoeder verblijven door zichzelf geen voedsel kunnen innemen maar door het voedsel van de moeder in het leven behou-

subjecti, quae per peccatum primi hominis in omnes pertransiit, ut Apostolus ibidem dicit [v. 12.]. Unde multo magis pueri possunt per Christum gratiam accipere, ut regnent in vita aeterna. Ipse autem Dominus dicit Joan. 3. [v. 5] quod nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Unde necessarium fuit pueros baptizari, ut a pueritia nutriti in his, quae sunt christianaee vitae, firmius in ea perseverent, secundum illud Proverb. 22. [v. 6] : Adolescens juxta viam suam, etiam cum senerit, non recedet ab ea; et hanc rationem assignat Dionysius ult cap. Eccl. Hierarc.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod regeneratio spiritualis, quae fit per baptismum, est quodammodo similis nativitati carnali, quantum ad hoc, quod sicut pueri in maternis uteris constituti non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum

den worden, zoo ook worden kinderen die nog geen gebruik kunnen maken van hun verstandelijke vermogens, in de baarmoeder der heilige Kerk opgenomen en erlangen de zaligheid niet door zich zelf, maar door een daad van de heilige Kerk. Daarover zegt St. Augustinus in zijn Boek : « *De vergiffenis der zondaars en hun verdienste* » (1, 25) het volgende : « *Onze Moeder de heilige Kerk geeft aan de kleine kinderen haar moederlijken mond om ze met de heilige geheimen vertrouwd te maken; met hun eigen hart kunnen ze immers nog niet tot hun rechtvaardigmaking gelooven, noch met hun eigen mond hun geloof tot hun zaligheid belijden.* » — Indien ze dus terecht geloovigen genoemd worden omdat ze door de mensen die ze dragen eenigermate het geloof belijden, waarom zouden ze dan niet evenzeer mogen, wanneer degenen die ze dragen getuigen dat ze aan Satan en de wereld verzaken; als berouwhebbend aanzien worden? Om dezelfde reden dan mag men zeggen dat ze, niet door een daad van hun eigen vrijen wil — ze spartelen immers wel eens tegen en schreeuwen — maar door de daad van die mensen die ze ten doopsel dragen, het opzet hebben het doopsel te ontvangen.

2. St. Augustinus schrijft aan bisschop Bonifacius (*Tegen twee brieven van Pelagius*, 1, 22) : « *In de kerk van den Verlosser gelooven de kinderen door anderen, zooals hun ook zonden verge-*

habentes usum rationis, quasi in utero matris Ecclesiae constituti, non per seipsos, sed per actum Ecclesiae salutem suscipiunt. Unde Augustinus dicit in libro 1. de Peccatorum meritis et remissione : « Mater Ecclesia os maternum parvulis praebet, ut sacris mysteriis imbuantur, quia nondum possunt corde proprio credere ad justitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem » [Cap. 25.]. Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam non poenitentes habeantur, cum per eorumdem verba gestantium, diabolo et huic saeculo abrenuntiare monstrrentur? » [Cap. 19]. Et eadem ratione possunt dici intendentes, non per actum propriae intentionis, cum ipsis quandoque contranitantur et plorent, sed per actum eorum, a quibus offeruntur.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut Augustinus scribens Bonifacio [lib. 1. contr. duas epist. Pelag. cap. 22.] dicit, « *in Ecclesia Salvatoris*

ven worden die door anderen over hen werden gebracht. » Zijn nu hun ouders ongeloovig, dan staat zulks hun zaligheid niet in den weg; zooals immers Augustinus in dienzelfden Brief zegt : « *De kinderen worden om de geestelijke genade te ontvangen, niet zoozeer door diegenen die ze in hun handen dragen, aangeboden, — hoewel ook dezen het wanneer ze geloovig zijn, doen, — als wel door de heele gemeenschap van de heiligen en geloovigen.* » — Men mag immers zeggen dat ze waarlijk door al degenen die er mede instemmen en die door hun liefde aan de mededeeling van den heiligen Geest deelhebben worden aangeboden. Het ongeloof der eigen ouders integendeel kan, zelfs indien ze na het doopsel het kind trachten te doen deel hebben aan de offergave der duivelen, aan het kind geen schade berokkenen; immers Augustinus hier nog eens zegt : « *Kan het kind wanneer het eens door den wil van anderen werd wedergeboren, niet naderhand zoolang het niet door eigen wil daarmede instemt, door de handen van andermans zonden gebonden worden?* » Daarom zegt dan ook Ezechiël (18, 4) : « *Zooals de ziel van den vader me toebehoort, zoo ook de ziel van den zoon, maar de ziel die zal gezondigd hebben zal sterven.* » — Wat bijgevolg het kind van Adam heeft overgeërfd wordt, omdat het kind nog geen afzonderlijk levende ziel was, door de genade van dit sacrament weggewasschen. In

---

parvuli per alios credunt, sicut ex aliis quae in baptismo remittuntur peccata traxerunt ». Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles, quia, sicut Augustinus dicit eidem Bonifacio scribens [epist. 23.] , « offeruntur parvuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamvis et ab ipsis, si et ipsi boni fideles sunt), quam ab universa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, et quorum charitate ad communionem Sancti Spiritus adjunguntur ». Infidelitas autem proprietum parentum, etiamsi eos post baptismum daemoniorum sacrificiis imbuere conentur, pueris non nocet, quia, ut Augustinus ibid. dicit, « puer semel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non potest vinculo alienae iniquitatis obstringi, ubi nulla sua voluntate consentit, secundum illud Ezech. 18 [v. 4] : Sicut anima patris mea est, ita et anima filii; anima quae peccaverit, ipsa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quod sacramenti illius

tegendeel komt het geloof van één enkele en nog veel meer het geloof van de heele Kerk door de werking van den heiligen Geest die de ledematen van de Kerk onderling verbindt en de goederen van de eenen aan de anderen mededeelt, hier het kleine kind ten goede.

3. Zooals het kind, wanneer het gedoopt wordt, niet door zichzelf maar door anderen gelooft, zoo ook wordt het niet zelf ondervraagd, maar worden het anderen. Ondervraagd blijden zij dan in de plaats van het kind, dat door het sacrament van het geloof aan dit geloof deelachtig is, hun geloof in de Kerk. Wat nu een goed geweten betreft, dit ontvangt het kind niet voor zich als een daad, maar wel dank zij de heiligmakende genade als een hebbelijkheid.

Xe ARTIKEL.

Behooren joodsche kinderen en kinderen van andere ongeloovigen tegen den wil van hun ouders in gedoopt te worden?

BEDENKINGEN. — Kinderen van joden en van andere ongeloovigen ook tegen den wil van hun ouders in dienen gedoopt te

---

gratia solveretur, quia nondum erat anima separatis vivens ». Fides autem unius, immo totius Ecclesiae, parvulo prodest per operationem Spiritus Sancti, qui unit Ecclesiam, et bona unius alteri communicat.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut puer, cum baptizatur, non per seipsum, sed per alios credit, ita non per seipsum, sed per alios interrogatur; et interrogati confitentur fidem Ecclesiae in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei sacramentum. Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso, non quidem actu, sed habitu per gratiam justificantem.

ARTICULUS X.

Utrum pueri judaeorum vel aliorum infidelium sint invitis parentibus baptizandi.

[2-2. q. 10. art. 12. et Quodl. 2. art. 7. et 11. corp.]

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod pueri Judaeorum vel aliorum infidelium sint baptizandi etiam invitis parentibus. Magis enim debet

worden. — 1. Een mensch dient meer tegen gevaar voor eeuwigen dood dan wel tegen gevaar voor lichamelijken dood te worden toegerust. Welnu kinderen die in gevaar verkeeren te sterven moet men zelfs dan als hun ouders tegenstribbeln ter hulp komen. Zoo moet men dus nog veel meer, om ze zelfs als hun ouders niet willen, uit het gevaar voor eeuwigen dood te rednen, kinderen van ongeloovigen door het doopsel ter hulp komen.

2. Kinderen van slaven zijn insgelyks slaven en staan tot beschikking van hun meesters. Welnu de joden en alle andere ongeloovigen zijn de slaven van koningen en prinsen. Zoo mogen dus prinsen zonder rechtsverkrachting de kinderen van joden en andere ongeloovigen laten doopen.

3. God van Wien hij zijn ziel ontving behoort de mensch meer toe dan wel zijn vader naar het vleesch van wien hij zijn lichaam ontving. Zoo is het dus niet onrechtvaardig kinderen van ongeloovigen van hun ouders af te zonderen en God door het doopsel toe te wijden.

Daartegenover staat echter wat in de *Decretaliën* (45, 5) gezegd wordt en uit bepalingen van de kerkvergadering van Toulouse (4, 57) genomen werd : « *De Synode schrijft voor voortaan*

homini subveniri contra periculum mortis aeternae, quam contra periculum mortis temporalis. Sed puer in periculo mortis temporalis existenti est subveniendum, etiamsi parentes per malitiam contraniterentur. Ergo multo magis est subveniendum pueris infidelium filiis per baptismum contra periculum mortis aeternae, etiam invitatis parentibus.

2. PRÆTEREA, filii servorum sunt servi, et in potestate dominorum. Sed Judæi sunt servi et regnum et principum, et quicumque etiam alii infideles. Ergo absque omni injuria possunt principes filios Judæorum vel aliorum servorum infidelium facere baptizari.

3. PRÆTEREA, quilibet homo est magis Dei, a quo habet animam, quam patris carnis, a quo habet corpus. Non est ergo injustum, si pueri infidelium filii parentibus carnalibus auferantur, et Deo per baptismum consecrentur.

SED CONTRA est, quod in Decret. dist. 45. [cap. 5.] ex Concil. Toletano [scilicet 4., can. 57.] sic dicitur : « *De Judæis praecipit sancta*

niemand meer tot het geloof te dwingen; wanneer immers iemand niet wil kan hij ook niet zalig worden. Maar opdat hij volkomen rechtvaardig zou gemaakt worden is zijn toestemming van noode. »

LEERSTELLING. — Ofwel hebben kinderen van ongeloovigen het gebruik der rede, ofwel hebben zij het niet. Hebben ze het gebruik van hun verstand, dan beginnen ze in alles wat het Goddelijke Recht of het natuurrecht betreft hun eigen meester te zijn, en mogen dan ook indien ze willen zelfs tegen den wil van hun ouders in, gedoopt worden zooals ze ten andere ook een huwelijк mogen aangaan. Daarom is het geoorloofd zulke kinderen over het doopsel te onderhouden en ze ertoe aan te zetten. — Hebben ze integendeel het gebruik van hun vrijen wil niet, dan blijven ze overeenkomstig het natuurrecht zolang ze voor zichzelf niet kunnen instaan, onder de leiding van hun ouders, en daarom wordt gezegd dat onder de oude wet de kinderen door het geloof van hun ouders zalig worden. Zoo ware het dan een vergrijp aan het natuurrecht, moesten zulke kinderen ook als hun ouders er zich tegen verzetten gedoopt worden, net zooals het tegen het natuurrecht indruischt iemand die het gebruik van zijn verstand heeft hoewel hij niet wil te doopen. Het zou overigens gevaarlijk zijn op dergelijke wijze de kinderen van ongeloovigen te doopen; zoo

Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre; non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiae ».

RESPONDEO dicendum, quod pueri infidelium filii aut habent usum rationis, aut non habent. Si autem habent, jam quantum ad ea quae sunt uris divini vel naturalis, incipiunt suae potestatis esse, et ideo propria voluntate, invitis parentibus, possunt baptismum suscipere, sicut et matrimonium contrahere, et ideo tales licite moneri possunt, et induci ad suscipiendum baptismum. Si vero nondum habent usum liberi arbitrii, secundum jus naturale sunt sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi providere non possunt; unde etiam de pueris antiquorum dicitur, quod salvabantur in fide parentum. Et ideo contra justitiam naturalem esset, si tales pueri invitis parentibus baptizarentur, sicut etiam si aliquis habens usum rationis baptizaretur invitus. Esset etiam periculosem taliter filios infidelium baptizare, quia de

gemakkelijk toch kunnen ze uit liefde tot hun ouders tot het ongeloof terugkeeren. Het is dan ook in de heilige Kerk niet de gewoonte, kinderen, wanneer hun ouders zulks niet willen, te doopen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Voor den dood van het lichaam moet niemand tegen de burgerlijke wet in bevrijd worden; zoo bij voorbeeld moet niemand, wanneer een ander door den rechter ter dood veroordeeld wordt, deze met geweld aan den dood zoeken te onttrekken. Om dezelfde reden nu moet niemand om een kind, wanneer het nog onder de hoede van zijn vader staat, voor het gevaar van den eeuwigen dood te bevrijden, de orde van de natuurwet stooren.

2. De joden zijn uit kracht van de burgerlijke wet de slaven van prinsen, maar deze sluit het natuurrecht niet uit.

3. De mensch is door zijn verstand waardoor hij God kan kennen naar God gekeerd. Daarom dan is het kind vooraleer het zijn verstand kan gebruiken, en dit uit kracht van de natuurwet, door bemiddeling van zijn ouders naar God gekeerd; aan de zorg van zijn ouders immers werd het toevertrouwd en naar zij bepalen dienen voor het kind alle godsdienstige aangelegenheden geregeld.

facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesiae consuetudo, quod filii infidelium invitis parentibus baptizentur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod a morte corporali non est aliquis eripendus contra ordinem juris civilis, puta si aliquis a suo judice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte eripere; unde nec aliquis debet irrumpere ordinem juris naturae, quo filius est sub cura patris, ut eum liberet a periculo mortis aeternae.

AD SECUNDUM dicendum, quod Judaei sunt servi principum servitute civili, quae non excludit ordinem juris naturalis vel divini.

AD TERTIUM dicendum, quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoscere potest; unde puer, antequam usum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum quorum curae naturaliter subjacet; et secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum divina agenda.

XIe ARTIKEL.

*Behooren sommige kinderen niet
wanneer ze nog in de baarmoeder zijn gedoopt te worden?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat kinderen wanneer ze nog in de baarmoeder zijn mogen gedoopt worden. — 1. De apostel zegt in den *Brief aan de Romeinen* (5, 15) : « *De genadegift van Christus heeft meer tot de zaligheid, dan de zonde van Adam tot de veroordeeling bijgedragen.* » Welnu de kinderen worden, wanneer ze nog in den schoot van hun moeder verblijven, om de zonde van Adam veroordeeld. Zoo kunnen ze dus nog veel eerder door de genadegift van Christus verlost worden, en dit geschiedt door het doopsel. De kinderen die nog in den schoot van hun moeder verblijven mogen dus gedoopt worden.

2. Zoolang een kind in den schoot van zijn moeder blijft is het iets van zijn moeder. Welnu als de moeder gedoopt wordt wordt ook alles wat in haar is gedoopt. Zoo wordt dus het kind dat in den schoot van zijn moeder verblijft, wanneer zijn moeder gedoopt wordt, zelf insgelyks gedoopt.

3. De eeuwige dood is erger dan de dood van het lichaam.

ARTICULUS XI.

Utrum pueri in maternis uteris positi sint baptizandi.

[4. Dist. 6. q. 1. art. 1. q. 1. et Dist. 23. q. 2. art. 8. q. 1. et 2.].

AD UNDECIMUM sic proceditur. Videtur, quod pueri in maternis uteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donum Christi ad salutem, quam peccatum Adae ad damnationem, ut Apostolus dicit Rom. 5. [vv. 15 sqq.]. Sed pueri in maternis uteris damnantur propter peccatum Adae. Ergo multo magis salvare possunt per donum Christi, quod quidem fit per baptismum. Ergo pueri in maternis uteris existentes possunt baptizari.

2. **PRÆTEREA**, puer in utero matris existens aliquid matris esse videtur. Sed baptizata matre, baptizatur quidquid est ejus intra ipsam existens. Ergo videtur, quod, baptizata matre, baptizetur puer in utero ejus existens.

3. **PRÆTEREA**, mors aeterna pejor est, quam mors corporalis. Sed de

Welnu tusschen twee kwalen dient de minst erge gekozen. Indien dus het kind in den schoot van zijn moeder niet mocht gedoopt worden, dan ware het beter de moeder open te snijden en het kind met geweld uit de baarmoeder te halen en te doopen, dan het kind, omdat het zonder doopsel stierf, voor eeuwig te laten verdoemen.

4. Het gebeurt soms dat één deel van het kind eerst te voorschijn treedt; zoo lezen we in het *Boek der Schepping* (38, 27) : « *Wanneer Thamar moest baren, dan kwamen de kinderen te voorschijn, en de eene stak zijn hand uit waaraan de vroedvrouw een karmozijnen draad bond, zeggende : Deze zal het eerst te voorschijn treden. Maar toen deze de hand terugtrok kwam de andere te voorschijn.* » — In zulke omstandigheden nu is er soms gevaar van sterven en zoo moet dan, zelfs wanneer het kind nog in den moederschoot verblijft, het deel van het lichaam dat te voorschijn komt gedoopt worden.

Daartegenover staat echter wat St. Augustinus in een *Brief aan Dardanus* zegt (287 epist.) : « *Niemand kan vooraleer hij geboren werd wedergeboren worden.* » Het doopsel nu is een geestelijke wedergeboorte. Zoo mag dus niemand vooraleer hij uit den schoot van zijn moeder te voorschijn kwam gedoopt worden.

---

duobus malis minus malum est eligendum. Si ergo puer in utero matris existens baptizari non potest, melius esset quod mater aperiretur, et puer vi eductus baptizaretur, quam quod puer aeternaliter damnaretur, absque baptismo decedens.

4. PRÆTEREA, contingit quandoque, quod aliqua pars pueri prius egreditur, sicut legitur Gen. 28. [v.v. 27. sqq.] quod pariente Tamar, in ipsa effusione infantium unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens : Iste egredietur prior; illo vero manum retrahente, egressus est alter. Quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis. Ergo videtur, quod illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno utero existente.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in epist. ad Dardanum [quae est 57, cap. 9.] : « *Nemo renascitur, nisi primo nascatur.* » Sed baptismus est quaedam spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari, priusquam ex utero nascatur.

LEERSTELLING. — Tot de geldigheid van het doopsel wordt vereischt dat het lichaam van den doopeling, zooals hierboven bewezen werd (66^e Kw. 1^e art.), op een of andere manier met water zou gewasschen worden. Welnu het lichaam van een kind kan niet vooraleer het uit den schoot van zijn moeder geboren werd met water gewasschen worden. Daartoe zou men immers moeten aannemen dat de doopwassching, waardoor het lichaam van de moeder gewasschen wordt, ook den zoon die in het lichaam van zijn moeder verblijft aanraakt. Dit is echter onmogelijk; de ziel van het kind toch, op wiens zaligheid het doopsel berekend werd, is van de ziel van de moeder onderscheiden, ja ook het lichaam van een levend kind is reeds gevormd, en is bijgevolg insgelijks van het lichaam van de moeder onderscheiden. Daarom dan kan het doopsel dat aan de moeder wordt toegediend niet op het kroost dat in haar schoot verblijft overgaan. In zijn Boek « *Tegen Julianus* (6, 5) zegt Augustinus dan ook : « *Indien wat de moeder in haar schoot ontvangt tot haar eigen lichaam behoorde en bijgevolg als een deel van haar eigen zelf beschouwd werd, dan zou het kind dat ze in den schoot draagt wanneer zijzelf reeds gedoopt is bij voorkomend levensgevaar niet gedoopt worden. Daar nu echter het kind wel gedoopt wordt, zoo behoort het, ook als het nog in den schoot der moeder is, niet tot de moeder.* » Zoo moet

RESPONDEO dicendum, quod de necessitate baptismi est, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cum baptismus sit quaedam ablutio, ut supra dictum est [q. 66. art. 1.]. Corpus autem infantis, antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat. Sed hoc esse non potest, tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris, tum quia corpus pueri animati jam est formatum, et per consequens a corpore matris distinctum, et ideo baptismus, quo mater baptizatur, non redundat in prolem in utero matris existentem; unde Augustinus dicit contra Julianum [lib. 6. cap. 14, N. 43]: « *Si ad matris corpus id quod in ea concipitur pertinet, ita ut ejus pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo, cum eum gestaret in utero. Nunc vero cum ipse etiam, scilicet infans, baptizetur, non utique*

dus besloten worden, dat kinderen die nog in den schoot der moeder verblijven in geenendeel mogen gedoopt worden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De kinderen die nog in den moederschoot verblijven zagen nog het levenslicht niet en leefden nog niet met andere mensen mede. Zoo kunnen ze dus den invloed van de mensen niet dermate ondergaan dat ze dank zij dezer bediening tot hun zaligheid zouden sacramenten ontvangen. Gods werking die, omdat God overal aanwezig is, overal kan ingrijpen kunnen ze integendeel wel ondergaan en, zooals uit het feit dat de mensen van den schoot hunner moeder af geheiligd werden blijkt, kunnen ze door een bijzonder voorrecht de heiligmakende genade erlangen.

2. Een innerlijk orgaan van de moeder is iets dat haar door samenhang en door natuurlijke vereeniging van een deel met het geheel toebehoort; een kind integendeel dat in den schoot van de moeder verblijft behoort haar alleen toe zooals twee onderscheiden lichamen wanneer ze aan malkaar gehecht worden malkaar toebehooren. Zoo hebben we hier een ander geval.

3. Naar in den *Brief aan de Romeinen* (3, 8) staat, mag men het kwaad niet om goede gevolgen die het kan hebben bedrijven; zoo mag dus niemand om een kind te doopen de moeder doden.

ad maternum corpus, cum esset in utero, pertinebat ». Et ita relinquuntur, quod nullo modo infantes in maternis uteris existentes baptizari possunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod pueri in maternis uteris existentes nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant; unde non possunt subjici actioni humanae, ut per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem. Possunt tamen subjici operationi Dei, apud quem vivunt, ut quodam privilegio gratiae sanctificationem consequantur, sicut patet de sanctificatis in utero.

AD SECUNDUM dicendum, quod membrum interius matris est aliquid ejus per continuationem et unionem naturalem partis ad totum; puer autem in utero matris existens est aliquid ejus per quandam colligationem corporum distinctorum; unde non est similis ratio.

AD TERTIUM dicendum, quod non sunt facienda mala ut veniant bona, ut dicitur Rom. 3. [v. 8]. Et ideo non debet homo occidere matrem, ut

Wanneer echter de moeder sterft en het kindje in haar schoot voortleeft dan moet men om het kindje te doopen haar open-snijden.

4. Vooraleer het doopsel toe te dienen moet men, behalve in gevaar van sterven, wachten tot het kindje uit den moederschoot te voorschijn komt. Als nu het hoofd waar alle zintuigen in zetelen het eerst te voorschijn komt, dan moet het wanneer er gevaar dreigt gedoopt worden en dan dient het kind zelfs indien het daarna goed ter wereld komt, niet herdoopt te worden. Omdat echter in geen enkel uiterlijk lichaamsdeel de volkommenheid van het leven zoo fel als in het hoofd aanwezig is, zijn sommigen om reden van twijfel de meening toegedaan dat, wanneer een ander deel van het lichaam gewasschen werd, het kindje, indien het naderhand toch zonder ongevallen ter wereld komt, onder dezen vorm : « Indien ge niet gedoopt zijt dan doop ik u », moet herdoopt worden.

---

baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur.

AD QUARTUM dicendum, quod expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad baptismum, nisi mors immineat. Si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari, periculo imminentie; et non est postea rebaptizandus, si eum perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum, quaecumque alia pars egrediatur, periculo imminentie. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitae ita consistit, sicut in capite, videtur quibusdam, quod propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma : « Si non es baptizatus, ego te baptizo ».

XIIe ARTIKEL.

Dienen razende en krankzinnige mensen gedoopt te worden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat razende en krankzinnige mensen niet dienen gedoopt te worden. — 1. Om het doopsel te ontvangen moet men, zooals hierboven gezegd werd (7^e art.) het opzet hebben zich te laten doopen. Razende en krankzinnige mensen nu kunnen, daar ze het gebruik van hun verstand niet hebben, evenmin een behoorlijk opzet hebben. Zoo moeten ze dus niet gedoopt worden.

2. De mensch overtreft de dieren alleen in zoover hij verstand heeft. Razenden en krankzinnigen nu hebben niet het gebruik van hun verstand en vaak kan niet zooals bij kinderen verwacht worden dat het nog zal komen. Zoo dienen dus razende en krankzinnige mensen evenmin als dieren gedoopt te worden.

3. Bij razenden en krankzinnigen wordt het gebruik der rede meer gedwarsboomd dan bij slapenden, nochtans wordt over het algemeen het doopsel niet aan slapenden toegediend. Zoo behoort het dus evenmin aan razenden en krankzinnigen gegeven te worden.

ARTICULUS XII.

Utrum furiosi et amentes debeant baptizari.

[4. Dist. 4. q. 3. art. 1. q. 3. et Dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. corp.
et Veri. q. 28. art. 3. ad 1.]

AD DUODECIMUM sic proceditur. Videtur, quod furiosi et amentes non debeant baptizari.

2. PRÆTEREA, homo bruta animalia superexcedit in hoc, quod habet rationem. Sed furiosi et amentes non habent usum rationis, et quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. Ergo videtur, quod sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi et amentes debeant baptizari.

3. PRÆTEREA, magis est ligatus usus rationis in furiosis vel amentibus, quam in dormientibus. Sed baptismus non consuevit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus et furiosis.

Daartegenover staat echter wat St. Augustinus in zijn *Belydenissen* zegt (4, 4) : « *Een van mijn vrienden werd gedurende zijn ziekte wanneer er geen hoop meer was dat hij zou herstellen zonder dat hij het zelf wist gedoopt en niettemin had dit doopsel zijn uitwerking.* » Soms mag dus het doopsel aan mensen die niet het gebruik der reden hebben worden toegediend.

LEERSTELLING. — Onder razende en krankzinnige mensen dient te worden onderscheiden; daar zijn er immers sommigen die van hun geboorte af altijd zoo gemaakt geweest zijn, ja nooit heldere oogenblikken hadden en dus bepaald blijken het gebruik van hun verstand niet te hebben. Van het doopsel van dergelijken moet hetzelfde gedacht worden als van kinderen die overeenkomstig wat hierboven in het 9^e artikel gezegd werd in het geloof der heilige Kerk gedoopt worden. Daar zijn andere zwakken van geest die tot krankzinnigheid vervielen na eerst wat hun vermogens betreft gezond geweest te zijn en zulke mensen dienen overeenkomstig het verlangen dat ze, wanneer ze nog het gebruik van hun verstand hadden gekoesterd hebben, behandeld te worden. Wanneer het dus klaarblijkelijk is dat ze het opzet hadden het doopsel te ontvangen, dan moet het hun ook als ze reeds in bedenkijken toestand verkeeren, zelfs als ze tegenstribbelen worden toegediend. Degenen integendeel die voor hun ziekte nooit door het

---

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 4. Conf. [cap. 4.] de amico suo, qui « cum desperaretur, baptizatus est nesciens », et tamen baptismus in eo efficaciam habuit. Ergo parentibus usu rationis aliquando baptismus dari debet.

RESPONDEO dicendum, quod circa amentes et furiosos est distinguendum : quidam enim sunt a nativitate tales, nulla habentes lucida intervalla, in quibus etiam nullus usus rationis apparet; et de talibus, quantum ad baptismi susceptionem, videtur esse idem judicium et de pueris, qui baptizantur in fide Eccleiae, ut supra dictum est [art. 9. huj. q.]. Alii vero sunt amentes, qui ex sana mente, quam habuerunt prius in amentiam incidentur; et tales sunt judicandi secundum voluntatem, quam habuerunt, dum sanae mentis existerent. Et ideo, si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet eis exhiberi in furia et amentia constitutis,

minste teeken hebben laten blijken dat ze wilden gedoopt worden, behooren niet gedoopt te worden. Dan zijn er echter ook die, alhoewel ze van hun geboorte af razend en krankzinnig zijn, af en toe heldere oogenblikken hebben waarin ze gebruik kunnen maken van hun verstand. Zulken mogen, wanneer ze wenschen gedoopt te worden, ook al hervallen ze later in hun krankzinnigheid, het doopsel ontvangen : ja zelfs zou men hun, indien er gevaar dreigde, in dien toestand het doopsel moeten toedienen. Is dit niet het geval, dan is het geraadzaam, opdat ze het sacrament met meer godsvrucht zouden kunnen ontvangen, te wachten tot ze weer eens helder van geest zijn, maar als ze in heldere oogenblikken niet den wensch uitdrukken het doopsel te ontvangen, dan behooren ze niet eens dat ze terug in hun verstomping gevallen zijn, gedoopt te worden. Eindelijk zijn er nog anderen die, alhoewel ze niet volkomen over hun verstand beschikken toch voldoende bewustzijn hebben om over hun zaligheid te kunnen nadenken en de kracht van het sacrament te begrijpen. Over zulken dan moet hetzelfde oordeel geveld worden als over degenen die wel bij hun verstand zijn en wanneer ze het verlangen, niet echter tegen hun wil in mogen gedoopt worden.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Krankzinnigen die

---

etiamsi tunc actu contradicant; alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismum in eis apparuit, dum sanae mentis essent, non sunt baptizandi.

Quidam vero sunt, qui etsi a nativitate fuerint furiosi vel amentes, habent tamen aliqua lucida intervalla, in quibus recta ratione uti possunt; unde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiam in amentia constituti, et debet eis tunc sacramentum conferri, si periculum timeatur; alioquin melius est, ut tempus expectetur, in quo sint sanae mentis, ad hoc quod devotius suscipiant sacramentum. Si autem tempore lucidi intervalli non appareat in eis voluntas suscipiendi baptismum, baptizare non debent in amentia constituti.

Quidam vero sunt, qui etsi non omnino sanae mentis existant, intantum tamen ratione utuntur, quod possunt de sua salute cogitare, et intelligere sacramenti virtutem; et de talibus idem est judicium sicut de his, qui sanae mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inviti.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod amentes, qui nunquam habuerunt, nec

nooit gebruik van hun reden hadden en het ook nu niet hebben worden net zooals we hierboven voor de kinderen (9^e art.) aan- toonden, die door een daad van de heilige Kerk gelooven en berouw hebben, uit kracht van het opzet van de Kerk gedoopt. Degenen integendeel die eenigen tijd het gebruik van het verstand hadden of nog hebben, moeten overeenkomstig het opzet dat ze, wanneer ze nog gezond waren, gehad hebben, gedoopt worden.

2. Razende en krankzinnige mensen hebben alleen bij toeval niet het gebruik van hun verstand, omdat er namelijk in de licha- melijke organen eenige stoornis vorhanden is, alsof ze zooals de redelooze wezens geen ziel hadden. Hier hebben we dus een ander geval.

3. Slapende mensen dienen, behalve wanneer er gevaar is, niet gedoopt te worden. Is dit wel het geval dan moeten ze als ze vroeger den wensch het doopsel te ontvangen uitdrukken zooals we voor de krankzinnigen in de leerstelling zeiden, wel gedoopt worden. Dit nu was het geval van den vriend van St. Augustinus (Bel. 4, 4) die om doodsgevaar zonder bewusizijn gedoopt werd.

habent usum rationis, baptizantur ex intentione Ecclesiae, sicut et ex actu Ecclesiae credunt et poenitent, sicut supra de pueris dictum est [art. 9. huj. q.]. Illi vero, qui aliquo tempore habuerunt vel habent usum rationis, secundum propriam intentionem baptizantur, quam habent; vel habuerunt tempore sanae mentis.

AD SECUNDUM dicendum, quod furiosi vel amentes carent usu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis, non autem propter defectum animae rationalis, sicut bruta animalia; unde non est de his similis ratio.

AD TERTIUM dicendum, quod dormientes non sunt baptizandi, nisi periculum mortis immineat; in quo casu baptizari debent, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi baptismum, sicut et de amentibus dictum est [in corp. art.]; sicut Augustinus narrat in 4. lib. Conf. [loc. sup. cit.] de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis.

NEGEN EN ZESTIGSTE KWESTIE

OVER DE UITWERKSELEN VAN HET DOOPSEL.

(Tien Artikelen.)

Thans zullen we de uitwerkselen van het doopsel bespreken. Desaangaande zouden we tien verschillende vragen moeten beantwoorden.

Ten eerste : worden alle zonden door het doopsel weggenomen?

Ten tweede : wordt de mensch door het doopsel alle straf kwijtgescholden?

Ten derde : neemt het doopsel de kwellingen die de mensen door de erfzonde opliepen weg?

Ten vierde : worden de mensen door het doopsel met de heiligmakende genade en met de deugden begiftigd?

Ten vijfde : welke zijn de uitwerkselen van de deugden ons door het doopsel geschenken?

Ten zesde : erlangen ook kleine kinderen bij het doopsel genade en deugden?

Ten zevende : wordt de deur des hemels door het doopsel voor de gedoopten opengezet?

QUAESTIO LXIX.

DE EFFECTIBUS BAPTISMI.

Deinde considerandum est de effectibus baptismi.

Et circa hoc quaeruntur decem : 1. Utrum per baptismum auferantur omnia peccata. — 2. Utrum per baptismum liberetur homo ab omni poena. — 3. Utrum baptismus auferat poenalitates hujus vitae. — 4. Utrum per baptismum conferantur homini gratia et virtutes. — 5. De effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur. — 6. Utrum etiam parvuli in baptismo gratiam et virtutes accipiant. — 7. Utrum per baptis-

Ten achtste : heeft het doopsel in alle gedoopten hetzelfde uitwerksel

Ten negende : staat geveinsdheid de uitwerkselen van het doopsel in den weg?

Ten tiende : erlangt het doopsel wanneer eens geveinsdheid voor oprechtheid opbrekt, zijn uitwerksel?

I^e ARTIKEL.

Worden alle zonden door het doopsel weggenomen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat niet alle zonden door het doopsel worden weggenomen. — 1. Het doopsel is een geestelijke wedergeboorte die aan de lichamelijke geboorte beantwoordt. Door de lichamelijke geboorte nu wordt de mensch enkel met de erfzonde belast. Zoo zal dus door het doopsel enkel de erfzonde worden weggenomen.

2. Boetvaardigheid volstaat om vergiffenis van dadelijke zon-

mum aperiatur baptizatis janua regni coelestis. — 8. Utrum baptismus aequalem effectum habeat in omnibus baptizatis. — 9. Utrum fictio impedit effectum baptismi. — 10. Utrum, recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICULUS I.

Utrum per baptismum tollantur omnia peccata.

[1. Dist. 32. q. 1. art. 1. et 4. Dist. 4. q. 2. art. 1. q. 1.
et Dist. 17. q. 3. art. 5. q. 1. et lib. 4. Contr. g. cap. 57. et 72.
et Hebr. 6. lect. 3. fin.].

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod per baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus enim est quaedam spiritualis regeneratio, quae contraponitur generationi carnali. Sed per generationem carnalem homo contrahit solum originale peccatum. Ergo per baptismum solvitur solum originale peccatum.

2. **PRÆTEREA**, poenitentia est sufficiens causa remissionis actualium

den te erlangen. Welnu, voor het doopsel moeten de volwassenen boetewerken verrichten; er staat immers in de *Handelingen der Apostelen* (2, 38) : « *Doet boetwaardigheid en ontvangt het heilig doopsel.* » Zoo heeft dus het doopsel zelf geen invloed op de vergiffenis der dadelijke zonde.

3. Voor uiteenloopende ziekten zijn uiteenloopende geneesmiddelen geeigend; wat de voeten geneest, geneest daarom nog niet de oogen, zooals de H. Hieronimus zegt. Welnu de erfzonde die door het doopsel wordt weggenomen behoort tot een ander soort van zonden dan de dadelijke zonden. Zoo neemt dus het doopsel niet alle zonden weg.

Daartegenover echter staat wat profeet *Ezechiel* zegt : « *Ik zal over u rein water storten en gij zult van al uwe ongerechtigheden gereinigd worden.* »

LEERSTELLING. — De apostel zegt in zijn *Brief aan de Roemeinen* (6, 3) : « *Wij allen die gedoopt werden in Jezus-Christus werden in zijn dood gedoopt.* » En hij voegt er aan toe : « *Eveneens moet ook gij bedenken dat gij voor de zonde dood zijt, maar*

peccatorum. Sed ante baptismum in adultis requiritur poenitentia secundum illud Actor. 2. [v. 38] : Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum. Ergo baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum.

3. PRÆTEREA, diversorum morborum diversae sunt medicinae, quia, sicut Hieronymus dicit [sup. Marc. 9. v. 27-28], « non sanat oculum, quod sanat calcaneum ». Sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati a peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum.

SED CONTRA est, quod dicitur Ezech. 36. [v. 25] : « *Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* »

RESPONDEO dicendum, quod sicut Apostolus dicit Roman. 6. [v. 3] : « *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus* »; et postea concludit [v. 11] : « *Ita et vos existimate vos mortuos*

in God leeft, en Christus Jezus. » — Daaruit volgt dat de mensch door het doopsel voor het oude leven van zonde sterft en een nieuw leven van genade begint te leven. Welnu elke zonde gaat op het oude leven terug. Zoo besluiten we dus dat alle zonden door het doopsel worden weggenomen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De apostel zegt in zijn *Brief aan de Romeinen* (5, 15) dat de kracht van Adams zonde niet zooveel uitwerkt als de kracht van de gaven van Jezus-Christus, die wij in het doopsel ontvangen : « *Want om wille van zonde werden we veroordeeld maar na veel overtredingen worden we door de genade rechtvaardig gemaakt.* » Derhalve schrijft St. Augustinus in zijn Boek : « *Het doopsel der kleine kinderen* » (I, 15, 7) : « *Door de lichamelijke geboorte worden we enkel met de erfzonde belast, maar als de geest ons doet wedergeboren worden, dan krijgen we niet alleen vergiffenis van de erfzonde maar ook van alle andere vrijwillige zonden.* »

2. Behalve door de kracht van het lijden van Christus gaat het niet aan vergiffenis van zonden te bekomen; daarom zegt de apostel in den *Brief aan de Hebreërs* (9, 12) : « *Zonder bloedstorting*

quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro ». Ex quo patet, quod per baptismum homo moritur vetustati peccati, et incipit vivere novitati peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. Unde consequens est, quod omne peccatum per baptismum tollatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut Apostolus dicit Rom. 5. [v.v. 15, sqq.], peccatum Adae non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur, nam judicium ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem; unde et Augustinus dicit in lib. 1. de Baptismo parvolorum [de Peccator. merit. et remiss. cap. 15.], quod « *generante carne, tantummodo trahitur peccatum originale; regenerante autem spiritu, non solum originalium (1), sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum* ».

AD SECUNDUM dicendum, quod nullius peccati remissio fieri potest, nisi per virtutem passionis Christi; unde et Apostolus dicit Hebr. 9. [v. 22].

(1) originalis.

wordt geen vergiffenis geschenken. » Daaruit volgt dat, zonder geloof in het lijden van Christus en zonder het opzet er door het doopsel of door zich aan de sleutelmacht der Kerk te onderwerpen, aan deelachtig te worden, boetvaardigheid om vergiffenis te erlangen, niet volstaat.

3. Het voorgelegd bezwaar kan wel van bizondere geneesmiddelen gelden, maar het doopsel werkt uit kracht van het lijden van Christus dat een voor alle zonden geldend geneesmiddel is. Zoo worden dus door het doopsel alle zonden vergeven.

IIe ARTIKEL.

Wordt de mensch door het doopsel van alle straf ontslagen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat door het doopsel de mensch niet van alle straf ontslagen wordt. — 1. De apostel zegt in den Brief aan de Romeinen (13, 1) : « *Wat van God komt*

quod « sine sanguinis effusione non fit remissio ». Unde motus humanae voluntatis, qui est in poenitente, non sufficeret ad remissionem culpae, nisi adesset fides passionis Christi, et propositum participandi ipsam, vel suscipiendo baptismum, vel subjiciendo se clavibus Ecclesiae. Et ideo quando aliquis adulterus poenitens ad baptismum accedit, consequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi, perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quae est universalis medicina omnium peccatorum, et ideo per baptismum omnia peccata tolluntur.

ARTICULUS II.

Utrum per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

[Supr. q. 68. art. 4. et 3. Dist. 19. art. 3. q. 2. et 4. Dist. 4. q. 2. art. 1. q. 2. et art. 3. q. 1. et Dist. 7. q. 1. art. 1. q. 1. et 4. Contr. g. cap. 58. 59. et 72. et Rom. 11. lect. 4. et Hebr. 6. lect. 2. fin.].

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod per baptismum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apostolus Roman 13. [v.

geschiedt met orde ». Welnu de heilige Augustinus zegt in zijn Boek « *De vrije wil* » (3, 18) dat « *de orde door de zonde gestoord enkel door de straf hersteld wordt* ». Zoo wordt dus door het doopsel de straf voor voorgaande zonden niet weggenomen.

2. De uitwerkselen van een sacrament hebben een zekere gelijkenis met het sacrament zelf; er werd immers hierboven (62^e Kw. 1^e art., antw. op de 1^e Bedenk.) beweerd dat de sacramenten wat ze te kennen geven teweeg brengen. Welnu de wassching die bij het doopsel geschiedt biedt wel eenige gelijkenis met het wegnemen van een vlek, maar zeker niet met het wegnemen van de zondestraf. Zoo wordt dus de zondestraf door het doopsel niet weggenomen.

3. Als iemand van straf wordt vrijgesteld, dan is hij verder niets meer schuldig, en het zou onrechtvaardig zijn hem nog te straffen. Welnu indien het doopsel van straf ontsloeg, dan zou het onrechtvaardig zijn een roover die even het doopsel ontvangen heeft, zelfs als hij te voren een moordaanslag begaan had op te knoopen, en aldus zou door het doopsel de strengheid der menschelijke tucht ontzenuwd worden. Dit nu zou ten zeerste ongepast zijn en zoo wordt dus de straf voor de zonde door het doopsel niet weggenomen.

1]: « *Quae a Deo sunt, ordinata sunt* ». Sed culpa non ordinatur nisi per poenam, ut Augustinus dicit [Ep. 140, al. 120, ad Honor., cap. 2]. Ergo per baptismum non tollitur reatus poenae praecedentium peccatorum.

2. PRÆTEREA, effectus sacramenti aliquam similitudinem habet cum ipso sacramento, quia sacramenta novae legis efficiunt, quod figurant, ut supra dictum est [q. 62. art. 1. ad 1.]. Sed ablutio baptismalis habet quidem aliquam similitudinem cum ablutione maculae, nullam autem similitudinem habere videtur cum subtractione reatus poenae. Non ergo per baptismum tollitur reatus poenae.

3. PRÆTEREA, sublato reatu poenae, aliquis non remanet dignus poena, et ita injustum esset eum puniri. Si igitur per baptismum tollitur reatus poenae, injustum esset post baptismum suspendere latronem, qui antea homicidium commisit, et ita per baptismum tolleretur rigor humanae disciplinae, quod est inconveniens. Non ergo per baptismum tollitur reatus poenae.

Daartegenover staat echter wat Sint Ambrosius over de woorden van Sint Paulus in den *Brief aan de Romeinen* (11, 29) : « *Want nooit heeft God over zijn genadegiften en zijn roeping berouw* » zeide dat nl.. « bij het doopsel de genade van God alles vergeeft ».

LEERSTELLING. — Zooals hierboven werd aangeduid (68^e Kw. 5^e art.) wordt door het doopsel iemand bij het lijden en den dood van Christus ingelijfd; in den *Brief aan de Romeinen* (6, 8) staat immers : « *Indien we met Christus gestorven zijn, dan gelooven we dat we eens samen met hem zullen leven.* » — Daaruit volgt echter dat het lijden van Christus aan den gedoopte als geneesmiddel, alsof hij nl. zelf geleden had en gestorven was, wordt medegedeeld. Welnu zooals we hierboven (68^e Kw., art. 5) aantonden, kan het lijden van Christus als genoegdoening voor alle zonden van alle mensen volstaan. Zoo wordt dus de gedoopte, net alsof hijzelf voor de verdiende straffen voldoende genoegdoening geschonken had, van alle straffen die hij door zijn zonden opliep ontslagen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Daar de gedoopte als lidmaat van Christus, net alsof hijzelf die kwelling had onder-

SED CONTRA est, quod Ambrosius dicit super illud Roman. 11. [v. 29] : « *Sine poenitentia sunt dona Dei et vocatio* ». « *Gratia, inquit, Dei in baptismo gratis omnia condonat* ».

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 68. art. 5]. per baptismum aliquis incorporatur passioni et morti Christi, secundum illud Rom. 6 [v. 8] : Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum eo; ex quo patet, quod omni baptizato communicatur passio Christi ad remedium, ac si ipse passus et mortuus esset. Passio autem Christi, sicut dictum est [q. 68. art. 5], est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum; et ideo ille qui baptizatur, liberatur a reatu totius poenae sibi debitae pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisficeret pro omnibus peccatis suis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia poena passionis Christi communicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, ac si ipse poenam illam

staan, deelgenoot wordt aan de kwelling van Christus' lijden, zoo wordt bijgevolg de gestoorde orde door de kwelling van Christus' lijden hersteld.

2. Het water wascht niet alleen maar frischt ook op; welnu net zoals de wassching het wegnemen van de schuld te kennen geeft geeft bewuste verfrissching kwijtschelding van straf te kennen.

3. Bij straffen die door een menschelijk vonnis bepaald worden, wordt niet alleen nagegaan in hoever een bepaald mensch ten aanzien van God strafwaardig is, maar ook wat hij zoodanig aan de mensen die door zijn vergrijp verongelijkt en geërgerd werden, schuldig is. Daarom dan wordt een moordenaar ook wanneer hij door het doopsel van alle straf tegenover God ontslagen wordt, in verhouding tot de mensen nog schuldig geacht. Het is immers billijk dat hij hen die aan zijn vergrijp geërgerd werden thans door zijn straf zou stichten. Niettemin mag echter de prins uit vroomheid aan zulken de straf kwijtschelden.

sustinuisse. Ideo ejus peccata remanent ordinata per poenam passionis Christi.

AD SECUNDUM dicendum, quod aqua non solum abluit, sed etiam refrigerat; et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus poenae, sicut sua ablutione significat emundationem a culpa.

AD TERTIUM dicendum, quod in poenis, quae judicio humano inferuntur, non solum attenditur qua poena sit homo dignus quoad Deum, sed etiam in quo sit obligatus quoad homines, qui laesi et scandalizati sunt per peccatum alicujus. Et ideo licet homicida per baptismum liberetur a reatu poena quoad Deum, remanet tamen obligatus adhuc quoad homines, quos justum est aedificari de poena, sicut sunt scandalizati de culpa. Pie tamen talibus princeps posset poenam indulgere.

IIIe ARTIKEL.

*Neemt het doopsel de kwellingen die we om de erfzonde
in het huidige leven moeten dragen weg?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat dank zij het doopsel de straffen die ons in het tegenwoordige leven te wachten stonden dienen weg te vallen. — 1. In zijn *Brief aan de Romeinen* (5, 15) zegt de apostel dat : « *de gave van Christus meer vermag dan de zonde van Adam* ». Welnu, door de zonde van Adam kwam zoals de apostel op dezelfde plaats zegt de dood en alle andere kwalen die we op deze wereld onderstaan in de wereld. Zoo moest dus door toedoen van de gave van Christus die we bij het doopsel ontvangen de mensch nog veel eerder van al die straffen worden vrijgesteld.

2. Het doopsel neemt zoals hierboven werd aangeduid (1^e art.) de erfzonde en de dadelijke zonden weg; ja het bevrijdt ons van dadelijke schuld en dientengevolge ook van de straf die er op

ARTICULUS III.

Utrum per baptismum debeant auferri poenalitates praesentis vitae.

[2. Dist. 32. q. 1. art. 1. q. 2. et Dist. 33. q. 1. art. 2. et 3. q. 2. et 4. Dist. 4. q. 2. art. 1. q. 3. et lib. 4. Contr. g. cap. 52, fin. et 55. ad 5. et 27. et cap. 59. et q. 6. art. 15.].

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod per baptismum debeant auferri poenalitates praesentis vitae. Ut enim Apostolus dicit Roman. 5. [v.v. 15 sqq.], donum Christi potentius est, quam peccatum Adae. Sed per peccatum Adae, ut ibidem [v. 12] Apostolus dicit, mors in hunc mundum intravit, et per consequens omnes aliae poenalitates praesentis vitae. Ergo multo magis per donum Christi, quod in baptismo percipitur, homo a poenalitatibus praesentis vitae debet liberari.

2. PRÆTEREA, baptismus aufert et culpam originalem, et actualem, sicut supra dictum est [art. 1. huj. q.]. Sic autem aufert actualem culpam, scut liberat ab omni reatu poenae consequente actualem culpam. Ergo

volgt. Zoo verlost het doopsel ons dus ook van alle kwalen die tot straf voor de erfzonde moeten dienen.

3. Wanneer eens een oorzaak weggenomen werd blijven ook haar uitwerkselen achterwege. Welnu, de oorzaak van al de kwalen is de erfzonde die door het doopsel vergeven wordt en zoo dienen dan ook al die kwellingen niet te blijven.

Daartegenover staat echter wat de *Glossa* zegt op de woorden van den apostel (*Rom. 6, 6*) : « *Onze oude mensch werd met Christus gekruisigd opdat het lichaam der zonde zou vernietigd worden; niet echter op zulke wijze dat de begeerlijkheid van het vleesch die in het lichaam woont en in den mensch geboren wordt dadelijk wordt weggenomen en verder niet meer bestaat, maar zoo dat wat naar aanleiding van de geboorte aanwezig is na den geestelijken dood geen schade meer kan berokkenen.* » Om dezelfde reden dan worden evenmin andere kwellingen door het doopsel weggenomen.

LEERSTELLING. — Het doopsel vermag wel alle kwalen van het tegenwoordige leven weg te nemen maar niettemin doet het zulks niet in dit leven; eerst bij de opstanding, wanneer nl. « *het*

---

etiam liberat a poenalitatibus praesentis vitae, quae sunt poena originalis peccati.

3. **PRAETERA**, remota causa, removentur effectus. Sed causa harum poenalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum. Ergo non debent hujusmodi poenalitates remanere.

SED CONTRA est, quod super illud Rom. 6. [v. 6] : Destruatur corpus peccati, dicit *Glossa*. [Lomb. ex August. lib. I. de Peccat. merit. et remiss. cap. ult.] : « *Per baptismum id agitur ut vetus homo crucifigatur et corpus peccati destruatur; non ita ut in ipso vivente carnis concupiscentia respersa et innata repente absumatur et non sit; sed ne obsit mortuo, quae inerat nato.* » Ergo pari ratione nec aliae poenalitates per baptismum tolluntur.

RESPONDEO dicendum, quod baptismus habet virtutem auferendi poenalitates praesentis vitae; non tamen eas aufert in praesenti vita, sed ejus vir-

sterfelijke lichaam onsterfelijkheid zal aandoen » (I Cor., 15, 53) zullen die uit kracht van het doopsel van de rechtvaardigen weggenomen worden. Dit is ook zeer redelijk; vooreerst wordt immers door het doopsel de mensch bij Christus ingelijfd en lidmaat van Christus, zooals hierboven bewezen wordt (68^e Kw. 5^e art., antw. op de 1^e Bed.). Daarom is het passend dat wat aan het hoofd gebeurt ook aan de ingelijfde ledematen zou geschieden. Welnu, Christus was van het begin van zijn ontvangeris af vol van genade en waarheid, maar had niettemin een lijdelijk lichaam dat na zijn lijden en dood tot een verheerlijkt bestaan verheven is. Daarvan-daan dat een christen mensch bij het doopsel voor zijn ziel genade erlangt, en een lijdelijk lichaam behoudt, om voor Jezus Christus te kunnen lijden; zoo zal hij dan ook eenmaal tot een onlijdelijk bestaan verrijzen en daarom zegt de apostel in zijn *Brief aan de Romeinen* (8, 11) : « *hij die Jezus Christus van uit de doden opwekte zal ook uw stervend lichaam door zijn geest die in u woont levend maken* » en verder zegt hij nog : « *erfgena-men van God, mede-erfgena-men van Christus, althans indien we lijden met hem om ook met hem verheerlijkt te worden.* » — Ten tweede hoort dat ook zoo omwille van den geestelijken strijd, opdat nl. de mensch bij zijn strijd tegen begeerlijkheid en driften de zegekroon zou behalen. Daarom zegt de Glossa op de woorden uit

tute auferentur a justis in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, ut dicitur I. Cor. 15. [v. 54]. Et hoc rationabiliter : primo quidem, quia per baptismum homo incorporatur Christo, et efficitur membrum ejus, ut supra dictum est [art. praec.]; et ideo conveniens est, ut id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite. Christus autem a principio suae conceptionis fuit plenus gratia et veritate; habuit tamen corpus passibile, quod post passionem et mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum; unde et christianus in baptismo gratiam consequitur quantum ad animam; habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam; unde Apostolus dicit Rom. 8 [v. 11] : « Qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis », et infra [v. 17] : « Haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi; si tamen compatimur », ut videlicet contra concupiscentiam et alias passibilitates pugnans homo, vic-

den *Brief aan de Romeinen* (6, 6) : « *Opdat het lichaam van de zonde vernietigd worde* ». Indien de mensch na het doopsel in leven blijft zal hij tegen begeerlijkheid moeten strijden en met de hulp van God zal hij haar beheerschen. Zinnebeeldig wordt daarover in het *Boek der Rechters* (3, 1) gesproken : « *Deze volkeren heeft de Heer om Israël naar den strijd te brengen en opdat hun zonen ook nog daarna zouden leeren niet hun vijanden strijden en zich de krijgskunst eigen maken, achtergelaten.* » — Ten derde was dit nog passend opdat de mensch niet zou, om van de kwellingen van het tegenwoordige leven verlost te worden maar wel om de heerlijkheid van het eeuwige leven, tot het doopsel naderen. Daarvandaan dat de apostel in den eersten *Brief aan de Korinthiërs* (15, 19) zegt : « *Indien wij enkel in dit leven in Christus hopen, dan zijn we de ellendigste onder de menschen.* »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De glossa op de woorden uit den *Brief aan de Romeinen* (6, 6) « *opdat we voorstaan aan de zonde niet meer zouden onderworpen zijn* » zegt dat evenals iemand, wanneer hij een allerwreedsten vijand gevangen neemt, deze niet aanstonds doodt maar hem eenigen tijd in schan-

toriae coronam acciperet; unde super illud Rom. 6 [v. 6] : « Ut destruatur corpus peccati, dicit Gloss. [Lomb. ex August. lib. de Peccat. merit. et remiss. cap. ult.] : « Si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam, cum qua pugnet, eamque, adjuvante Deo, superet ». In cuius figuram dicitur Judic. 3. [v. 1-2] : « Hae sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israëlem, et postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem praeliandi ». Tertio hoc fuit conveniens, ne homines ad baptismum accederent propter impossibilitatem praesentis vitae, et non propter gloriam vitae aeternae; unde et Apostolus dicit 1. Cor. 15. [v. 19] : « Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut Gloss. [Lomb.] dicit Rom. 6. super illud [v. 6] : « *Ut ultra non serviamus peccato* »: « *Sicut aliquis ca- piens hostem atrocissimum, non statim interficit eum, sed patitur eum cum*

de en lijden laat leven, evenzoo Christus vooralsnog de kwelling om ze later heelemaal te vernietigen, in boeien geklonken houdt.

2. Op dezelfde plaats zegt de Glossa dat « er twee verschillende straffen van zonde bestaan de hellestraf nl. en de tijdelijke straf. De hellestraf heeft Christus te niet gedaan zoodat gedoopten en boetvaardige zielen voor haar niet meer moeten vreezen. De tijdelijke straf heeft hij niet volkomen weggenomen, maar honger en dorst, de dood en dergelijke straffen meer, blijven voortbestaan. Alleen heeft Christus hun rijk en hun heerschappij omvergeworpen, zoodat de mensch ze niet meer dient te vreezen en bij het eind der tijden zal Christus ze volkomen uitroeien ».

3. In het tweede deel (I-II, 81^e Kw. 1^e art.) werd aangetoond dat de erfzonde op de volgende manier wordt voortgezet; eerst heeft de mensch de natuur bezoedeld, daarna heeft de natuur de mensen bezoedeld. Christus daarentegen is andersom te werk gegaan; eerst heeft hij nl. de personen of beter de mensen hersteld, later zal hij de natuur herstellen. Daarom neemt hij én de schuld weg van de erfzonde én de straf van de godsbeschouwing nl. te moeten verstoken blijven, met andere woorden alles wat op den persoon aangewezen is aanstands na het doopsel van den mensch weg. De kwelling uit het tegenwoordige leven integendeel

dedecore et dolore aliquantulum vivere, ita et Christus poenam prius alligavit, in futuro autem perimet .

AD SECUNDUM dicendum quod, sicut ibidem dicit Gloss. [ordin. super illud : Homo noster crucifixus], « duplex est poena peccati, gehennalis et temporalis. Gehennalem prorsus delevit Christus, ut eam non sentiant baptizati et vere poenitentes; temporalem vero nondum penitus tulit : manet enim fames, sitis, et mors, et hujusmodi; sed regnum et dominium ejus dejicit, ut scilicet hoc homo non timeat; et tandem in novissimo eamdem penitus exterminabit ».

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut in 2. dictum est [I-2. q. 81. art. 1.], peccatum originale hoc modo processit, quod primo persona infecit naturam, postmodum vero natura infecit personam. Christus vero converso ordine prius reparat id quod personae est, et postmodum simul in omnibus reparabit id quod naturae est. Et ideo culpam originalis peccati, et etiam poenam carentia visionis divinae, quae respiciunt personam,

zooals honger, dorst en dergelijke gaan op de natuur terug en worden, doordien de oorspronkelijke rechtvaardigheid ontbreekt, door de natuurbeginselen zelf veroorzaakt. Daarom dan zullen, tot bij het eind de natuur zelf door een heerlijke opstanding zal hersteld worden, dergelijke ongeregeldheden blijven voortbestaan.

IVe ARTIKEL.

*Worden de menschen bij het doopsel
met genade en deugden toegerust?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat bij het doopsel de mensch niet met genade en deugden wordt toegerust. — 1. Zooals hierboven gezegd werd (62^e Kw. 1^e art., antw. op de 1^e bedenk.) brengen de sacramenten teweeg wat ze te kennen geven. Welnu, de wassching die bij het doopsel geschiedt geeft wel de reiniging der ziel van alle zonden, maar niet de instorting van genade en deugden te kennen. Zoo blijken bij het doopsel noch genade noch deugden te worden ingestort.

---

statim per baptismum tollit ab homine; sed poenalitates praesentis vitae (sicut mors, fames, sitis, et alia hujusmodi) respiciunt naturam, ex cuius principiis causantur, prout est destituta originali justitia. Et ideo isti defectus non tollentur, nisi in ultima reparacione naturae per resurrectionem gloriosam.

ARTICULUS IV.

Utrum per baptismum conferantur homini gratia et virtutes.

[Infr. q. 71. art. 3. corp. et 4. Dist. 3. art. 1. q. 3.
et q. 3. art. 1. q. 2. ad 2. et Dist. 4. q. 2. art. 2. q. 1. corp.
et Dist. 9. art. 1. q. 2. et Dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod per baptismum non conferantur homini gratia et virtutes, quia, sicut supra dictum est [art. 2. huj. q. in arg. 2.], sacramenta novae legis efficiunt quod figurant. Sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animae a culpae, non autem informatio animae per gratiam et virtutes. Videtur igitur, quod per baptismum non conferantur homini gratia et virtutes.

2. Wat iemand reeds bezit dient hij niet meer te ontvangen. Welnu, sommige mensen naderen tot het doopsel wanneer ze reeds deugden bezitten en genade ontvingen. We lezen immers in de *Hand. der Apostelen* (10, 1) : « *Er was te Cesarea een man Cornelius geheeten, een honderdman uit de zoogenaamde Stelische krijsbende, vroom en godvreezend* ». Die nu werd naderhand niettemin door Petrus gedoopt. Zoo geeft dus het doopsel noch genade noch deugden.

3. De deugd is een hebbelijkheid, een hoedanigheid dus, die niet licht wegvalt en waardoor de mensch in staat is gemakkelijk en met welgevallen te handelen. Welnu, na het doopsel blijft in den mensch een geneigheid naar het kwaad voorbestaan waardoor de deugd wordt te niet gedaan en het bezwaarlijk aangaat het goede waarin ten slotte de deugd gelegen is te doen verrichten. Zoo erlangt dus de mensch bij het doopsel noch genade noch deugden.

Daartegenover staat echter wat de apostel in den *Brief aan Titus* zegt (3, 5) : « *Door een bad van wedergeboorte (d. i. door het doopsel) en door vernieuwing van den Heiligen Geest dien hij overvloedig over ons heeft uitgestort heeft hij ons gered* » d. i. zoals hier de *Glossa* zegt, tot vergiffenis onzer zonden en tot

2. PRÆTEREA, illud quod jam aliquis adeptus est, non indiget iterum suspicere. Sed aliqui accedunt ad baptismum jam habentes gratiam et virtutes, sicut Actorum 10. [v. 1-2] legitur : « *Vir quidam erat in Caesarea, nomine Cornelius, centurio cohortis, quae dicitur Italica, religiosus et timens Deum* »; qui tamen postea a Petro baptizatus est. Non ergo per baptismum conferuntur gratia et virtutes.

3. PRÆTEREA, virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quod sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter et delectabiliter operatur. Sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, et consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. Ergo per baptismum non consequitur homo gratiam et virtutes.

SED CONTRA est, quod ad Tit. 3. [v. 5-6] dicit Apostolus: « *Salvos nos feciti per lavacrum regenerationis (idest per baptismum) et renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde* », idest, ad remissionem pecca-

overvloed onzer deugden. Zoo worden de genaden van den Heiligen Geest en overvloedige deugden dus wel degelijk bij het doopsel geschonken.

LEERSTELLING. — Sint Augustinus zegt in zijn Boek over « *het doopsel der kinderen* » (I, 26) dat het doopsel de mensen als ledematen bij Christus inlijft. Welnu, zooals *Sint Jan* zegt (I, 16) : « *uit zijn volheid hebben wij allen ontvangen* », vloeien uit het hoofd dat Christus is in alle ledematen genaden en volmaaktheid van deugd over. Zoo is het dus duidelijk dat door het doopsel de mensch genade en deugden erlangt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Zooals het water dat bij het doopsel gebruikt wordt door de wassching het wegnemen van schuld, en door zijn verfrisschenden invloed bevrijding van straf te kennen geeft, zoo ook verbeeldt dit water door zijn klarheid de heerlijkheid van de genade en van de deugden.

2. Hierboven (1^e art., antw. op de 2^e bedenk.) hebben wij er reeds op gewezen dat iemand in zoover hij uitdrukkelijk of impliciet verlangt het doopsel te ontvangen reeds voor het doopsel ver-

---

torum et copiam virtutum, ut Glossa interl. ibi exponit. Sic ergo in baptismō datur gratia Spiritus Sancti et copia virtutum.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in lib. I. de Baptismo parvolorum (eu de Peccator. merit. et remiss. cap. 26.), ad hoc baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra ejus. A capite autem Christo in omnia membra ejus gratiae, et virtutis plenitudo derivatur, secundum illud Joan. I. [v. 16] : « De plenitudine ejus nos omnes accepimus ». Unde manifestum est, quod per baptismum aliquis consequitur gratiam et virtutes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpae, et per suum refrigerium significat liberationem a poena, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiae et virtutum.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut dictum est [q. 68. art. 2.], remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum

giffenis van zijn zonden kan bekomen. Niettemin grijpt echter wan-
neer hij eenmaal het doopsel ontvangt een volkomener vergeving
van zondestraf plaats. Zoo ontvingen Cornelius en andere die op
hem gelijken door het geloof in Christus en door uitdrukkelijk of
impliciet het doopsel te ontvangen genade en deugden; wanneer
ze echter naderhand gedoopt werden ontvingen ze een groter
overvloed aan genade en deugd. Daarom zegt de Glossa op die
woorden van den *Psalmist* (22, 2) : « *Hij heeft mijn ziel met
water gedrenkt* » dat Hij ons in het doopsel door een vermeerde-
ring van deugd en goede werken heeft opgevoed.

3. De tegenzin voor het goede en de geneigdheid tot het kwade
vindt men bij gedoopten, niet alsof zij geen deugden bezaten maar
wel om reden van hun begeerlijkheid die door het doopsel niet
wordt weggenomen, terug. Zooals echter door het doopsel de be-
geerlijkheid opdat ze den mensch niet zou beheerschen verminderd
wordt, zoo ook worden bij de bewuste hinderpalen opdat ze den
mensch niet zouden de baas worden verzwakt.

quod habet baptismum in voto, vel explicite, vel implicite. Et tamen cum
realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem
a tota poena. Ita etiam ante baptismum Cornelius et alii similes conse-
quentur gratiam et virtutes per fidem Christi et desiderium baptismi
implicite, vel explicite; postmodum tamen in baptismo maiorem copiam
gratiae et virtutum consequuntur. Unde super illud Psalm. 22. [v. 2]:
Super aquas refectionis educavit me, dicit Glossa [Lom.]: « Per augmen-
tum virtutis et bonae operationis educavit in baptismo ».

AD TERTIUM dicendum, quod difficultas ad bonum et pronitas ad
malum inveniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum,
sed propter concupiscentiam, quae non tollitur in baptismo. Sicut tamen
per baptismum diminuitur concupiscentia, ut non dominetur, ita etiam dimi-
nuitur utrumque dictorum, ne homo ab his supereretur.

Ve ARTIKEL.

Worden aan het doopsel sommige daden toeschreven?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat als uitwerkselen van het doopsel geen daden aan dit sacrament zooals daar zijn de inlijving bij Christus, de verlichting en de bevrouweling, dienen toeschreven. — 1. Het doopsel mag overeenkomstig de woorden uit *Sint Marcus* (16, 16) : « *Wie zal geloofd hebben en gedoopt zijn zal zalig worden* » enkel indien ze gelooven aan volwassenen worden toegediend. Welnu door het geloof wordt de mensch bij Christus ingelijfd; de *Brief aan de Ephesiërs* zegt immers (3, 17) : « *Laat Christus door het geloof in uw hart wonen* ». Zoo wordt niemand zonder eerst bij Christus ingelijfd te zijn gedoopt en zoo is bij Christus in te lijven dus geen uitwerksel van het doopsel.

2. Geschiedt verlichting door het onderwijs, overeenkomstig den *Brief aan de Ephesiërs* (3, 8) : « *Aan mij, den allergeringsten van alle heiligen is deze genade gegeven aan allen het licht te doen zien, enz....* » Welnu, in het geloof wordt men nog voor-

ARTICULUS V.

Utrum convenienter attribuantur baptismo quidam actus.

[4. Dist. 3. q. 2. art. 2. q. 3. 4. et 5. et Dist. 5. q. 3. art. 1. q. 2. corp. et art. 5. q. 1. corp. et Dist. 18. q. 1. art. 1. q. 1. ad 1. et Quodl. 6. art. 4.]

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, et foecundatio. Non enim baptismus datur adulto, nisi fidei, secundum illud Marc. ult. [v. 16] : « *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvis erit* ». Sed per fidem aliquis incorporatur Christo secundum illud Ephes. 3. [v. 17] : « *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris* ». Ergo nullus baptizatur, nisi jam Christo incorporatus. Non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

2. PRÆTEREA, illuminatio fit per doctrinam, secundum illud Ephes. 3. [v. 8-9] : « *Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec,*

aleer gedoopt te worden onderwezen. Zoo is het dus geen uitwerksel van het doopsel.

3. Vruchtbaarheid is op dengene die zelf voortbrengt aangewezen. Door het doopsel worden wij integendeel geestelijkerwijze voortgebracht en zoo is dus vruchtbaarheid geen uitwerksel van het doopsel.

Daartegenover staat echter wat St. Augustinus in zijn Boek over « *Het Doopsel der Kinderen* » (1, 26) zegt : « *Daartoe bestaat het doopsel om de mensen bij Christus in te lijven* » en Dionysius zegt in zijn « *Kerkelijke Hierarchie* » (2) : « *Het doopsel brengt verlichting mede* », en de Glossa op den twee-en-twintigsten psalm (2) : « *Langs verfrisschend water heeft hij me heengeleid* » zegt « *dat de ziel om de dorheid der zonde onvruchtbaar door het doopsel vruchtbaar gemaakt wordt* ».

LEERSTELLING. — Het doopsel doet den mensch tot het geestelijke leven wedergeboren worden, iets wat alleen door toedoen van het gebed in Christus kan gebeuren. De apostel zegt immers in zijn *Brief aan de Galaten* (2, 20) : « *Ik die nu in het vleesch*

illuminare omnes », etc. *Sed doctrina praecedit baptismum in catechismo.*
Non est ergo effectus baptismi.

3. PRÆTEREA, foecunditas pertinet ad generationem activam. Sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter. Ergo foecunditas non est effectus baptismi.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. 1. de Baptismo parvorum [loc. cit. art. praec.], quod ad hoc valet baptismus, ut baptizati Christo incorporentur; Dionys. etiam 2. cap. Eccl. Hier. illuminationem attribuit baptismu; et super illud Psalm. 22 [v. 2]: Super aquam refractionis, dicit Glos. [interl.] quod « *anima peccatorum, ariditate sterilis, foecundatur per baptismum* ».

RESPONDEO dicendum, quod per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quae est propria fidelium Christi, sicut Apostolus dicit Galat. 2. [v. 20]: « *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filii*

leef, ik leef in het geloof van den zoon van God. » — Welnu, alleen voor de ledematen die met het hoofd waarvandaan ze gevoelen en beweging betrekken vereenigd zijn is er leven, en daarom is het noodig dat de mensch door het doopsel als lidmaat bij Christus zou worden ingelijfd. Zooals immers de ledematen van het natuurlijke hoofd gevoel en beweging betrekken, zoo ook komen van het geestelijke hoofd dat Christus is, het geestelijk gevoel dat in kennis van de waarheid bestaat en de geestelijke beweging die onder invloed van de genade geschiedt naar Christus' ledematen. Daarom zegt *Sint Jan* (1, 14) : « *Wij hebben hem gezien vol van genade en waarheid, en van zijn volheid hebben wij allen ontvangen.* » — Zoo is het dan duidelijk dat door Christus de gedoopten in de kennis van de waarheid verlicht en met hun genade in te storten door Hem aan goede werken worden vruchtbaar gemaakt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De volwassenen worden wanneer ze gelooven eerst op geestelijke wijze bij Christus ingelijfd, en eerst daarna worden ze bij het doopsel als lichamelijkerwijze, d. i. door het zichtbaar Sacrament waarnaar ze om geestelijk te kunnen worden ingelijfd reeds moesten verlangen, bij Christus ingelijfd.

Dei ». *Vita autem non est nisi membrorum capiti unitorum, a quo sensum et motum suscipiunt. Et ideo necesse est, quod per baptismum aliquis incorporetur Christo, quasi membrum ipsius. Sicut autem a capite naturali derivatur ad membra sensus et motus, ita a capite spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, et motus spiritualis, qui est per gratiae instinctum.* Unde *Joan. 1. [v. 14 et 16]* dicitur : « *Vidimus eum plenum gratiae et veritatis; et de plenitudine ejus nos omnes accepimus* ». Et ideo consequens est, quod baptizati illuminentur a Christo circa cognitionem veritatis, et foecundentur ab eo foecunditate bonorum operum per gratiae infusionem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod adulti prius credentes in Christum sunt ei incorporati mentaliter; sed postmodum, cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum, sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

2. Een leeraar verlicht uiterlijk door middel van zijn onderwijs; God echter verlicht innerlijk door het doopsel met hun hart te stemmen om de leer van waarheid aan te nemen. Zoo zegt dan ook *Sint Jan* (6, 45) : « *Bij de profeten staat geschreven : en alle mensen zullen bij God ter school gaan.* »

3. Vruchtbaarheid waardoor iemand goede werken volbrengt, is een uitwerksel van het doopsel, niet vruchtbaarheid waardoor iemand andere mensen in Christus voortbrengt; zoo toch zegt de apostel in zijn eersten *Brief aan de Korintheërs* (4, 15) : « *Want in Christus Jezus heb ik u door het evangelie geteeld.* »

VIe ARTIKEL.

Erlangen ook kleine kinderen bij het doopsel genade en deugden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat kleine kinderen bij het doopsel met genade en deugden niet begiftigd worden. — 1. Genade en deugden gaan altijd met geloof en liefde gepaard. Welnu,

AD SECUNDUM dicendum, quod doctor illuminat exterius per ministerium catechizando, sed Deus illuminat interiorius baptizatos, praeparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Joan. 6. [v. 45] : « *Est scriptum in prophetis : Erunt omnes docibiles Dei.* »

AD TERTIUM dicendum, quod effectus baptismi ponitur foecunditas, qua aliquis producit bona opera, non autem foecunditas, qua aliquis generat alios in Christo; sicut Apostolus dicit 1. ad Cor. 4. [v. 15] : « *In Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.* ».

ARTICULUS VI.

Utrum pueri in baptismo consequantur gratiam et virtutes.

[2-2. q. 47. art. 14. ad 3. et 4. Dist. 4. q. 2. art. 2. q. 1.
et Dist. 17. q. 1. art. 3. q. 2. corp. ad 3.
et Dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. corp.]

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod pueri in baptismo non consequantur gratiam et virtutes. Gratia enim, et virtutes non habentur sine fide

zoals Sint Augustinus in zijn 98^{en} Brief zegt, komt het geloof neer op den wil van hen die gelooven en zoo ook komt liefde neer op den wil van hen die beminnen. Kinderen nu hebben niet het gebruik van hun vrijen wil en hebben bijgevolg noch geloof noch liefde. Zoo worden dus de kinderen bij het doopsel niet met genade en deugden begiftigd.

2. Bij die woorden van Joannes (14, 12) « *Degene die in Mij gelooft zal nog grootere werken verrichten* » zegt de heilige Augustinus (72^e tract. op Joan.) « *Om een onrechtvaardige tot een rechtvaardige te maken moet Jezus Christus in dien mensch werken en hij ook moet medewerken.* » — Welnu, daar een kind niet het gebruik van zijn vrijen wil heeft, kan het niet met Christus aan zijne rechtvaardigmaking medewerken, ja zelfs biedt het wel eens zooveel het kan weerstand. Zoo wordt dus een kind niet door de genade en de deugden rechtvaardig gemaakt.

3. In zijn Brief aan de Romeinen (4) zegt Sint Paulus het volgende : « *Uit kracht van Gods genadebesluit wordt het geloof aan hem die geen goede werken verricht, maar in Hem die den goddelooze kan rechtvaardig maken gelooft, als gerechtigheid aangerekend.* » Welnu een klein kind gelooft niet in dengene die den onrechtvaardige rechtvaardig maakt en ontvangt dus ook noch de heiligmakende genade, noch de deugden.

et charitate. « Sed fides », ut Augustinus dicit [epist. 23. et lib. de Praedest. Sanctor. cap. 5.], « consistit in credentium voluntate »; similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate, cuius usum pueri non habent; et sic non habent fidem, et charitatem. Ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam, et virtutes.

2. PRÆTEREA, super illud Joan. 14. [v. 12]: Majora horum faciet, dicit Augustinus [tract. 72. in Joan.] quod « *ex impio justus fiat, in illo, sed non sine illo, Christus operatur* ». Sed puer, cum non habeat usum liberi arbitrii, non cooperatur Christo ad suam justificationem; immo quandoque pro posse renitur. Ergo non justificatur per gratiam et virtutes.

3. PRÆTEREA, Rom. 4. [v. 5] dicitur : « *Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam, secundum propositum gratiae Dei* ». Sed puer non est credens in eum, qui justificat impium. Ergo non consequitur gratiam justificantem, neque virtutes.

4. Wat met een vleeschelijk opzet gedaan wordt kan geen geestelijk uitwerksel erlangen. Welnu, soms gebeurt het dat kinderen om een vleeschelijk opzet opdat ze namelijk zouden lichamelijk gezond worden, ten doop gedragen worden. Zoodus verkrijgen ze noch genade noch deugden.

Daartegenover staat echter wat Sint Augustinus in zijn « *Enchiridion* » (52^e c.) schrijft : « *Wanneer de kinderen worden wedergeboren sterven ze voor de zonde die ze, wanneer ze geboren werden hadden opgelopen* », zoo geldt dan van hen wat gezegd werd : « *Door het doopsel werden we met Jezus Christus in zijn dood begraven (en men voegt er aan toe) : opdat, zoals Christus door de glorie van den Vader uit de dooden is opgestaan, zoo ook wij in een nieuw leven zouden omwandelen.* » — Welnu, nieuwheid van leven wordt ons door de genade en door de deugden gegeven en zoo erlangen dus kinderen bij het doopsel degelijk de genade en de deugden.

LEESTELLING. — Oudere godgeleerden hebben beweerd dat door het doopsel aan kinderen niet de genade en de deugden, maar enkel het merkteeken uit kracht waarvan ze, wanneer ze eens tot

4. PRÆTEREA, quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectum. Sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, ut scilicet corporaliter sanentur. Non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiae et virtutum.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in *Enchirid.* [cap. 52.] : « Parvuli renascendo moriuntur illi peccato, quod nascendo contraxerunt, ac per hoc ad illos etiam pertinet, quod dicitur: « *Conseptuli sumus cum illo per baptismum in mortem* » : subditur autem : « *Ut quomodo Christus surrexit a mortuis, per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus* ». Sed novitas vitae est per gratiam et virtutes. Ergo pueri in baptismo gratiam et virtutes consequuntur.

RESPONDEO dicendum, quod quodam antiqui posuerunt, quod pueris in baptismo non dantur gratia et virtutes; sed imprimitur eis character Chri-

de jaren van verstand gekomen zijn, genade en deugden erlangen, geschenken wordt. Die stelling nu houdt geen stand en wel om twee redenen : vooreerst, omdat kinderen evenzeer als volwassenen door het doopsel ledematen van Christus worden ; zoo moeten hun dan van het hoofd genade en deugden toevloeien. Ten tweede, omdat volgens die zienswijze kinderen die gauw na het doopsel sterven de eeuwige zaligheid niet zouden erlangen, de apostel zegt immers in den *Brief aan de Romeinen* (6, 23) : « *De genade van God is het eeuwige leven* »; zoo zou dan het doopsel hun zaligheid niet ten goede komen. Die dwaling komt overigens hier-vandaan dat zulken niet wisten de hebbelijkheid en de daad uit malkaar te houden. Daar ze namelijk vaststelden dat na het doopsel kinderen nog geen daden van deugd stellen, zoo besloten ze dat na het doopsel kinderen nog niet de deugd bezitten ; die onbekwaamheid tot handelen komt echter niet bij gebrek aan hebbelijkheden maar wel naar aanleiding van hinderpalen vanwege het lichaam ; zoo ook worden slapenden hoewel ze deugdzame hebbelijkheden bezitten door den slaap weerhouden daden te stellen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I.

Geloof en liefde zijn in den wil van den mensch gelegen zoo nochtans dat de hebbelijkheid van bewuste en andere deugden het vermogen van den wil

---

sti, cuius virtute, cum ad perfectam aetatem venerint, consequuntur gratiam et virtutes. Sed hoc patet esse falsum dupliciter : primo quidem, quia pueri, sicut et adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi; unde necesse est, quod a capite recipient influxum gratiae et virtutis; secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum non pervenirent ad vitam aeternam, quia, ut dicitur Rom. 6. [v. 23], « *gratia Dei est vita aeterna* »; et ita non profuisset eis ad salutem baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum et actum, et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere; sed ista impotentia operandi non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali, sicut etiam dormientes, quamvis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod fides et charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quod habitus harum, et aliarum virtutum requirunt

dat bij kinderen voorkomt noodig heeft, terwijl de daad van die of gene deugd vanwege den wil een daad vergt, en deze komt niet bij kinderen voor. Op die wijze dan mag Sint Augustinus in zijn 98^{en} Brief zeggen : « *Alhoewel het kleine kind niet geloovig wordt door een geloof dat zou in den wil bestaan, toch wordt het geloovig door het geloofssacrament dat de hebbelijkheid te geloo-ven teweegbrengt.* »

2. De woorden van Sint Augustinus in zijn Boek : *De Liefde, IIIe tract. op den 1^{en} Brief van Joannes* : « *Niemand wordt door water en den Heiligen Geest wedergeboren behalve wanneer hij het zelf wil* », moeten van volwassenen, niet van kinderen begrepen worden, en dat de mensch niet zonder mee te werken door Christus wordt rechtvaardig gemaakt, evenzoo. Dat eindelijk « *kleine kinderen, wanneer ze moeten gedoopt worden, zoo goed als ze kunnen tegenspartelen, dat dient hun niet kwalijk genomen; ze weten immers zoo weinig wat ze doen dat het is alsof ze het niet deden* » zoals Sint Augustinus in zijn Boek « *De Aanwezigheid Gods* » en in zijn « *Brief aan Dardanus* » (287^e Brief) zegt.

3. Volgens Sint Augustinus (*De apostolische Waarheden*) geeft de heilige Kerk aan kleine kinderen de voeten van andere mensen om te gaan, het hart van andere mensen om te geloven,

potentiam voluntatis, quae est in pueris. Sed actus virtutum requirunt actu voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo Augustinus dicit [in lib. de Bapt. Parvul.] quod « parvulum, etsi nondum illa fides, quae in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei sacramentum », quod scilicet causat habitum fidei, « fidelem facit ».

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in lib. de Charitate [seu tract. 3. super epist. Joan.], « nemo ex aqua et Spiritu Sancto renascitur, nisi volens »; quod non de parvulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est, quod homo a Christo sine ipso non justificabitur. Quod autem parvuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur, quia « intantum nesciunt, quod faciunt, ut nec facere videantur », ut Augustinus dicit in libro de Praescientia Dei ad Dardanum [scilicet epist. 57.].

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut Augustinus dicit [sem. 10. de Verb. Apost. cap. 2.], « parvulus mater Ecclesie aliorum pedes accom-

en de tong van andere mensen om het geloof te belijden. Zoo komt het dan dat die kleine kinderen niet door een eigen daad, maar door het geloof van de Kerk dat hun wordt medegegeeld gelooven en dank zij de kracht van dit geloof erlangen ze genade en deugden.

4. Het vleeschelijk opzet van de mensen die kinderen ten doop dragen doet niets ter zake; de schuld van den eene kan immers den andere zoolang hij niet toestemt niet hinderen. Waarvandaan dat de heilige Augustinus zegt (98^e Brief aan Bonifacius) : « *Maak u niet bezorgd over het feit dat sommige mensen, niet omdat ze denken dat de geestelijke genade ze zal doen tot het eeuwige leven wedergeboren worden, maar wel omdat ze denken dat dit een geneesmiddel is om de gezondheid te bewaren of te verkrijgen hun kinderen laten doopen. Dit staat toch, alhoewel ze niet met dit opzet door hun ouders worden ten doop gedragen de wedergeboorte van die kinderen niet in den weg.* »

modat, ut veniant; aliorum cor, ut credant; aliorum linguam, ut fateantur ». Et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem Ecclesiae, quae eis communicatur, et hujus fidei virtute conferuntur eis gratia et virtutes.

AD QUARTUM dicendum, quod carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum nihil eis nocet, sicut nec culpa unius nocet alteri, nisi consentiat. Unde Augustinus dicit in epist. ad Bonifac. : « Non illud te moveat, quod quidam non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur aeternam, sed hoc eos putant remedio corporalem retinere, vel recipere sanitatem; non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur ».

VIIe ARTIKEL.

Wordt door het doopsel de deur van het hemelrijk voor de gedoopten opengesteld?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat niet het openzetten van de deur des hemels voor gedoopten het uitwerksel is van hun doopsel. — 1. Wat reeds open is dient niet meer te worden opengedaan. Welnu, de deur van den hemel werd door het lijden van Christus opengezet; daarom wordt dan ook in het *Boek der Openbaring* (4, 1) gezegd : « *Daarna zag ik een groote deur in den hemel openstaan* ». Dat de deur des hemels openstaat is dus geen uitwerksel van het doopsel.

2. Van den tijd van zijn instelling af heeft het doopsel immer zijn uitwerksel bereikt. Welnu, het doopsel werd reeds voor het lijden van Christus (Joann. 3) toege diend en, moesten die mensen op dit oogenblik gestorven zijn, dan zouden ze, daar Christus overeenkomstig de woorden van den Profeet Micheas (2, 3) : « *Voor hen is hij opgeklommen en de weg heeft hij voor hen gebaand* », de eerste er binnen gegaan is, de deur des hemels niet

ARTICULUS VII.

Utrum effectus baptismi sit apertio januae regni coelestis.

[4. Dist. 3. art. 1. q. 3. et Dist. 4. q. 2. art. 2. q. 6.
et lib. 4. Contr. g. cap. 59. et Joan. 5. Ict. 1. fin.]

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod effectus baptismi non sit apertio januae regni coelestis. Illud enim quod est apertum, non indigit apertione. Sed janua regni coelestis est aperta per passionem Christi; unde Apoc. 4. [v. 1.] dicitur : « *Post haec vidi ostium magnum apertum in celo* ». Non est ergo effectus baptismi apertio januae regni coelestis.

2. PRÆTEREA, baptismus omni tempore, ex quo institutus fuit, habet suum effectum. Sed quidam baptizati sunt baptismō Christi ante ejus passionem, ut habetur Joan. 3. [v. 22 et 26], quibus, si tunc decessissent, introitus regni coelestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum in-

zijn binnengegaan. Zoo is dus het openen van de deur des hemels niet een uitwerksel van het doopsel.

3. De gedoopten zijn evenzeer als andere mensen aan den dood en aan alle andere ellenden van het tegenwoordige leven onderworpen; hierboven (3^e art. dezer Kw.) werd het overigens aangetoond. Welnu, voor iemand die nog aan straf onderworpen is staat de deur des hemels niet open, dit blijkt volkomen uit het feit dat er zielen in het vagevuur verblijven. Zoo is dus het openen van de deur des hemels geen uitwerksel van het doopsel.

Daartegenover staat echter wat Beda bij *Lc.* (3, 21) « *De hemel ging open* » zegt : « Hier wordt de kracht van het doopsel waardoor de deur des hemels voor iemand die gedoopt is opengaat aangetoond. »

LEERSTELLING. — De deur des hemels te openen komt neer op het wegnemen van de beletselen waardoor iemand verhinderd wordt het hemelrijk binnen te gaan. Welnu, deze beletselen zijn niets anders dan zondeschuld en zondestraf, en, aangezien het doopsel zooals wij hierboven (1^e en 2^e art. dezer Kw.) hebben aangetoond, alle straf en alle schuld wegneemt, zoo dient besloten

trovit, secundum illud Mich. 2. [v. 13] : « Ascendit pandens iter ante eos ». Non est ergo effectus baptismi apertio januae regni coelestis.

3. **PRÆTEREA**, Baptizati adhuc sunt obnoxii morti et aliis poenaltatis bus vitae praesentis, ut supra dictum est [art. 3. huj. q.]. Sed nulli est apertus aditus regni coelestis, quamdiu obnoxius est poena, sicut patet de his, qui sunt in purgatorio. Non ergo effectus baptismi est apertio januae regni coelestis.

SED CONTRA est, quod super illud *Luc.* 3. [v. 21] : Apertum est coelum, dicit Gloss. Bedae [ord.] : « Virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni coelestis ei janua aperitur ».

RESPONDEO dicendum, quod aperire januam regni coelestis, est amovere impedimentum, quo quis impeditur regnum coeleste introire. Hoc autem impedimentum est culpa et reatus poenae. Ostensum est autem supra [art. 1. et 2. huj. q.], quod per baptismum omnis culpa et omnis

dat het hemelrijk open te zetten één onder de uitwerkselen van het doopsel is.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het doopsel opent de deur van het rijk des hemels in dezen zin dat het de gedoopten aan het lijden van Christus deelachtig maakt en de kracht van het lijden aan hen toepast.

2. Wanneer het lijden van Christus nog niet in werkelijkheid voltrokken was doch enkel in het geloof van diegenen die geloofden, bestond, werd door het doopsel overeenkomstig bewust geloof het opengaan van de deur des hemels niet in werkelijkheid maar enkel voor de toekomst bewerkstelligd; zoo moesten dan de gedoopten die op dit oogenblik stierven, wachten, doch ze hadden zekerheid dat ze eens den hemel zouden binnengaan.

3. De gedoopte is niet door persoonlijke schuld maar wel om den toestand waarin zijn natuur verkeert aan den dood en aan de ellenden van het tegenwoordige leven onderworpen. Zoo is het dan voor hem geen beletsel om, wanneer zijn ziel door den dood van zijn lichaam gescheiden wordt, den hemel binnen te gaan; dan is immers reeds alles wat aan de natuur verschuldigd was uitbetaald.

reatus poenae tollitur. Unde consequens est, quod effectus baptismi sit apertio januae regni coelestis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod baptismus intantum aperit baptizato januam regni coelestis, inquantum incorporat eum passioni Christi, virtutem ejus homini applicando.

AD SECUNDUM dicendum, quod quando passio Christi nondum erat realiter perfecta, sed solum in fide credentium, baptismus proportionaliter causabat januae apertione, non quidem in re, sed in spe. Baptizati enim tunc decedentes ex certa spe introitum regni coelestis expectabant.

AD TERTIUM dicendum, quod baptizatus non est obnoxius morti et penalitatibus vitae praesentis propter reatum personae, sed propter statum naturae. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni coelestis, quando anima separatur a corpore per mortem, quasi jam persoluto eo, quod naturae debebatur.

VIIIe ARTIKEL.

Heeft het doopsel bij alle menschen hetzelfde uitwerksel?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het doopsel niet bij alle menschen hetzelfde uitwerksel heeft. Het doopsel heeft als uitwerksel zondeschuld weg te nemen; bij sommigen heeft het zwaarder schuld kwijt te schelden dan bij anderen; bij kleine kinderen bij voorbeeld wordt enkel de erfzonde vergeven; bij volwassenen integendeel ook dadelijke zonden en zulks naar elks geval in meerdere of mindere mate. Zoo heeft dus het doopsel niet bij alle menschen hetzelfde uitwerksel.

2. Het doopsel schenkt aan de menschen genade en deugd. Welnu, na het doopsel, blijken sommige menschen meer genade en meer deugdvolmaaktheid te hebben dan andere. Zoo heeft dus het doopsel niet bij alle menschen hetzelfde uitwerksel.

3. De natuur wordt zooals de stof door den vorm, door de genade vervolmaakt. Welnu, de vorm wordt overeenkomstig haar gesteltenis door de stof opgenomen. Aangezien nu bij sommigen

ARTICULUS VIII.

Utrum baptismus habeat in omnibus aequalem effectum.

[4. Dist. 4. q. 2. art. 3. q. 1. et 2. et Dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1, corp.].

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod baptismus non habeat in omnibus aequalem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpae. Sed in quibusdam plura peccata tollit, quam in aliis, nam in pueris tollit solum peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdam vero pauciora. Non ergo aequalem effectum habet baptismus in omnibus.

2. **PRÆTEREA**, per baptismum conferuntur homini gratia et virtutes. Sed quidam post baptismum videntur habere majorem gratiam et perfectionem virtutum, quam alii baptizati. Non ergo baptismus habet aequalem effectum in omnibus.

3. **PRÆTEREA**, natura perficitur per gratiam, sicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia secundum ejus capacitatem. Cum ergo in

ja ook onder kinderen de natuur een beteren aanleg heeft dan bij anderen, zoo moet ook de eene meer genade ontvangen dan de andere.

4. Sommige mensen erlangen bij het doopsel niet alleen geestelijke zaligheid, maar zooals Constantijn die door het doopsel van zijn melaatschheid bevrijd werd, ook de gezondheid van het lichaam. Welnu, niet alle zieken erlangen bij het doopsel de gezondheid van het lichaam. Zoo heeft dus het doopsel bij alle mensen niet hetzelfde uitwerksel.

Daartegenover staat echter wat Sint Paulus in zijn *Brief aan de Ephesiërs* (4, 5) schrijft : « *Eén geloof, één doopsel* ». Eenzelfde oorzaak nu heeft dezelfde uitwerkselen. Zoo heeft dus het doopsel bij alle mensen dezelfde uitwerkselen.

LEERSTELLING. — Het doopsel heeft een dubbel uitwerksel, één dat uit de wezenheid van het doopsel volgt en één dat alleen toevallig voorkomt. Het wezenlijke uitwerksel is dit waartoe het doopsel werd ingesteld, om nl. de mensen te doen tot het geestelijk leven wedergeboren worden en dit uitwerksel is bij alle mensen die met éénzelfde gesteltenis het doopsel ontvangen, het-

quibusdam baptizatis, etiam pueris, sit major capacitas naturalium, quam in aliis, videtur quod quidam majorem gratiam consequantur, quam alii.

4. **PRÆTEREA**, quidam in baptismō consequuntur non solum spiritualem salutem, sed etiam corporalem, sicut patet de Constantino, qui in baptismō mundatus est a lepra. Non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismō. Baptismus ergo non habet aequalem effectum in omnibus.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephēsiōn. 4: « *Una fides, unum baptisma* ». Uniformis autem causae est uniformis effectus. Ergo baptismus habet aequalem effectum in omnibus.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est effectus baptismi; unus per se, et alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi est id, ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem vitam; et hunc effectum aequaliter facit omnibus, qui aequaliter se habent

zelfde. Aangezien nu kinderen allemaal met dezelfde gemoeds-
gesteltenis tot het doopsel naderen, — ze worden immers in het
geloof der Kerk en niet om hun persoonlijk geloof gedoopt, — zoo
erlangen ze bij het doopsel allen hetzelfde uitwerksel. Volwassen-
nen daarentegen die met een persoonlijk geloof het doopsel ont-
vangen hebben niet allen dezelfde gesteltenis, de eenen toch ont-
vangen het sacrament met meer godsvrucht dan de anderen, en
daarom ontvangen ze ook meer of mindere genade van hun weder-
geboorte. Zoo ook zal iemand, hoewel het vuur aan zich be-
schouwd naar overal dezelfde warmte uitzendt, naar gelang hij
meer of minder dicht bij het vuur komt ook meer of minder warmte
ontvangen. Verder is het toevallig uitwerksel van het doopsel dat
waartoe het doopsel niet werd ingesteld maar dat door Gods
macht op wonderlijke wijze wordt uitgewerkt. De Glossa op die
woorden van Sint Paulus (Rom. 6, 6) « *Opdat we geen slaven
der zonde meer zouden zijn* » zegt immers : « *dat de wet der
zonde in onze ledematen zou uitgedooft worden, dit wordt,
behalve misschien mits een onuitsprekelijk mirakel van den Schepper
bij het doopsel niet bekomen* ». Ook worden dergelijke uitwerk-
selen, zelfs als zij het doopsel met dezelfde godsvrucht ontvangen,

ab baptismum (1). Unde quia omnes pueri aequaliter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiae baptizantur), omnes aequalem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non aequaliter se habent ad baptismum; quidam enim cum majori, quidam cum minori devotione ad baptismum accedunt, et ideo quidam plus, quidam minus de gratia novitatis accipiunt, sicut etiam ab eodem igne accipit plus calor, qui plus ei appropinquat, licet ignis, quantum est de se, aequaliter ad omnes suum calorem effundat.

Effectus autem baptismi per accidens est, ad quem baptismus non est ordinatus, sed divina virtus hoc in baptismo miraculose operatur, sicut super illud Rom. 6 [v. 6] : Ut ultra non serviamus peccato, dicit Gloss. [Lomb. ex August.] : « Non hoc praestatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili Creatoris, ut lex peccati, quae est in membris, prorsus extinguitur ». Et tales effectus non aequaliter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiamsi

(1) spiritualem vitam. Unde quia...

door de gedoopten niet op dezelfde wijze ontvangen maar de goddelijke Voorzienigheid reikt die overeenkomstig haar raadsbesluiten uit.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De kleinste genade van het doopsel is voldoende om alle zonden weg te nemen. Dat nu bij den eenen meer en bij den anderen minder zonden vergeven worden volgt niet uit een mindere of meerdere kracht van het doopsel, maar uit de gesteltenis van het subject; bij elk immers neemt het doopsel alle zonden die het aantreft weg.

2. Dat onder gedoopten bij de eenen meer genade blijkt voort te komen dan bij de anderen kan twee oorzaken hebben. Voor eerst kan dit hieruit voortkomen dat de eene dank zij zijn godsvrucht meer genade erlangt dan de andere; ten tweede kan het ook dat, zelfs wanneer beiden dezelfde genade ontvingen, beiden bewuste genade niet op dezelfde wijze te baat nemen, dat nl. de eene met meer ijver tracht in de deugd vorderingen te maken terwijl de andere door zijn nalatigheid aan bewuste genade te kort komt.

3. De verscheidenheid van natuuraanleg bij de mensen is geen uitvloeisel van verscheidenheid wat hun ziel die bij het doopsel

cum aequali devotione accedant, sed dispensantur hujusmodi effectus secundum ordinem providentiae divinae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata; unde hoc non est propter majorem efficaciam baptismi, quod in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata solvit, sed propter conditionem subjecti, quia in quolibet solvit quodcumque invenerit.

AD SECUNDUM dicendum, quod hoc quod in baptizatis major vel minor gratia appareat, potest dupliciter contingere: uno modo, quia unus in baptismō percipit majorem gratiam quam aliis propter devotionem majorem, ut dictum est [in corp. art.]; alio modo, quia etiamsi aequalē gratiam percipient, non aequaliter ea utuntur, sed unus studiosius in ea proficit, aliis per negligentiam gratiae Dei deest.

AD TERTIUM dicendum, quod diversa capacitas naturalium in hominibus non est ex diversitate mentis, quae per baptismum renovatur (cum omnes

hernieuwd wordt betreft, — in soort en bijgevolg ook in vorm komen immers alle mensen overeen, — maar dit verschil gaat op verscheidenheid van lichaamsgesteldheid terug. Bij de engelen integendeel gaat het anders toe, en daarom wordt bij de engelen de genade overeenkomstig hun natuurlijken aanleg uitgereikt; van de mensen geldt dit echter niet.

4. Aan zich is lichamelijke gezondheid geen uitwerksel van het doopsel maar wel een middel van de goddelijke Voorzienigheid.

IXe ARTIKEL.

Staat geveinsdheid de uitwerkselen van het doopsel in den weg?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de geveinsdheid de uitwerkselen van het doopsel niet in den weg staat. — 1. De apostel zegt in zijn *Brief aan de Galaten* (3, 27) : « *Allen die in Christus gedoopt zijn hebben Christus aangedaan.* » Welnu, al degenen die het doopsel van Christus ontvangen worden door Christus gedoopt. Zoo doen dus allen Christus aan, wat hetzelfde is als het uitwerksel van het doopsel te ontvangen, en zoo blijkt

homines ejusdem speciei existentes in forma convenientia), sed est ex diversa dispositione corporum. Secus autem est in angelis, qui differunt specie, et ideo angelis dantur dona gratuita, secundum diversam capacitatem naturalium, non autem hominibus.

AD QUARTUM dicendum, quod sanitas corporalis non est per se effectus baptismi, sed est quoddam miraculosum opus providentiae divinae.

ARTICULUS IX.

Utrum fictio impedit effectum baptismi.

[4. Dist. 4. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3. et q. 3. art. 2. q. 2. per tot.
et Dist. 12. q. 2. art. 1. q. 3. ad 3.]

AD NONUM sic proceditur. Videtur, quod fictio non impedit effectum baptismi. Dicit enim Apostolus Galat. 3. [v. 27]: « *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis* ». Sed omnes qui baptismum Christi

geveinsdheid de uitwerkselen van het doopsel niet in den weg te staan.

2. Bij het doopsel is 't de goddelijke kracht die den wil van den mensch kan naar het goed keeren die werkzaam optreedt. Welnu, de uitwerkselen van een werkende oorzaak kunnen niet door het geen door die oorzaak kan worden weggenomen verhinderd worden.

3. Het uitwerksel van het doopsel is de genade waarmee de zonde in strijd is. Sommige zonden nu zijn veel zwaarder dan geveinsdheid en nietsomin wordt niet gezegd dat die andere zonden het uitwerksel van het doopsel in den weg staan. Zoo is dus evenmin geveinsdheid voor de uitwerkselen van het doopsel een hinderpaal.

Daartegenover staat echter wat het *Boek der Wijsheid* leert (1, 5) : « *De H. Geest die tuchtigt vlucht geveinsdheid.* » Welnu, juist de H. Geest is het uitwerksel van het doopsel. Zoo staat dus geveinsdheid het uitwerksel van het geloof in den weg.

LEERSTELLING. — De heilige Joannes Damascenus zegt in zijn boek « *Het waarachtig Geloof* » (2, 30) « *God dwingt er nie-*

suscipiunt, baptizantur in Christo. Ergo omnes induunt Christum, quod est percipere baptismi effectum, et ita fictio non impedit baptismi effectum.

2. **PRÆTEREA**, in baptismo operatur virtus divina, quae potest voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus causae agentis non potest impediri per id, quod ab illa causa potest auferri. Ergo fictio non impedit baptismi effectum.

3. **PRÆTEREA**, effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa sunt alia peccata graviora, quam fictio, de quibus non dicitur, quod effectum baptismi impedian. Ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

SED CONTRA est, quod dicitur Sap. [v. 5] : « *Spiritus Sanctus disciplinae effugiet fictum* ». Sed effectus baptismi est a Spiritu Sancto. Ergo fictio impedit effectum baptismi.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut Damascenus dicit [lib. 2. Orthod. Fid. cap. 30.], « *Deus non cogit hominem ad justitiam* »; et ideo ad

mand toe rechtvaardig te worden »; opdat dus iemand door het doopsel zou worden rechtvaardig gemaakt, wordt er vereischt dat hij den wil hebbet het doopsel alsmede zijn uitwerkselen te ontvangen. Er wordt immers gezegd dat iemand veinst wanneer zijn wil het doopsel of zijn uitwerkselen wederstreeft. Iemand kan nu zooals Sint Augustinus in zijn boek « *Het Doopsel en de Donatisten* » (1, 4 en 7, 35) zegt, op vier verschillende manieren veinen: ten eerste als hij niet gelooft, het doopsel toch is het sacrament des geloofs; ten tweede als hij het sacrament misprijs; ten derde wanneer het sacrament niet op behoorlijke wijze gevierd wordt d. i. wanneer de ritus der kerk niet wordt in acht genomen; ten vierde eindelijk wanneer iemand het sacrament zonder godsvrucht ontvangt. Zoo volgt daaruit dat geveinsdheid het uitwerksel van het sacrament in den weg staat.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Gedoopt worden in Christus kan op tweeërlei wijze verstaan worden. Vooreerst kan men in gelijkvormigheid aan Christus gedoopt worden. Zoo worden de geloovigen door het geloof en door de liefde aan Christus gelijkvormig en doen door de genade Christus aan. Ten tweede wordt men nog in Christus gedoopt in zoover men het sacrament van Christus ontvangt. Op die wijze nu doen alle doopelingen

hoc quod aliquis justificetur per baptismum, requiritur quod voluntas hominis amplectatur baptismum et baptismi effectum. Dicitur autem aliquis factus per hoc, quod voluntas ejus contradicit vel baptismo, vel ejus effectui, nam secundum Augustinum [lib. 7. de Baptismo contr. Donat. cap. 53], quatuor modis dicitur aliquis factus: uno modo ille qui non credit, cum tamen baptismus sit fidei sacramentum; alio modo per hoc, quod contemnit ipsum sacramentum; tertio modo per hoc, quod aliter celebrat sacramentum, non servans ritum Ecclesiae; quarto modo per hoc, quod aliquis indevote accedit. Unde manifestum est, quod fictio impedit effectum baptismi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod baptizari in Christo potest intelligi dupliciter: uno modo in Christo, idest in Christi conformitate, et sic quicumque baptizantur in Christo conformati ei per fidem et charitatem induunt Christum per gratiam; alio modo dicuntur aliqui baptizari in Christo,

door de gelijkenis die het merkteeken inprent, niet door de gelijkenis der genade, Christus aan.

2. Wanneer God den wil van een mensch van het kwade ten goede keert dan is er bij dien mensch geen geveinsheid meer. Dit doet God echter niet altijd; het sacrament werd immers niet ingesteld opdat iemand die veinst weder zou orecht worden, maar wel opdat oprechte mensen door het doopsel zouden worden rechtvaardig gemaakt.

3. Iemand veinst wanneer hij doet of hij iets wil en het feitelijk niet wil. Elk nu die tot het doopsel nadert betuigt daardoor dat hij werkelijk in Christus gelooft, dat hij het sacrament vereert, dat hij aan Christus wil gelijkvormig worden en uit de zonde wil opstaan. Wanneer echter een mensch niettemin blijft aan een of andere zonde hechten en aldus het doopsel ontvangt, dan veinst hij en ontvangt het doopsel zonder godsvrucht. Alleen dient zulks van een doodzonde die de genade uitsluit, niet van een dagelijksche verstaan te worden, en zoo sluit hier geveinsheid eenigzins alle zonden in.

inquantum accipiunt sacramentum Christi, et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiae.

AD SECUNDUM dicendum, quod quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus. Sed non semper hoc Deus facit, nec ad hoc sacramentum ordinatur, ut de ficto fiat aliquis non fictus, sed ut non fictus aliquis accedens justificetur.

AD TERTIUM dicendum, quod fictus dicitur aliquis ex eo, quod demonstrat se aliquid velle, quod non vult. Quicumque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se rectam fidem Christi habere, et sacramentum venerari, et velle se Christo conformare, et velle a peccato recedere. Unde cuicunque peccato vult homo inhaerere, si ad baptismum accedit, fictus accedit, quod est indevote accedere. Sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratiae contrariatur, non autem de peccato veniali. Unde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

Xe ARTIKEL.

Erlangt het doopsel, wanneer de geveinsdheid voor oprechtiedheid opbrekt, zijn uitwerksel?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat wanneer de geveinsdheid wegvalt het doopsel zijn uitwerksel niet erlangt. — 1. Een dood werk dat dan ook zonder liefde verricht werd, kan nimmer herleven. Welnu, hij die al veinzend het doopsel ontvangt, ontvangt het zonder liefde en zoo kan dus dit sacrament nooit dermate herleven dat het zou genade verwekken.

2. Geveinsdheid haalt het, aangezien het het uitwerksel van het doopsel kan beletten op het doopsel. Welnu, het sterkere wordt niet door het minder sterke overwonnen. Zoo kan dus de zonde van geveinsdheid niet door het doopsel dat juist om geveinsdheid van zijn uitwerksel blijft verstoken worden weggenomen, en zoo kan het doopsel zijn uitwerksel, vergiffenis van alle zonden nl. niet teweeg brengen.

3. Het gebeurt dat iemand met geveinsdheid het doopsel ontvangt en naderhand nog vele zonden bedrijft die niet door het

ARTICULUS X.

Utrum fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

[4. Dist. 4. q. 3. art. 2. q. 3. et Dist. 17. q. 3. art. 2.]

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod fictione recedente, baptismus suum effectum non consequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, non potest unquam vivificari. Sed ille qui factus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine charitate. Ergo nunquam potest vivificari hoc modo, ut gratiam conferat.

2. **PRÆTEREA**, fictio videtur esse fortior quam baptismus, cum impedit ejus effectum. Sed fortius non tollitur a debiliori. Ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditum, et sic baptismus non consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

3. **PRÆTEREA**, contingit quod aliquis facte accedit ad baptismum, et post baptismum multa peccata committat, quae tamen per baptismum non

doopsel worden weggenomen; het doopsel vergeeft immers niet de zonden die we nog zullen bedrijven maar alleen de reeds bedreven zonden. Zulk een doopsel kan dus nooit zijn uitwerksel, vergiffenis van alle zonden nl. erlangen.

Daartegenover staat echter wat Sint Augustinus in zijn Boek « *Het doopsel en de Donatisten* » (1, 12) schrijft : « *het doopsel begint eerst tot de zaligheid bij te dragen wanneer alle geveinsheid die, zoolang het hart van den mensch in boosheid of heiligschenis bleef volharden, de vergiffenis der zonden onmogelijk maakte, door een oprechte Biecht wordt weggenomen.* »

LEERSTELLING. — Zooals hierboven werd aangeduid (66^e Kw. 9^e art.) is het doopsel een geestelijke wedergeboorte. Wanneer nu een schepsel geboren wordt krijgt het samen met den vorm ook het uitwerksel van den vorm. Alleen gebeurt zulks niet wanneer er een beletsel is, maar zoodra dit wegvalt kan bewuste vorm van het voortgebrachte schepsel weer zijn uitwerksel bewerkstelligen. Zoo wordt een lichaam zoodra het ontstaat, behalve wanneer er iets in den weg komt, door de kracht van zijn zwaarte naar den grond getrokken. Valt dit beletsel weg, dan wordt het lichaam weer aanstonds door den grond aangetrokken. Welnu, wanneer iemand

---

tolluntur, quia baptismus tollit peccata praeterita, non futura. Ergo baptismus talis nunquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. 1. de Baptismo [contr. Donatist. cap. 12.]. « Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quae corde in malitia vel sacrilegio perseverante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri ».

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 66. art. 9.], baptismus est quaedam spiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formae, nisi sit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generatae perficit suum effectum, sicut simul cum corpus grave generatur, movetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto, statim incipit moveri deorsum. Et similiter

gedoopt wordt, krijgt hij het merkteken als vorm en ook het eigen uitwerksel van dit merkteken, genade nl. waardoor alle zonden vergeven worden; alleen wordt dit uitwerksel weleens door geveinsdheid verhinderd en zoo is het dan noodig dat die hinderpaal, opdat het doopsel zijn uitwerksel zou kunnen verwekken, door de Biecht zou worden van kant gezet.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het sacrament van het doopsel is het werk van God en niet van de menschen en daarom kan het doopsel, zelfs bij iemand die het met geveinsdheid en zonder liefde ontvangt inwerken.

2. De geveinsdheid wordt niet door het doopsel maar wel door een volgende Biecht weggenomen, en zoodra dit gebeurde neemt het doopsel de schuld en de straf voor alle zonden die het doopsel voorafgingen en bij het toedienen van het doopsel nog bestonden, weg. Derhalve zegt Sint Augustinus in zijn Boek « *Het doopsel en de Donatisten* » (1, 12) : « *Alles wat nog aan zonden overschoot verdwijnt, de dag van gisteren, het uur en het oogenblik voor het doopsel, dit alles verdwijnt, doch daarna begint men de schuld van nieuwe zonden te dragen.* » — Zoo werken dan het doopsel en de biecht samen opdat het doopsel zou zijn uitwerksel erlangen, het doopsel als een oorzaak die door zichzelf werkt, de

quando aliquis baptizatur, accipit characterem, quasi formam, et consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeeditur autem quandoque per fictionem; unde oportet, quod remota ea per poenitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sacramentum baptismi est opus Dei, et non hominis, et ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod fictio non removetur per baptismum, sed per poenitentiam subsequentem; qua remota, baptismus aufert culpam et reatum omnium peccatorum praecedentium baptismum, et etiam simul existentium cum baptismo; unde Augustinus dicit in libro de Baptismo [loc. sup. cit.] : « *Solvitur hesternus dies, et quidquid superest solvitur, etiam ipsa hora momentumque ante baptismum, et in baptismo; deinceps autem continuo reus esse incipit.* » Et sic ad baptismi effectum consequen-

biecht daarentegen als een toevallige oorzaak die met de hinderpalen weg te nemen dit uitwerksel teweeg brengt.

3. Het uitwerksel van het doopsel neemt niet de zonden die de mensch nog zal bedrijven, maar wel de reeds bedreven en tegenwoordige zonden weg. Wanneer dus de geveinsheid ophoudt worden ook de zonden die later bedreven werden hoewel niet door het doopsel maar door de biecht vergeven. Alleen wordt de straf voor dergelijke zonden niet zooals voor de zonden die het doopsel voorafgingen, volkommen weggenomen.

---

dum concurrit baptismus et poenitentia; sed baptismus, sicut causa per se agens, poenitentia, sicut causa per accidens, idest removens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed praesentia vel praeterita; et ideo, recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per poenitentiam, non per baptismum. Unde non remittuntur quantum ad totum reatum, sicut peccata praecedentia baptismum.

ZEVENTIGSTE KWESTIE

DE BESNIJDENIS DIE IN HET OUDE TESTAMENT HET DOOPSEL VOORAFGING.

(*Vier Artikelen.*)

Thans zullen we spreken over wat tot het doopsel voorbereidt, en vooreerst over de voorbereiding die het doopsel voorafging nl. over de besnijdenis, — ten tweede over de voorbereiding die het doopsel vergezelt over de catechisatie en de duivelbezwinging nl.

Vier verschillende zaken moeten wat het eerste punt betreft onderzocht worden : Ten eerste : was de besnijdenis een voorbereiding tot en een voorafbeelding van het doopsel?

Ten tweede : over haar instelling;

Ten derde : over haar ritus;

Ten vierde : over haar uitwerkselen.

QUAESTIO LXX.

DE CIRCUMCISIONE, QUAE PRAECESSIT BAPTISMUM.

Deinde considerandum est de praeparatoriis ad baptismum. Et primo de praeparatorio, quod praecessit baptismum, idest de circumcisione; secundo de praeparatoriis, quae concurrunt simul cum baptismo, scilicet de chatechismo et exorcismo.

Circa primum queruntur quatuor : 1. Utrum circumcisio fuerit praeparatoria et figurativa baptismi. — 2. De institutione ipsius. — 3. De ritu ejus. — 4. De effectu ipsius.

I^e ARTIKEL.

Was de besnijdenis een voorbereiding tot en een voorafbeelding van het doopsel?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de besnijdenis niet een voorbereiding tot en een voorafbeelding van het doopsel was. — 1. Ieder voorafbeelding moet een zekere gelijkenis met wat het voorstelt bieden. Welnu, de besnijdenis heeft niet de minste gelijkenis met het doopsel. Zoo was dus de besnijdenis niet een voorbereiding tot en een voorafbeelding van het doopsel.

2. Wanneer de apostel van de aartsvaders spreekt, dan zegt hij in den eersten *Brief aan de Korinthisiërs* (10, 2) het volgende : « *Allen werden ze in de wolk en in de zee gedoopt* »; hij zegt niet dat ze in de besnijdenis gedoopt zijn, en zoo waren dus de beschutting door de wolkkolom en de doortocht van de Roode Zee een groter voorbereiding tot en voorafbeelding van het doopsel dan wel de besnijdenis.

3. Hierboven werd er gezegd (8^e Kw., art. 1, antw. op de 1^e

ARTICULUS I.

Utrum circumcisio fuerit praeparatoria et figurativa baptismi.

[Supr. q. 68. art. 1. ad 1. et 1-2. q. 102. art. 5. corp. et ad 1. et 3. et 4. Dist. 1. q. 2. art. 1. q. 1. corp. et Dist. 2. q. 1. art. 1. ad 5. et Rom. 2. lect. 2. et 4.].

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod circumcisio non fuerit praeparatoria et figurativa baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem cum suo figurato. Sed circumcisio nullam habet similitudinem cum baptismo. Ergo videtur, quod non fuerit praeparatoria et figurativa baptismi.

2. PRÆTEREA, Apostolus dicit 1. Corinth. 10 [v. 2] de antiquis Patribus loquens, quod omnes in nube et in mari baptizati sunt. Non autem dicit, quod in circumcisione baptizati sint. Ergo protectio columnae nubis et transitus maris Rubri magis fuerunt praeparatoria ad baptismum et figurativa ipsius, quam circumcisio.

3. PRÆTEREA, supra dictum est [q. 38. art. 1. et 3.], quod baptismus

Bed., en art. 3) dat het doopsel van Joannes een voorbereiding was tot het doopsel van Christus. Welnu, indien ook de besnijdenis een voorbereiding tot en een voorafbeelding van het doopsel van Christus was, dan was het doopsel van Joannes overbodig, wat niet kan. Zoo was de besnijdenis niet een voorbereiding tot en voorafbeelding van het doopsel.

Daartegenover staat echter wat de apostel in zijn *Brief aan de Colossenzen* (2, 11) zegt : « *Gij zijt besneden niet met een besnijdenis die met de handen verricht werd en waardoor gij het vleeschelijk lichaam hebt uitgedaan, maar ge zijt besneden met de besnijdenis van Christus en in zijn doopsel begraven.* »

LEERSTELLING. — Het doopsel is het sacrament van het geloof; er is immers een geloofsbelijdenis toe vandoen en de mensch wordt erdoor lid van de gemeenschap der geloovigen. Wij nu hebben overeenkomstig de woorden van den apostel in den tweeden *Brief aan de Korintheërs* (4, 13) : « *Wij gelooven met denzelfden geest van geloof* » hetzelfde geloof als de aartsvaders. Welnu, de besnijdenis was een geloofsbelijdenis, daarom zegt de apostel in den *Brief aan de Romeinen* (4, 11) : « *Abraham ont-*

Joannis fuit praeparatorius ad baptismum Christi. Si ergo etiam circumcisio fuit praepatoria et figurativa baptismi Christi, videtur quod baptismus Joannis fuerit superfluous, quod est inconveniens. Non ergo circumcisio fuit praepatoria et figurativa baptismi.

SED CONTRA est, quod Apostolus [v. 11 et 12] dicit Coloss. 2. : « *Circumcisisti estis circumcisione non manufacta in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione Christi, conseptuli ei in baptismo* ».

RESPONDEO dicendum, quod baptismus dicitur sacramentum fidei, in quantum scilicet in baptismo fit quaedam fidei professio, et per baptismum aggregatur homo congregacioni fidelium. Eadem autem est fides nostra, et antiquorum Patrum, secundum illud Apostoli 2. Cor. 4. [v. 13] : « *Habentes eundem spiritum fidei credimus* ». Circumcisio autem erat quaedam protestatio fidei; unde dicitur Rom. 4. quod Abraham accipit circum-

ving de besnijdenis als een geloofssegel ». En zoo werden de Israelieten door de besnijdenis lid van de gemeenschap der gelovigen. Duidelijk is het dus dat de besnijdenis een voorbereiding tot en een voorafbeelding van het doopsel was; alles was immers bij de aartsvaders voorafbeelding van het toekomende, zooals ook hun geloof op het toekomende was aangewezen (dit staat nl. in den eersten *Brief aan de Korinthiërs*, 10, 11).

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De besnijdenis vertoonde wat haar geestelijk uitwerksel betreft gelijkenis met het doopsel, want, zooals door de besnijdenis iets van ons vleesch werd weggesneden, zoo ook wordt door het doopsel de mensch van het vleeschelijke leven bevrijd.

2. De beschutting door de rookkolum en de doortocht van de Roode zee waren voorafbeelden van ons doopsel, waardoor we uit het water, door de Roode Zee voorgesteld en uit den Heiligen Geest, door de rookkolum te kennen gegeven, worden wedergeboren. Hiermee ging echter niet zooals met het doopsel een geloofsbelijdenis gepaard en daarom waren die twee zaken enkel en alleen afbeeldingen, geen sacramenten. De besnijdenis echter was

cisionem, tanquam signaculum fidei (1); unde et per circumcisionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Unde manifestum est, quod circumcision fuit praeparatoria ad baptismum et praefigurativa ipsius, secundum quod antiquis Patribus omnia in figuram futuri contingebant, ut dicitur 1. Cor. 10 [v. 11], sicut et fides eorum erat de futuro.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod circumcision habebat similitudinem cum baptismo, quantum ad spiritualem effectum baptismi, nam sicut per circumcisionem auferebatur quaedam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatur a carnali conversatione.

AD SECUNDUM dicendum, quod protectio columnae nubis et transitus maris rubri fuerunt quaedam figurae nostri baptismi, quo renascimur ex aqua significata per mare rubrum, et Spiritu Sancto significato per columnam nubis; non tamen per haec fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem, et ideo praedicta duo erant tantum figurae et non sacramenta,

(1) protestatio fidei; unde et per...

ook een sacrament dat tot het doopsel voorbereidde; alleen veraanschouwelijkte het wat het uiterlijke betreft het doopsel minder duidelijk dan de rookkolom en de doortocht van de Roode Zee, en daarom spreekt de apostel meer van die zaken dan van de besnijdenis.

3. Het doopsel van Joannes was wat de uitoefening van dit ambt aangaat, een voorbereiding tot het doopsel van Christus, maar de besnijdenis was zulks zooals in de leerstelling gezegd wordt, wat de geloofsbelijdenis die bij het doopsel vereischt wordt, betreft.

IIe ARTIKEL.

Werd de besnijdenis naar behooren ingesteld?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de besnijdenis niet naar behooren werd ingesteld. — 1. Zooals hierboven gezegd werd (vorig artikel) greep bij de besnijdenis een geloofsbelijdenis plaats. Welnu, sedert de zonde van den eersten mensch kan niemand zonder geloof in het lijden van Christus zalig worden. In den

circumcisio autem erat etiam sacramentum praeparatorium ad baptismum; minus tamen expresse figurans baptismum, quantum ad exteriora, quam praedicta. Et ideo Apostolus potius fecit mentionem de praedictis, quam de circumcisione.

AD TERTIUM dicendum, quod baptismus Joannis fuit praeparatorium ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus, sed circumcisio quantum ad professionem fidei, quae requiritur in baptismo, sicut dictum est [in corp. art.].

ARTICULUS II.

Utrum circumcisio fuerit convenienter instituta.

[2-2. q. 102. art. 5. ad 1. et q. 103. art. 1. ad 3. et 1. Dist. 1. art. 2. q. 4. corp. et q. 2. art. 1. q. 3. per tot].

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod circumcisio fuerit inconvenienter instituta. Sicut enim dictum est [art. praec.], in circumcisione fiebat quaedam fidei professio. Sed a peccato primi hominis nullus unquam sal-

Brief aan de Romeinen (3, 25) staat immers : « *Dien heeft God door het geloof in zijn Bloed tot een verzoeningsmiddel voorberecht.* » Zoo moest dus de besnijdenis aanstonds na de zonde van den eersten mensch en niet ten tijde van Abraham worden ingesteld.

2. Door de besnijdenis beleed de mensch zijn gehechtheid aan de oude wet, door het doopsel daarentegen zijn gehechtheid aan de nieuwe wet. Daarom zegt de Apostel in den *Brief aan de Galaten* (8, 3) : « *En ik betuig aan elken mensch die besneden is dat hij verplicht is de geheele wet na te komen.* » Welnu, die oude wet werd niet ten tijde van Abraham, maar veeleer ten tijde van Mozes aan het volk gegeven. Zoo werd dus de besnijdenis niet naar behooren ten tijde van Abraham ingesteld.

3. De besnijdenis was een voorafbeelding van en voorbereiding tot het doopsel. Welnu, het doopsel wordt, zooals bij *Mt.* (28, 19) staat : « *Gaat en onderwijs alle volkeren ze doopende* » aan alle volkeren bekend gemaakt. Zoo diende dus de besnijdenis niet voor het Joodsche volk alleen, maar voor alle volkeren ingesteld.

4. De vleeschelijke besnijdenis moet evenals de voorafbeelding en het voorafgebeelde aan de geestelijke besnijdenis beantwoor-

vari potuit, nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Rom. 3. [v. 25] : « *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius* ». Ergo statim post peccatum primi hominis circumcisio institui debuit, et non tempore Abrahae.

2. PRÆTEREA, in circumcisione homo profitebatur observantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur observantiam novae legis; unde Apostolus dicit Galat. 5. [v. 3] : « *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis facienda* ». Sed legalis observantia non est tradita tempore Abrahae, sed magis tempore Moysi. Ergo inconvenienter instituta est circumcisio tempore Abrahae.

3. PRÆTEREA, circumcisio fuit figurativa et praeparativa baptismi. Sed baptismus exhibetur omnibus populis, secundum illud Matth. ult. [v. 19] : « *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos.* » Ergo circumcisio non debuit institui, ut observanda tantum ab uno populo Judaeorum, sed ab omnibus populis.

4. PRÆTEREA, carnalis circumcisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato. Sed spiritualis circumcisio, quae fit per Christum, indiffe-

den. Welnu de geestelijke besnijdenis die door Christus geschiedt is voor de twee kunnen ingesteld, omdat in Christus zooals in den *Brief aan de Galaten* (3, 28) geschreven staat *noch man noch vrouw bestaat*. De besnijdenis echter kan enkel aan mannen gegeven worden en werd dus niet behoorlijk ingesteld.

Daartegenover staat echter wat in het *Scheppingsboek* (7, 10) geschreven staat, dat nl. : « *de besnijdenis door God, wiens werken volmaakt zijn werd ingesteld* ».

LEERSTELLING. — Zooals hierboven gezegd werd (in het vorig artikel) was de besnijdenis, omdat ze een geloofsbelijdenis was in Christus, hetgeen ook bij het doopsel geschiedt, een voorbereiding tot het doopsel. Welnu, onder de aartsvaders was Abraham de eerste die de belofte van de geboorte van Christus ontving; hem werd nl. gezegd (*Scheppingsboek*, 22, 18) « *Alle volkeren der aarde zullen in uw zaad gezegend worden* ». Het eerst ook heeft hij zich overeenkomstig het gebod dat hij van God gekregen had : « *trek uit uw land en uw maagschap* », van de gemeenschap der ongelooigen afgescheiden, en daarom was het volkommen redelijk de besnijdenis ten tijde van Abraham in te stellen.

renter convenit utriusque sexui, quia in Christo Jesu non est masculus neque foemina, ut dicitur Gal. 3. [v. 28]. Ergo inconvenienter est circumcisio instituta, quae competit solis maribus.

SED CONTRA est, quod, quod sicut legitur Genes. 17 [v.v. 10 sqq.], circumcisio est instituta a Deo, cuius perfecta sunt opera.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. praec.], circumcisio erat praeparatoria ad baptismum, inquantum erat quaedam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem Patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei Gen. 22. [v. 18] : « *In semine tuo benedicentur omnes gentes terrae* »; ipse etiam prius se a societate infidelium segregavit, secundum mandatum Dei dicentis sibi ei [Gen. 12, v. 1] : « *Egredere de terra tua et de cognatione tua* ». Et ideo convenienter circumcisio fuit instituta in Abraham.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Aanstonds na de zonde van den eersten mensch waren het geloof en de natuurlijke rede nog gaaf, de wetenschap van Adam bracht hem immers wat goddelijke aangelegenheden betreft volkomen op de hoogte. Daarom was het dan ook niet noodig teekenen van geloof en heil in te stellen; toen wist toch ieder mensch overeenkomstig zijn verlangen zijn geloof op een andere wijze te belijden. Ten tijde van Abraham integendeel had het geloof afgenaomen, velen hadden zich aan afgodendienst overgegeven; ja de natuurlijke rede zelf was naar aanleiden van het toenemen van de begeerlijkheid dermate verzwakt dat de mensch zich aan de natuur vergreep. Zoo was het volkomen redelijk, opdat de mensen het geloof zouden belijden, en opdat hun begeerlijkheid zou afnemen, op dit oogenblik noch vroeger noch later, de besnijdenis in te stellen.

2. Wettelijke voorschriften mochten enkel aan een volk dat reeds in gemeenschap leefde gegeven worden; de wet toch bestaat zooals we in het tweede deel zeiden (90e Kw. 2e artikel) om het algemeen welzijn. Welnu, de gemeenschap der gelooïgen moest door een zintuigelijk waarneembaar teeken dat zooals St. Augustinus tegen *Faustus* (19, 11) zegt om de mensen in één godsdienst te vereenigen noodzakelijk is, worden samengebracht, en

AD PRIMUM ergo dicendum, quod immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinam ipsius Adae, qui plene instructus fuerat de divinis, adhuc fides et ratio naturalis intantum vigebat in homine, quod non oportebat determinari hominibus aliqua signa fidei et salutis; sed unusquisque pro suo libito fidem suam aliquibus signis protestabatur. Sed circa tempus Abrahae diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus; obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiae usque ad peccatum contra naturam. Et ideo convenienter tunc et non ante fuit instituta circumcisio ad profitendum fidem et ad minuendum carnalem concupiscentiam.

AD SECUNDUM dicendum, quod legalis observantia tradi non debuit nisi populo jam congregato, quia lex ordinatur ad bonum publicum, ut in 2. dictum est [1-2. q. 90. art. 2.]. Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad hoc, quod homines in quamcumque religione adunentur, sicut Augustinus dicit contra *Faustum* [lib. 19. cap. 11.]. Et ideo oportuit prius institui circumcisionem, quam lex

daarom diende de besnijdenis nog vóór de wet te worden gegeven. De aartsvaders die leefden vóór de wet hebben nl. hun familiën door vaderlijke vermaningen in geloofszaken onderwezen. Derhalve zegt de Heer van Abraham (*Scheppingsboek*, 18, 19) : « *Ik weet dat hij zijn kinderen en zijn huis na hem bevelen zal den weg des Heeren te bewandelen.* »

3. Het doopsel omvat de volmaaktheid van het heil waarop God, zooals geschreven staat in den eersten *Brief aan Timotheus* (2, 4) : « *God wil alle mensen zalig maken* » alle mensen verzocht, en daarom wordt het doopsel aangeboden aan alle volkeren. De besnijdenis integendeel behelsde niet de volmaaktheid van het heil, maar was alleen een voorafbeelding van de zaligheid die door Christus, die uit het Joodsche volk geboren was, moest geschieden en daarom werd de besnijdenis enkel en alleen aan het Joodsche volk gegeven.

4. De besnijdenis werd als een teeken van het geloof van Abraham, die geloofde dat hij vader van den beloofden Christus zou worden, ingesteld, en daarom moest de besnijdenis enkel aan de mannen gegeven worden. De erfzonde immers wordt, zooals we hierboven in het tweede deel (81^e Kw. 8^e art.) bewezen hebben, door den vader, niet door de moeder overgemaakt en de besnijdenis was tegen de erfzonde ingesteld. Het doopsel integendeel sluit

daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem, familias suas instruxerunt de rebus divinis, per modum paternae admonitionis; unde et Dominus dicit de Abraham [Gen. 18, v. 19]: « *Scio quod praecepturus sit filius suis et domui suae post se, ut custodiant viam Domini* ».

AD TERTIUM dicendum, quod baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam Deus omnes homines vocat, secundum illud 3. Timoth. 2. [v. 4]: « *Qui vult omnes homines salvos fieri* ». Et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circumcisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam ut fiendam per Christum, qui erat ex Iudeorum populo nasciturus, et ideo illi soli populo data est circumcisio.

AD QUARTUM dicendum, quod circumcisio instituta est ut signum fidei Abrahae, qui creditit se patrem futurum Christi sibi repromissi; et ideo convenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur, a pātre trahitur, non a matre, ut in 2.

de kracht van Christus in die voor alle mensen een algemeene oorzaak van heil en van vergiffenis van alle zonden is.

IIIe ARTIKEL.

Werd de ritus der besnijdenis naar behooren bepaald?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de ritus van de besnijdenis niet naar behooren bepaald werd. — 1. De besnijdenis was, zooals hierboven gezegd werd (1^e en 2^e art.) een geloofsbelijdenis. Welnu het geloof gaat op het bevattingsvermogen van den mensch, waarvan de werking vooral in het hoofd gebeurt, terug. Zoo diende dus het teeken der besnijdenis veeleer aan het hoofd dan wel aan het geslachtslid te worden aangebracht.

2. Bij het toedienen van de Sacramenten dienen zaken aangewend die van dagelijksch gebruik zijn zooals water om te wassen, en brood om te voeden. Welnu om te snijden worden veel eer ijzeren messen dan wel steenen messen gebruikt. Zoo moet dus de besnijdenis niet met steenen messen geschieden.

---

dictum est [1-2. q. 81. art. 5.]. Sed baptismus continet virtutem Christi, qui est universalis causa salutis omnium, et remissionis omnium peccatorum.

ARTICULUS III.

Utrum ritus circumcisionis fuerit conveniens.

[4 Disp. 1. q. 2. art. 3. q. 2. et art. 3. q. 2. et 3.
et Joan. 7. lect. 2. et Rom. 4 lect. 2.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod ritus circumcisionis non fuerit conveniens. Circumcisio enim, sicut dictum est [art. 1. et 2.], fidei quedam professio est. Sed fides in vi apprehensiva existit, cuius operationes maxime apparent in capite. Ergo magis debuit signum circumcisionis dari in capite quam in membro generationis.

2. PRÆTEREA, ad usum sacramentorum assuminus ea, quorum est communior usus, sicut aquam ad abluendum, et panem ad reficiendum. Sed ad incidentum communius utimur cultello ferreo, quam petrino. Ergo circumcisionis non debuit fieri cultello petrino.

3. Zooals het doopsel als geneesmiddel tegen de erfzonde werd ingesteld, zoo ook volgens den H. Beda de besnijdenis. Welnu het doopsel wordt, opdat er om de erfzonde voor de kinderen die zonder doopsel sterven geen gevaar voor verdoemenis zou zijn, niet tot den achtsten dag uitgesteld en soms wordt het integendeel later dan den achtsten dag toegediend. Zoo diende men voor de besnijdenis niet den achtsten dag uit te kiezen, maar nu eens had men zulks moeten vervroegen en dan weer eens verdagen.

Daartegenover staat echter hetgeen de Apostel in den Brief aan de Romeinen zegt (4, 11) : « en hij ontving het teken der besnijdenis »; daarop beschrijft de Glossa den ritus der besnijdenis.

LEERSTELLING. — In het vorig artikel zeiden we reeds dat de besnijdenis een geloofsteeken is door God ingesteld en dat Gods wijsheid oneindig is. Welnu behoorlijke teekens te bepalen is het werk der wijsheid. Zoo moeten wij dan aannemen dat de ritus der besnijdenis naar behooren werd ingesteld.

3. **PRÆTEREA**, sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumcisio, sicut Beda dicit [in hom. Circumcis.]. Sed baptismus non differtur usque ad octavum diem, ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant; quandoque etiam traditur baptismus post octavum diem. Ergo circumcisioni non debuit determinari octavus dies, sed debebat quandoque praeveniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

SED CONTRA est, quod Rom. 4. [v. 11] super illud : « Et signum accepit circumcisionis » determinatur in Gloss. [ord. et Lomb.] praedictus circumcisionis ritus.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. praec.], circumcisio quoddam signum fidei est, institutum a Deo, cuius sapientiae non est numerus. Determinare autem convenientia signa, est sapientiae opus, et ideo concedendum est, quod ritus circumcisionis fuit conveniens.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het was volkomen redelijk de besnijdenis aan het geslachtslid toe te brengen, voor eerst omdat ze een geloofsteeken was waardoor Abraham geloofde dat Christus uit zijn zaad zou geboren worden; ten tweede, omdat ze een geneesmiddel was tegen de erfzonde die door de voortplanting wordt overgemaakt; ten derde, omdat ze op de verzwakking van de vleeschelijke begeerlijkheid, die daar om de hevigheid van den wulpschen lust woedt, berekend is.

2. Steenen messen waren bij de besnijdenis niet onontbeerlijk en werden dan ook niet door een goddelijk gebod voorgeschreven; ja gewoonlijk gebruikten zelfs de Joden om te besnijden niet steenen messen en ook nu doen ze het niet. Alleen kan men in den Bijbel lezen dat sommige heugelijke besnijdenissen met steenen messen geschied zijn; zoo staat er in het *Boek van den Uittocht* (4, 25) : « *Sephora nam een scherpen steen en besneid de voorhuid van haar zoon.* » Ook staat er bij *Josue* (5, 2) : « *Neem steenen messen en besnijd de zonen van Israel voor den tweeden keer.* » — Dit was een voorafbeelding van de geestelijke besnijdenis die door Christus moest gedaan worden, en daarvan wordt in den eersten *Brief aan de Korinthiërs* (10, 4) gezegd : « *en die rots was Christus* ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod circumcisio convenienter fiebat in membro generationis : primo quidem, quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum; secundo quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur; tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiae, quae praecipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

AD SECUNDUM dicendum, quod cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis; unde non invenitur tale instrumentum praecepto divino determinatum, neque etiam communiter tali instrumento Judaei utebantur ad circumcidendum, sicut neque modo utuntur. Leguntur tamen aliquae circumcisions famosae cultello lapideo factae, sicut legitur Exod. 4. [v. 25] quod tulit Sephora acutissimam petram, et circumcidit praeputium filii sui, et Josue 5 [v. 2] dicitur : *Fac tibi cultellos lapideos, et circumcidere secundo filios Israël, per quod figurabatur circumcisionem spirituale esse faciendam per Christum, de quo dicitur 1. Cor. 10 [v. 10]: « Petra autem erat Christus ».*

3. De besnijdenis moest om reden van een mystische beteekenis op den achtsten dag geschieden; ten eerste, omdat de geestelijke besnijdenis door Christus op den achtsten dag, tijd van zijn verrijzenis, wanneer Christus nl. de uitverkorenen niet alleen van de schuld, maar ook van alle straf zou verlossen, zou volbracht worden; ten tweede omdat het kindje vóór den achtsten dag nog te zwak was; derhalve werd in het *Boek Leviticus* (22, 27) het volgende opgelegd : « *Wanneer een rund, schaap of geit, geboren wordt, zal het zeven dagen onder den uier van zijn moeder blijven; maar den achtsten dag en daarna zal het den Heer kunnen geofferd worden.* » — Wanneer die achtste dag aangebroken was, moest de besnijdenis geschieden, zoodat wie het uitstelde zich ook op den sabbat aan zonde schuldig maakte. Zoo staat bv. bij *Joa.* (7, 23) dat « *de mensch om de wet van Mozes na te komen op den sabbat de besnijdenis ontvangt.* » — Alleen was die achtste dag niet tot de geldigheid vereischt, want, als men dien achtsten dag liet voorbijgaan, dan mocht men daarna toch nog besnijden. Zelfs zijn er die zeggen dat die dag om stervensgevaar mocht vervroegd worden. Dienaangaande heeft men echter noch door het gezag der H. Schrift, noch door de gewoonten der Joden zekerheid. Beter is het dus met Hugo van St. Viktor te zeggen

---

AD TERTIUM dicendum, quod octavus dies determinabatur circumcisio-
sioni tum propter mysterium, quia in octava aetate, quae erit aetas resurgen-
tium, quasi in octavo die, perficietur per Christum spiritualis circumcisio,
quando auferet ab electis non solum culpam, sed etiam omnem poenitatem,
tum etiam propter teneritudinem infantis ante octavum diem. Unde etiam de
aliis animalibus *Lev.* 22. [v. 27] praecipitur : Bos, ovis, et capra, cum
genita fuerunt, septem diebus erunt sub ubera matris sua; die autem octavo
et deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octavus dies de necessitate
praecepti, ita scilicet quod octavum diem praetermittentes peccabant, etiamsi
esset sabbatum, secundum illud *Joan.* 7 [v. 23] : « *Circumcisionem acci-
pit homo in sabbato, vt non solvatur lex Moysi.* » Non tamen erat de ne-
cessitate sacramenti, quia si aliqui omittebant octavum diem, postea poterant
circuncidi. Quidam etiam dicunt, quod propter periculum imminentis mor-
tae poterat octavus dies praeveniri, sed hoc non ex auctoritate Scripturae,
nex ex consuetudine Judaeorum haberi potest. Unde melius dicendum est,
sicut etiam Hugo de S. Victore dicit [lib. 1. de Sacram. p. 12. cap. 2.].

dat men den datum niet mocht vervroegen. Ook zegt de Glossa op dit vers der *Spreuken* (4, 3) : « *Ik was de enige zoon van mijn moeder* », dat de andere zoon van Bersabe, daar deze vóór den achtsten dag gestorven was, geen naam kreeg en dus evenmin besneden werd, niet diende in aanmerking te komen.

IV° ARTIKEL.

Gaf de besnijdenis de heiligmakende genade?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de besnijdenis niet de heiligmakende genade verleende. — 1. De Apostel zegt in den *Brief aan de Galaten* (2, 21) « *Als de rechtvaardigheid door de wet kwam, dan zou Jezus-Christus vruchteloos dit is zonder reden gestorven zijn.* » Welnu, de besnijdenis verplichtte tot het nakomen van heel de wet. Deshalve staat er in den *Brief aan de Galaten* (5, 3) geschreven : « *Ik betuig wederom aan elken mensch die besneden is dat hij verplicht is de geheele wet na te komen.* » Als er dus door de besnijdenis rechtvaardigheid kwam zou Christus

quod octavus dies nulla necessitate praeveniebatur; unde super illud Prov. 4. [v. 3]: Unigenitus eram coram matre mea, dicit Gloss. [ordin.] quod alias Bersabeae parvulus non computatur, quia ante octavum diem mortuus nominatus non fuit, et per consequens nec circumcisus.

ARTICULUS IV.

Utrum circumcisio conferebat gratiam justificantem.

[Supr. q. 62. art. 6. ad 3. et 4. Dist. 1. q. 2. art. 4.

et Veri. q. 28. art. 2. ad 12. et Cor. 4. lect. 2. et cap. 9. lect. 5.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod circumcisio non conferebat gratiam justificantem. Dicit enim Apostolus Galat. 2. [v. 21]: « *Si ex lege est justitia, Christus gratis mortuus est* », idest sine causa. Sed circumcisio erat quaedam obligatio legis implendae, secundum illud Galat. 5 [v. 3]: « *Testificor omni homini circumidenti se, quoniam debitor est universae legis facienda* ». Ergo si ex circumcisione est justitia, Christus

zonder reden gestorven zijn. Dat kan echter niet en zoo gaf dus de besnijdenis niet heiligmakende genade, die de zonde zou kwijtgescholden hebben.

2. Vóór de instelling van de besnijdenis volstond het geloof tot de rechtvaardigmaking. Sint Gregorius zegt immers in zijn « *Moralia* » (4, 3) : « *Wat het water van het doopsel in ons doet, dat deed ten tijde van de aartsvaders bij de kinderen het geloof.* » Welnu de kracht van het geloof is niet door het voorschrift van de besnijdenis verzwakt en zoo maakt dus alleen het geloof, niet echter de besnijdenis de kinderen rechtvaardig.

3. In het *Bock Josue* (5, 3) wordt verteld dat het volk in de woestijn geboren, veertig jaar lang onbesneden bleef. Indien nu de erfzonde door de besnijdenis weggenomen werd, dan zou moeten besloten worden dat al degenen die in de woestijn gestorven zijn, zoowel volwassenen als kinderen, verdoemd werden. Verder kan dezelfde verdenking gemaakt worden voor de kinderen die vóór den achtsten dag stierven. De besnijdenis moest immers zooals in het vorig artikel gezegd werd, niet vervroegd worden.

4. Behalve de zonde is er niets dat den mensch belet den hemel binnen te gaan. Welnu, degenen die vóór het lijden van Christus

gratis, id est sine causa, mortuus est. Sed hoc est inconveniens. Non ergo ex circumcisione erat gratia justificans a peccato.

2. PRÆTEREA, ante institutionem circumcisionis sola fides ad justificationem sufficiebat : dicit enim Gregorius in 4. Mor. [cap. 3.] : « *Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides* ». Sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circumcisionis. Ergo sola fides parvulos justificabat, et non circumcisionis.

3. PRÆTEREA, Josue 5 [v. 5-6] legitur, quod populus, qui natus est in deserto, per quadraginta annos incircumcisus fuit. Si ergo per circumcisionem auferebatur peccatum originale, videtur quod omnes, qui in deserto mortui sunt, tam parvuli, quam adulti, fuerint damnati. Et eadem objectio est de pueris, qui moriebantur ante octavum diem circumcisionis, qui praeveniri non debebat, ut dictum est [art. praec. ad 3.].

4. PRÆTEREA, nihil impedit introitum regni coelestis, nisi peccatum. Sed circumcisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni

besneden werden konden den hemel niet binnengaan, en zoo worden door de besnijdenis de menschen niet van zonde bevrijd.

5. De erfzonde wordt samen met de dadelijke zonden vergeven; St. Augustinus zegt immers dat het voor God een beleediging is enkel een halve vergiffenis te verwachten. — Welnu, nergens staat er te lezen dat de besnijdenis vergiffenis van dadelijke zonden meebracht. Zoo werd dus evenmin de erfzonde door de besnijdenis weggenomen.

Daartegenover staat echter wat St. Augustinus in een *Brief aan Valerius tegen Julianus* zegt : « *Van den tijd af dat de besnijdenis, zegel van rechtvaardigmaking door het geloof in God, werd ingesteld zuiverde zij de kinderen van de erfzonde net zoals het doopsel van zijn instelling af de vernieuwing van den mensch in de hand werkte.* »

LEERSTELLING. — Over het algemeen nemen allen aan dat de besnijdenis de erfzonde wegnam. Alleen beweerden sommigen dat niet genade gegeven, maar alleen de zonde weggenomen werd, en zoo dacht er de Meester der Sententiën in zijn *Sententiën* (4, 1)

coelestis. Non ergo per circumcisionem homines justificabantur a peccato.

5. PRÆTEREA, peccatum originale non dimittitur sine actuali, quia impium est a Deo dimidiam sperare veniam », ut Augustinus dicit [in lib. De vera et falsa poenit. cap. 9.]. Sed nusquam legitur, quod per circumcisionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit ad Valerium cont. Julian. [lib. 2. de Nupt. et Concup. cap. 11.]: « Ex quo instituta est circumcisione in populo Dei, quae erat signaculum fidei justitiae Dei, ad significacionem purgationis valebat parvulis originalis veterisque peccati, sicut et baptismus ex illo coepit valere tempore ad innovationem hominis, ex quo institutus est ».

RESPONDEO dicendum, quod ab omnibus communiter ponitur, quod in circumcisione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt, quod non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in 1. dist. 4. Sent. et Rom. 4. [v. 11] in Gloss. [ord. super

en in zijn commentaar op den *Brief aan de Romeinen* (4) over. Dit kan echter niet; de genade alleen toch is, zooals de Apostel in den *Brief aan de Romeinen* (3, 24) zegt : « *om niets worden wij door zijn genade rechtvaardig gemaakt* », bij machte de schuld van de zonde weg te nemen. Daarom dan zeiden nog anderen dat de besnijdenis de mensen wel wat de vergiffenis van schuld betrof, niet echter wat de stellige uitwerkselen aanging, met genade begiftigde. Dit zeiden ze om aldus niet gedwongen te worden toe te geven, dat de genade, door de besnijdenis bekomen, om de geboden der wet na te komen volstond, en dus de komst van Christus overbodig was. Ook dit kan men echter niet staande houden. Vooreerst omdat de besnijdenis werkelijk aan de kinderen macht verleende om op hun tijd in de hemelsche glorie binnen te gaan, wat toch het laatste uitwerksel van de genade is; ten tweede omdat van de vormelijke oorzaak uit beschouwd, — van de stoffelijke oorzaak uit bekeken is het immers andersom, — stellige uitwerkselen beroovige uitwerkselen voorafgaan, de vorm toch sluit alleen met het subject te informeren de berooving uit. Zoo is dan een derde meening ontstaan waarnaar de genade der besnijdenis wel een stellig uitwerksel, iemand nl. het eeuwige leven waardig te maken voor gevolg had, maar de andere stellige uitwerkselen niet zouden worden medegedeeld. Die genade was immers niet

illud : *Signum accepit*]. Sed hoc non potest esse, quia culpa non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Rom. 3. [v. 24] : « *Justificati gratis per gratiam* », etc. Et ideo alii [Antissiod., Summa, Lib. 4, Art. 2] dixerunt, quod per circumcisionem conferebatur gratia quantum ad effectus remissionis culpae, sed non quantum ad effectus positivos, ne cogerentur dicere, quod gratia in circumcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, et ita superfluus fuerit adventus Christi. Sed haec etiam positio stare non potest : primo quidem, quia per circumcisionem dabatur pueris facultas suo tempore perveniendi ad gloriam, quae est ultimus effectus positivus gratiae; secundo, quia priores sunt naturaliter secundum ordinem causae formalis effectus positivi, quam privativi, licet secundum ordinem causae materialis sit e converso; forma enim non excludit privationem, nisi informando subjectum. Et ideo alii dixerunt, quod in circumcisione conferebatur gratia, etiam quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere

krachtig genoeg om de begeerlijkheid te onderdrukken en de voorschriften der wet te doen nakomen zonder in doodzonde te vallen. Dit nu was vroeger ook mijne zienswijze, maar wanneer ik dichter heb toegezien, toen kwam ze me verkeerd voor; elke genade, hoe klein ook, volstaat immers om de begeerlijkheid in bedwang te houden en elke doodzonde die met te zoeken aan de voorschriften van de wet te oatkomen bedreven wordt te ontluchten, de zwakste liefde toch bemint God vuriger dan gierigheid duizend goud- of zilverstukken. Zoo moet dan gezegd dat de besnijdenis, hoewel op een andere wijze dan het doopsel, de genade niet al haar uitwerkselen verleende. Bij het doopsel nl. erlangt men de genade, in zover het doopsel een werktuig is van het lijden van Christus dat reeds plaats had, door de kracht zelf van het doopsel; bij de besnijdenis integendeel wordt de genade niet uit kracht van de besnijdenis, maar door het geloof in het lijden van Christus, waarvan het teeken juist de besnijdenis was verkregen; de mensch nl. die besneden werd beleed dat hij, de volwassene door zichzelf, de kinderen door bemiddeling van een ander een dergelijk geloof aanvaarden. Daarop zegt de Apostel in den *Brief aan de Romeinen*

dignum vita aeterna, sed non quantum ad omnes effectus, quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendum mandata legis. Quod etiam aliquando mihi visum est [4. Dist. 1. q. 2. art. 4. q. 3.]. Sed diligenter consideranti apparet, hoc non esse verum, quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiae, et vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis; minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri et argenti. Et ideo dicendum est, quod in circumcisione conferebatur gratia, quantum ad omnes gratiae effectus; aliter tamen quam in baptismo, nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet, in quantum est instrumentum passionis Christi jam perfectae. In circumcisione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signum erat circumcisione (1) ita scilicet quod homo, qui accipiebat circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel aliis pro

(1) Circumcisio autem conferebat gratiam in quantum erat signum passionis Christi futurae, ita scilicet...

nen (4, 11) : « *Abraham ontving tot zegel van de rechtvaardigheid van het geloof het teeken van de besnijdenis.* », de rechtvaardigmaking immers werd door het geloof dat betekend werd, niet door de besnijdenis die het geloof te kennen gaf, bewerkt. Daarbij werkt uit kracht van het lijden van Christus het doopsel, niet de besnijdenis, op werktuigelijke wijze zijn uitwerksel uit, en daarom prent het doopsel een merkteeken in waardoor de mensch bij Christus wordt ingelijfd, en geeft het ook meer genade dan de besnijdenis; iets wat reeds is, is toch meer waard dan iets wat nog dient opgewacht.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Indien de besnijdenis ons op een andere manier dan door het geloof in het lijden van Christus rechtvaardig maakte, dan zou deze bedenking opgaan.

2. Zoowel vóór als na de instelling van de besnijdenis was het enkel en alleen het geloof in den komenden Christus dat kinderen en volwassenen rechtvaardig maakte. Alleen eischte God vóór de besnijdenis, daar toen de geloovigen nog niet een afzonderlijke gemeenschap uitmaakten die van de ongeloovigen afgescheiden den éénen God vereerden, geen teeken tot belijdenis van dit geloof. Waarschijnlijk is het niettemin dat, net zooals volwassenen voor

parvulis. Unde et Apostolus dicit Rom. 4 [v. 11], quod Abraham accepit signum circumcisionis signaculum justitiae fidei, quia scilicet justitia erat ex fide significata, non ex circumcisione significante. Et quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circumcisione, ideo baptismus imprimet characterem incorporantem hominem Christo, et copiosiorem gratiam confert quam circumcisione; major enim est effectus rei jam praesentis quam spei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procederet, si ex circumcisione esset justitia aliter quam per fidem passionis Christi.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut ante institutionem circumcisionis sola fides Christi futuri justificabat tam pueros, quam adultos, ita etiam ex circumcisione data. Sed antea non requirebatur aliquod signum protestativum hujus fidei, quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus coepierant adunari ad cultum unius Dei. Probabile tamen est, quod parentes

zichzelf gebeden en offers opdroegen, geloovige ouders God voor hun kleine kinderen baden, vooral als er gevaar was van sterven, ofwel daarbij een of ander zegen, alweer een veropenbaring van het geloof dus, gebruikten.

3. Wanneer het volk dat in de woestijn verbleef het gebod der besnijdenis niet vervulde, was het te verontschuldigen; het wist immers nooit wanneer de kampen zouden moeten opgebroken worden en zooals St. Jan Damascenus zegt (*Het waarachtig geloof*, 4, 25) « *was het, daar ze van alle andere volkeren afgescheiden leefden, niet noodig op dit oogenblik een ander scheidingsteeken te hebben.* » St. Augustinus beweert echter (*commentaar op Josue*, 6) dat « *zij die zulks uit misprijzen over het hoofd zagen ongehoorzaam waren.* » Niettemin is er geen enkele onbesneden in de woestijn gestorven; in den 104^{en} psalm (37) staat er immers « *dat in hun stammen geen zieken waren* », zij alleen stierven in de woestijn die men in Egypte besneden had. Wanneer nu iemand zonder besnijdenis stierf, moet over hem geoordeeld zooals over diegenen die vóór de instelling van de besnijdenis stierven en van kinderen die toen de wet reeds in voege was vóór den achtsten dag stierven dient hetzelfde gezegd te worden.

fideles pro parvulis natis, et maxime in periculo existentibus aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei), sicut adulti pro seipsis preces et sacrificia offerebant.

AD TERTIUM dicendum, quod populus in deserto praetermittens mandatum circumcisionis excusabatur, tum quia nesciebant, quando castra movenda erant, tum quia, ut Damascenus dicit [lib. 4. Orth. Fid. cap. 25], non necesse erat eos aliquod signum distinctionis habere, cum seorsum ab aliis populis habitabant. Et tamen, ut Augustinus dicit [in lib. QQ. in Josue, q. 6], inobedientiam incurribant, qui ex contemptu praetermittebant. Videtur tamen, quod nulli incircumcisi mortui fuerint in deserto, quia, ut in Psal. 104 [v. 37] dicitur, « non erat in tribubus eorum infirmus ». Sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in Aegypto circumcisi. Si tamen aliqui incircumcisi mortui sunt, eadem ratio est de his, et de his qui moriebantur ante circumcisionis institutionem. Quod etiam intelligendum et de pueris, qui moriebantur ante octavum diem tempore legis.

4. Bij de besnijdenis werd alleen den persoon de erfzonde kwijtgescholden, voor de natuur van den mensch integendeel bleef immer de hemel ontoegankelijk en eerst door het lijden van Christus zou zulks veranderen. Zoo verleende Christus het doopsel met de macht om in den hemel te komen en, moest na het lijden van Christus, de besnijdenis nog van kracht geweest zijn, dan zou *zij* de mensen in den hemel brengen.

5. Wanneer volwassenen besneden werden verkregen zij vergiffenis niet alleen van de erfzonde maar ook van alle dagelijksche zonden; alleen werden ze niet zooals bij het doopsel, van alle straf vrijgesteld, daar immers erlangt men meer genade.

AD QUARTUM dicendum, quod in circumcisione auferebatur originale peccatum ex parte personae; remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum coelorum ex parte totius naturae, quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo etiam baptismus ante passionem Christi non introducebat in regnum, sed et circumcisione, si haberet locum post passionem Christi, introduceret in regnum.

AD QUINTUM dicendum, quod adulti, quando circumcidabantur, consequerantur remissionem non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum; non tamen ita quod liberarentur ab omni reatu poenae, sicut in baptismo, in quo confertur copiosior gratia.

EEN EN ZEVENTIGSTE KWESTIE

OVER DE VOORBEREIDSELEN DIE TOT HET DOOPSEL VEREISCHT WORDEN.

(*Vier Artikelen.*)

Thans moeten we ook nog over de voorbereidselen tot het doopsel spreken en dienaangaande moeten vier verschillende zaken behandeld worden.

Ten eerste : moet de catechismus vóór het doopsel worden aangeleerd?

Ten tweede : dient de duivelbezwinging het doopsel vooraf te gaan?

Ten derde : wat bij de catechiseering en bij de duivelbezwinging verricht wordt, heeft het enkel een zinnebeeldige beteekenis of werkt het ook iets uit?

Ten vierde : behooren bewuste catechiseering en duivelbezwinging door de priesters gedaan te worden?

QUAESTIO LXXI.

DE PRAEPARATORIIS, QUAE SIMUL CONCURRUNT CUM BAPTISMO.

Deinde considerandum est de praeparatoriis, quae simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quaeruntur quatuor : 1. Utrum catechismus debeat praecedere baptismum. — 2. Utrum baptismum debeat praecedere exorcismus. — 3. Utrum ea quae aguntur in catechismo et exorcismo, aliquid efficiant, vel solum significant. — 4. Utrum baptizandi debeat catechizari vel exorcizari per sacerdotes.

I^e ARTIKEL.

Dient de catechiseering het doopsel vooraf te gaan?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de catechiseering het doopsel niet dient vooraf te gaan. — 1. Door het doopsel worden de mensen tot het geestelijke leven wedergeboren. Welnu, eerst ontvangt de mensch het leven, daarna het onderwijs. Zoo behoort dus de mensch niet eerst onderwezen en daarna gedoopt te worden.

2. Het doopsel wordt niet alleen aan volwassenen maar ook aan kinderen, die, omdat ze nog niet het gebruik van hun verstand hebben een onderwijs kunnen ontvangen toegediend. Zoo is het dus ongerijmd ze te onderwijzen.

3. Bij de voorbicht moet de catechumeen zijn geloof belijden. Welnu, kinderen kunnen niet door zichzelf het geloof belijden en anderen kunnen het evenmin voor hen; niemand kan immers een ander tot iets verplichten, en daarbij weet niemand of die kinderen later, wanneer ze eens tot wettelijken ouderdom zullen gekomen

ARTICULUS I.

Utrum catechismus debeat praecedere baptismum.

[4. Dist. 6. q. 2. q. 1].

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod catechismus non debeat praecedere baptismum. Per baptismum enim regenerantur homines in vitam spiritualem. Sed prius homo accipit vitam, quam doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, idest doceri, quam baptizari.

2. **PRÆTEREA**, baptismus exhibetur non solum adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinae perceptibiles, eo quod non habent usum rationis. Ergo ridiculum est eos catechizare.

3. **PRÆTEREA**, in catechismo confitetur catechizatus suam fidem. Sed pueri non possunt suam fidem confiteri neque per seipsos, neque etiam aliquis alias pro eis, tum quia nullus potest alium ad aliquid obligare, tum etiam quia non potest aliquis scire, utrum pueri, cum ad legitimam aetatem

zijn, het geloof zullen aanhangen. Zoo dient dus de catechiseering niet het doopsel vooraf te gaan.

Daartegenover staat echter wat Rabanus in zijn « *Priestervorming* » (1, 23) zegt : *Vóór het doopsel moet de mensch, opdat hij als catechumeen de eerste vereischten van het geloof zou leeren kennen onderricht worden.* »

LEERSTELLING. — Zooals hierboven in de vorige kwestie (1^e art.) gezegd werd is het doopsel het Sacrament van het christelijk geloof. Opdat nu iemand het geloof zou ontvangen, wordt daartoe vereischt dat hij in het geloof zou onderwezen worden; in den *Brief aan de Romeinen* (10, 14) staat immers : « *Hoe zouden zij in Hem gelooven als zij van Hem niet gehoord hebben? en hoe zouden zij hooren, als niemand predikt?* » Daarom is het dan noodig vóór het doopsel te onderrichten. De Heer zelf heeft overigens, wanneer Hij aan zijn discipelen het bevel gaf het doopsel toe te dienen, dit door de waarschuwing de mensen eerst te onderwijzen : « *Gaat en onderwijst alle volkeren, ze doopende...* » doen voorafgaan.

pervenerint, assentiant fidei. Non ergo debet catechismus praecede baptismum.

SED CONTRA est, quod Rabanus de Institut. Cler. [lib. 1. cap. 25.] dicit : « *Ante baptismum catechizandi debet hominem praevenire officium, ut fidei primum catechumenos accipiat rudimentum.* »

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. praec. art. 1.], baptismus est fidei christiana sacramentum, cum sit quaedam professio fidei christiana. Ad hoc autem quod aliquis fidem accipiat, requiritur quod de fide intruatur, secundum illud Rom. 10. [v. 14] : *Quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine praedicante?* Et ideo ante baptismum convenienter praecedit catechismus. Unde et Dominus praceptorum baptizandi discipulis tradens, praemittit doctrinam baptismi dicens [Matth. ult., v. 19] : « *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos* », etc.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het leven der genade waartoe de mensch door het doopsel wordt wedergeboren veronderstelt het leven van een redelijke natuur die aan kennis kan deelachtig gemaakt worden.

2. In de 59^e kw. 6^e art. 3^e antwoord, hebben we gezegd dat onze moeder de H. Kerk aan kindertjes die moeten gedoopt worden de voeten van andere mensen geeft om tot het doopsel te naderen en het hart van andere mensen om te gelooven; welnu zoover leent ze hen ook andermans oren om te horen en andermans verstand om onderwezen te worden. Zoo is het dan dezelfde reden die er ons toe noopt onderwezen te worden en gedoopt te worden.

3. Degene die in de plaats van het kind antwoordt «Ik geloof» voorzegt niet dat het kind later, wanneer het de jaren van verstand zal bereikt hebben werkelijk zal gelooven; anders toch zou hij zeggen «het zal gelooven». — Hij die het kind vertegenwoordigt belijdt integendeel het geloof van de H. Kerk, waardoor het kind het Sacrament van het geloof ontvangt en de verplichtingen er van door bemiddeling van iemand anders op zich neemt. Onredelijk is het immers niet dat iemand zich door bemiddeling van een ander mensch tot hetgeen voor de zaligheid onontbeerlijk is zou verplichten. Evenzoo belooft de peter die voor het kind

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vita gratiae, in qua regeneratur aliquis per baptismum, praesupponit vitam naturae rationalis, qua homo potest esse particeps doctrinae.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut mater Ecclesia, ut supra dictum est [q. 69. art. 6. ad 3.], accommodat pueris baptizandis aliorum pedes, ut veniant, et aliorum cor, ut credant, ita etiam accommodat eis aliorum aures, ut audiant, et intellectum, ut per alios eadem ratione sunt catechizandi, qua sunt baptizandi.

AD TERTIUM dicendum, quod ille qui pro puerō baptizato respondet: Credo, non praecidit puerum crediturum, cum ad legitimos annos pervenerit; alioquin diceret: Credet; sed profitetur fidem Ecclesiae in persona pueri, cui communicatur, cujus sacramentum ei tribuitur, et ad quam obligatur per alium. Non est enim inconveniens, quod aliquis obligetur per alium in his, quae sunt de necessitate salutis. Similiter etiam patrinus pro puerō respondens

antwoordt te doen wat hij kan opdat het kind zou gelooven; alleen zou zulks voor volwassenen die het gebruik van hun verstand hebben, niet volstaan.

IIe ARTIKEL.

Dient de duivelbezwinging het doopsel vooraf te gaan?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de duivelbezwinging het doopsel niet dient vooraf te gaan. — 1. De duivelbezwinging wordt tegen bezetenen aangewend. Welnu niet alle doopelingen verkeeren in dien toestand. Zoo dient dus de duivelbezwinging het doopsel niet vooraf te gaan.

2. Zoolang de mensch aan de zonde onderworpen blijft, heeft de duivel macht over hem; *Joannes* zegt immers (8, 34) : « *Wie zonde bedrijft is slaaf van de zonde.* » Welnu het doopsel bevrijdt ons van de zonde. Zoo dienen dus de mensen vóór het doopsel niet bezworen te worden.

3. Om de kracht van den duivel te stuiten gebruikt men wij-

promittit se operam daturum ad hoc, quod puer credat, quod tam non sufficeret in adultis usum rationis habentibus.

ARTICULUS II.

Utrum exorcismus debeat praecedere baptismum.

[4 Dist. 6. q. 2. art. 2. q. 1.]

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod exorcismus non debeat praecedere baptismum. Exorcismus enim contra energumenos, id est arreptios, ordinatur. Sed non omnes baptizandi sunt tales. Ergo exorcismus non debet praecedere baptismum.

2. PRÆTEREA, quamdiu homo subjacet peccato, diabolus in eum habet potestatem, quia, ut dicitur *Joan. 8.* [v. 34], « qui facit peccatum, servus est peccati ». Sed peccatum tollitur per baptismum. Non ergo ante baptismum sunt homines exorcizandi.

3. PRÆTEREA, ad arcendum daemonum potestatem introducta est

water. Overbodig is het dus daar nog de duivelbezwinging bij te voegen.

Daartegenover staat echter wat Paus Celestinus zegt (2^e epist. 9^e hoofdstuk) : « *Kinderen of jongelingen die het sacrament der wedergeboorte willen ontvangen moeten vooraleer ze tot de bron des levens mogen naderen door duivelbezwingingen en inblazingen van de priesters, van den onreinen geest verlost worden.* »

LEERSTELLING. — Als iemand wijs is en een werk wil ten uitvoer brengen, dan begint hij eerst met de hinderpalen uit den weg te ruimen. Daarom zegt de profeet *Jeremias* (4, 3) : « *Bereidt u een nieuw land voor en zaait niet onder de doornen.* » De duivel nu is de vijand van de zaligheid die de mensch bij het doopsel erlangt, en wanneer de mensch aan de erfzonde of aan de dadelijke zonde onderworpen is heeft de duivel macht over hem. Bijgevolg moeten, opdat ze de zaligheid van den mensch niet zouden verhinderen, vóór het doopsel eerst de duivels verdreven worden en die uitdrijving wordt door inblazingen afgebeeld. Verder versperren de zegening en de handenoplegging, opdat hij niet zou kun-

aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismos.

SED CONTRA est, quod Coelestinus papa dicit [epist. ad Episc. Galliae, cap. 12] : « *Sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniant sacramentum, non prius fontem vitae adeant, quam exorcismis et exsufflationibus clericorum spiritus immundus ab eis abjiciatur.* »

RESPONDEO dicendum, quod quicumque sapienter aliquod opus facere proponit, prius removet impedimenta sui operis; unde dicitur Hierem. 4. [v. 3] : « *Novate vobis novale, et nolite serere super spinas.* » Diabolus autem hostis est humanae salutis, quae homini per baptismum acquiritur, et habet potestatem aliquam in hominem ex hoc ipso, quod subditur originali peccato, vel etiam actuali. Unde convenienter ante baptismum expelluntur daemones per exorcismos, ne salutem hominis impediunt. Quam quidem expulsionem significat exsufflatio; benedictio autem cum manus impositione

nen terugkeeren, den weg aan den uitgedreven geest. Het zout daarentegen dat in den mond gelegd wordt en het inwrijven van neus en ooren met speeksel verzinnebeelden dat de ooren de geloofsleer ontvangen, dat de neus haar goedkeurt en dat de mond die leer zal belijden. Eindelijk geeft de instrijking met olie te kennen dat de mensch voortaan ertoe zal bestand zijn de duivelenv te bevechten.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De bezetenen zijn diegenen die innerlijk onder de werking van den duivel in hen lijden. Alhoewel nu niet allen die het doopsel ontvangen lichameelijk door den duivel gekweld worden, toch zijn alle ongedoopten ten minste door de schuld van de erfzonde onder de macht van den duivel.

2. Door den mensch van zijn zonden te zuiveren, bevrijdt het doopsel den mensch uit de klauwen van den duivel die hem van de hemelsche glorie wil onthouden. Welnu, de duivelbezwinging vernietigt de macht van den duivel die den mensch zou willen beletten het doopsel te ontvangen.

3. Wijwater wordt tegen uiterlijke aanvechtingen van den duivel aangewend, de duivelbezwinging daarentegen tegen zijn inner-

praecludit expulso viam, ne redire possit; sal autem in os missum, et narium et aurium sputo linitio significat receptionem doctrinae fidei quantum ad aures, et approbationem quantum ad nares, et confessionem quantum ad os; olei vero inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra daemones.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod energumeni dicuntur, quasi interius laborantes ex intrinseca (1) operatione diaboli; et quamvis non omnes accedentes ad baptismum corporaliter ab eo vexentur, omnes tamen non baptizati potestati daemonum subjiciuntur, saltem propter originalis peccati restum. Ad secundum dicendum, quod in baptismo per ablutionem peccati excluditur potestas daemonis ab homine, quantum ad hoc quod impedit eum a perceptione gloriae; sed exorcismi excludunt potestatem daemonis, inquantum impedit hominem a perceptione sacramenti.

AD TERTIUM dicendum, quod aqua benedicta datur contra impugnatio-

(1) extrinseca.

lijke aanvechtingen. Zoo worden dan degenen die bezworen worden, daar zij innerlijk door iemand bezeten worden bezeten genoemd. Ook mag gezegd worden dat, net zooals na het doopsel de biecht een nieuwe redplank is, — het doopsel wordt immers niet hernieuwd, — zoo ook wijwater, omdat de duivelbezwinging van het doopsel niet hernieuwd wordt, tegen de aanvechtingen van den duivel een tweede geneesmiddel is.

IIIe ARTIKEL.

Werkt de duivelbezwinging iets bepaalds uit?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat wat bij de duivelbezwinging geschiedt niets uitwerkt maar alleen als zinnebeeld bedoeld wordt. — 1. Indien een kind vóór het doopsel en na de duivelbezwinging komt te sterven dan wordt het niet zalig. Welnu, alles wat omtrent de Sacramenten geschiedt moest als uitwerksel de zaligheid bewerken, de H. *Mattheus* zegt immers in zijn *Evangelie* (16, 16) : « *Wie gelooft en gedoopt wordt zal zalig worden.* »

nes daemonum, quae sunt ab exteriori; sed exorcismus ordinatur contra impugnationes daemonum, quae sunt ab interiori; unde et energumeni dicuntur, quasi interius laborantes, illi qui exorcizantur. Vel dicendum, quod sicut in remedium contra peccatum secundo datur poenitentia, quia baptismus non iteratur, ita in remedium contra impugnationes daemonum secundo datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

ARTICULUS III.

Utrum ea, quae aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

[4. Dist. 6. q. 2. art. 3. q. 2.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videlur, quod ea, quae aguntur in exorcismo, non efficiant aliquid, sed solum significant. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequetur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quae in sacramentis aguntur, ut homo consequatur salutem; unde et Marc. ultimo [v. 16] dicitur : « Qui crediderit et bapti-

Zoo werkt dus wat bij de duivelbezwinging geschieht niets uit maar heeft enkel een zinnebeeldige beteekenis.

2. De sacramenten der nieuwe wet zijn zooals hierboven gezegd werd (62^e Kw. art. 1, par. 2) teeken en oorzaak, moet dus wat bij de duivelbezwinging gedaan wordt iets uitwerken, dan zou daaruit volgen dat de duivelbezwinging een sacrament is.

3. Zooals de duivelbezwinging op het doopsel berekend is zoo is wat bij de duivelbezwinging gedaan wordt op het uitwerksel van het doopsel berekend. Welnu, geschiktheid tot iets moet de vormelijke volmaaktheid voorafgaan, de vorm kan immers enkel in een geschikte stof ontvangen worden. — Daaruit zou echter volgen dat niemand, zonder eerst bezworen geweest te zijn het uitwerksel van het doopsel kan erlangen; dit nu is volkommen valsch en zoo heeft dus wat bij de duivelbezwinging gedaan wordt geen uitwerksel.

4. Zooals sommige handelingen van de duivelbezwinging vóór het doopsel plaats grijpen, zoo ook geschieden sommige na het doopsel; zoo b. v. balsemt de priester den doopeling tusschen de schouders met chrisma in. Welnu wat na het doopsel geschiedt werkt niets uit; moet dit immers iets uitwerken dan zou het doop-

zatus fuerit, salvus erit ». Ergo ea, quae aguntur in exorcismo, nihil efficiunt, sed solum significant.

2. PRÆTEREA, hoc solum requiritur ad sacramentum novae legis, ut sit signum et causa, ut supra dictum est [q. 60. art. 1.]. Si ergo ea, quae aguntur in exorcismo, aliquid efficiant, videtur quod singula sint quaedam sacramenta.

3. PRÆTEREA, sicut exorcismus ordinatur ad baptismum, ita etiam si aliquid in exorcismo efficitur ordinatur ad effectum baptismi. Sed dispositio ex necessitate praecedet formam perfectam, quia forma non recipitur nisi in materia disposita. Sequeretur ergo, quod nullus posset consequi effectum baptismi, nisi prius exorcizetur, quod patet esse falsum. Non ergo ea, quae aguntur in exorcismis, aliquem effectum habent.

4. PRÆTEREA, sicut quaedam aguntur in exorcismo ante baptismum, ita etiam quaedam aguntur post baptismum, sicut quod sacerdos baptizatum chrismate ungit in vertice. Sed ea quae post baptismum aguntur, non videtur aliquid efficere, quia secundum hoc effectus baptismi esset imper-

sel onvolmaakt zijn. Zoo werkt dus wat bij de duivelbezwinging vóór het doopsel geschiedt evenmin iets uit.

Daartegenover staat echter wat St. Augustinus in zijn Boek « *Het Symbolum* » (I, 1) zegt : « *Over de kinderen worden, om den duivel die den mensch bedrogen heeft te verjagen inblazingen en bezweringen gedaan.* » De H. Kerk doet immers niets zonder reden. Zoo wordt dus door die inblazingen de kracht van de duiveleen gestuit.

LEERSTELLING. — Sommigen beweerden dat de duivelbezwinging niets kan uitwerken, maar enkel iets voorafbeeldt. Welnu, zoo een opvatting is volkomen verkeerd; de H. Kerk spreekt immers bij de duivelbezwingingen om den duivel te verdrijven op gebiedende wijze; zoo b.v. wanneer ze zegt : « *Vermaledijde duivel, ga van hier uit* ». — Daarom moet dan ook gezegd worden dat de duivelbezwinging een uitwerking heeft die van hetgeen bij het doopsel geschiedt verschilt; bij het doopsel krijgt de mensch nl. de genade tot vergiffenis van zijn zonden, bij de duivelbezwinging integendeel worden de twee hinderpalen om de heiligmakende ge-

fectus. Ergo nec ea, quae ante baptismum aguntur in exorcismo, aliquid efficiunt.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. I. de Symbolo [cap. 1] : « *Parvuli exsufflantur et exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quae decepit hominem* ». Nihil autem agitur frustra per Ecclesiam. Ergo per hujusmodi exsufflationes hoc agitur, ut daemonum potestas expellatur.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, ea quae in exorcismo aguntur, nihil efficere, sed solum significare. Sed hoc patet esse falsum per hoc, quod Ecclesia in exorcismis imperativis verbis utitur ad expellendam daemonis potestatem, puta cum dicit : « *Ergo, maledicte diabole, exi ab eo, etc.* ». Et ideo dicendum est, quod aliquem effectum habent, differenter tamen ab ipso baptismo, nam per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culparum, per ea vero, quae in exorcismo aguntur, excluditur

nade te ontvangen uit den weg geruimd. — Het eene beletsel is uiterlijk, dat nl. de duivel de zaligheid van den mensch tracht te verhinderen, en deze hinderpaal wordt zooals uit hetgeen St. Augustinus gezegd heeft blijkt, door de inblazingen, waardoor de kracht van den duivel gestuit wordt, weggenomen; hij kan nl. niet meer beletten dat de mensch het doopsel zou ontvangen. Niettemin heeft de duivel een zekere macht over den mensch, de mensch toch is nog schuldig, en heeft totdat hij heelemaal door het doopsel zal gezuiverd zijn, nog straf voor zijn zonden uit te boeten, zegt de H. Cyprianus. Daarom dat de kwaadwilligheid van den duivel tot aan het doopsel kan blijven voortbestaan, doch dat hij bij het doopsel alle kracht verliest. Het tweede beletsel is een innerlijk beletsel dat door de besmetting van de erfzonde den wil van den mensch van de zaligende mysterien afzondert. Daarvan-daan dat Rabanus Maurus in zijn « *Priestervorming* » (1, 27) zegt : « *De Wijsheid van God en zijn goddelijke kracht verlossen den catechumeen door het geheimzinnig speeksels en door de handenoplegging van den priester; zoo gaan zijn neusgaten open en kunnen ze ruiken, zijn ooren gaan open en nemen de geboden Gods waar, zijn innerlijke zintuigen eindelijk gaan in het binneste van zijn hart open om het geloof te belijden.* »

---

duplex impedimentum salutaris gratiae percipienda : quorum unum est impedimentum extrinsecum, prout daemones hominis salutem impedit co-nantur; et hoc impedimentum excluditur per exsufflationes, quibus potestas daemonis pellitur, ut patet ex inducta auctoritate Augustini, quantum scilicet ad hoc, quod non praestet impedimentum sacramento suscipiendo; manet tamen potestas daemonis in homine, quantum ad maculam peccati et reatum poenae, quoque peccatum per baptismum tollatur; et secundum hoc Cyprianus dicit [epist. 76, N. 15] : « *Scias diaboli nequitiam posse remanere usque ad aquam salutarem, in baptismo autem omnem nequitiam posse amittere.* ». Aliud impedimentum est intrinsecum, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus praeclusos ad percipienda saluti mysteria; unde Rabanus de Institutione Clericorum [lib. 1. cap. 27.] dicit, quod « *per salivam typicam et sacerdotis tactum sapientia et virtus divina salutem catechumeni operatur, ut aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiae Dei, ut aperiantur ei aures ad audiendum mandata Dei, ut aperiantur illi sensus in intimo corde ad respondendum.* ».

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De duivelbezwinging neemt de schuld waarvoor de mensch na den dood gestraft wordt niet weg, alleen neemt ze de beletselen die de vergiffenis door het sacrament zouden verhinderen weg, en zoo werkt dus na den dood zonder het doopsel de duivelbezwinging niets uit. Praepositivus zegt echter dat kinderen die vóór het doopsel sterven als ze reeds de duivelbezwinging ontvangen hebben, minder duisternis zullen te verduren hebben, maar daarmee zijn wij het niet eens; die duisternis toch is niets anders dan het verstoken blijven van de goddelijke beschouwing, waar van minder en meer niet kan sprake zijn.

2. Tot het wezen van een sacrament behoort genade, die toch het bizonderste uitwerksel van een sacrament is, van schuld ontslaat of bij den mensch een gebrek komt goed maken, te verwekken. Dit alles nu geschieht niet bij de duivelbezwinging, deze immers beoogt enkel de beletselen weg te nemen. Daarom is de duivelbezwinging geen sacrament maar enkel een sacramentaal.

3. De gesteltenis die om de genade van het doopsel te ontvangen vereisch wordt komt neer op geloof en een goed opzet, ofwel indien de doopeling nog een kind is, bij de H. Kerk. Welnu wat bij de duivelbezwinging geschieht is er op berekend de beletselen

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per ea quae aguntur in exorcismo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur post mortem, sed solum tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpae per sacramentum. Unde post mortem exorcismus non valet sine baptismo. Praepositivus tamen dicit [Summa, P. 4, cap. se exorcismo], quod pueri exorcizati, si moriantur ante baptismum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum, quia tenebrae illae sunt carentia divinae visionis, quae non recipit magis et minus.

AD SECUNDUM dicendum, quod de ratione sacramenti est, quod perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectum; quod quidem non fit per ea, quae aguntur in exorcismo, sed solum hujusmodi impedimenta tolluntur, et ideo non sunt sacramenta, sed sacramentalia quaedam.

AD TERTIUM dicendum, quod dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides et intentio, vel propria ejus qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius Ecclesiae, si sit parvulus. Ea vero quae aguntur in

tot de genade weg te nemen en daarom kan men ook zonder duivelbezwering de uitwerkselen van het doopsel erlangen. Niettemin mag ze, behalve wanneer er gevaar van sterven is, niet worden achterwege gelaten. Wanneer dan dit gevaar geweken is moet, om de toediening van het doopsel overal éénvormig te houden, wat nog ontbrak worden aangevuld. Na het doopsel aan te vullen is immers niet overbodig; want zooals de uitwerkselen van het doopsel vooraleer het doopsel te ontvangen, kunnen verhinderd worden zoo ook kunnen die uitwerkselen eens dat men reeds het doopsel ontvangen heeft, belet worden.

4. Onder de ceremoniën die na het doopsel geschieden zijn er die niet alleen iets verbeeldlen maar ook iets uitwerken; zoo b.v. bewerkt de instrijking met olie op het hoofd het behoud van de genade van het doopsel; andere dingen bewerken niets maar verzinnebeelden enkel iets, zoo b.v. wanneer men den doopeling om nieuwheid van leven te verbeelden een nieuw kleed aantrekt.

exorcismo, ordinantur ad removendum impedimenta, et ideo sine eo potest aliquis consequi effectum baptismi. Non tamen sunt hujusmodi praetermittenda, nisi in necessitatis articulo, et tunc cessante periculo, debent suppleri, ut servetur uniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismum, quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur; ita potest impediiri, postquam fuerit perceptus.

AD QUARTUM dicendum, quod eorum quae aguntur post baptismum circa baptizatum, aliquid est, quod non solum significat, sed efficit, puta inunctio, quae fit in vertice, quae operatur conservationem gratiae baptismalis; aliquid autem est, quod nihil efficit, sed solum significat, sicut quod datur ei vestis candida ad significandum novitatem vitae.

IVe ARTIKEL.

*Behooren de catechiseering en duivelbezwering
door priesters gedaan te worden?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het niet aan priesters voorbehouden is den doopeling te onderrichten en te bezweren. — 1. Alles wat omtrent onzuivere personen geschiedt is, zooals Dionysius in het V^e kap. van zijn *Kerkelijke Hierarchie* zegt, het werk van mindere bedienaars. Welnu de catechumenen die in den catechismus onderricht worden en de bezetenen die bij de duivelbezwering verlost worden hooren, zooals Dionysius op dezelfde plaats zegt, onder de onzuivere personen. Zoo is te catechiseeren en te bezweren dus niet het ambt van de priesters maar wel van mindere bedienaars.

2. De catechumenen worden aan de hand van de H. Schrift die in de Kerk door mindere bedienaars voorgelezen wordt in geloofszaken onderricht. Zooals immers het Oude Testament door de lezers wordt voorgelezen, zoo wordt het Nieuwe Testament door onderdiakens en diakens voorgelezen, en daarom komt het

ARTICULUS IV.

Utrum sit officium sacerdotis catechizare et exorcizare baptizandum.

[4. Dist. 6. q. 2. art. 3. q. 1.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod non sit sacerdotis catechizare, et exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos, ut Dionysius dicit 5. cap. Eccl. Herarch. [Part. 1, § 6]. Sed catechumeni, qui instruuntur in catechismo, et ener-gumeni, qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos, ut ibidem Dionysius dicit [cap. 3. Part. 3, § 7]. Ergo catechizare et exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

2. PRÆTEREA, catechumeni instruuntur de fide per sacram Scripturam, quae in Ecclesia per ministros recitatur. Sicut enim per lectores in Ecclesia legitur vetus Testamentum, ita etiam per diaconos et subdiaconos legitur novum, et sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam et exorci-

aan de bedienaars toe te catechiseeren. Wat nu de duivelbezweering betreft ook deze blijkt aan mindere bedienaars toe te komen; Isidorus zegt immers in zijn *Brief aan Ludefridus* : « *Aan de bezweerdeurs komt het toe de bezwering uit het hoofd te kennen en bezetenen en catechumenen gedurende de bezwering de handen op te leggen.* » Zoo behoort dus de priester noch te catechizeeren noch te bezweren.

3. Te onderrichten is hetzelfde als te catechizeeren en komt op een soort van vervolmaking neer. Dit nu is, zooals Dionysius in zijn Kerkelijke Hierarchie (5) zegt het ambt van den bisschop. Zoo behoort dus de priester niet te catechizeeren.

Daartegenover staat echter wat Paus Nicolaas in zijn *Catechismus* (over de wijding, 4^e dist.) schrijft : « *De priesters van iedere kerk mogen diegenen die moeten gedoopt worden onderrichten.* » En de H. Gregorius zegt in zijn 29^e homelie op de Evangelien : « *Wat doen de priesters door de kracht der duivelbezwinging wanneer ze aan de gelooigen de handen opleggen anders dan den duivel te verdrijven?* »

zare, ut videtur, ad ministros pertinet. Dicit enim Isidorus in quadam epist. [ad Laudem. cf. Can. Perlectis, sist. 25] : « *Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos et catechumenos in exorcismo imponere* ». Non ergo pertinet ad officium sacerdotis catechizare et exorcizare.

3. PRÆTEREA, catechizare idem est, quod docere, et hoc idem est, quod perficere, quod ad officium episcoporum pertinet, ut dicit Dionysius 5. cap. Eccl. Hierarch. [Part. 1, § 6-7]. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

SED CONTRA est, quod Nicolaus I. papa dicit [cf. Can. Catechismus. De Consec., Dist. 4] : « *Catechismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscujusque ecclesiae fieri possunt* »; unde Gregorius etiam super Evang. [hom. 29.] dicit : « *Sacerdotes, cum per exorcismi gratiam manum creditibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quod daemonia ejiciunt?* »

(1) agente in operando; quanto autem...

LEERSTELLING. — De mindere bedienaar is voor den priester, zooals de naam zelf van bedienaar aanduidt, wat een bijkomstige en werktuigelijke bewerkende oorzaak voor de bewerkende hoofd-oorzaak is. De bijkomstige oorzaak werkt nl. zonder de hoofd-oorzaak niets uit, maar werkt samen met de hoofdoorzaak, en hoe grooter werking, zoo groter de werktuiglijke oorzaken of bedienaars. Het werk van den priester nu is het grootste, zelf dient hij immers de sacramenten toe en bereidt ze niet alleen voor. Daarom behooren de waardigste bedienaars, zooals de diakens, de priesters bij het toedienen van de sacramenten bij te staan; de H. Isidorus zegt nl. op dezelfde plaats dat de diaken de priesters moet bijstaan en alles wat omtrent de sacramenten moet gedaan worden moet bijbrengen; zoo bv. dient hij bij het doopsel het H. Chrisma, de pateen en den kelk bij te brengen. De bedienaars van minderen rang daarentegen mogen de priesters enkel bij de voorbereiding van de toediening van de sacramenten helpen; zoo bv. de lezers als ze catechiseeren en de bezweerders als ze be-zweren.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Bij die onzuivere personen hebben de mindere bedienaars een werktuiglijke bediening, de priesters daarentegen het hoofdwerk te verrichten.

RESPONDEO dicendum, quod minister comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium et instrumentale agens ad principale, ut indicat ipsum nomen ministri. Agens autem secundarium non agit sine principali agente, sed cooperatur principali agenti in operando; (1) quanto autem potior est operatio, tanto principale agens potioribus indiget instrumentis, seu ministris; potior autem est operatio sacerdotis, inquantum confert ipsum sacramentum, quam in praeparatoriis ad sacramentum. Et ideo supremi ministri, qui dicuntur diacones, cooperantur sacerdoti in ipsa collatione sacramentorum. Dicit enim Isidorus [loc. cit. in arg. 2.], quod « ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus quae aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, patena, et calice : « Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quae sunt praeparatoria ad sacramentum », sicut lectores in catechismo, et exorcistae in exorcismo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod super immundos ministri habent operationem ministerialem, et quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

2. Aan lezers en bezweerders komt het hoewel niet als aan bizzondere bedienaars, maar als aan mensen die de priesters ter zijde staan, toe te catechiseeren en te bezweren.

3. Het onderricht van de gelooviggen is niet overal hetzelfde; het eene moet de mensen bekeeren, en dit komt volgens Dionysius in zijn *Kerkelijke Hierarchie* (2) aan de bisschoppen toe en kan door om het even welk een priester of om het even welk geloovige verstrekt worden. Het tweede soort van onderricht waardoor iemand de geloofswaarheden leert kennen en hoe hij zich bij het ontvangen van de sacramenten te gedragen heeft, komt in hoofdzake aan de priesters en op bijkomstige wijze aan mindere bedienaars toe. Het derde soort van onderricht over het christelijke leven is op de peters van het doopsel aangewezen. Het vierde soort van onderricht eindelijk waardoor men de mysteriën van het geloof en de volmaaktheid van het christelijke leven dieper nagaat is de bisschoppen weggelegd.

AD SECUNDUM dicendum, quod lectores et exorcistæ habent officium catechizandi et exorcizandi, non quidem principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrantes.

AD TERTIUM dicendum, quod multiplex est instructio : una conversiva ad fidem, quam Dionysius tribuit episcopo in 2. Eccles. Hier. [Part. 2, § 1], et potest competere cuilibet praedicatori, vel etiam cuilibet fidelis; secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, et qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum, et haec pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autem ad sacerdotes; tertia est instructio de conversatione christiana vita, et haec pertinet ad patrinos; quarta est instructio de profundis mysteriis fidei, et perfectione christiana vita, et haec ex officio pertinet ad episcopos.

TWEE EN ZEVENTIGSTE KWESTIE

OVER HET VORMSEL.

(Twaalf Artikelen.)

Verder moeten we ook het Sacrament van het vormsel nader onderzoeken. Dienaangaande komen twaalf verschillende zaken ter sprake.

1. Is het vormsel een Sacrament?
  2. Over de stof van het vormsel.
  3. Is het voor de geldigheid van dit Sacrament noodig dat het chrisma eerst door den bisschop zou gewijd worden?
  4. Over den vorm van het vormsel.
  5. Of het vormsel een merkteeken inprent?
  6. Of het merkteeken van het vormsel dit van het doopsel onderstelt?
  7. Of het vormsel genade verleent?
  8. Wie moet het Sacrament van het vormsel ontvangen
  9. Waar moet het Sacrament van het vormsel toegediend worden?
-

QUAESTIO LXXII.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

Consequenter considerandum est de sacramento confirmationis.

Et circa hoc quaeruntur duodecim : 1. Utrum confirmatio sit sacramentum. — 2. De materia ejus. — 3. Utrum sit de necessitate sacramenti, quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum. — 4. De forma ipsius. — 5. Utrum imprimet characterem. — 6. Utrum character confirmationis presupponat characterem baptismalem. — 7. Utrum conferat gratiam. — 8. Cui competit recipere hoc sacramentum. — 9. In qua

10. Moet iemand den vormeling vasthouden?
11. Wordt dit Sacrament enkel door de bisschoppen gegeven?
12. Over den ritus van dit Sacrament.

I^e ARTIKEL.

Is het Vormsel een Sacrament?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het vormsel niet een sacrament is. — 1. De sacramenten betrekken zooals hierboven bewezen werd, hunne macht van de goddelijke instelling. Welnu nergens lezen we in de Heilige Schrift dat Christus het vormsel zou ingesteld hebben. Zoo is dus het vormsel niet een sacrament.

2. De sacramenten der nieuwe wet werden in het oude testament voorafgebeeld. Derhalve zegt de Apostel in zijn I^{en} Brief aan de Korinthiërs (10, 2) : « *Allen werden in de wolk en in de zee in Mozes gedoopt : en allen hebben dezelfde geestelijke spijs gegeten en denzelfden geestelijken drank gedronken.* » Wel-

parte. — 10. Utum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum. — 11. Utrum hoc sacramentum per solos episcopos detur. — 12. De ritu ejus.

ARTICULUS I.

Utrum confirmatio sit sacramentum.

[Supr. q. 65. art. 1. et 4. Dist. 2. q. 1. art. 2. corp. et Dist. 7. q. 1. per tot et lib. 4. Contr. g. cap. 58.]

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod confirmatio non sit sacramentum. Sacraenta enim ex divina institutione efficaciam habent, sicut supra dictum est [q. 64. art. 2.]. Sed confirmatio non legitur a Christo instituta. Ergo non est sacramentum.

2. PRÆTEREA, sacramenta novae legis in veteri lege praefigurata fuerunt, unde Apostolus dicit 1. Cor. 10. [vv. 2. sqq.], quod « omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, et omnes eamdem escam spiritualem manducaverunt, et omnes eumdem potum spiritualem biberunt ». Sed

nu, het vormsel werd niet in het oude testament voorafgebeeld. Zoo is dus het vormsel niet een sacrament.

3. De sacramenten zijn tot zaligheid van de menschen ingesteld. Welnu, de menschen kunnen zonder het vormsel zalig worden, kinderen immers die gedoopt zijn en zonder vormsel sterven worden gered. Zoo is dus het vormsel geen sacrament.

4. Door alle Sacramenten der Heilige Kerk worden de menschen gelijkvormig aan Christus die er de insteller van is. Welnu, door het vormsel wordt de mensch niet gelijkvormig aan Christus die immers niet gevormd werd. Zoo is dus het vormsel niet een sacrament.

Daartegenover staat echter wat paus Melchiades aan de bisschoppen van Spanje schreef : « *Ge hebt me gevraagd welk het grootste sacrament is : de handenoplegging van den bisschop of het vormsel? — die twee sacramenten zijn groote sacramenten.* »

LEERSTELLING. — De sacramenten der nieuwe wet zijn op speciale uitwerkselen van de genade berekend, en daarom werd voor ieder bizonder uitwerksel van de genade een afzonderlijk

---

confirmatio non fuit praefigurata in veteri Testamento. Non ergo est sacramentum.

3. PRÆTEREA, sacramenta ordinantur ad hominum salutem. Sed sine confirmatione potest esse salus, nam pueri baptizati sine confirmatione decedentes salvantur. Ergo confirmatio non est sacramentum.

4. PRÆTEREA, per omnia sacramenta Ecclesiae homo Christo conformatur, qui est sacramentorum auctor. Sed per confirmationem non videtur Christo conformari, qui non legitur esse confirmatus. Ergo confirmatio non est sacramentum.

SED CONTRA est, quod Melchiades papa sribit Hispaniarum episcopis [cap. 3. De Consecrat. Dist. 5.] : « *De his, super quibus rogasti nos vos informari, utrum majus sit sacramentum manus impositio episcoporum, an baptismus, scitote, utrumque magnum esse sacramentum.* ».

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta novae legis ordinantur ad speciales gratiae effectus, et ideo ubi occurrit aliquis specialis effectus

sacrament ingesteld. Daar nu zintuigelijke en lichamelijke zaken met geestelijke en verstandszaken gelijkenis bieden, zoo kunnen we ertoe komen te weten wanneer een bizondere genade noodig is, uit hetgeen we bij het lichamelijke leven gewaar werden. Welnu, duidelijk is het dat wanneer de mensch lichamelijk tot volmaakt menschentype uitgroeit en als mensch volmaakt menschelijke handelingen weet te stellen dit voor hem een volmaaktheid is. Daarom zegt de Apostel in zijn *1^{en} Brief aan de Korinthisiërs* (13, 11) : « *Toen ik man werd, legde ik het kinderlijke af.* » En zoo, bestaat dan behalve de geboorte waardoor we het lichamelijke leven ontvangen, ook nog de lichaams groei waardoor iemand tot volkomen lichaams volmaaktheid uitgroeit. Op de zelfde wijze nu, hoewel in geestelijke zin, erlangt de mensch door het doopsel het geestelijke leven, en dit is een geestelijke wedergeboorte; bij het vormsel daarentegen ontvangt hij als een volmaakten ouderdom in het geestelijke leven. Daarom zegt Paus Melchiades dat « de Heilige Geest, die door een zaligende nederdaling, over de wateren van het doopsel nederdaalde, aan dit water de kracht gegeven heeft om ons heelemaal te zuiveren; bij het vormsel daarentegen laat de Heilige Geest ons in genade toenemen. In het doopsel worden we terug tot het leven geboren, na het doopsel worden we tot

---

gratiae, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensilia et corporalia gerunt spiritualium et intelligibilium similitudinem, ex his quae in vita corporali aguntur, percipere possumus, quid in spirituali vita gratiae speciale existat. Manifestum autem est, quod in vita corporali specialis quaedam perfectio est, quod homo ad perfectam aetatem perveniat, et perfectas actiones hominis agere possit. Unde et Apostolus dicit 1. Corinth. 13 [v. 11] : « Cum autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli ». Et inde est etiam, quod praeter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam aetatem. Sic igitur et vitam spiritualem homo accipit per baptismum, qui est spiritualis regeneratio; in confirmatione autem homo accipit quasi quandam perfectam aetatem spiritualis vitae; unde Melchiades papa dicit [loc. citato] : « Spiritus Sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in confirmatione augmentum praestat ad gratiam; in baptismo regeneramus ad vitam; post baptismum

den strijd uitgerust; in het doopsel worden we gezuiverd, na het doopsel worden we versterkt ». Zoo is het dus duidelijk dat het vormsel een bizonder sacrament is.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Aangaande de instelling van dit sacrament bestaan er twee verschillende meeningen. Sommigen zeiden dat dit sacrament noch door Christus noch door de Apostelen, maar later in den loop der tijden op eene Kerkvergadering werd ingesteld. Anderen beweren dat de Apostelen het vormsel hebben ingesteld. — Dit kan echter niet, een nieuw sacrament in te stellen komt immers enkel en alleen aan de waardigheidsmacht die alleen Christus bezit toe. Daarom moet dan gezegd worden dat Christus dit sacrament met hét te beloven, maar niet door het feitelijk te hebben aangeleerd of overgeleverd, heeft ingesteld. Zoo staat er toch in het *Evangelie van Joannes* (16, 7) : « *Want als ik niet heen ging zou de Helper niet tot U komen; doch als ik ga zal ik Hem tot U zenden.* » — Gebeurde nu dit alles op zoo een manier, dan is zulks omdat dit sacrament de volheid van den Heiligen Geest, die niet vóór de verrijzenis en de hemelvaart van Christus kon gegeven worden, verleende. De *Heilige Joannes* (7, 39) zegt overigens : « *Want de Geest was er nog niet omdat Jezus nog niet verheerlijkt was.* »

confirmamur ad pugnam; in baptismo abluimur; post baptismum robaramur. ». Et ideo manifestum est, quod confirmatio est speciale sacramentum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod circa institutionem hujus sacramenti est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod hoc sacramentum non fuit institutum nec a Christo, nec ab apostolis, sed postea processu temporis in quodam Concilio. Alii vero dixerunt, quod fuit institutum ab apostolis. Sed hoc non potest esse, quia instituere novum sacramentum pertinet ad potestatem excellentiae, quae competit soli Christo. Et ideo dicendum est, quod Christus instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, secundum illud Joan. 16 [v. 7] : « *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* ». Et hoc ideo quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti, quae non erat danda ante Christi resurrectionem et ascensionem, secundum illud Joan. 7. [v. 39] : « *Non erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.* ».

2. Omdat het vormsel het sacrament is van de volkomenheid der genade, daarom is er in het oude testament niets dat aan dit sacrament beantwoord; de oude wet heeft immers, zooals in den Brief aan de Hebreërs (7, 19) staat niets tot volmaaktheid gebracht.

3. Hierboven hebben we in het 4^e Artikel der 65^e Kwestie bewezen dat alle sacramenten eenigermate voor de zaligheid onontbeerlijk zijn; sommige sacramenten zijn nl. volstrekt onontbeerlijk, zoodat men zonder die niet kan zalig worden, andere helpen ons om beter onze zaligheid te erlangen, en op die wijze is het vormsel, alhoewel men ook, behalve als men dit sacrament uit missprijzen verwaarloost, zonder vormsel kan zalig worden, voor de zaligheid onontbeerlijk.

4. Degenen die het vormsel, sacrament van genadevolkomenheid, ontvangen, worden gelijkvormig gemaakt aan Christus; vanaf het eerste oogenblik van zijn ontvangenis was Hij immers, zooals Joannes zegt (1, 14) vol van genade en waarheid. Die volkomenheid van genade nu werd bij het doopsel van Christus, wan-neer de Heilige Geest onder een stoffelijken vorm over hem neerde, aan de mensen bekend gemaakt. Daarom zegt Sint Lucas (4, 1) : « *Jezus vol van den Heiligen Geest kwam terug* »

AD SECUNDUM dicendum, quod quia confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiae, non potuit habere aliiquid respondens in veteri Testamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, ut dicitur Hebr. 7. [v. 19].

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 65. art. 4.], omnia sacramenta sunt aliqualiter necessaria ad salutem, sed quaedam sunt, sine quibus non est salus, quaedam vero sunt, quae cooperantur ad perfectionem salutis. Et hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quamvis sine ea possit esse salus, dum tamen non praetermittatur ex contemptu sacramenti.

AD QUARTUM dicendum, quod illi qui confirmationem accipiunt, quae est sacramentum plenitudinis gratiae, Christo conformantur, inquantum ipse a primo instanti suaे conceptionis fuit plenus gratiae et veritatis, ut dicitur Joan. [v. 14]. Quae quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritus Sanctus descendit corporali specie super eum; unde et Luc. 4. [v. 1] dicitur, quod « *Jesus plenus Spiritu Sancto regressus est* »

van den Jordaan. » Het strookte immers niet met zijn waardigheid dat Hij die de insteller was van de genade, de volkomenheid van die genade door dit sacrament zou ontvangen.

IIe ARTIKEL.

Is Chrisma voor het vormsel de geschikte stof?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat voor het vormsel het chrisma niet de geschikte stof is. — 1. In het vorig Artikel werd gezegd dat Christus wanneer Hij de Heilige Geest aan zijn leerlingen beloofde dit sacrament heeft ingesteld. Welnu den Heiligen Geest heeft Hij gezonden zonder iemand met chrisma te zalfen. Ja zelfs de Apostelen dienden dit sacrament zonder chrisma alleen door handenoplegging toe. Er staat immers in de *Hand. der Apostelen* (8, 17) geschreven : « *Toen legden zij hun de handen op en ze ontvingen den Heiligen Geest.* » — Zoo is dus, daar voor de geldigheid van het sacrament de stof onontbeerlijk is, niet het chrisma de stof van het vormsel.

a Jordane ». Non autem conveniebat dignitati Christi, qui est sacramentorum auctor, ut a sacramento plenitudinem gratiae acciperet.

ARTICULUS II.

Utrum chrisma sit conveniens materia hujus sacramenti.

[Infr. q. 84. art. 1. ad 1. et 4. Dist. 7. q. 1. art. 2. q. 1. et 2.
et lib. 4. Contr. g. cap. 60.]

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod chrisma non sit conveniens materia hujus sacramenti. Hoc enim sacramentum, ut dictum est [art. praec.] imponebant manus super baptizatos, et accipiebant Spiritum Sanctum ». Sed ipse misit eis Spiritum Sanctum absque omni chrismatis inunctione; ipsi etiam apostoli hoc sacramentum conferebant per solam manus impositionem absque chrismate; dicitur enim Act. 8. [v. 17], quod « apostoli imponebant manus super baptizatos, et accipiebant Spiritum Sanctum ». Ergo chrisma non est materia hujus sacramenti, quia materia est de necessitate sacramenti.

2. Zooals hierboven in het 4^e Artikel der 65^e Kwestie gezegd werd, wordt het doopsel in zekeren zin door het vormsel vervolmaakt, en zoo moet er, daar toch het volmaakte op hetgeen vervolmaakt gelijkt, tusschen beide gelijkenis bestaan. Welnu, voor het doopsel is de stof water, een eenvoudige zaak dus, en zoo is het chrisma uit olie en balsem vervaardigd, voor het vormsel niet een geschikte stof.

3. Olie wordt om te zalven als stof van het vormsel gebruikt. Nu kunnen echter verschillende oliën gebruikt worden, zoo bijvoorbeeld die uit noten of ook nog uit andere zaken getrokken en zoo mag men nog andere olie dan olijfolie gebruiken.

4. In het 3^e Artikel der 66^e Kwestie werd gezegd dat water, dat overal zoo gemakkelijk te vinden is, de stof is van het doopsel. Olijfolie integendeel valt niet zoo gemakkelijk overal te vinden en balsem nog veel minder. Zoo is dus het chrisma dat uit die stoffen bestaat voor het vormsel geen geschikte stof.

Daartegenover staat echter wat de Heilige Gregorius zegt : « *Priesters mogen de gedoopte kinderen niet met het Heilig chrisma op het voorhoofd vormen.* » Zoo is dus het chrisma wel degelijk de stof van dit sacrament.

2. PRÆTEREA, confirmatio quodammodo perficit sacramentum baptismi, sicut supra dictum est [q. 65. art. 3. et 4.], et ita debet ei conformari, sicut perfectio perfectibili. Sed in baptismo est materia simplex elementum, scilicet aqua. Ergo hujus sacramenti non est conveniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo et balsamo.

3. PRÆTEREA, oleum assumitur in materia hujus sacramenti ad inungendum. Sed quolibet oleo potest fieri inunctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuscumque aliis rebus. Non ergo solum oleum olivarum debet assumi ad hujusmodi sacramentum.

4. PRÆTEREA, supra dictum est [q. 66. art. 3.], quod aqua assumitur ut materia ad baptizandum, quia ubique de facili invenitur. Sed oleum olivarum non ubique invenitur, et multo minus balsamum. Non ergo chrisma, quod ex his conficitur, est conveniens materia hujus sacramenti.

LEERSTELLING. — Het chrisma is voor dit sacrament een geschikte stof. Zooals we immers in het vorig Artikel zeiden, wordt in dit sacrament de volkommenheid van den Heiligen Geest tot geestelijke kracht, die van den volmaakten wasdom deel uitmaakt, gegeven. Wanneer toch de mensch tot zijn volmaakten wasdom gekomen is begint hij, terwijl hij vroeger afzonderlijk en als voor zichzelf leefde, met andere mensen in betrekking te treden. Welnu de genade van den Heiligen Geest wordt door de olie verzinnebeeld; daarvandaan dat men zegt dat Christus om reden van de volkommenheid van den Heiligen Geest dien Hij bezat met vreugdeolie bestreken was. Zoo is dus olie voor dit sacrament een geschikte stof; alleen wordt er om den goeden geur dien de andere mensen dan ruiken balsem mee vermengd. Daarom zegt de Apostel in den *II^en Brief aan de Korinthiërs* (2, 15) : « *Wij zijn voor God de goede geur van Christus* », en alhoewel veel andere zaken welriekend zijn, toch wordt, omdat deze een allerbesten geur heeft en omdat hij het bederf tegengaat, balsem gebruikt. Zoo zegt dan ook *Eccli.* (24, 21) : « *Mijn geur is onvermengde balsem.* »

RESPONDEO dicendum, quod chrisma est conveniens materia hujus sacramenti. Sicut enim dictum est [art. praec.], in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti ad robur spirituale, quod competit perfectae aetati. Homo autem cum ad perfectam aetatem pervenerit, incipit jam communicare actiones suas ad alios; antea vero quasi singulariter sibi ipsi vivit. Gratia vero Spiritus Sancti in oleo designatur; unde Christus dicitur esse unctus oleo laetitiae [Ps. 44, v. 8], propter plenitudinem Spiritus Sancti, quam habuit. Et ideo oleum competit materiae hujus sacramenti. Admiseretur autem balsamum propter fragrantiam odoris, quae redundat ad alios; unde Apostolus dicit 2. Corinth. 2. [v. 15] : « *Christi bonus odor sumus Deo* », etc. Et licet multa alia sint odorifera, tamen praecipue accipitur balsamum propter hoc, quod habet praecipuum odorem, et quia etiam incorruptionem praestat; unde Eccli. 24. [v. 21] dicitur : « *Quasi balsamum non mixtum odor meus* ».

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Door de waardigheidsmacht die Christus over de sacramenten bezit heeft hij aan zijne Apostelen zonder sacrament de zaak van het sacrament, de volheid van den Heiligen Geest nl. gegeven; zij bezitten immers naar het woord van Sint Paulus (*Rom. 8, 23*) : « *De eerstelingen van den Geest* ». Nochtans werd ook aan de Apostelen wanneer ze den Heiligen Geest ontvingen iets zintuigelijk-waarneembaars, dat met de stof van dit sacrament gelijkenis bood, gegeven. Wanneer nl. de Heilige Geest in den vorm van vuur boven hen verscheen, gaf zulks, alhoewel het vuur meer bedrijvig optreedt dan olie die, omdat ze stof is en voedsel voor het vuur, lijdzaam blijft, hetzelfde als olie te kennen. Dit hoorde overigens ook zoo want het waren de Apostelen die de genade van den Heiligen Geest aan de andere mensen moesten meedeelen. — De vorm van een tong waaronder de Heilige Geest op de Apostelen nederdaalde gaf verder hetzelfde als balsem te kennen; de tong stelt ons immers door de spraak, balsem integendeel door zijn geur met ander mensen in betrekking. Welnu, als geloofsleeraren waren de Apostelen vol van den Heiligen Geest, de geloovigen integendeel als degenen die door hun goede werken anderen zouden stichten. — De volheid van den Heiligen Geest daalde ook op de geloovi-

---

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Christus ex potestate excellentiae, quam habet in sacramentis, contulit apostolis rem hujus sacramenti, id est plenitudinem Spiritus Sancti sine sacramento, eo quod ipsi primitias Spiritus Sancti acceperunt, sicut dicitur Roman. 8. [v. 23]. Nihilominus tamen aliquid conforme materiae hujus sacramenti exhibitum fuit apostolis sensibiliter in collatione Spiritus Sancti. Quod enim sensibiliter Spiritus Sanctus super eos descendit in specie ignis, ad eamdem significationem refertur, ad quam refertur oleum, nisi quod ignis habet vim activam, oleum autem habet vim passivam, inquantum est materia et fomentum ignis; et hoc satis competebat, nam per apostolos gratia Spiritus Sancti erat ad alios derivanda. Super apostolos etiam Spiritus Sanctus descendit in figura linguae, quod ad idem significandum refertur, quod significat balsamum, nisi quod lingua per locutionem est communicativa ad alterum, balsamum vero per edorem, quia scilicet apostoli replebantur Spiritu Sancto, ut fidei doctores, alii autem fideles, ut operatores eorum, quae pertinent ad aedificationem fidelium. Similiter etiam ad impositionem manus apostolorum, et etiam ad

gen zooals bij de handenoplegging of onder de prediking der Apostelen, juist op dezelfde wijze als bij het begin met de Apostelen gebeurd was, onder waarneembare teekenen neder. Daarom zegt de Heilige Petrus in de *Handelingen* (11, 15) : « *Toen ik begon te spreken viel de Heilige Geest over hen evenals ook over ons in het begin* », en daarom was er daar, waar de goddelijke kracht op mirakuleuze wijze zintuigelijk-waarneembare dingen bewerkte, geen zintuigelijk-waarneembare stof noodig. Niettemin gebruikten echter de Apostelen over het algemeen wanneer ze dit sacrament wilden toedienen, en die zichtbare teekenen niet door God werden veroorzaakt, chrisma. Dyonisius zegt ons immers in zijn « *Kerkelijke Hierarchie* » (4) : « *Er bestaat een handeling die ons volkomenheid geeft; onze leiders, de Apostelen nl., noemen haar mysterie van het Chrisma.* »

2. Het doopsel is er op berekend zonder meer het geestelijke leven te schenken, en daarom wordt daartoe een enkelvoudige stof gebruikt. Het vormsel daarentegen schenkt ons de volheid van den Heiligen Geest, wiens werking naar de woorden uit het *Boek der Wijsheid* (7, 22) veelzijdig is : « *In de Wijsheid is een geest van verstand, heilig, eenig en veelzijdig.* » En Sint Paulus schrijft in zijn *I^{en} Brief aan de Korinthiërs* (12, 4) : *Verscheidene gaven*

eorum praedicationem descendebat plenitudo Spiritus Sancti super fideles sub visibilibus signis, sicut et a principio descenderat super apostolos. Unde Petrus dicit Act. 11. [v. 15]: « Cum coepisset loqui, cecidit Spiritus Sanctus super eos, sicut et in nos in initio. Et ideo non erat necessaria sensibilis materia sacramentalis, ubi sensibilia signa miraculose exhibebantur divinitus. Utebantur tamen apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramenti, quando hujusmodi visibilia signa non exhibebantur.. Dicit enim Dionysius 4. cap. Eccles. Hierarch.: « Est quaedam perfectiva operatio, quam duces nostri (idest apostoli) chrismatis hostiam nominant ».

AD SECUNDUM dicendum, quod baptismus datur ad spiritualem vitam simpliciter consequendam, et ideo competit illi sacramento materia simplex. Sed hoc sacramentum datur ad plenitudinem consequendam Spiritus Sancti, cuius est multiformis operatio, secundum illud Sap. 7. [v. 22]: « *Est enim in illa Spiritus intelligentiae sanctus, unicus, multiplex* », et l. ad

zijn er, doch er is maar één en dezelfde geest ». Zoo moet dus ook de stof van dit sacrament uit verschillende zaken samengesteld zijn.

3. De eigenschappen van de olie waardoor men den Heiligen Geest wil te kennen geven vinden we beter in olijfolie dan in andere oliën terug. De olijfboom met zijn groene bladeren verzinnebeeldt nl. de kracht en de barmhartigheid van den Heiligen Geest. Daarbij wordt als men van olie spreekt, gewoonlijk olijfolie bedoeld, en daar waar ze te vinden is wordt meestal ook olijfolie gebruikt. Andere vloeistoffen integendeel noemt men alleen olie in de mate waarin ze op olijfolie gelijken, en worden enkel daar gebruikt waar olijfolie ontbreekt. Daarom dan wordt bij het vormsel zooals tevens ook bij de andere sacramenten alleen olijfolie gebruikt.

4. Het doopsel is voor de zaligheid volstrekt onontbeerlijk en daarom dient de stof van het doopsel overal te vinden te zijn. Voor het vormsel daarentegen was het, daar het sacrament niet even onontbeerlijk is, voldoende dat de stof naar alle werelddelen kan worden overgevoerd.

Corinth. 12. [v. 4] dicitur: « Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus ». Et ideo convenienter hujus sacramenti est materia composita.

AD TERTIUM dicendum, quod proprietates olei, quibus significatur Spiritus Sanctus, magis inveniuntur in oleo olivarum, quam in quocumque alio oleo. Unde et ipsa oliva semper frondibus virens, viorem et misericordiam Spiritus Sancti significat. Hoc etiam oleum proprie dicitur oleum, et maxime habetur in usu, ubi haberi potest. Quilibet autem aliis liquor ex similitudine hujus oleum nominatur, nec est in usu communi, nisi in supplementum, apud eos, quibus deest oleum olivarum. Et ideo hoc oleum solum assumitur in usum hujus et quorumdam aliorum sacramentorum.

AD QUARTUM dicendum, quod baptismus est sacramentum absolutae necessitatis, et ideo ejus materia debet inveniri ubique. Sufficit autem quod materia hujus sacramenti, quod non est tantae necessitatis, possit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

IIIe ARTIKEL.

Is het voor de geldigheid van dit Sacrament noodig dat het Chrisma eerst door den bisschop zou gewijd worden?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat tot de geldigheid van dit sacrament niet vereischt wordt dat het Chrisma eerst door den bisschop zou gewijd worden. — 1. Het doopsel dat ons volledige vergiffenis van zonden schenkt, is niet minder krachtig dan het vormsel. Welnu, alhoewel het water vóór het vormsel gewijd wordt, wordt zulks voor de geldigheid niet vereischt, in nood toch mag die wijding worden overgeslagen. Zoo wordt dus evenmin hier tot de geldigheid vereischt dat het Chrisma eerst door den bisschop zou worden gewijd.

2. Hetzelfde moet niet tweemaal gewijd worden. Welnu, de stof van het sacrament wordt bij de toediening zelf, door den vorm der woorden waardoor de mensen de sacramenten ontvangen, geheiligt. Daarvandaan dat de Heilige Augustinus zegt (80^e *Tractaat op Joannes*) : « *Het woord wordt met het element*

ARTICULUS III.

*Utrum sit de necessitate hujus sacramenti,
quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.*

[4. Dist. 7. q. 1. art. 2. q. 3.]

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod non sit de necessitate hujus sacramenti, quod chrisma, quod est materia hujus sacramenti, fuerit prius per episcopum consecratum. Baptismus enim, in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficacie, quam hoc sacramentum. Sed licet quaedam sanctificatio adhibeatur aquae baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti, quia in articulo necessitatis praeteriri potest. Ergo non est de necessitate hujus sacramenti, quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

2. **PRÆTEREA**, idem non debet bis consecrari. Sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramenti per formam verborum, qua confertur sacramentum; unde et Augustinus dicit super Joan. [tract. 80. N.

vereenigd, en het sacrament ontstaat. » Zoo moet dus het chrisma niet vooraleer men het sacrament toedient gewijd worden.

3. De wijdingen die omtrent de sacramenten geschieden zijn er op berekend genade te verleenen. Welnu, zintuigelijk-waarneembare stof uit olie en balsem kan geen genade ontvangen. Zoo behoort dus die stof niet gewijd te worden.

Daartegenover staat echter dat paus Innocentius het volgende zegt (*De Consecr. Dist. IV, Cap. 119, Presbyteris*) : « *Het is de priesters toegelaten, wanneer ze doopen, de doopelingen met het chrisma dat door den bisschop gewijd werd te zalven. Alleen mogen ze niet op het voorhoofd balsemen, dit blijft immers de bisschoppen wanneer ze den Heiligen Geest geven voorbehouden.* » Dit nu geschiedt bij het vormsel en zoo dient dus bij dit sacrament chrisma dat door den bisschop gewijd werd gebruikt te worden.

LEERSTELLING. — De heiligmaking die door de sacramenten geschiedt, heeft, zoals we in het 3^e Artikel der 64^e Kwestie ziden, haar oorsprong in Christus. Nochtans er moet op gewezen

3] : « *Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum.* » Non ergo debet prius chrisma consecrari, quam hoc sacramentum tradatur.

3. PRÆTEREA, omnis consecratio, quae fit in sacramentis, ad consecrationem gratiae ordinatur. Sed materia sensibilis confecta ex oleo et balsamo non est capax gratiae. Ergo non debet ei aliqua consecratio adhiberi.

SED CONTRA est, quod Innocentius I. papa [epist. 1. ad Decent., cfr. Can. Presbyteris De Consecrat. Dist. 4.] dicit : « *Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos ungere liceat, quod ab episcopo fuerat consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis, cum tradunt Paracletum,* » quod quidem fit in hoc sacramento. Ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per episcopūm consecratum.

RESPONDEO dicendum, quod tota sacramentorum sanctificatio a Christo derivatur, ut supra dictum est [q. 64. art. 3.]. Est autem considerandum, quod quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream Christus est

worden dat Christus sommige sacramenten, die een zintuigelijk-waarneembare stof hadden het doopsel nl. en de Eucharistie, heeft toegediend, en zoo heeft die stof door het gebruik dat Christus er van maakte de noodige geschiktheid gekregen om bij de sacramenten als stof te dienen. Daarom zegt Chrysostomus in zijn *Commentaar op Mt. (3)* : « *De wateren zouden bij het doopsel nooit de kracht gehad hebben de geloovigen van hun zonden te reinigen waren ze niet door de aanraking van Christus' lichaam geheiligd geworden.* » Evenzoo heeft Christus, wanneer Hij het brood nam en ook wanneer Hij den kelk nam, zoals bij Mattheus (26) en Lucas (22) staat, zelf gezegend. Daarom dan wordt niet tot de geldigheid vereischt dat de elementen zouden gezegend worden, de zegen van Christus zelf is hier immers voldoende. Als dit alles niettemin gezegend wordt, dan is het niet omdat het noodig is, maar wel om alles meer plechtigheid bij te zetten. Jezus-Christus echter heeft om geen afbreuk te doen aan de onzichtbare wijding, waardoor Hij boven al zijn gezellen (*Ps. 44-10*) gezegend was, voor zichzelf nooit zichtbare wijdingen willen gebruiken, en daarom moet het Chrisma evenals ook de olie voor de zieken vooraleer men ze gebruikt, gezegend worden.

usus, scilicet baptismo et etiam Eucharistia; et ideo ex ipso usu Christi materiae horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. Unde Chrysostomus dicit [Chromat. in fragmentis; vide cap. : Nunquam, De Consecrat. Dist. 4.], quod « nunquam aquae baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatae fuissent ». Et similiter ipse Dominus accipiens panem benedixit : « Similiter autem et calicem », ut habetur Math. 26. [v. 26-27] et Luc. 22. [v. 19-20]. Et propter hoc non est de necessitate horum sacramentorum, quod materia prius benedicatur, quia sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeat, pertinet ad solemnitatem sacramenti, non autem ad necessitatem. Unctionibus autem visibilibus Christus non est usus, ne fieret injuria invisibili unctioni, qua est « unctus prae consortibus suis », Psal. 44. [v. 8]. Et ideo tam chrisma quam oleum sanctum infirmorum, prius benedicuntur, quam adhibeantur ad usum sacramenti.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De eerste tegenwerping werd reeds door de leerstelling weerlegd.

2. Die twee wijdingen van het chrisma zijn niet op hetzelfde aangewezen; zooals immers een werktuig op dubbele wijze werktuigelijke kracht ontvangt, wanneer het nl. eigenlijk werktuig wordt en wanneer het door de hoofdoorzaak tot zijn uitwerksel bewogen wordt, zoo ook heeft de stof van het sacrament een dubbele wijding van doen, eene waardoor ze de eigenlijke stof van het sacrament wordt, een andere waardoor ze in werking treedt.

3. Een stoffelijk lichaam kan niet als subject der genade maar wel, zooals we hierboven in het 1^e en 3^e Artikel der 62^e Kwestie zeiden, als werktuig der genade, genade ontvangen, en daarom wordt de stof van de sacramenten door Christus of door den bisschop, die in de plaats van Christus optreedt, gezegend.

AD PRIMUM ergo palet responsio ex dictis.

AD SECUNDUM dicendum, quod utraque consecratio chrismatis non referatur ad idem. Sicut enim instrumentum virtutem instrumentalem acquirit duplicitate, scilicet quando accipit formam instrumenti, et quando movetur a principali agente ad effectum, ita etiam materia sacramenti duplice sanctificatione indiget, per quarum unam fit propria materia sacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum.

AD TERTIUM dicendum, quod materia corporalis non est capax gratiae, quasi gratiae subjectum, sed solum sicut gratiae instrumentum, ut supra dictum est [q. 62. art. 3.]. Et ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab episcopo, qui gerit in Ecclesia personam Christi.

IVe ARTIKEL.

Zijn de woorden : « Ik teeken U met het teeken van het Kruis, enz.... » voor het vormsel wel een geschikte vorm?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de woorden « *Ik teeken u met het teeken van het kruis en ik vorm u met het chrisma der zaligheid in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes* », voor het vormsel niet een geschikte vorm zijn. — 1. Het gebruik van de sacramenten is van Christus en de Apostelen tot ons gekomen. Welnu Christus heeft dien vorm niet ingesteld, en de Apostelen hebben hem niet gebruikt. Zoo past een dergelijke vorm dus niet voor het vormsel.

2. Indien dit sacrament voor allen hetzelfde is, dan moet het ook voor allen denzelfden vorm hebben. Alles betrekt immers zijn eenheid en zijn wezenheid van zijn vorm. Welnu de vorm van het vormsel is niet overal dezelfde; sommigen immers zeggen : « *Ik vorm u met het chrisma der heiligmaking* » en zoo is bewuste vorm voor het vormsel dus niet geschikt.

ARTICULUS IV.

Utrum haec sit conveniens forma hujus sacramenti :
Consigno te signo crucis, etc.

[Infr. q. 84. art. 3. corp et 4. Dist. 7. q. 1. art. 3. q. 3.
et opusc. 2. cap. 1.]

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod haec non sit conveniens forma hujus sacramenti : *Consigno te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen* ». Usus enim sacramentorum a Christo et ab apostolis derivatur. Sed neque Christus hanc formam instituit, nec apostoli ea usi leguntur. Ergo haec non est conveniens forma hujus sacramenti.

2.. PRÆTEREA, sicut sacramentum est idem apud omnes, ita et forma debet esse eadem, quia quaelibet res habet unitatem, sicut et esse a sua forma. Sed hac forma non omnes utuntur; quidam enim dicunt : « *Confirmo te chrismate sanctificationis* ». Ergo haec non est conveniens forma hujus sacramenti.

3. In het 2^e Artikel werd gezegd dat net als er tusschen de volmaaktheid en hetgeen er te vervolmaken valt gelijkenis bestaat, het vormsel met het doopsel moet gelijkenis vertoonen. Welnu in den vorm van het doopsel wordt noch van het merkteeken noch, alhoewel de mensch door het doopsel, zooals de Apostel in zijn *Brief aan de Romeinen* 6 schrijft, samen met Christus sterft, van het kruis van Christus, noch van de zaligheid nl. melding gemaakt, en toch is het doopsel voor de zaligheid onontbeerlijk. In den vorm van het doopsel wordt immers van den persoon die doopt gesproken. Men zegt nl. « Ik doop u »; welnu in den vorm van het vormsel wordt het tegendeel uitgedrukt, en zoo is dus bewuste vorm niet passend.

Daartegen echter staat het gezag der Heilige Kerk die dezen vorm heeft goedgekeurd.

LEESTELLING. — Bewuste vorm past volkomen bij dit sacrament. Zooals immers de vorm der dingen uit de natuurlijke orde elk van dezen zijn eigen aard schenkt, zoo ook moet de vorm der sacramenten alles wat in de natuur van een bepaald sacrament

3. PRÆTEREA, sacramentum hoc debet conformari baptismō, sicut perfectio perfectibili, ut supra dictum est [art. 2. huj. q. arg. 2.]. Sed in forma baptismi non fit mentio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi, cum tamen per baptismum homo Christo commoriatur, ut Apostolus dicit [Rom. 6, v.v. 3. sqq.]; nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen baptismus sit de necessitate salutis; in forma etiam baptismi ponitur unus actus tantum, et exprimitur persona baptizantis, cum dicatur: « Ego te baptizo », cuius contrarium appetit in forma praedicta. Non ergo est conveniens forma hujus sacramenti.

SED CONTRA est auctoritas Ecclesiae, quae hac forma communiter utitur.

RESPONDEO dicendum, quod praedicta forma est conveniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem, ita forma sacramenti continere debet quidquid pertinet ad speciem sacramenti. Sicut autem ex

ligt te kennen geven. Zooals nu uit het voorgaande, uit het 1^e Artikel nl. blijkt wordt in dit sacrament om den mensch voor den geestelijken strijd uit te rusten, de Heilige Geest geschonken. Daarom dan dienen voor dit sacrament drie bestanddeelen in den vorm te worden te kennen gegeven. Het eerste is de oorzaak die ons de volheid der geestelijke sterkte geeft, de Heilige Geest nl. en deze wordt wanneer we zeggen : « In den naam des Vaders des Zoons en des Heiligen Geestes » vermeld; het tweede is de geestelijke kracht die den mensch met behulp van die zintuigelijk-waarneembare stof tot zijn zaligheid gegeven wordt, en deze wordt vermeld wanneer gezegd wordt : « Ik vorm u met het chrisma der zaligheid ». Het derde eindelijk is het teeken dat, zooals bij lichamelijke strijd soldaten met het teeken van hun oversten geteekend worden, aan den strijder gegeven wordt. Daarom dan wordt gezegd : « Ik teeken u met het teeken van het kruis », waardoor nl., zooals in den *Brief aan de Colossenzen* (2, 14) geschreven staat, onze koning overwonnen heeft.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Zooals hierboven in het 2^e Artikel dezer Kwestie (Antw. op de eerste bedenking) werd voorgehouden werd soms door de Apostelen de volheid van den Heiligen Geest met wonderbare tekenen van God, die de

---

supradictis patet [art. 1. huj. q.], in hoc sacramento datur Spiritus Sanctus ad robur spiritualis pugnae. Et ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quae continentur in forma praedicta; quorum primum est causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quae est sanctae Trinitas, quae exprimitur, cum dicitur : « In nomine Patris », etc.; secundum est ipsum robur spirituale, quod homini conferunt per sacramentum materiae visibilis ad salutem, quod quidem tangitur, cum dicitur: « Confirmo te chrismate salutis »; tertium est signum, quod pugnatori datur, sicut et in pugna corporali milites insigniis ducum insigniuntur, et quantum ad hoc dicitur : « Consigno te signo crucis », in quo scilicet Rex noster triumphavit, ut dicitur *Coloss. 2. [v. 15]*.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est [art. 2. huj. q. ad. 1.], per ministerium apostolorum quandoque dabatur effectus hujus sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus Sancti, quibusdam visibilibus signis mi-

genade van het sacrament zonder sacrament kan schenken, uitgereikt. In dergelijke gevallen was noch de gewone vorm noch de gewone stof voor dit sacrament onontbeerlijk. Het gebeurde echter ook dat de Apostelen als bedienaars het sacrament toedienden, en dan gebruikten ze de stof en den vorm die Christus had ingesteld; de Apostelen namen immers bij de bediening van de sacramenten veel in acht dat meestal niet in de Heilige Schrift staat opgeteekend. Daarvandaan dat Dyonisius bij het einde van zijn *Kerkelijke Hierarchie* het volgende zegt : « Het is de Schriftuurverklaarders niet toegelaten de heiligmakende aanroepingen waardoor de sacramenten tot stand komen openbaar te maken, dit zoo wat haar mystieke kracht als wat haar uitwerkselen, die Gods kracht er door verwerkt, betreft; integendeel moeten onze overleveringen in het geheim en zonder praalvertoon onderwezen worden. Daarvan zegt de Apostel in den 1^{en} Brief aan de Korinthiërs (11, 34) : « De overige zaken zal ik regelen als ik kom. »

2. Heiligheid is de oorzaak onzer zaligheid en daarom komt te zeggen « chrisma der zaligheid » op hetzelfde neer als te zeggen « chrisma der heiligmaking ».

3. Het doopsel is de wedergeboorte tot het geestelijke leven waardoor de mensch in zichzelf leeft, en daarom spreekt men in

---

raculose a Deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre; et tunc non erat necessaria nec materia, nec forma hujus sacramentū. Quandoque autem, tanquam ministri sacramentorum, hoc sacramentum preebebant; et tunc sicut materia, ita et forma ex mandato Christi utebantur. Multa enim servabant apostoli in sacramentorum collatione, quae in Scripturis communiter propositis non sunt tradita; unde Dionysius dicit in fine Eccles. Hierarch. [cap. 17, Part. 3, § 10]: « Consummativas invocationes (idest verba quibus perficiuntur sacramenta) non est justum scripturas interpretantibus, neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes ex occulto ad commune adducere; sed nostra sacra traditio sine pompa (idest occulte) eas edocet ». Unde et Apostolus dicit loquens de celebrazione Eucharistiae 1. Corinth. 11. [v. 34]: « Caetera, cum venero, disponam ».

AD SECUNDUM dicendum, quod sanctitas est salutis causa, et ideo in idem redit, quod dicitur : « Chrismate salutis et sanctificationis ».

AD TERTIUM dicendum, quod baptismus est regeneratio in spiritualem

den vorm van het doopsel slechts van een enkele daad die met de heiligmaking van den mensch betrekking heeft. Het vormsel integendeel is er niet alleen op berekend de mensch in zichzelf te heiligen, maar ook en vooral hem tot den uitwendigen strijd dien hij zal moeten doorstaan uit te rusten. Daarom dan wordt niet alleen van de innerlijke heiligmaking gesproken zooals geschiedt bij de woorden : « Ik vorm u met het chrisma der zaligheid », maar ook van het teeken des kruises, waardoor de mensch uitwendig wordt uitgerust tot den geestelijken strijd. Dit nu wordt uitgedrukt, wanneer men zegt : « Ik teeken u met het teeken van het kruis ». Verder kunnen in het woord : « doopen » dat wassching beteekent, de stof die het wasschende water is, en het uitwerksel begrepen worden nl. de zaligheid. In het woord « Ik vorm u » integendeel liggen stof en uitwerksel niet besloten, en daarom dienen ze nog te worden te kennen gegeven. Hierboven zeiden we ook dat het voor de geldigheid van het doopsel niet vereischt wordt, het ligt immers in het Latijn reeds in den eersten persoon van het werkwoord besloten, en wordt dan ook alleen om het opzet duidelijk te kennen te geven er aan toegevoegd, bij het vormsel daarentegen is zulks daar, zooals we in het 11^e Artikel zullen aantoonen, het vormsel alleen door hoogstaande bedienaars wordt toegediend, niet zoo noodzakelijk.

---

vitam, qua homo vivit in seipso, et ideo non ponitur in forma baptismi nisi unus actus ad ipsum hominem sanctificandum pertinens. Sed hoc sacramentum non solum ordinatur ad hoc, quod homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnae exteriori; et ideo non solum fit mentio de interiori sanctificatione, cum dicitur : « Confirmo te chrismate salutis », sed etiam consignatur homo exterior quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem; quod significatur, cum dicitur : « Consigno te signo crucis ». In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi et materia (quae est aqua abluens) et effectus salutis, quae non intelliguntur in verbo confirmandi; et ideo oportuit haec ponere. Dictum est autem supra [q. 66. art. 5. ad 1.], quod hoc quod dicitur : Ego, non est de necessitate formae baptismalis, quia intelligitur in verbo primae personae; apponitur tamen ad exprimendam intentionem, quod non est ita necessarium in confirmatione, quae non exhibetur nisi ab excellenti ministro, ut infra dicetur [art. 11. huj. q.].

Ve ARTIKEL.

Prent het Sacrament van het vormsel de ziel een merkteeken in?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het sacrament van het vormsel de ziel geen merkteeken inprent. — 1. Een merkteeken is een onderscheidingssteeken. Welnu, het vormsel onderscheidt een gevormde niet van de ongeloovigen, dit toch geschiedt door het doopsel. Evenmin onderscheidt het een gevormde van andere geloovigen; dit sacrament immers rust den mensch uit tot den geestelijken strijd, die alle geloovigen aanbelangt. Zoo wordt dus door dit sacrament geen merkteeken ingeprent. Hierboven werd gezegd dat het merkteeken een geestelijk vermogen is (in het 2^e Artikel der 63^e Kwestie). Een vermogen nu is van bedrijvenden of van lijdenden aard. Een bedrijvig vermogen wordt den mensch door het sacrament van het priesterschap geschenken. Een lijdend of ontvangend vermogen daarentegen door het sacrament van het doopsel. Zoo kan dus het sacrament van het vormsel niet meer een tweede merkteeken inprenten.

ARTICULUS V.

Utrum sacramentum confirmationis imprimat characterem.

[4. Dist. 7. q. 2. art. 1. q. 1. et q. 3. art. 3: q. 3.]

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod sacramentum confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam signum distinctivum. Sed per sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismum; neque etiam ab aliis fidelibus, quia hoc sacramentum ordinatur ad pugnam spiritualem, quae omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

2. PRÆTEREA, supra dictum est [q. 63. art. 2.], quod character est quaedam potentia spiritualis. Potentia autem non est nisi activa vel passiva; potentia autem activa in sacramentis confertur per sacramentum ordinis, potentia autem passiva, sive receptiva per sacramentum baptismi. Ergo per sacramentum confirmationis nullus character imprimitur.

3. Bij de besnijdenis die een lichamelijk merkteeken is wordt geen geestelijk merkteeken ingeprent. Welnu bij het vormsel wordt, wanneer de mensch op het voorhoofd door het teken van het heilig Kruis geteekend wordt, een lichamelijk merkteeken ingeprent. Zoo wordt dus door dit sacrament geen geestelijk merkteeken ingeprent.

Daartegenover staat echter dat elk sacrament dat niet mag hernieuwd worden een merkteeken inprent. Welnu het vormsel wordt niet hernieuwd. Paus Gregorius zegt (*III, 4. Brief aan Bonifacius*) immers dat « de mensch die door den bisschop gevormd wordt niet ander maal mag gevormd worden ». Zoo prent dus het vormsel een merkteeken in.

LEERSTELLING. — Zooals we hierboven in de 63^e Kwestie, 1^e Artikel gezegd hebben is het merkteeken een geestelijk vermogen dat ons in staat stelt vrome daden te stellen. Hierboven zeiden we reeds in het eerste Artikel dezer kwestie dat, evenals in het christelijk leven het doopsel een geestelijke wedergeboorte is, evenzoo het vormsel op een geestelijken wasdom, waardoor de mensch tot de volkomenheid van het geestelijk leven uitgroeit, neer-

3. **PRÆTEREA**, in circumcisione, quae est character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character. Sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis, dum scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc sacramento character spiritualis.

SED CONTRA, in omni sacramento, quod non iteratur, imprimitur character. Sed hoc sacramentum non iteratur : dicit enim Gregorius II [Ep. 4. ad Bonifac.; cfr. Can. De Homine, De Consecrat. dist. 5.] : « De homine, qui a pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est ». Ergo in confirmatione imprimitur character.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [q. 63. art. 2.], character est quaedam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra [art. 1. huj. q.], quod sicut baptismus est quaedam spiritualis regeneratio in vitam christianam, ita etiam confirmatio est quodam spirituale augmentum promovens hominem in spiritualem aetatem per-

komt. Bij vergelijking met het lichamelijke leven blijkt immers al dadelijk dat een mensch wanneer hij even geboren werd anders te werk gaat dan wanneer hij reeds de mannenjaren heeft bereikt. Daarom dan wordt door het sacrament van het vormsel aan den mensch een geestelijke macht geschenken om sommige daden te stellen die hij, alleen met de krachten die hem bij het doopsel gegeven werden, niet had kunnen stellen. Bij het doopsel toch krijgt de mensch macht om hetgeen, in zoover hij aan zich beschouwd wordt, voor zijn zaligheid noodig is, te kunnen doen; bij het vormsel daarentegen krijgt hij macht om tegen de vijanden van het geloof te strijden. Dit blijkt overigens uit het leven van de Apostelen, die vóór de komst van den Heiligen Geest in het Cenakel met bidden volhielten, en naderhand buiten kwamen en niet meer vreesden in het openbaar, ja zelfs tegenover de vijanden van het christelijk geloof, dit geloof te belijden. Zoo is het dan zeker dat door dit sacrament van het vormsel een merkteeken wordt ingeprent.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De geestelijke strijd tegen onzichtbare vijanden moet door iedereen gestreden worden, maar de strijd tegen zichtbare vijanden, tegen de vervolgers der Heilige Kerk, met nl. openlijk den naam van Christus te belijden,

---

fectam. Manifestum est autem ex similitudine corporalis vitae, quod alia est actio hominis statim nati, et alia actio, quae competit ei, cum ad perfectam aetatem pervenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis ad quasdam alias actiones sacras, praeter illas, ad quas datur ei potestas in baptismo, nam in baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quae ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundum seipsum vivit; sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea, quae pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei, sicut patet ex exemplo apostolorum, qui antequam plenitudinem Spiritus Sancti acciperent, erant in coenaculo perseverantes in oratione, postmodum vero egressi non verebantur publice fidem fateri, etiam coram inimicis fidei christianaee. Et ideo manifestum est, quod in sacramento confirmationis imprimitur character.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod pugna spiritualis contra hostes invisibilis omnibus competit. Sed contra hostes visibiles, idest contra persecutores

is voor gevormde christenen, die geestelijker wijze reeds tot de rijpheid der mannenjaren gekomen zijn, weggelegd. Sint Joannes zegt immers in zijn *1^{en} Brief* (2, 14) : « *Ik heb u geschreven, jongelingen, omdat ge sterk zijt en het woord Gods in u blijft en gij den booze overwonnen hebt.* » Zoo is dus het merkteken van het vormsel een teeken niet om geloovigen uit ongeloovigen te onderscheiden, maar om degenen die in geestelijk opzicht reeds volwassen zijn uit degenen tot wie het woord uit den *1^{en} Brief van Sint Petrus* (2, 2) : « *als pasgeboren kinderkens* » gericht werd, te onderscheiden.

2. Ieder sacrament is een geloofsbelijdenis. Zooals nu een gedoopte geestelijke macht ontvangt om zijn geloof door het ontvangen van de andere sacramenten te belijden, zoo ontvangt de gevormde macht om het geloof van Christus door zijn woorden openlijk en van ambtswege te belijden.

3. De sacramenten der Oude Wet noemde men, omdat ze in de ziel niets teweegbrachten, sacramenten van vleeschelijke rechtvaardigheid (*Hebreërs*, 9, 10). En daarom werd bij de besnijdenis in het vleesch en niet in de ziel een merkteken ingeprent. Bij het vormsel daarentegen wordt omdat het een sacrament der Nieuwe Wet is, samen met het vleeschelijke merkteken ook een geestelijk ingeprent.

fidei, pugnare nomen Christi publice confitendo, est confirmatorum, qui jam sunt perducti spiritualiter ad virilem aetatem, secundum quod dicitur 1. Joan. 2. [v. 14] : « *Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, et verbum Dei in vobis manet, et vicistis malignum.* » Et ideo character confirmationis est signum distinctivum, non infidelium a fidelibus, sed spiritualiter prosectorum ab his, quibus dicitur [1. Petri 2. v. 2.] : « *Sicut modo gentili infantes.* »

AD SECUNDUM dicendum, quod omnia sacramenta sunt quaedam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualiem ad protestandam fidem per susceptionem aliorum sacramentorum, ita confirmatus accipit potestatem publice fidem Christi verbis profitandi, quasi ex officio.

AD TERTIUM dicendum, quod sacramenta veteris legis dicuntur justitiae carnis, ut patet Hebr. 9. [v. 10], quia scilicet interius nihil efficiebant. Et ideo in circumcisione imprimebatur character solum in corpore, non autem in anima. Sed in confirmatione cum charactere corporali imprimitur simul character spiritualis, eo quod est sacramentum novae legis.

VIe ARTIKEL.

*Veronderstelt het merkteeken van het vormsel
ook het merkteeken van het doopsel?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat het merkteeken van het vormsel niet noodzakelijk het merkteeken van het doopsel veronderstelt. — 1. Het sacrament van het vormsel is er op berekend het geloof in Christus openlijk te doen belijden. Velen echter hebben vóór het doopsel, wanneer ze voor het geloof hun bloed vergoten, hun geloof openlijk beleden. Zoo onderstelt het merkteeken van het vormsel dus niet noodzakelijk het merkteeken van het doopsel.

2. Te meer daar we in het Evangelie van *Sint Jan* (4, 2) lezen dat Christus niet zelf doopte, maar wel zijn leerlingen, staat nergens geschreven dat de Apostelen gedoopt werden. In weerwil daarvan werden ze naderhand bij de komst van den Heiligen Geest gevormd en zoo mogen dus ook andere mensen vooraleer ze gedoopt worden gevormd worden.

3. In de *Hand.* (10, 44) staat geschreven dat « *Sint Petrus*

ARTICULUS VI.

Utrum character confirmationis praesupponat characterem baptismi.

[4. Dist. 7. q. 2. art. 1. q. 3. et Dist. 24. q. 1. art. 2. q. 3. et 4.].

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod character confirmationis non praesupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendum publice fidem Christi. Sed multi etiam ante baptismum sunt fidem Christi publice confessi, sanguinem fundentes pro fide. Ergo character confirmationis non praesupponit characterem baptismalem.

2. PRÆTEREA, de apostolis non legitur, quod fuerint baptizati, praesertim cum dicatur *Ioan.* 4. [v. 2] quod ipse Christus non baptizabat, sed discipuli ejus, et tamen postea fuerunt confirmati per adventum Spiritus Sancti. Ergo similiter alii possunt confirmari, antequam baptizentur.

3. PRÆTEREA, *Act.* 10. [v.v. 44, sqq.] dicitur, quod adhuc loquente

nog aan 't spreken was wanneer de Heilige Geest nederdaalde op degenen die naar zijn woord luisterden.... en ze hoorden hen talen spreken. » — Sint Petrus nu wilde dat men die mensen zou doopen. Zoo kan dan ook dezelfde reden gelden om andere mensen eerst te vormen en naderhand te doopen.

Daartegenover staat echter wat *Rabanus Maurus* in zijn « *Boek over de vorming der geestelijken* » (1, 31) zegt : « *De bisschop geeft dan eindelijk aan den gedoopten den Heiligen Geest door handenoplegging opdat hij door den Heiligen Geest zou gesterkt worden om zijn geloof te belijden. »*

LEERSTELLING. — Het merkteeken van het vormsel onderstelt noodzakelijk het merkteeken van het doopsel, zoodat degene die, zonder vooraf het doopsel ontvangen te hebben zou gevormd worden, niets zou ontvangen maar na het doopsel andermaal zou moeten gevormd worden. De reden daarvan is dat, zooals uit het 1^e Artikel dezer Kwestie blijkt, het vormsel tot het doopsel in dezelfde verhouding staat als wasdom tot geboorte. Het ligt immers voor de hand dat niemand vooraleer geboren te zijn tot rijp-

Petro, cecidit Spiritus Sanctus super eos, qui audiebant verbum, et audiebant eos loquentes linguis; et postea Petrus jussit eos baptizari. Ergo paratione possunt alii prius confirmari, quam baptizentur.

SED CONTRA est, quod Rabanus dicit in lib. 1. de Instit. Cleric. [cap. 30.] : « Novissime a summo sacerdote per impositionem manus Paracletus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad praedicandum ».

RESPONDEO dicendum, quod character confirmationis ex necessitate presupponit characterem baptismalem, ita scilicet quod si aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret iterato ipsum confirmari post baptismum. Cujus ratio est, quia sicut (1) se habet confirmatio ad baptismum, ita (2) augmentum ad generationem, ut ex supradictis patet [art. 1. huj. q.]. Manifestum est autem, quod nullus potest promoveri in

(1) sic.

(2) sicut.

heid zou uitgroeien. Welnu, evenzoo kan niemand zonder eerst gedoopt te zijn het sacrament van het vormsel ontvangen.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. De goddelijke al-macht ligt niet aan den band van- noch is beperkt door het sacramenteele werking; net zooals God immers zonder het sacrament van het doopsel kan zonden vergeven, kan Hij ook zonder het sacrament van het vormsel die geestelijke kracht, die bestand maakt om in het openbaar het geloof van Christus te belyden, schenken. Alleen kan niemand, evenmin als het aangaat zonder verlangen naar het doopsel, het uitwerksel van het doopsel te verkrijgen, zonder de begeerde het vormsel te ontvangen, het uitwerksel van het vormsel erlangen, en die begeerde kan ongetwijfeld vooraleer gedoopt te zijn aanwezig zijn.

2. Sint Augustinus zegt aan Seleucianus in zijn 108^{en} Brief op woorden van Sint Jan (13, 10) : « *Wie een bad genomen heeft moet enkel zijn voeten wassen* », dat « *we daardoor weten dat Petrus en de andere leerlingen door Christus gedoopt werden of door het doopsel van Joannes, zooals sommigen beweren of wat meer aannemelijk is door het doopsel van Christus; om het doopsel te kunnen toedienen had Hij immers gedoopte bedienaars noodig.* »

---

aetatem perfectam, nisi primo fuerit natus; et similiter nisi primo aliquis fuerit baptizatus, non potest sacramentum confirmationis accipere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod virtus' divina non est alligata sacramentis. Unde potest conferri homini spirituale robur ad confitendum publice fidem Christi absque sacramento confirmationis, sicut etiam potest consequi remissionem peccatorum sine baptismō. Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi sine baptismi voto, ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius, quod potest haberi etiam ante susceptionem baptismi.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut Augustinus dicit [epist. 108.], ex hoc quod Dominus dicit Joan. 13. [v. 10] : « *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet* », « *intelligimus Petrum et alios Christi discipulos fuisse baptizatos, sive baptismō Joannis, sicut nonnulli arbitrantur, sive, quod magis credibile est, baptismō Christi; neque enim renuit ministerium baptizandi, ut haberet et baptizatos servos per quos caeteros baptizaret* ».

3. Degenen die de prediking van Sint Petrus bijwoonden verkregen wel op wonderbare wijze de uitwerkselen van het vormsel, maar zeker niet het sacrament van het vormsel. Het uitwerksel van het vormsel kan immers wel zooals we in het 2^e en 4^e Artikel dezer Kwestie (Antw. op de 1^e Bedenking) zeiden vóór het doopsel aan iemand verleend worden, maar niet het sacrament van het vormsel zelf. Zooals immers het uitwerksel van het vormsel dat geestelijke kracht is het uitwerksel van het doopsel, de rechtvaardigmaking nl. onderstelt, zoo ook onderstelt het sacrament van het vormsel het sacrament van het doopsel.

VIIe ARTIKEL.

Wordt door het vormsel de heiligmakende genade geschenken?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat door dit sacrament de heiligmakende genade niet geschenken wordt. — 1. De heiligmakende genade is een geneesmiddel tegen de zonde. Welnu, in het vorig Artikel werd er gezegd dat het vormsel enkel aan degenen die gedoopt en dus van alle schuld gereinigd zijn wordt toe-

AD TERTIUM dicendum, quod audientes praedicationem Petri acceperunt effectum confirmationis miraculose, non tamen confirmationis sacramentum. Dictum est autem [art. 2. hūj. q. ad 1. et art. 4. ad 1.], quod effectus confirmationis potest alicui conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis. Sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale praesupponit effectum baptismi, qui est justificatio, ita sacramentum confirmationis praesupponit sacramentum baptismi.

ARTICULUS VII.

Utrum per sacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

[4. Dist. 7. q. 2. art. 2.]

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur. Gratia enim gratum faciens ordinatur contra culpam. Sed hoc sacramentum, sicut dictum est [art. praec.], non exhibe-

gediend. Zoo verleent dus dit sacrament niet de heiligmakende genade.

2. De zondaars hebben om rechtvaardig gemaakt te worden vooral de heiligmakende genade noodig. Welnu, moest dit sacrament de heiligmakende genade schenken, dan zou het aan de zondaars dienen te worden uitgereikt. Dit nu is niet het geval.

3. Daar de heiligmakende genade immers op hetzelfde uitwerksel berekend is, zoo is er ook maar één soort van heiligmakende genade. Welnu, twee vormen van éénzelfde soort kunnen niet bij éénzelfde subjekt thuis hooren en zoo kan, daar de heiligmakende genade door het doopsel gegeven wordt, deze niet meer door het vormsel, dat alleen aan gedoopten wordt toegediend, geschenken worden.

Daartegenover staat echter wat Paus Melchiades in zijn Brief aan de Spaansche bisschoppen schrijft : « *Bij het doopsel geeft de Heilige Geest volkomenheid om rein te kunnen leven, maar bij het vormsel geeft Hij na de heiligmakende genade wasdom.* »

LEERSTELLING. — Zooals in het eerste, tweede en derde Arti-

---

tur nisi baptizatis, qui sunt a culpa mundati. Ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens non confertur.

2. PRÆTEREA, peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, per quam solam justificari possunt. Si ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens confertur, videtur quod deberet dari hominibus in peccato existentibus, quod tamen non est verum.

3. PRÆTEREA, gratia gratum faciens specie non differt, cum ad unum effectum ordinetur. Sed duae formae ejusdem speciei non possunt esse in eodem subjuncto. Cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini per baptismum, videtur quod per sacramentum confirmationis, quod non exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

SED CONTRA est, quod Melchiades papa dicit [epist. ad Episc. Hispan.; Cfr. Can. Spir. Sanct. De Consecr. Dist. 5.] : « *Spiritus Sanctus in fonte baptismi plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum praestat ad gratiam.* ».

RESPONDEO dicendum, quod in hoc sacramento, sicut dictum est [art.

kel dezer Kwestie gezegd wordt, wordt de Heilige Geest evenals Hij op Sinksendag aan de Apostelen tot geestelijke kracht gegeven werd (Hand. 2) aan den gedoopte geschenken. Ja, ook de Apostelen schenken den Heiligen Geest door handenoplegging. Welnu, in het 1^e deel der 63^e Kwestie, 3^e Artikel, toonden we reeds aan dat de zending of schenking van den Heiligen Geest niet zonder heiligmakende genade geschiedt. Zoo is het dus duidelijk dat door dit sacrament heiligmakende genade gegeven wordt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Het eerste uitwerksel der heiligmakende genade is het wegnemen van zondeschuld. Maar ze heeft ook nog andere uitwerkselen. Ze is er immers op berekend om overeenkomstig de woorden van den Apostel in den *Brief aan de Romeinen* (6, 23) : « *De genade van God is het eeuwig leven* », den mensch langs alle graden tot het eeuwig leven te brengen. Daarom werd volgens den *II^{en} Brief aan de Korin thiërs* (12, 9) ook aan Sint Paulus gezegd : « *Mijn genade zij u genoeg* » en van zichzelf getuigt Sint Paulus in den *I^{en} Brief aan de Korin thiërs* (15, 60) : « *Door de genade Gods ben ik wat ik ben* ». Zoo wordt dan de heiligmakende genade niet alleen tot vergiffenis van schuld, maar ook om in rechtvaardiging toe te nemen en te versterken, verleend en op die wijze is het dat de heiligmakende genade door dit sacrament gegeven wordt.

---

4. huj. q.], datur baptizato Spiritus Sanctus ad robur, sicut apostolis datus est in die Pentecostes, ut legitur Act. 2. [v.v. 2. sqq.], et sicut dabatur baptizatis per impositionem manus apostolorum, ut dicitur Act. 8. [v. 17]. Ostensum est autem in 1. [q. 43. art. 3.], quod missio seu datio Spiritus Sancti non est nisi cum gratia gratum faciente. Unde manifestum est, quod gratia gratum faciens confertur in hoc sacramento.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod gratiae gratum facientis primus effectus est remissio culpae. Habet tamen et alios effectus, quia sufficit ad hoc, quod promoveat hominem per omnes gradus usque in vitam aeternam, secundum illud Rom. 6. : « *Gratia Dei vita aeterna* »; unde et Paulo dictum est 2. Cor. 12. [v. 9]: « *Sufficit tibi gratia mea* », et ipse de se dicit 1. Corinth. 15 [v. 10]: « *Gratia Dei sum id quod sum* ». Et ideo gratia gratum faciens non solum datur ad remissionem culpae, sed etiam ad augmentum et firmitatem justitiae, et sic confertur in hoc sacramento.

2. Zooals de naam zelf van dit sacrament te kennen geeft, wordt dit sacrament gegeven om hetgeen reeds vroeger bestond verder te vormen, en daarom mag het enkel gegeven worden aan mensen die reeds de genade bezitten. Zoo mag het aan degene die niet gedoopt zijn evenmin als aan zondaars die volwassen zijn, wanneer ze niet door boetvaardigheid gezuiverd werden, gegeven worden, en daarom zegt de kerkvergadering van Orléans (*De Cons. Dist. 5. Cap. 5. Ut Jejuni*) : « *Degenen die het sacrament van het vormsel willen ontvangen moeten nuchter zijn, men moet ze ervan verwittigen dat ze eerst moeten biechten om met een zuiver gemoed de gaven van den H. Geest te ontvangen.* » Door dit sacrament worden dan de uitwerkselen van de biecht en van het doopsel vervolmaakt; door de genade van dit sacrament ontvangt immers een mensch die berouw heeft volledige vergiffenis van zijn zonden, en wanneer een volwassen mensch zich van zijn zondigen staat niet bewust is, of wanneer hij hoewel zonder te veinzen zonder voldoende berouw tot dit sacrament nadert, ontvangt hij vergiffenis van zijn zonden.

3. Zooals hierboven in het 2^e art. der 62^e Kw. gezegd werd voegt de sacramentele genade aan de heiligmakende genade iets

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandum quod prius invenerit; et ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per poenitentiam reparatis. Unde dicitur in Aurelianensi Concilio [Cfr. Can. Ut jejuni; De Consecrat. Dist. 5.] : « *Ut jejuni ad confirmationem veniant, ut moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritus Sancti valeant accipere* ». Et tunc per hoc sacramentum perficitur poenitentiae effectus, sicut et baptismi, quia per gratiam collatam in hoc sacramento consequitur poenitens pleniorem remissionem peccati. Et si aliquis adultus in peccato existens, cuius conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat (1) per gratiam collatam in hoc sacramento consequetur remissionem peccatorum.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut dictum est [q. 62. art. 2.], gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem communiter sumptam

(1) accedat, per gratiam...

toe dat bestand is de bizondere uitwerkselen waartoe het sacrament werd ingesteld teweeg te brengen. Als we nu de heiligmakende genade naar haar gewone beteekenis beschouwen, dan geeft het vormsel niet een andere genade dan het doopsel, maar wel doet het de heiligmakende genade die reeds vroeger bestond toenemen; beschouwen we echter de bizondere genade die door het vormsel gegeven wordt, dan mogen we zeggen dat hier wel degelijk een bizondere genade gegeven wordt.

VIIIe ARTIKEL.

Dient dit Sacrament aan alle menschen te worden gegeven?

BEDENKIDGEN. — Men beweert dat dit sacrament niet aan alle menschen dient gegeven te worden. — 1. Zooals in het eerste en vierde artikel gezegd werd geeft dit sacrament een zekeren voorrang. Welnu, die voorrang kan niet van alle menschen het aandeel zijn en zoo dient dus dit sacrament niet aan alle menschen gegeven te worden.

aliquid effectivum specialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. Si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collata, quantum ad id quod est commune, sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia, quam per baptismum, sed quae prius inerat, augetur. Si autem consideretur quantum ad illud speciale quod superadditur, sic non est ejusdem speciei cum ipsa.

ARTICULUS VIII.

Utrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

[4. Dist. 7. q. 3. art. 2. q. 2. et 3. et Dist. 25. q. 2. art. 1, q. 2, corp.],

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non sit omnibus exhibendum. Hoc enim sacramentum ad quandam excellentiam datur, ut dictum est [art. 1. et 4. huj. q.]. Sed id quod ad excellentiam pertinet, non competit omnibus. Ergo hoc sacramentum non debet omnibus dari.

2. Door dit sacrament groeit iemand geestelijkerwijze tot mannenrijpheid uit. Welnu, die mannenrijpheid kan niet aan kinderen toekomen en zoo mogen dus zeker niet kinderen gevormd worden.

3. Paus Melchiades zegt in dienzelfden Brief : « *Na het doopsel worden we tot den strijd gevormd* ». Welnu, vrouwen mogen niet oorlogvoeren; uit hoofde van haar kunne zijn ze immers te zwak. Zoo dient dus dit sacrament evenmin aan vrouwen gegeven te worden.

4. Paus Melchiades zegt immers op diezelfde plaats : « *Alhoewel het voor degenen die sterven voldoende is de weldaden der wedergeboorte te ontvangen, toch is het voor diegenen die voort blijven leven noodzakelijk de hulpmiddelen welke het vormsel bergt te verkrijgen; het vormsel rust immers den mensch toe en leidt hem op om met de wereld slaags te worden. Hij integendeel die na het doopsel, na de onschuld verworven te hebben in zuiverheid naar het andere leven overgaat, die wordt, daar hij na den dood niet meer kan zondigen door den dood gevormd.* » Degenen die in gevaar zijn van sterven moeten dus niet gevormd worden. En zoo dient dus het vormsel niet aan alle mensen toegediend te worden.

Daartegenover staat echter wat gezegd wordt in de Hand. der

2. PRÆTEREA, per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam aetatem. Sed perfecta aetas repugnat aetati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

3. PRÆTEREA, sicut Melchiades papa dicit [epist. ad Episc. Hispan., Cfr. Can. Spirit. Sanct. De Consecrat. Dist. 5.], « post baptismum confirmatur ad pugnam ». Sed pugnare non competit mulieribus propter fragilitatem sexus. Ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

4. PRÆTEREA, Melchiades papa dicit [loc. cit.], quod « quamvis continuo transituris sufficient regeneratiois beneficia, victuris tamen confirmationis auxilia necessaria sunt, quia confirmatio armat et instruit ad agones mundi hujus et praelia reservandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus pervenerit ad mortem, confirmatur morte, quia jam non potest peccare post mortem ». Ergo statim morituris non debet hoc sacramentum conferri, et sic non debet omnibus dari.

SED CONTRA est, quod dicitur Act. 2. [v. 2] quod « *Spiritus Sanctus*

Apost. (2, 2) dat « de heilige Geest wanneer Hij kwam heel het huis vervulde »; door dit huis nu wordt de heilige Kerk verzinnebeeld en naderhand wordt gezegd dat « allen vervuld werden met den H. Geest ». — Welnu, het doel van het vormsel is allen met den H. Geest te vervullen. En zoo moet dus het vormsel aan alle geloovigen die van de heilige Kerk deel uitmaken gegeven worden.

LEERSTELLING. — Door dit sacrament wordt de mensch geestelijkerwijze tot volmaakten wasdom gebracht. Welnu, de bedoeling van de natuur is dat allen die naar het lichaam geboren worden, tot lichamelijke volkommenheid zouden uitgroeien, alleen wordt zulks omdat het lichaam vergankelijk is en door de dood kan verrast worden, weleens verhinderd. Veel meer echter is het Gods verlangen dat allen zouden tot volmaaktheid komen, de natuur toch heeft die neiging alleen omdat God ze haar meedeelt. Daarom zegt het Boek Deuteronomius (32, 4) : « *Al Gods werken zijn volmaakt* ». De ziel nu die geestelijkerwijze geboren wordt en ook op geestelijke wijze kan tot volmaaktheid uitgroeien is onsterfelijk, en evenzeer als ze bij een grijzaard kan geestelijk geboren worden, kan ze in de kinderen op jongelingsjaren den volmaakten wasdom bereiken. De leeftijden van het lichaam immers

adveniens replevit totam domum », per quam significatur Ecclesia; et postea subditur, [v. 4] quod repleti sunt omnes Spiritu Sancto. Sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur. Ergo est omnibus, qui sunt in Ecclesia, exhibendum.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. 1. huj. q.], per hoc sacramentum promovetur homo spiritualiter in aetatem perfectam. Hoc autem est de intentione naturae, ut omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam aetatem perveniat. Sed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte praevenitur. Multo autem magis de intentione Dei est omnia ad perfectionem producere, ex cuius imitatione hoc natura participat; unde et Deuter. 32. [v. 4] dicitur : « Dei perfecta sunt opera ». Anima autem, ad quam pertinet et spiritualis nativitas et spiritualis aetatis perfectio immortalis est; et potest sicut tempore senectutis spiritualem nativitatem consequi, ita tempore juventutis vel pueritiae consequi perfectam

staan het zieleven niet in den weg, en daarom dient bewust sacrament aan alle mensen te worden toegediend.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Dit sacrament geeft ons niet in zoover een mensch met andere mensen in betrekking komt maar in zoover de mensch zelf er waardiger door wordt, een zekere waardigheid; een man is immers meer waard dan een kind.

2. In de leerstelling zeiden we dat de leeftijd van het lichaam de ziel niet kan hinderen. Zoo kan dan een mensch ook als hij nog een kind is de volheid van zijn geestelijken wasdom bereiken. Daarvandaan dat er in het Boek der *Wijsheid* (4, 8) staat : « *Een eerbiedwaardige ouderdom wordt niet naar de levensduur en het aantal jaren geschat.* » En zoo komt het dat veel mensen reeds toen ze nog kinderen waren door de kracht van den H. Geest met sterkte voor Christus gestreden hebben en zelfs hun bloed voor hem hebben vergoten.

3. De heilige Joannes Chrysostomus zegt in zijn Homelie op de Machabeërs dat « *er voor wereldsche gevechten een zekere leeftijd, schoonheid en voortreffelijkhed noodig zijn, en dat daar-*

aetatem, quia hujusmodi corporales aetates animae non praejudicant; et ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam, non quidem unius hominis ad alium, sicut sacramentum ordinis, sed hominis ad seipsum, sicut idem perfectus vir existens habet excellentiam ad se puerum.

AD SECUNDUM dicendum, quod, sicut dictum est [in corp. art.], aetas corporalis non praejudicat animae; unde etiam in puerili aetate homo potest consequi perfectionem spiritualis aetatis, de qua dicitur Sapient. 4. [v. 8]: « *Senectus venerabilis est non diuturna neque numero annorum computata* »; et inde est, quod multi in puerili aetate propter robur Spiritus Sancti perceptum, usque ad sanguinem fortiter certaverunt pro Christo.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut Chrysostomus dicit in homilia de Machabaeis [de Nativit. Machab.], « *in mundanis agonibus aetatis ac*

om aan slaven, vrouwen, kinderen en ouderlingen verboden wordt wapens te dragen. Bij hemelsche gevechten daarentegen is het strijdperk voor iedereen, voor elken leeftijd, en voor elke kunne toegankelijk ». In zijn Homelie over den geestelijken strijd zegt verder dezelfde kerkvader : « dat in de oogen van God ook de vrouwelijke kunnen strijdt. Vele vrouwen immers hebben met mannelijke kracht den geestelijken strijd gestreden; sommige onder haar hebben nl. evenals de mannen door die innerlijke kracht het martelaarschap ondergaan en anderen hebben zelfs de mannen in heldhaftigheid overtroffen. » Daarom dan moet dit sacrament ook aan de vrouwen worden toegediend.

4. Zooals in de leerstelling gezegd werd is de ziel waarop gese-
telijke wasdom is aangewezen onstoffelijk, en daarom moet, opdat
ze bij de verrijzenis als volmaakte mensen zouden opstaan, ook
aan stervenden dit sacrament worden toegediend. In den Brief aan
de Ephesiërs (4, 13) staat immers : « Tot wij allen tot volwas-
sen mannen uitgroeien, tot we namelijk de gestelde maat van den
volkommen Christus bereiken. » Daarvandaan dat Hugo van Sint
Viktor in zijn Boek over de sacramenten zegt (2, 7, 3) : « Het
zou gevaarlijk zijn zonder gevormd te zijn uit dit leven naar het
andere over te gaan »; dit niet alsof men, behalve indien men dit
sacrament misprezen had daardoor zou verdoemd zijn maar omdat

formae, generisque dignitas requiritur; et ideo servis ac mulieribus et seni-
bus ac pueris ad eos aditus denegatur; in coelestibus autem omni personae
et aetati ac sexui indiscreta facultate stadium patet ». Et in homilia de
Militia Spirituali dicit : « Apud Deum foemineus etiam militat sexus;
multae namque foeminae animo virili spiritualem militiam gesserunt; quae-
dam enim interioris hominis virtute viros aequaverunt in agonibus martyrum,
quaedam etiam fortiores viris extiterunt ». Et ideo etiam mulieribus hoc
sacramentum conferendum est.

AD QUARTUM dicendum, quod, sicut dictum est [in corp.], anima,
ad quam pertinet spiritualis aetas, immortalis est; et ideo etiam morituris
hoc sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant, se-
cundum illud Ephes. 4. [v. 13]: « Donec occurramus omnes in virum per-
fectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi ». Et ideo Hugo de
Sancto Victore dicit [lib. 2. de Sacramentis, part. 7. cap. 3.]: « Omnino
periculosum esset, si ab hac vita sine confirmatione migrare contingeret »,

men aldus in zijn volmaaktheid zou schade lijden. Zoo zullen dus kleine kinderen die sterven na gevormd te zijn daar ze hier ook groote genade krijgen hiernamaals grooter glorie erlangen en zoo moet dus de bedenkking in dien zin begrepen worden dat het vormsel, in zoover zij tegen de moeilijkheden van het tegenwoordige leven niet meer te strijden hebben, voor stervenden niet onontbeerlijk is.

IXe ARTIKEL.

Moet dit Sacrament op het voorhoofd van den mensch worden toegediend?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat dit sacrament niet op het voorhoofd moet worden toegediend. — 1. Dit sacrament moet zoals hierboven in het 4^e art. der 65^e Kw. gezegd werd, het doopsel vervolmaken. Welnu, het doopsel wordt over het heele lichaam gegeven; zoo moet dus het sacrament van het vormsel niet alleen op het voorhoofd gegeven worden.

non quia damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur. Unde etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam consequuntur, sicut et hic majorem obtinent gratiam. Auctoritas autem illa intelligitur quantum ad hoc, quod morturis non est necessarium hoc sacramentum propter periculum pugnae praesentis.

ARTICULUS IX.

Utrum hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

[Infr. art. 11. ad 3. et 4. Dist. 7. q. 3. art. 3. q. 2.
et lib. 4. Contr. g. cap. 60. et Quodl. 11. art. 7. corp.
et Rom. 1. lect. 5. fin. et cap. 10. lect. 2. col. 1.]

AD NONUM sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sacramentum est perfectivum baptismi, ut supra dictum est [q. 65. art. 4.]. Sed sacramentum baptismi confertur homini in toto corpore. Ergo hoc sacramentum non debet conferri solum in fronte.

2. Dit sacrament wordt, zooals in het 1^e en 2^e art. gezegd werd tot geestelijke kracht gegeven. Welnu, de geestelijke sterkte zetelt vooral in het hart. Zoo moet dus dit sacrament eerder op het hart dan op het voorhoofd gegeven worden.

3. Dit sacrament wordt opdat hij vrijuit het geloof van Christus zou belijden aan den mensch gegeven. Welnu, door den mond is het dat we ter zaligheid ons geloof belijden, zoo zegt toch Sint Paulus in zijn *Brief aan de Romeinen* (10, 10). — Zoo zou dus dit sacrament eerder op den mond dan wel op het voorhoofd dienen gegeven te worden.

Daartegenover staat echter dat Rabanus Maurus in zijn Boek over de *vorming des priesters* (1, 30) zegt : « *De priester balsemt den gedoopte met het heilig chrisma op het hoofd, maar de bisschop doet het op het voorhoofd.* »

LEERSTELLING. — In het eerste, tweede en vierde art. dezer kwestie hebben we gezien dat, opdat hij zelfs midden zijn vijanden met kracht het geloof in Christus zou belijden, in dit sacrament de mensch den H. Geest tot sterkte bij de geestelijken strijd ontvangt. Daarom is het goed den mensch op het voorhoofd met be-

2. PRÆTEREA, hoc sacramentum datur ad robur spirituale, ut supra dictum est [art. 1. huj. q.]. Sed spirituale robur magis consistit in corde. Ergo hoc sacramentum magis debet conferri supra cor quam in fronte.

3. PRÆTEREA, hoc sacramentum datur homini ad hoc, quod libere fidem Christi confiteatur. Sed ore fit confessio ad salutem, ut dicitur Rom. 10. [v. 10]. Ergo sacramentum magis debet conferri circa os quam in fronte.

SED CONTRA est, quod Rabanus dicit in lib. I. de Institut. Cleric. [cap. 30] : « Signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem vero in fronte ».

RESPONDEO dicendum, quod, sicut supra dictum est [art. 1. huj. q.], in hoc sacramento homo accipit Spiritum Sanctum ad robur spiritualis pugnae, ut fortiter etiam inter adversarios fidei Christi fidem confiteatur. Unde convenienter signatur chrismate signo crucis in fronte, propter duo:

hulp van chrisma met het teeken van het heilig kruis te teekenen, en zulks om twee redenen. Vooreerst, omdat hij dan evenals een soldaat met het teeken van zijn overste, met het teeken van het heilig kruis geteekend wordt. Daarbij moet dit teeken zichtbaar en in het oog loopend zijn. Onder alle ledematen nu van het menschelijk lichaam is het voorhoofd daar het zeer zelden gedekt wordt meest zichtbaar, en daarom wordt de gevormde opdat hij zooals de apostelen, zij die zich eerst in het cenakel verborgen hielden, na den H. Geest ontvangen te hebben deden, in het openbaar zou toonen dat hij christen is, op het voorhoofd met chrisma gebalsemd. Ten tweede, opdat iemand door vrees en schande kan weerhouden worden den naam van Christus te belijden. Welnu, die beide gevoelens worden omdat de verbeelding in het hoofd zetelt en ook omdat de levensgeesten uit het hart rechtstreeks naar het voorhoofd oprijzen, op het voorhoofd meest merkbaar. Daarvandaan dat schaamte ons doet blozen, en dat vrees ons, zooals Aristoteles in zijn Ethica (IV) zegt, doet verbleeken. Zoo wordt men dan, opdat men den naam van Christus zou belijden en noch uit vrees noch uit schaamte zou achteruit deinzen, bij het vormsel op het voorhoofd gebalsemd.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Door het doopsel worden we tot het geestelijk leven wedergeboren en, dit gaat op

---

primo quidem, quia insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis; quod quidem debet esse evidens et manifestum; inter omnia autem loca corporis humani maxime frons manifesta est, quae quasi nunquam obtegitur; et ideo linitur confirmatus chrismate in fronte, ut in manifesto demonstret se esse christianum, sicut et apostoli post acceptum Spiritum Sanctum se manifestaverunt, qui prius in coenaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur a libera confessione nominis Christi propter duo, scilicet propter propinquitatem imaginationis, et propter hoc quod spiritus a corde directe ad frontem ascendunt; unde « verecundati erubescunt, timentes autem pallescunt », ut dicitur in 4. Ethicorum [cap. 9, N. 2]. Et ideo in fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescientiam nomen Christi confiteri praetermittat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per baptismum regeneramur ad vitam spiritualem, quae ad totum hominem pertinet. Sed in confirmatione robo-

den heelen mensch terug. Bij het vormsel daarentegen worden we door den strijd gesterkt, en het teeken daarvan dragen we op een goed zichtbare plaats, op het voorhoofd.

2. Het beginsel van de sterkte ligt in het hart, doch het teeken der sterkte komt op het voorhoofd tot uiting. Zoo zegt Ezechiël (3, 8) : « *Ik heb uw voorhoofd sterker gemaakt dan het hunne* ». Daarom is het sacrament der Eucharistie omdat overeenkomstig die woorden uit den 103^{en} psalm : « *Het brood versterkt het hart van den mensch* », dit sacrament den mensch in zich zelf versterkt, op het hart aangewezen. Bij het vormsel daarentegen moet een teeken van sterkte tegenover andere mensen gegeven worden en daarom wordt het teeken op het voorhoofd aangebracht.

3. Dit sacrament wordt niet alleen om het geloof te belijden, — dit gebeurt immers ook bij het doopsel, — maar om het met onversaagdheid te belijden gegeven, en daarom dient dat niet op den mond maar op het voorhoofd, waar de driften die een onversaagde geloofsbelijdenis in den weg staan tot uiting komen, gegeven te worden.

ramur ad pugnam, cuius signum ferendum est in fronte, quasi in evidenti loco.

AD SECUNDUM dicendum, quod principium fortitudinis est in corde, sed signum appetet in fronte; unde dicitur Ezech. 3. [v. 8]: « Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum ». Et ideo sacramentum Eucharistiae, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor, secundum illud Psal. 103 : [v. 15]: « Panis cor hominis confirmet ». Sed sacramentum confirmationis requiritur in signum fortitudinis ad alios, et ideo exhibetur in fronte.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc sacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendum simpliciter, quia hoc fit etiam in baptismo; et ideo non debet dari in ore, sed in fronte, ubi apparent signa passionum, quibus libera confessio impeditur.

Xe ARTIKEL.

*Moet degene die gevormd wordt
door iemand worden vastgehouden?*

BEDENKINGEN. — Men beweert dat niemand den vormeling dient vast te houden. — 1. Dit sacrament wordt niet alleen aan kinderen maar ook aan volwassenen gegeven. Welnu, volwassenen kunnen reeds op eigen beenen staan en het zou belachelijk zijn, als ze door een ander werden vastgehouden.

2. Hij die reeds tot de kerk behoort mag vrij naar het hoofd der kerk, naar den bisschop namelijk toegaan. Welnu, dit sacrament wordt enkel aan degenen die reeds lid zijn gegeven. Zoo is het dus overbodig om dit sacrament te ontvangen door iemand anders aan den bisschop te worden voorgesteld.

3. Dit sacrament wordt tot geestelijke versterking gegeven. Welnu, volgens hetgeen in het *Boek der Spreuken* (31, 10) geschreven staat : « *Wie zal een sterke vrouw vinden?* » hebben over het algemeen mannen meer kracht dan vrouwen. Zoo mag op zijn

ARTICULUS X.

Utrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

[4. Dist. 7. q. 3. art. 3. q. 1.]

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationem. Hoc enim sacramentum non solum pueris, sed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per seipso stare possunt. Ergo ridiculum est, quod ab alio teneantur.

2. PRÆTEREA, ille qui jam est de Ecclesia, liberum habet accessum ad Ecclesiae principem, qui est episcopus. Sed hoc sacramentum, sicut dictum est [art. 6. huj. q.], non exhibetur nisi baptizato, qui jam est membrum Ecclesiae. Videtur ergo, quod non debeat per alium exhiberi episcopo ad hoc sacramentum recipiendum.

3. PRÆTEREA, hoc sacramentum datur ad robur spirituale, quod magis viget in viris, quam in mulieribus, secundum illud Prov. ult. [v. 10] :

minst niet veroorloofd worden dat een vrouw een man bij het vormsel zou vasthouden.

Daartegenover staat echter wat paus Innocentius de Eerste in de *Decr. XXX*, 4. *Si quis* zei : « *Indien één der gehuwden den zoon of de dochter van den anderen bij de doopvont of het vormsel bijstaat, enz....* » Zooals dus iemand bij het doopsel door een ander uit de doopvont wordt opgenomen, zoo ook moet men bij het vormsel door een ander worden vastgehouden.

LEERSTELLING. — Zooals in het vorig artikel gezegd werd wordt dit sacrament den mensch tot geestelijke kracht toege diend. Welnu, evenals een mensch die even geboren is een opvoeder noodig heeft om in alles wat het behoud van het leven aangaat onderwezen te worden, — Sint Paulus zegt immers in den *Brief aan de Hebreërs* (12, 9) : « *Voorts hebben de vaders van ons vleesch ons gekastijd en wij hebben hen ontzien,* » — evenzoo hebben zij die tot den strijd worden uitverkoren om in alles wat den strijd aanbelangt onderwezen te worden opleiders noodig, en daarom worden er in de legers om de andere soldaten te besturen aan-

« *Mulierem fortem qui inveniet?* » Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.

SED CONTRA est, quod Innocentius papa dicit, et habetur in *Decret. 30. q. 4. [cap. 3.]* : « *Si quis ex conjugio filium aut filiam alterius de sacro fonte suscepit, aut ad christma tenuerit, etc.* ». Ergo sicut requiritur, quod aliquis baptizatum de sacro fonte levet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.

RESPONDEO dicendum, quod, sicut dictum est [art. praec.], hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnae spiritualis. Sicut autem aliquis de novo natus indiget instructore in his, quae pertinent ad conservationem vitae, secundum illud Hebr. 12. [v. 9] : « *Patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores et reverebamur eos* », ita illi qui assumuntur ad pugnam, indigent eruditioribus, a quibus instruantur de his, quae pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus constituuntur duces et centuriones, per quos alii gubernentur et propter hoc etiam ille qui

voerders en honderdmannen aangesteld. Op dezelfde wijze nu wordt ook degene die bewust sacrament moet ontvangen, alsof hij door hem in alles wat den geestelijken strijd betreft moest worden onderricht, door een ander vastgehouden. Dit geschiedt echter ook omdat dit sacrament een mensch, zooals in het 2^e, 4^e en 5^e artikel dezer kwestie gezegd wordt, de volheid van zijn geestelijken wasdom geeft, zoodat hij die tot dit sacrament nadert alsof hij geestelijkerwijze nog onbeholpen en klein was, daarbij ondersteund wordt.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. Alhoewel degene die moet gevormd worden kan wat het lichaam betreft een volwassen man zijn, is hij het in geestelijk opzicht in geen geval.

2. Degene die gedoopt is, is wel lid der heilige Kerk, maar is nog niet in het christelijk leven opgenomen. Daarom wordt hij aan den bisschop, aanvoerder van het christelijk leger, door iemand die er reeds deel van uitmaakt voorgesteld. Niemand mag immers, zoolang hij niet zelf gevormd is, een ander bij het vormsel vasthouden.

3. De *Brief aan de Galaten* (3, 28) zegt dat : « *in Christus Jezus noch mannen noch vrouwen bestaan* » en daarom doet het

accipit hoc sacramentum, ab alio tenetur, quasi per alium in pugna spirituali erudiendus. Similiter etiam quia per hoc sacramentum confertur homini perfectio spiritualis aetatis, sicut dictum est [art. 2. et 5. huj. q.], ideo ille qui ad hoc sacramentum accedit, sustentatur, quasi adhuc spiritualiter imbecillis et puer.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet ille qui confirmatur sit adultus corporaliter, nondum tamen est adultus spiritualiter.

AD SECUNDUM dicendum, quod licet baptizatus sit effectus membrum Ecclesiae, nondum tamen est adscriptus militiae christiana; et ideo episcopo, tanquam duci exercitus, per alium exhibetur jam militiae christiana adscriptum; non enim debet alium ad confirmationem tenere, qui nondum est confirmatus.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut dicitur Coloss. 3. [v. 11]: « In

er niet toe of een man dan wel een vrouw iemand bij het vormsel vasthoudt.

XIe ARTIKEL.

Mag alleen een bisschop het Sacrament van het vormsel toedienen?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de bisschop niet de enige bedienaar is die het vormsel mag toedienen. — I. Gregorius schrijft aan bisschop Januarius het volgende : « *Wij hebben vernomen dat sommigen door het feit dat we aan priesters verboden hebben de gedoopten met chrisma te zalven geërgerd werden. Daarbij handelden wij nochtans overeenkomstig de oude gewoonten in de heilige Kerk. Indien nu die maatregel sommige mensen bedroeft dan laten we toe dat daar waar geen bisschop aanwezig is een priester den gedoopte zou met chrisma op het voorhoofd zalven.* » Welnu, wat tot de geldigheid der sacramenten vereischt wordt mag niet om ergernis te voorkomen worden achterwege gelaten.

Christo Jesu non est masculus et foemina », et ideo non differt, utrum masculus vel foemina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICULUS XI.

Utrum solus episcopus hoc sacramentum conferre possit.

[4. Dist. 7. q. 1. art. 1. q. 3. et Dist. 13. q. 1. art. 1. q. 1,
et Dist. 25. q. 1. art. 1. corp. et lib. 4. Contr. g. cap. 60.
et Quodl. 10. art. 7.].

AD UNDECIMUM sic proceditur. Videtur, quod non solus episcopus hoc sacramentum conferre possit. Gregorius enim scribens Januario episcopo [in Regist. lib. 4. epist. 26.] dicit : « *Pervenit ad nos quosdam scandalizatos fuisse, quod presbyteros chrismate tangere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus; et nos quidem secundum veterem usum nostrae Ecclesiae fecimus. Sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.* » Sed illud, quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est

Zoo is het dus niet noodig dat het sacrament door een bisschop zou worden toegediend.

2. Daar men door het doopsel zoo wat de schuld als wat de straf betreft volkomen vergiffenis verkrijgt van alle zonden, — hetgeen bij het vormsel niet geschiedt, — zoo is het doopsel van grotere kracht dan het vormsel. Welnu, van ambtswege mag iedere priester het doopsel toedienen, ja zelfs in geval van nood mag zelfs iemand die niet gewijd is het doopsel toedienen. Zoo is het dus niet noodig dat dit sacrament door een bisschop zou worden toegediend.

3. De kruin van het hoofd, waar volgens de geneesheeren de rede dit is de rede in engen zin of het denkvermogen zetelt, is een waardiger deel dan wel het voorhoofd waar de verbeelding zetelt. Welnu, op de kruin mag een gewone priester de gedoopten met het heilig chrisma zalven. Dit mag hij dus nog veel eerder, wat aan het sacrament van het vormsel eigen is, op het voorhoofd doen.

Daartegenover staat echter wat paus Eugenius in zijn 3^{ea} Brief zegt : « *Het sacrament der handoplegging is eerbiedwaardiger, want het kan enkel door de bisschoppen worden toegediend; we*

propter vitandum scandalum immutandum. Ergo videtur, quod non sit de necessitate hujus sacramenti, quod ab episcopo conferatur.

2. PRÆTEREA, sacramentum baptismi videtur majoris efficacie, quam sacramentum confirmationis, quia per baptismum fit plena remissio peccatorum, et quantum ad culpam, et quantum ad poenam, quod non fit in hoc sacramento. Sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentum baptismi, et in necessitate quilibet etiam non ordinatus potest baptizare. Ergo non est de necessitate hujus sacramenti, quod ab episcopo conferatur.

3. PRÆTEREA, summitas capitis, ubi secundum medicos est locus rationis, scilicet particularis, quae dicitur virtus cogitativa, est nobilior fronte, ubi est locus imaginativæ virtutis. Sed simplex sacerdos potest baptizatos ungere chrismate in vertice. Ergo multo magis potest eos chrismate signare in fronte, quod pertinet ad hoc sacramentum.

SED CONTRA est, quod Eusebius papa dicit [ep. 3. ad Episc. Tusc.; cfr. Can. Manus quoque De Consecrat. Dist. 5.] : « Manus impositionis

lezen toch dat het ten tijde van de Apostelen door niemand anders dan door de Apostelen werd toegediend. Zoo mag het dus ook door niemand anders dan door degenen die de apostelen vervangen worden toegediend. Wordt integendeel anders te werk gegaan, dan is het ongeldig en onvruchtbaar en zal nimmer onder de sacramenten der heilige Kerk gerekend worden. » Zoo moet dus dit sacrament dat het sacrament der handoplegging is door een bisschop worden toegediend.

LEERSTELLING. — De uiterste bekroning van een werk wordt immer een voortreffelijk en onderlegd deskundige voorbehouden; zooals immers de voorbereiding van het materiaal aan mindere werklieden wordt toegewezen, zoo ook zal een hooger aangeschreven werkman den vorm uitwerken, maar de opperste werkman is diegene voor wie hetgeen vervaardigd wordt overeenkomstig zijn doel bestemd wordt. Zoo bij voorbeeld worden brieven die door een notaris werden opgesteld door den heer onderschreven. Welnu, zij die in Jezus-Christus gelooven zijn eenigermate een goddelijk werk; in den eersten Brief aan de Korinthisiërs (3, 9) staat toch geschreven : « *Gij zijt Gods gebouw* ». — « *Ook zijn de geloovigen, zooals ten andere ook in den tweeden Brief*

sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus. Nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis apostolis, legitur aut scitur peractum esse; nec ab aliis, quam qui eorum locum tenent, unquam perfici potest aut fieri debet, nam si aliter praesumptum fuerit, irritum habeatur et vacuum, nec inter ecclesiastica unquam reputabitur sacramenta ». Est igitur de necessitate hujus sacramenti, quod dicitur sacramentum manus impositionis, quod ab episcopo tradatur.

RESPONDEO dicendum, quod in quolibet opere ultima consummatio supremae arti aut virtuti reservatur, sicut praeparatio materiae pertinet ad inferiores artifices, superior autem dat formam. Supremus autem est, ad quem pertinet usus, qui est finis artificiorum et epistola, quae a notario scribitur, a domino papa signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam divinum opus, secundum illud 1. Corinth. 3. [v. 9] : « *Dei aedificatio estis* »; sunt etiam quasi quaedam « *epistola spiritu Dei scripta* », sicut dicitur 2.

aan de Korinthiërs (3, 3) gezegd wordt, een brief die door den Geest Gods geschreven werd. » Welnu, dit sacrament van het vormsel is als de eindbekroning van het doopsel zoodat de mensch door het doopsel als een goddelijk gebouw opgetrokken en als een geestelijke brief geschreven wordt, maar door het vormsel wordt dit gebouw in een tempel van den Heiligen Geest herschenpen, en die brief met het teeken van het heilig kruis onderschreven. Daarom dan wordt de bediening van dit sacrament aan de bisschoppen die in de heilige Kerk de hoogste plaatsen bekleeden voorbehouden. In de primitieve kerk werd immers dit sacrament, door de handenoplegging der Apostelen toegediend, zooals in de Hand. 8, staat. Welnu de bisschoppen hebben de plaats van de Apostelen ingenomen. Daarvandaan dat Paus Urbanus zegt : « Alle gelooijgen moeten om volmaakte christenen te kunnen worden na het doopsel door de handenoplegging der bisschoppen den H. Geest ontvangen. »

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — 1. In de H. Kerk komt de volheid der macht aan den Paus toe en daarom mag hij wat feitelijk aan waardiger bedienars toekomt aan mindere bedienars opdragen. Zoo heeft hij aan priesters de macht geschenken om,

---

Corinth. 3. [v. 2-3]. *Hoc autem confirmationis sacramentum est quasi ultima consummatio sacramenti baptismi, ita scilicet quod per baptismum aedificatur homo in domum spiritualem et conscribitur quasi quaedam spiritualis epistola. Sed per sacramentum confirmationis, quasi domus aedicata dedicatur in templum Spiritus Sancti, et quasi epistola conscripta signatur signo crucis. Et ideo collatio hujus sacramenti episcopis reservatur, qui obtinent summam potestatem in Ecclesia, sicut et in primitiva Ecclesia per impositionem manus apostolorum, quorum vicem gerunt episcopi, plenitudo Spiritus Sancti dabatur, ut habetur Act. [vv. 14. sqq.]. Unde Urbanus I. papa dicit [Cfr. Can. Omnes fideles, De Consecrat. Dist. 5.] : « Omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum Sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni christiani inveniantur ».*

AD PRIMUM ergo dicendum, quod papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quaedam, quae sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam presbyteris concedit conferre

hoewel zulks aan de bisschoppen toekomt, de mindere orden toe te dienen. Zoo ook heeft de H. Gregorius op grond van bewuste volmacht aan gewone priesters oorlof gegeven om, tot er geen aanleiding tot ergernis meer zou zijn, het vormsel toe te dienen.

2. Wanneer het om de verdrijving van het kwaad gaat is het doopsel krachtiger dan het vormsel; het doopsel immers is een geestelijke wedergeboorte die een overgang van nietzijn tot zijn teweeg brengt. Gaat het echter om vorderingen in het goede, dan vermag het vormsel meer; het betekent nl. een geestelijke groei van onvolmaaktheid tot volmaaktheid en daarom moet dit sacrament aan de waardigste bedienaars voorbehouden blijven.

3. In zijn *Boek over de vorming der priesters* (1, 31) zegt Rabanus Maurus het volgende : « *De gedoopte wordt door den priester met chrisma op de kruin, en door den bisschop op het voorhoofd geteekend. De eerste zalving geeft te kennen dat de H. Geest op hem nederdaalt om hem te wijden en dit huis van God in te zegenen; in het tweede geval integendeel betekent die zalving dat de zeven gaven van den H. Geest de mensen met volkommenheid van heiligeid, wetenschap en deugd gegeven worden.* » Zoo blijft dus dit sacrament, niet omdat het de zalving van een waardiger lichaamsdeel geldt, maar wel omdat het uit-

minores ordines, quod pertinet ad potestatem episcopalem, et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregorius papa, quod simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent quamdiu scandalum tolleretur.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacramentum baptismi est efficacius, quam hoc sacramentum, quantum ad remotionem mali, eo quod est spirituialis generatio, quae est mutatio de non esse in esse. Hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono, quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum, et ideo hoc sacramentum digniori ministro committitur.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut Rabanus dicit in lib. 1. de *Institutione Clericorum* [cap. 30.], « *signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem vero in fronte, ut in priori unctione significetur super ipsum Spiritus Sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam; in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus Sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis et scientiae et virtutis, venire in hominem* »

werksel van dit sacrament voortreffelijker is, aan de bisschoppen voorbehouden.

XIIe ARTIKEL.

Werd de ritus van dit Sacrament naar behooren ingesteld?

BEDENKINGEN. — Men beweert dat de ritus van dit sacrament niet naar behooren werd ingesteld. — 1. Het doopsel is, zooals in het 4^e art. der 65^e kw. gezegd werd meer onontbeerlijk dan het vormsel. Welnu, het doopsel wordt op bepaalde tijdstippen met Paschen nl. en met Pinksteren toegediend. Zoo moet dus ook voor het vormsel een tijdstip bepaald worden.

2. Dit sacrament vraagt net zooals het doopsel zoo bij den bedienaar als bij den vormeling godsvrucht. Welnu bij het doopsel wordt niet vereischt dat de bedienaar en de doopeling zouden nuchter zijn. Zoo heeft dus de kerkvergadering van Orléans ten onrechte voorgeschreven dat men alleen nuchter het vormsel zou

declaretur ». Non ergo propter dignorem partem, sed propter potiorem effectum, haec unctionis episcopis reservatur.

ARTICULUS XII.

Utrum ritus hujus sacramenti sit conveniens.

[4. Dist. 7. q. 3. art. 3. q. 2. ad 3. et in exposit. lit.].

AD DUODECIMUM sic proceditur. Videtur, quod ritus hujus sacramenti non sit conveniens. Sacramentum enim baptismi est majoris necessitatis, quam hoc sacramentum, ut supra dictum est [q. 65. art. 4.]. Sed baptismo depulant certa tempora, scilicet Pascha et Pentecoste. Ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet praefigi.

2. PRÆTEREA, sicut hoc sacramentum requirit devotionem et dantis, et recipientis, ita etiam et sacramentum baptismi. Sed in sacramento baptismi non requiritur quod a jejunis sumatur vel conferatur. Ergo videtur inconvenienter statutum in Concilio Aurelianensi [ut cit. cart. 7. huj. q. ad 2.], « ut jejunii ad confirmationem veniant », et in Concilio Meldensi

ontvangen en de kerkvergadering van Meaux dat de bisschoppen alleen nuchter door handoplegging den H. Geest zouden geven.

3. Het chrisma is, zooals hierboven in het 2^e art. gezegd werd, een teeken van de volheid van den H. Geest. Welnu, zooals in de *Hand. der apostelen* (2) geschreven staat, werd op Pinksteren de volheid van den H. Geest aan de geloovigen gegeven. Zoo moet dus het chrisma veeleer op Pinksteren dan wel op Witten Donderdag voorbereid en gewijd worden.

Daartegenover staan echter de gebruiken die in de H. Kerk, die toch door den H. Geest bestuurd wordt, in voege zijn.

LEERSTELLING. — De Heer Jezus zegt bij *Mt.* (18, 20) : « *Waar twee of drie samen in mijn naam vergaderd zijn, daar ben ik te midden van hen.* » Daarom moet men aannemen dat de verordeningen der H. Kerk door de wijsheid van Christus werden ingegeven en zoo is het ook zeker dat de ritus die door de H. Kerk bij dit en bij andere sacramenten wordt in acht genomen op behoorlijke wijze werd ingesteld.

ANTWOORD OP DE BEDENKINGEN. — I. Paus Melchiades

[Can. Ut Episcopi, De Consecrat. Dist. 5.], « ut episcopi nonnisi jejunii per impositionem manuum Spiritum Sanctum tradant ».

3. PRÆTEREA, chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritus Sancti, ut supra dictum est [art. 2. huj. q.]. Sed plenitudo Spiritus Sancti data est fidelibus Christi in die Pentecostes, ut habetur Act. 2. [v. 1]. Magis ergo debet chrisma confici et benedici in festo Pentecostes, quam in Coena Domini.

RESPONDEO dicendum, quod Dominus Matth. 18. [v. 20] fidelibus suis promisit, dicens : « Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum ». Et ideo firmiter tenendum est, quod ordinationes Ecclesiae dirigantur secundum sapientiam Christi, et propter hoc certum esse debet ritus, quos Ecclesia observat in hoc et in aliis sacramentis esse convenientes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod, sicut Melchiades papa dicit [epist.

zegt het volgende : « *Die twee sacramenten, het doopsel en het vormsel zijn zoo nauw met elkander verbonden dat beiden behalve door den dood niet van elkander kunnen gescheiden worden en dat het eene niet kan worden toegediend zonder het andere.* » Daarom werd om plechtig het doopsel toe te dienen en om dit sacrament toe te dienen eenzelfde tijd bepaald. Daar echter dit sacrament alleen door de bisschoppen die niet altijd daar waar priesters doopen kunnen aanwezig zijn wordt toegediend, zoo is in het dagelijksche leven noodig gebleken het vormsel soms tot later tijd uit te stellen.

2. Van dit verbod worden, zooals we in de statuten van de kerkvergadering van Meaux lezen de zieken en degenen die in doodsgevaar zijn ontslagen. Daarom ook wordt om reden van de groote menigte mensen die moet gevormd worden en ook uit vrees voor ongevallen, toegelaten dit sacrament zelfs als de mensen niet nuchter zijn toe te dienen en te ontvangen. Het gaat immers niet aan dat de bisschop die alleen gemachtigd is om het toe te dienen vooral in een groot bisdom binnen een zoo beperkten tijd zooveel mensen zou vormen. Waar echter dit voorschrift kan worden nagekomen is het beter dit sacrament nuchter toe te dienen en te ontvangen.

Episc. Hispan.; Cfr. De his, De Consecrat. Dist. 5.], « *ita conjuncta sunt haec duo sacramenta (scilicet baptismi et confirmationis) ut ab invicem, nisi morte praeveniente, nullatenus possint segregari, et unum sine altero rite perfici non possit.* » Et ideo eadem tempora sunt praefixa baptismo solemniter celebrando, et huic sacramento. Sed quia hoc sacramentum a solis episcopis datur, qui non sunt semper praesentes, ubi presbyteri baptizant, oportuit, quantum ad communem usum, sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

AD SECUNDUM dicendum, quod ab illa prohibitione excipiuntur infirmi et morte periclitantes, sicut in statuto Meldensis Concilii legitur; et ideo propter multitudinem fidelium et propter pericula imminentia sustinetur, ut hoc sacramentum, quod nonnisi ab episcopis dari potest, etiam a non jejunis detur vel accipiat, quia unus episcopus, praecipue in magna dioecesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si eis tempus arctaretur. Ubi tamen congrue observari potest, convenientius est, ut a jejunis detur et accipiat.

3. Paus Martinus deed in de kerkvergadering beslissen dat het chrisma altijd moest gewijd worden; daar echter het plechtige doopsel met de vigilie van Paschen wordt toegediend en men daartoe chrisma noodig heeft, zoo werd beslist opdat het zou kunnen over heel het bisdom uitgedeeld worden het chrisma twee dagen op voorhand door den bisschop te laten wijden. Witte Donderdag is immers, daar de H. Eucharistie waar alle sacramenten zoals hierboven in het 3^e art. der 65^e kw. gezegd werd eenigzins op gericht zijn, op dezen dag werd ingesteld, om de stof der Sacramenten te wijden een uitstekende dag.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut ex Concilio Martini papae [Cap. 51. Martini Bracarensis] habetur, omni tempore licebat chrisma confidere, sed quia solemnis baptismus, ad quem requiritur usus chrismatis, in vigilia Paschae celebratur, congrue ordinatum est, ut per biduum ante ab episcopo chrisma benedicatur, ut possit per dioecesim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiae sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinantur, sicut supra est [q. 65. art. 3.].